

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

พัฒนาการและผลวัดของขบวนการต่อต้านทักษิณ:

จากขบวนการเสรีนิยมอันหลากหลาย สู่ขบวนการอนุรักษ์นิยมเข้มข้น

โดย ดร.กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

30 กันยายน 2560

สัญญาเลขที่ RDG5810001

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

พัฒนาการและพลวัตของขบวนการต่อต้านทักษิณ:

จากขบวนการเสรีนิยมอันหลากหลาย สู่ขบวนการอนุรักษ์นิยมเข้มข้น

ชุดโครงการ

“การเมืองคนดี”: ความคิด ปฏิบัติการ และอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุน

“ขบวนการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความคิดเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

สารบัญ	2
บทคัดย่อ	5
บทที่ 1 บทนำ	7
ทบทวนวรรณกรรม.....	12
ระเบียบวิธีวิจัย	20
บทที่ 2 ความหลากหลาย การต่อสู้ และขัดแย้งภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ	27
ความหลากหลายในขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ.....	27
กลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น (<i>Unswerving conservatives: UC</i>)	29
กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม (<i>Compromised Liberal: CL</i>)	32
กลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (<i>Marginalised liberals: ML</i>)	35
ลักษณะและพลวัตความขัดแย้งภายในของขบวนการต่อต้านทักษิณ.....	39
ความขัดแย้ง ความแตกแยก และความอ่อนแอภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ.....	39
ความขัดแย้งด้านจุดยืนทางการเมืองระหว่างแกนนำพท.กลุ่มเสรีนิยมกับกลุ่มอนุรักษ์นิยม ..	39
ความขัดแย้งระหว่างแกนนำและมวลชนของพท.กับพรรคประชาธิปัตย์.....	44
ความขัดแย้งภายในขบวนการระหว่างกลุ่มสนับสนุนและต่อต้านพรรคการเมืองใหม่	49
ความล้มเหลวในการรื้อฟื้นขบวนการต่อต้านทักษิณ.....	56
การกลับมาของขบวนการต่อต้านทักษิณภายใต้การนำของ กปปส.....	62
บทที่ 3 การเคลื่อนตัวของผู้นับถืออนุรักษ์นิยม	80
ทำไมขบวนการต่อต้านทักษิณจึงถูกครอบงำโดยพลังอนุรักษ์นิยม?.....	80
การรวบรวมปัจเจกและกลุ่มฝ่ายขวาที่เคยกระจัดกระจายและอ่อนแอ.....	81
การจัดตั้งชนชั้นกลางที่ไม่เคยถูกการจัดตั้งเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองมวลชน	95

เหตุใดกลุ่มเสรีนิยมยอมประนีประนอมกับกลุ่มแบบอนุรักษนิยม?.....	106
การประนีประนอมเพื่อ อำนาจ ทรัพยากร และความชอบธรรมทางการเมือง	106
พลังกรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้”	108
เหตุใดกลุ่มเสรีนิยมที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มอนุรักษนิยมจึงถูกเบียดขับออกจากขบวนการต่อต้าน ทักษิณ	116
บทที่ 4 บทสรุป	123
กิตติกรรมประกาศ	124
บรรณานุกรม	125
เอกสารภาษาอังกฤษ	125
เอกสารภาษาไทย	129
สัมภาษณ์	135

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) และภูมิลำเนาของผู้สนับสนุน ขบวนการต่อต้านทักษิณ.....	22
ตารางที่ 2 จำนวนผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์	45
ตารางที่ 3 จำนวนผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ พรรคการเมืองใหม่ และการรณรงค์ Vote No	55
ตารางที่ 4 จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมในแต่ละการชุมนุมของขบวนการต่อต้านทักษิณจากผู้ให้ข้อมูล 100 คน ใน 13 จังหวัด.....	58
ตารางที่ 5 พื้นที่การชุมนุมและแกนนำของแต่ละพื้นที่ในช่วงก่อนและหลังปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ 2 ครั้ง ระหว่าง 22 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ถึง 2 มีนาคม พ.ศ. 2557	71
ตารางที่ 6 ตัวอย่างคำตอบเรื่องแรงจูงใจในการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณของกลุ่มอนุรักษ์นิยม เหนียวแน่น-กษัตริย์นิยม	83
ตารางที่ 7 การแบ่งแยกประเภทความหลากหลายทางอุดมการณ์และยุทธศาสตร์เชิงอุดมการณ์ของ ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ.....	92
ตารางที่ 8 พรรคการเมืองที่ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณผู้ที่ไม่เคยถูกจัดตั้งทางการเมือง หรือไม่สนใจติดตามสถานการณ์ทางการเมืองก่อน เข้าร่วมขบวนการฯ	97
ตารางที่ 9 ตัวอย่างความคิดเห็นที่ชนชั้นกลางเลือกสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์	97

บทคัดย่อ

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล¹

รายงานวิจัยชิ้นนี้อธิบายความขัดแย้งทางการเมืองไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ผ่านการวิเคราะห์พลังต่อต้านอดีตนายกทักษิณและรัฐบาลตัวแทน (nominee government) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) และประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) ของผู้นำและผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณจำนวน 100 คนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด งานชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าในช่วงเริ่มต้นขบวนการฯ ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย โดยเฉพาะในด้านยุทธศาสตร์เชิงอุดมการณ์ (ideological strategy) อันมี 3 กลุ่มหลักคือ กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น (Unswerving conservatives: UC) กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม (Compromised Liberal: CL) และกลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (Marginalised liberals: ML) แต่ในช่วงเวลาต่อมาพลังอนุรักษนิยมเหนียวแน่นประสบชัยชนะในการต่อสู้ภายในขบวนการฯ จนกลายเป็นกลุ่มที่มีพลังเหนือกลุ่มอื่นและมีอำนาจครอบงำทั้งในเชิงอุดมการณ์และการตัดสินใจในองค์กร งานวิจัยชิ้นนี้จะอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวว่าเป็นผลมาจากหนึ่ง การเติบโตใหญ่ของพลังอนุรักษนิยมเกิดจากความสำเร็จในการระดมปัจเจกชนอนุรักษนิยมที่เคยกระจัดกระจายและยังไม่เคยได้รับการจัดตั้งมาก่อน เพื่อมาสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบมวลชน (mass politics) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มชาตินิยมสุดขั้ว กลุ่มกษัตริย์นิยม กลุ่มศาสนา และชนชั้นกลางหน้าใหม่ในการเมืองมวลชน จนกระทั่งกลายเป็นมวลชนกลุ่มหลักผู้ให้การสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณในเวลาต่อมา กลุ่มพลังเหล่านี้เคยกระจัดกระจายไร้การจัดตั้งได้รวมตัวกัน จนกลายเป็นกลุ่มก้อนและสามารถเข้ายึดกุมการนำของขบวนการฯ ได้ในที่สุด สอง พลังเสรีนิยมบางกลุ่มยอมประนีประนอมกับกลุ่มอนุรักษนิยมเพื่อแลกเปลี่ยนกับทรัพยากร อำนาจ และการสร้างพันธมิตรเพื่อให้สามารถคงบทบาทอยู่ในขบวนการฯ ได้ต่อไป นอกจากนี้บางส่วนยังเชื่อตามกรอบโครงสร้างความคิดหลักของขบวนการฯ ที่ว่า “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้ (Threat-Mega Crisis-Action Now)” กล่าวคือ ทุกฝ่ายกำลังเผชิญภัยคุกคามร่วมกัน ซึ่งคือทักษิณที่พยายามผูกขาดอำนาจทางการเมือง และกำลังสร้างวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ให้กับสังคมไทย ทุกฝ่ายจึงต้องร่วมมือกัน

¹ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท ประทุมวัน กทม. 10330 อีเมลล์ kanokrat.l@chula.ac.th

เนื่องจากเป็นวิธีการเดียวที่จะจัดทักษิณได้ สาม กลุ่มเสรีนิยมที่เคยมีบทบาทนำขบวนการฯ ตั้งแต่ต้น และพยายามต่อสู้คัดค้านพลังอนุรักษ์นิยม เป็นกลุ่มที่อ่อนแออยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงจำนวน ดังนั้นในแต่ละช่วงของความขัดแย้งภายในขบวนการฯ จึงค่อยๆ พ่ายแพ้ให้กับพลังอนุรักษ์นิยม จนท้ายที่สุดกลุ่มเสรีนิยมเหล่านี้ก็ถูกเบียดขับออกจากขบวนการฯ และถูกแทนที่ด้วยพลังอนุรักษ์นิยม

คำสำคัญ: ประเทศไทย ความขัดแย้งทางการเมือง ขบวนการต่อต้านทักษิณ เสรีนิยม อนุรักษ์นิยม กรอบโครงความคิด

บทที่ 1 บทนำ

ตลอดช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเมืองไทยเผชิญความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลอดีตนายกทักษิณและรัฐบาลตัวแทนทักษิณ (nominee government) กลุ่มต่อต้าน“ระบอบทักษิณ” และกลุ่มต่อต้านการรัฐประหาร และรัฐบาลทหาร ในการทำความเข้าใจความขัดแย้งที่ยืดเยื้อนี้ งานวิจัยนี้เสนอว่า มีความจำเป็นที่เราต้องพัฒนาการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะและพลวัตของขบวนการต่อต้านระบอบทักษิณ เนื่องจากขบวนการฯ ประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนในระดับที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ทั้งในแง่จำนวน ระดับการมีส่วนร่วมของมวลชน และความยืดเยื้อยาวนานของการชุมนุมในการต่อต้านรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลอื่นๆ ที่สืบเนื่องกับทักษิณ² โดยในช่วงแรกของการเคลื่อนไหว ขบวนการต่อต้านทักษิณมีลักษณะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่ประกอบไปด้วยพลังทางการเมืองที่หลากหลายทั้งด้านฐาน

² ถึงแม้ว่าตลอดประวัติศาสตร์การเมืองไทยร่วมสมัยจะมีการชุมนุมและประท้วงของมวลชนจำนวนมากนับครั้งไม่ถ้วน แต่ไม่มีครั้งไหนที่จะสามารถเทียบได้กับชุมนุมของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ ทั้งในแง่จำนวนผู้เข้าร่วม ระดับการมีส่วนร่วมของมวลชน และความยืดเยื้อยาวนานของการชุมนุม ถึงแม้ว่าจะมีการถกเถียงของหลายแหล่งข่าวและข้อมูลในแง่จำนวนตัวเลขที่แท้จริงของจำนวนผู้ร่วมชุมนุม โดยเฉพาะในช่วงการชุมนุมใหญ่ครั้งสำคัญๆ แต่ภาพโดยรวมก็ยังมีจำนวนผู้ชุมนุมมากกว่าการชุมนุมประท้วงครั้งอื่นๆ ที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ในขณะที่การชุมนุมครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองมวลชนของไทยในช่วงวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งนำโดยขบวนการนิสิตนักศึกษาประท้วงต่อต้านรัฐบาลทหารและเรียกร้องรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง มีจำนวนผู้เข้าร่วมประมาณ 150,000 ถึง 500,000 คน (BBC, n.d.; Morell & Chai-anan, 1981; 147) ผู้นำของขบวนการต่อต้านทักษิณ โดยเฉพาะในช่วงการเคลื่อนไหวของกปปส. อ้างว่ามีผู้เข้าร่วมการชุมนุมจำนวนหลายล้านคนในการชุมนุมใหญ่ ในขณะที่ตัวเลขจากหน่วยงานความมั่นคงอ้างว่ามีผู้ชุมนุมประมาณ 150,000 คน (BBC, 2013; Olarn, 2013; สิทธิไญญา, 2556; เอลส์ทีวี ผู้จัดการรายวัน, 2556a) นอกเหนือจากประเด็นเรื่องจำนวนผู้ร่วมชุมนุม ระยะเวลาและระดับความตื่นตัวในการเข้าร่วมการชุมนุมยังแซงหน้าสถิติก่อนหน้านี้ที่สมัชชาคนจน (the Assembly of the Poor) ได้ทำไว้ 99 วันในช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2540 โดยการชุมนุมประท้วงแบบยืดเยื้อของขบวนการต่อต้านทักษิณนั้นมีถึง 3 ระลอกด้วยกัน ช่วงแรก เกิดขึ้นภายใต้การนำของ พธม. โดยการยึดทำเนียบรัฐบาลและสนามบินนานาชาติหลายแห่งของประเทศ รวมยาวนานถึง 193 วัน (มิถุนายน ถึง ธันวาคม ปี พ.ศ. 2551) เพื่อต่อต้านรัฐบาลตัวแทนของทักษิณ (nominee) ทั้งรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีสัมคิด สุนทรเวช (ดำรงตำแหน่งช่วงมกราคม – กันยายน ปี พ.ศ. 2551) และนายกรัฐมนตรีนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (ดำรงตำแหน่งช่วงกันยายน – ธันวาคม ปี พ.ศ. 2551) ช่วงที่สอง ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ จัดการชุมนุมประท้วงยาว 154 วัน (กุมภาพันธ์ ถึง กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2554) หน้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อต่อต้านรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จากพรรคประชาธิปัตย์ ช่วงที่สาม ภายใต้การนำของ กปปส. และเครือข่าย จัดให้มีการชุมนุมประท้วง โดยมีการยึดกุมพื้นที่หลากหลายทั่วกรุงเทพฯ เป็นระยะเวลากว่า 6 เดือน ระหว่างช่วง พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ถึง เมษายน พ.ศ. 2558

ความคิดและจุดยืนทางการเมือง ตั้งแต่กลุ่มอนุรักษนิยม³ ที่ต่อต้านประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง เชื่อในชาตินิยมและกษัตริย์นิยม ไปจนถึงกลุ่มสนับสนุนประชาธิปไตย ซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวคิดแบบชาตินิยมและกษัตริย์นิยม (Connors, 2008b; 488-89; Pathmanand, 2008; 130-1; Pye & Schaffar, 2008; 40-2; Tejapira, 2006) ดังนั้นตลอดช่วงพัฒนาการของการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านระบอบทักษิณ เราก็ได้

³ การให้ความหมายกับ “อนุรักษนิยม” “ปีกขวา” และ “เสรีนิยม” ยังคงเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันทั้งในทางทฤษฎีและปรากฏการณ์ทางการเมือง กรอบคิดเหล่านี้ตีความได้หลากหลายมิติ มีพลวัต และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามห้วงเวลาและบริบท (Eatwell & O'Sullivan, 1989; 75) งานวิจัยชิ้นนี้ตีกรอบการนิยามองค์ประกอบของ “อนุรักษนิยม” ในขบวนการต่อต้านทักษิณ ว่าประกอบด้วยอนุรักษนิยมทางวัฒนธรรมและศาสนา กษัตริย์นิยม ศีลธรรมนิยม (moralistic) เน้นระเบียบวินัย (pro-order) เน้นการใช้อำนาจบังคับ (pro-authority) นิยมชมชอบชนชั้นสูงและขุนนาง (pro-aristocracy) ชาตินิยมเชิงลบสุดขั้ว (ultra-negative-nationalist) ต่อต้านการมีสิทธิการเลือกตั้งแบบถ้วนหน้า (anti-universal suffrage) ต่อต้านประชาธิปไตยเลือกตั้ง (anti-electoral democracy) และต่อต้านความเท่าเทียมกันทางการเมือง (anti-political equality) ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงพลังอนุรักษนิยมหรือปีกขวา งานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงกลุ่มคนที่ประกาศสนับสนุนและ/หรือรณรงค์ความคิดอนุรักษนิยมภายใต้แนวทางเหล่านี้ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับ 3 กลุ่มปีกขวาสำคัญ ที่เคยมีบทบาทสำคัญในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึง 20 ในบริบทของการปฏิวัติฝรั่งเศส ได้แก่ “กลุ่มผู้มีความชอบธรรม (legitimists)” “กลุ่มปฏิภิกิริยา (reactionaries)” และ “กลุ่มฝ่ายขวาสุดขั้ว (extreme right)” กลุ่มอนุรักษนิยมในขบวนการต่อต้านทักษิณมีลักษณะหลายอย่างที่คล้ายกับกลุ่มผู้มีความชอบธรรม (legitimists) ที่เป็นกลุ่มกษัตริย์นิยม เคลื่อนไหวเพื่อปกป้องราชวงศ์บอร์บอน (Bourbon dynasty) ในฝรั่งเศส โดยเฉพาะในการปกป้องโครงสร้างอำนาจและอ้างอิงความชอบธรรมจากกลุ่มอำนาจเก่า เช่น สถาบันกษัตริย์ ขุนนางเก่า และศาสนจักร นอกจากนี้ พวกเขายังมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มปฏิภิกิริยา ที่มีบทบาทในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในการต่อต้านและตอบโต้กลับต่อความรู้แจ้ง (enlightenment) และเสรีนิยม (liberalism) (ซึ่งหมายรวมถึงเสรีภาพและปัจเจกชนนิยม) เพื่อปกป้อง “ระบอบเก่า (ancient regime)” หรือ ระบอบกษัตริย์ รวมทั้งการต่อต้านประชาธิปไตย โดยอ้างว่าคนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมและไม่ได้มีความรู้พอที่จะมีอำนาจในการปกครองตนเอง คนส่วนใหญ่ถูกชักจูงได้ง่ายโดยพวกนักการเมืองที่มีวาทะศิลป์ (demagogue) รวมทั้งมีลักษณะคล้ายกับพวกปฏิภิกิริยาในยุคต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่สนับสนุนระบอบเผด็จการอำนาจนิยม (pro-authoritarian) และกลุ่มฟาสซิสต์ (pro-fascist) ที่สนับสนุนการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยรัฐและผู้นำในการจัดการกับสังคม แต่อย่างไรก็ดีฝ่ายขวาในลักษณะนี้หลงเหลืออยู่น้อยมากในสังคมยุโรปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 แต่ในประเทศไทยฝ่ายอนุรักษนิยมในลักษณะดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ โดยมีลักษณะร่วมกับขบวนการฝ่ายขวาจัดบางรูปแบบที่มีบทบาททั้งในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 เช่นเป็นนักปฏิบัตินิยม (pragmatist) มากกว่าเน้นทฤษฎีหรือกรอบคิดอนุรักษนิยม โดยการใช้การสร้างความกลัวผ่านกรอบชาตินิยม การกีดกันทางชาติพันธุ์ และเชื้อชาติ (racism) เพื่อระดมมวลชน (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบอันหลากหลายของฝ่ายอนุรักษนิยมใน (Eatwell & O'Sullivan, 1989; 34-6 และ 63-7; Remond, 1969) งานวิจัยชิ้นนี้จำกัดความหมายของเสรีนิยมอยู่ที่ขัดตรงข้ามกับอนุรักษนิยมที่ระบุข้างต้น โดยประกอบด้วยแนวคิดต่อต้านผู้มีอำนาจในสังคม ต่อต้านอำนาจเหนือรัฐธรรมนูญ ต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร ต่อต้านการรัฐประหารเพื่อขจัดการคอร์รัปชัน รวมทั้งสนับสนุนประชาธิปไตยเลือกตั้ง สนับสนุนสาธารณรัฐ สนับสนุนการกระจายอำนาจ

เห็นการต่อสู้และความขัดแย้งของพลังกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งบ่อยครั้งก็ย้อนแย้งและขัดแย้งกันเองเหล่านี้

ระหว่างปี พ.ศ. 2548 – 2549 ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณก่อตัวขึ้นในรูปแบบขบวนการเสรีนิยมที่มีความหลากหลาย โดยพยายามแสดงให้เห็นว่า ขบวนการนี้กำลังทำหน้าที่เป็นกลไกตรวจสอบรัฐบาลภายใต้กรอบคิดแบบประชาธิปไตย โดยจัดตั้งขบวนการขึ้นในชื่อพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (People's Alliance for Democracy: PAD) หรือ พทม. ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรร่ม (umbrella organization) เพื่อประสานและระดมการสนับสนุนการเคลื่อนไหวจากหลากหลายเครือข่าย ในการเคลื่อนไหวก็มีการรณรงค์ในประเด็นต่างๆ ที่หลากหลายและกว้างขวาง นับตั้งแต่เรื่องการทำหน้าที่ฝ่ายค้านเพื่อตรวจสอบนโยบายประชานิยมที่ไร้ประสิทธิภาพ แนวนโยบายเสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐกิจ ปัญหาคอร์รัปชัน การใช้อำนาจแบบเผด็จการ ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย (Connors, 2008b; 483; Montesano, 2009; 2-3; Tejapira, 2006) รวมไปถึงการเรียกร้องให้มีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) และการเมืองนอกรัฐสภา (extra-parliamentary politics) ในฐานะกลไกแก้ไขปัญหาผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล จากการเคลื่อนไหวเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ข้างต้น ที่เป็นผลประโยชน์ของหลากหลายกลุ่ม (inclusive strategies and agendas) ทำให้ขบวนการฯ ประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนและพันธมิตรจากหลากหลายภาคส่วน และหลากหลายจุดยืนทางการเมืองซึ่งมีจุดร่วมกันคือ ความไม่พอใจและไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลทักษิณ เนื่องจากกลุ่มที่เข้าร่วมสนับสนุนพทม. นั้นมาจากหลายกลุ่มที่บ่อยครั้งก็ขัดแย้งกันเอง ได้แก่ชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ชนชั้นนำในเมือง และพลังอนุรักษ์นิยม (กลุ่มทุนข้าราชการที่มีแนวคิดกษัตริย์นิยม กลุ่มชนชั้นสูง ราชินิกุล ทหาร ตำรวจ ที่ถูกเบียดขับออกจากศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง โดยรัฐบาลไทยรักไทย) นักการเมืองสายอนุรักษ์นิยม โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ไปจนถึงองค์กรภาคประชาสังคม ขบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคม และสมาชิกองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่เคยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนระดับรากหญ้า (ก่อนที่จะพวกรากหญ้าจะหันไปสนับสนุนทักษิณ) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มแรงงาน ชาวนา อาจารย์มหาวิทยาลัย สมาชิกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ และกลุ่มนักศึกษาอีกด้วย (Connors, 2008b; 488-89; Pathmanand, 2008; 130-31; Pye & Schaffar, 2008; 40-2; Tejapira, 2006)

แต่เมื่อการเคลื่อนไหวเริ่มเติบโตขึ้น ขบวนการต่อต้านทักษิณกลับเคลื่อนตัวไปทิศทางอนุรักษ์นิยมมากขึ้น ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของขบวนการฯ ค่อยๆ ถูกปรับและถูกสร้างขึ้นใหม่ ผ่านการผสมผสานระหว่างกรอบคิดแบบกษัตริย์นิยม (royalism) ชาตินิยม (nationalism) และการต่อต้าน

ประชาธิปไตย (anti-democratic) (Askew, 2010a; 3-4; 2010b; 34-5; Connors, 2008b; 483 และ 489-90; McCargo, 2009; 18; Montesano, 2009; Nelson, 2010; Pavin, 2010; Winichakul, 2008; 30-33) พลังอนุรักษ์นิยมในขบวนการเคลื่อนไหวค่อยๆพัฒนากลายเป็นพลังหลักมีอิทธิพลเหนือกลุ่มอื่นๆในท้ายที่สุด พลังอื่นๆในช่วงต้นไม่เห็นด้วยกับการชูแนวทางกษัตริย์นิยมและชาตินิยมในการเคลื่อนไหว แต่เชื่อในแนวทางประชาธิปไตย บางส่วนค่อยๆ ยอมประนีประนอมกับปีกอนุรักษ์นิยม ส่วนกลุ่มที่ยืนยันไม่เห็นด้วยก็ถูกเบียดขับออกจากขบวนการฯ ท้ายที่สุดขบวนการต่อต้านทักษิณซึ่งแต่เดิมเคยมีความหลากหลาย ก็เคลื่อนไปสู่แนวทางอนุรักษ์นิยม และกลายเป็นพลังสำคัญในผลักดันประเด็นอนุรักษ์นิยม โดยเฉพาะแนวคิดต่อต้านประชาธิปไตย (anti-electoral democracy) แนวคิดชาตินิยมแบบสุดขั้ว (ultra-nationalism) และแนวคิดกษัตริย์นิยมแบบสุดขั้ว (ultra-royalism)

จากช่วงต้นที่เน้นรณรงค์ในหลากหลายประเด็น พรม.หันไปเรียกร้องการใช้มาตรา 7 ตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 เรียกร้องให้พระมหากษัตริย์ใช้อำนาจเข้าแทรกแซงการเมือง โดยแต่งตั้งนายกฯ พระราชทาน และการบังคับใช้กฎหมายอาญามาตรา 112 หรือกฎหมาย “หมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ฯ” เป็นเครื่องมือในการจัดการกับทักษิณ ในขณะที่เดียวกันก็เผยแพร่แนวคิดแบบชาตินิยมสุดขั้ว โดยกล่าวหาว่าทักษิณร่วมมือกับต่างชาติเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน คู่ไปกับการสร้างและปลุกความรู้สึกเกลียดชังและหวาดระแวงต่อคนต่างชาติ (xenophobic) ทั้งในกลุ่มผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณและในพื้นที่สาธารณะ เช่น การประณามทักษิณในฐานะคนขายชาติ เนื่องจากหลีกเลี่ยงภาษีในกรณีการขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้กับ กลุ่มบริษัทเทมาเส็ก (Temasek) ซึ่งมีรัฐบาลสิงคโปร์เป็นเจ้าของ นอกจากนี้ยังประณามทักษิณว่ายอมรับคำตัดสินของศาลโลก (International Court of Justice: ICJ) ที่เอื้อประโยชน์ให้กับกัมพูชา ในกรณีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิเหนือเขตแดนของเขา พระวิหาร⁴ เพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ในการได้รับสัมปทานทางธุรกิจในประเทศกัมพูชา (Askew, 2010b; 34-5; Connors, 2008b; 489; Pavin, 2010)

⁴ ปราสาทพระวิหารเป็นปราสาทหินโบราณตามแบบฮินดูตั้งอยู่บนเส้นแบ่งเขตชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา หลังการพิพาทระหว่างทั้ง 2 ประเทศเหนือปราสาทเป็นเวลานาน ในปีพ.ศ. 2505 ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศพิพากษาให้กัมพูชามีอธิปไตยเหนือตัวปราสาท แต่อย่างไรก็ดีหลังคำพิพากษา กรณีดังกล่าวยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้นำและพลังทางการเมืองแบบชาตินิยมชาตินิยมในทั้ง 2 ประเทศเพื่อระดมการสนับสนุนจากมวลชน หรือ/และลดทอนความชอบธรรมฝ่ายตรงข้ามของตัวเอง โดยหลายต่อหลายครั้งกรณีพิพาทดังกล่าวกลายเป็นที่มาของการชุมนุมประท้วงและการปะทะกันอย่างรุนแรงของฝ่ายต่างๆ แกนนำของขบวนการต่อต้านทักษิณใช้กรณีพิพาทปราสาทพระวิหารในการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรักชาติในหมู่ผู้สนับสนุน โดยกล่าวหาว่าทักษิณตกลงกับนายกรัฐมนตรีฮุนเซนนายกรัฐมนตรีกัมพูชาในการแลกเปลี่ยนสิทธิเหนือปราสาทพระวิหารกับผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนในกัมพูชา

นอกจากนั้น ขบวนการต่อต้านทักษิณยังสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเรียกร้องทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองเพื่อล้มรัฐบาลทักษิณ (Connors, 2008b; 483; Montesano, 2009) ในปี พ.ศ. 2549 มีการชุมนุมประท้วงแบบแข็งกร้าวต่อรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลตัวแทนของทักษิณ เพื่อสร้างเงื่อนไขให้ทหารเข้ามาแทรกแซงการเมืองได้อย่างชอบธรรม (Pathmanand, 2008; 125) และต่อมาเมื่อรัฐบาลนายสมัครซึ่งเป็นรัฐบาลตัวแทนของทักษิณ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2550 ขบวนการต่อต้านทักษิณก็กลับมาเคลื่อนไหวอีกครั้งหนึ่ง การกลับมาเคลื่อนไหวครั้งนี้ ประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนครั้งใหญ่ชุมนุมยึดทำเนียบรัฐบาล สนามบินนานาชาติดอนเมือง และสุวรรณภูมิ กดดันให้รัฐบาลของนายสมชาย ยอมลาออกจากตำแหน่ง และนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสมนำโดยพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพันธมิตรของพวกเขาอีกด้วย แม้ว่า จะไม่ได้เป็นพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงอันดับหนึ่งก็ตาม (Askew, 2010b; 36-42; McCargo, 2009; 7; Nostitz, 2012; 33-8) แต่อย่างไรก็ดี ปีกขวาจัดในขบวนการต่อต้านทักษิณก็ยังไม่พอใจท่าทีของรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ที่ไม่ดำเนินนโยบายชาตินิยมแบบสุดขั้วในการทวงคืนเขาพระวิหาร จากประเทศกัมพูชา แต่กลับดำเนินแนวทางทางการทูตที่ประนีประนอมในการเจรจาในเวทีโลก (Nelson, 2010) รวมทั้งการไม่ใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดในการดำเนินการกับทักษิณและเครือข่าย พวกเขาจัดชุมนุมประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาลถึง 154 วัน ในขณะเดียวกันพลังปีกขวาจัดในพธม. ก็ประสบความสำเร็จในการกดดันและลดบทบาทของกลุ่มภายในพธม. ที่สนับสนุนการเมืองแบบเลือกตั้ง โดยเฉพาะกลุ่มที่สนับสนุนให้จัดตั้งพรรคการเมืองของขบวนการฯ ขึ้นในนาม “พรรคการเมืองใหม่” แม้ว่าในช่วงต้นฝ่ายที่สนับสนุนการเมืองเลือกตั้งในพธม. จะประสบความสำเร็จในการผลักดันการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่ท้ายที่สุดในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2554 พธม. กลับลอยแพพรรคการเมืองใหม่และหันมารณรงค์ “โหวตโน (Vote No)” คือ ไม่เลือกพรรคใดเลย เพื่อแสดงพลังไม่เห็นด้วยกับการเมืองการเลือกตั้งที่เป็นอยู่ และเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองแบบที่พวกเขาต้องการก่อนมีการเลือกตั้ง

การเคลื่อนไหวครั้งต่อมาของขบวนการต่อต้านทักษิณเติบโตขึ้นช่วงรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ ชินวัตร ซึ่งเป็นน้องสาวของทักษิณ ในครั้งนี้ขบวนการฯ เติบโตและประสบความสำเร็จภายใต้แกนนำ

ไม่ใช่เพียงทักษิณแต่แกนนำพธม. ยังโจมตีรัฐบาลอภิสิทธิ์จากพรรคประชาธิปัตย์หนึ่งในอดีตผู้สนับสนุนสำคัญของ ขบวนการ แต่ต่อมาเมื่อได้เป็นรัฐบาลกลับไม่ดำเนินตามข้อเรียกร้องของขบวนการ แกนนำพธม. ยกประเด็นดังกล่าว ขึ้นมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการลดทอนความชอบธรรมของรัฐบาลอภิสิทธิ์ โดยโจมตีอภิสิทธิ์ว่าไม่ได้พยายามมากพอ ในการเจรจากับนานาชาติในการเจรจาเรื่องสิทธิเหนือพระวิหาร และให้ความช่วยเหลือแกนนำบางกลุ่มที่ถูก รัฐบาลกัมพูชาจับกุมตัว เมื่อครั้งเข้าไปชุมนุมในบริเวณเขตแดนที่เป็นกรณีพิพาทอยู่

กลุ่มใหม่ที่มาจากพรรคประชาธิปัตย์ โดยสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์กลุ่มหนึ่งลาออกจากพรรค เพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ อดีตสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์กลุ่มดังกล่าวได้จัดตั้งองค์การเคลื่อนไหวขึ้นใหม่เพื่อแทนที่พธม. ที่มีความขัดแย้งกันก่อนหน้านี้ โดยใช้ชื่อใหม่ในนาม “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือที่รู้จักกันในนาม กปปส. (the People's Democratic Reform Committee: PDRC)” แม้ว่าภายใต้แกนนำใหม่จะมีการรณรงค์บางประเด็นที่ดูเหมือนจะก้าวหน้า เช่น การเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจ การต่อต้านคอร์รัปชัน ฯลฯ แต่โดยภาพรวมของขบวนการฯ ก็ถูกรอบงำโดยพลังทางการเมืองและประเด็นข้อเรียกร้องของฝ่ายขวา ขบวนการฯ เริ่มต้นด้วยรณรงค์ต่อต้านความพยายามของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในการผลักดัน พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ที่พวกเขาเชื่อว่าจะเป็นกลไกในการล้างมลทินและทำให้ทักษิณสามารถกลับประเทศไทยได้ (The Guardian, 2013) แต่ในเวลาไม่นานขบวนการก็หันไปเน้นประเด็นกษัตริย์นิยมและการต่อต้านประชาธิปไตย กปปส. ไม่ได้เพียงแค่เรียกร้องให้นายกยิ่งลักษณ์ยุบสภา แต่พวกเขายังเรียกร้องให้ทหารเข้ามายึดอำนาจทางการเมือง และยกเลิกการเลือกตั้งจนกว่าจะสามารถจัดระบอบทักษิณให้สิ้นซากไป พวกเขาเรียกตัวเองว่า “ทหารของพระราชินี” และใช้ “ธงชาติ” เป็นสัญลักษณ์ของการเคลื่อนไหว ตลอดช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พวกเขาสามารถระดมมวลชนครั้งใหญ่ยิ่งในโฉมหน้าประวัติศาสตร์การเมืองไทย มวลชนเข้ายึดกุมสถานที่ราชการและย่านธุรกิจการค้าสำคัญๆ จำนวนมากอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ในช่วงการเลือกตั้งทั่วไปเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 พวกเขาประสบความสำเร็จในการล้อมเขตคูหาเลือกตั้งจำนวนหลายแห่งทั่วประเทศ เพื่อขัดขวางประชาชนที่ต้องการไปลงคะแนนเสียง และท้ายที่สุดก็ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องให้ทหารเข้ายึดอำนาจ

ทบทวนวรรณกรรม

ในการอธิบายว่าเหตุใดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ก่อนหน้านี้เคยประกอบไปด้วยพลังทางความคิดที่หลากหลายและต่อสู้กันเองในช่วงแรก จึงหันมาร่วมมือกันและนำพาขบวนการเคลื่อนไหวไปสู่ทิศทางอนุรักษนิยม ไม่ว่าจะจะเป็นกษัตริย์นิยม ชาตินิยม และต่อต้านประชาธิปไตย ในการจัดการกับทักษิณและพันธมิตรของเขา วรรณกรรมก่อนหน้านี้มักอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวใน 3 ลักษณะคือ

หนึ่ง การเคลื่อนไปสู่แนวทางอนุรักษนิยมและต่อต้านประชาธิปไตยนั้น เป็นผลสำเร็จของชนชั้นนำฝ่ายกษัตริย์และอนุรักษนิยมในการวางรากฐานสังคมไทยให้เป็นสังคมอนุรักษนิยมอยู่แล้ว นับตั้งแต่ก่อนมีการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านทักษิณที่เป็นหน่ออ่อนในการผลักดันแนวคิดอนุรักษนิยมให้กับขบวนการฯ รวมทั้งบทบาทในการใช้ “อำนาจนำ (hegemonic power)” ในการผลักดันอุดมการณ์อนุรักษนิยมให้กับขบวนการฯ (Hewison, 2010; Stent, 2012; Tejapira, 2006) งานศึกษาหลายชิ้นเน้นอธิบายชัยชนะของกลุ่มกษัตริย์และสถาบันพระมหากษัตริย์เองในการผลักดันและใช้อุดมการณ์ราชาชาตินิยมแบบไทย ในการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจทางการเมืองของเขาในช่วงต่าง ๆ ของการเปลี่ยนผ่านทางทางการเมืองไทย (Connors, 2008a; Fong, 2009; Ivarsson & Isager, 2010; Jackson, 2009; Tejapira, 2006, 2009; Winichakul, 2008) เช่นงานของเกษียร (Tejapira, 2006; 18-20) แสดงให้เห็นภาพการก่อตัวขึ้นของอุดมการณ์ราชาชาตินิยม (royalism-nationalism) ของไทยผ่านการมองในหลวงรัชกาลที่ 5 ในฐานะวีรบุรุษต่อต้านอาณานิคม (anti-colonialist hero) ผู้ช่วยให้ประเทศรอดพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นของอาณานิคมตะวันตก ในหลวงรัชกาลที่ 7 ในฐานะผู้ค้ำจุนประชาธิปไตย (guarantor of democracy) และในหลวงรัชกาลที่ 9 ในฐานะผู้ช่วยปกป้องประเทศจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเผด็จการทหารในช่วงยุคคริสต์ทศวรรษ 1970 ยิ่งไปกว่านั้น Jackson (Jackson, 2009) อธิบายว่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 21 ยังมีการรื้อฟื้นเอาวาทกรรมยุคก่อนสมัยใหม่ (pre-modern discourse) อย่าง “กษัตริย์สมมติเทพ (god-king)” กลับมาใช้ใหม่ผ่านการผลิตซ้ำในสื่อต่าง ๆ นอกจากนั้น Fong (Fong, 2009) ยังอธิบายถึงการที่สถาบันกษัตริย์สร้างอำนาจ กฎเกณฑ์ และอุดมการณ์กษัตริย์นิยม ผ่านการทำให้สถาบันกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ฝังรากลึกมานาน ในการสร้างชาติ ทำให้สถาบันกษัตริย์มีความชอบธรรมและมีที่ทางในการเมืองไทยปัจจุบัน ความสำเร็จของการสร้างกระแสกษัตริย์นิยมอย่างต่อเนื่องดังกล่าวทำให้สถานะของสถาบันกษัตริย์อยู่เหนือพลังทางการเมืองอื่น ๆ ทั้งในแง่ความศรัทธา ความนิยมชมชอบ และการสนับสนุนประชาธิปไตย ดังนั้น นับตั้งแต่ช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1990 ที่สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น สถาบันกษัตริย์ก็ยังคงประสบความสำเร็จในการอ้างความชอบธรรมและความมีศีลธรรมเหนือนักการเมือง เลือกลงตั้งอันธพาล เนื่องจากภาพลักษณ์ของความบริสุทธิ์จากการเมืองอันสกปรกของการเมืองเลือกตั้งที่ถูกกล่าวหาว่ามีแนวโน้มจะไม่ใช่ประชาธิปไตย เนื่องจากมีการผูกขาดอำนาจโดยนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งและกลุ่มทุน นอกจากนั้นกลุ่มกษัตริย์นิยมและสถาบันกษัตริย์ไทยยังพัฒนาความสัมพันธ์ระยะยาวกับปัญญาชนสายเสรีนิยม และมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงสถาบันกษัตริย์กับความ เป็น “ชาติ” และ “ประชาชน” ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Connors, 2008a; 149) จะเห็นได้ว่าการเติบโตขึ้นของแนวคิด “เสรีนิยมสายกษัตริย์นิยม (royal liberalism)” ที่ได้รับการสนับสนุนและใช้โดย

หลากหลายกลุ่ม แต่เป็นการใช้เสรีนิยมเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญต่อต้านเผด็จการทหาร มากกว่าเป็นแนวทางของชนชั้นกระฎุมพีเพื่อต่อต้านสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Connors, 2007; 14; 2008a; 146) ดังจะเห็นได้จากในช่วงวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ที่อุดมการณ์และวาทกรรมเกี่ยวกับชาตินิยมและกษัตริย์นิยม กลายเป็นทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (Hewison, 2000) การใช้แนวคิดกษัตริย์นิยมของขบวนการเสื้อเหลืองเป็นความพยายามของกลุ่มอนุรักษนิยมและเผด็จการ ที่ไม่พอใจกับผลของการปฏิรูปการเมืองในช่วง พ.ศ. 2540 ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ รัฐธรรมนูญ กระบวนการยุติธรรม และสถาบันพระมหากษัตริย์ (Hewison, 2010) โดยกลุ่มเสื้อเหลืองทั้งในชนบทและเมืองต่างดำเนินตามแนวทางดังกล่าวของกลุ่มกษัตริย์นิยมและกลุ่มอำนาจดั้งเดิม (Stent, 2012; 32) ตัวอย่างที่น่าสนใจอื่นๆ ยังรวมถึงการเติบโตขึ้นของผู้เข้าร่วมและสนับสนุนพรหม. เชื้อสายจีน โดยเฉพาะในย่านเยาวราช ซึ่งเกษียร (Tejapira, 2009) ได้ทำวิจัยศึกษาคนกลุ่มนี้และเสนอว่าพวกเขาเป็นผลลัพธ์ของความสำเร็จของประเทศไทยในการหลอมรวมคนจีนให้กลายเป็นไทย รวมทั้งกระบวนการอันยาวนานที่พยายามใช้คนไทยเชื้อสายจีนให้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของพลังอนุรักษนิยมและระบอบเผด็จการ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้วางพื้นฐานให้การรณรงค์ชาตินิยมและกษัตริย์นิยมของพรหม. ในการดึงดูดและชักจูงให้คนไทยเชื้อสายจีนและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เข้ามาสนับสนุนขบวนการ (Tejapira, 2009)

สอง งานจำนวนมากเน้นที่บทบาทของแกนนำการเคลื่อนไหว ที่นำพาการเคลื่อนไหวไปสู่ทิศทางอนุรักษนิยมและลดทอนความชอบธรรมของประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง (Hewison, 2007; Hewison & Kitirianglarp, 2010; Pavin, 2010, 2011; Phongpaichit & Baker, 2012; 224; Winichakul, 2008; 30-1; ปณิธาน พิชาลัย, 2555) งานเหล่านี้อธิบายว่าทั้งหมดเป็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระดมมวลชนในสังคมที่ความเป็นอนุรักษนิยมให้ได้มากที่สุด ธงชัย วินิจจะกุล (Winichakul, 2008) มองพวกเขาในฐานะพวก “สัมฤทธิผลนิยม (pragmatism)” ที่หยิบฉวยแนวคิดอะไรก็ได้ แม้แต่กษัตริย์นิยมและชาตินิยม เพื่อเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองอย่างทักษิณ ธงชัย วินิจจะกุล (Winichakul, 2008; 30-1; ธงชัย วินิจจะกุล, 2549) ซึ่งให้เห็นถึงอิทธิพลและบทบาทของพันธมิตรระหว่างกลุ่ม “กษัตริย์นิยมและเสรีนิยม (royalist-liberal alliance)” เช่น แกนนำสำคัญอย่างสนธิ ลิ้มทองกุล นักกิจกรรมและปัญญาชนสาย “ภาคประชาชน” ชนชั้นสูงสายนิยมกษัตริย์จำนวนหนึ่ง และกลุ่มราชินิกุล ที่เรียกร้องให้มีการใช้เอกสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ (royal prerogative) ในการจัดการกับ “ระบอบทักษิณ” ในขณะที่ Pasuk and Baker (Phongpaichit & Baker, 2012) อธิบายถึงการที่แกนนำของพรหม.กล่าวหาทักษิณว่าเป็นภัยคุกคามต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และโจมตีทักษิณว่าเป็นตัวแทนของนักการเมืองผู้ฉ้อฉลของ

ระบบชนกิจการเมือง และเสนอให้ยกเลิกระบบการเลือกตั้งแบบ “1 สิทธิ 1 เสียง” ไปสู่ระบบที่ผู้แทนมาจากการแต่งตั้งจากสาขาอาชีพต่างๆ และการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองจากการเมืองแบบเลือกตั้งไปสู่สถาบันกษัตริย์ ระบบราชการ และระบบตุลาการมากขึ้น ส่วนงานของ Pavin (Pavin, 2010, 2011) เน้นให้เห็นถึงกระบวนการที่แกนนำพหุ.และชนชั้นนำตามประเพณีของไทย (traditional Thai elite) เช่น สถาบันกษัตริย์ กองทัพ และระบบราชการอื่นๆ พัฒนาการใช้ “ความเป็นไทย” และ “พวกชายชาติ (ไทย)” ในการต่อต้านทักษิณและขบวนการเสื้อแดง เพื่อปกปิดความเป็นจริงที่มีด่าสกปรกของเขา และสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 Pavin พยายามถอดภาพอันซับซ้อนของการรณรงค์โดยแกนนำในประเด็นปราสาทพระวิหาร และการกล่าวหาทักษิณว่าต่อต้านสถาบันกษัตริย์ เช่น กล่าวหาว่าทักษิณสนับสนุนบริโภคนิยม ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 และอธิบายว่าขบวนการเสื้อเหลืองเป็นผู้ปกป้องประเทศชาติจากปัญหาที่ก่อโดยรัฐบาลทักษิณ ในทิศทางเดียวกัน Hewison and Kengkij (Hewison, 2007; Hewison & Kitirianglarp, 2010) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ชนชั้นนำที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แกนนำพหุ. และปัญญาชนของขบวนการต่อต้านทักษิณ ทำอย่างไรจึงประสบความสำเร็จในการรื้อฟื้นและใช้วาทกรรม “ประชาธิปไตยแบบไทย” เพื่อการลดความชอบธรรมของรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง และสร้างความชอบธรรมให้กับพลังอนุรักษ์นิยมและการรัฐประหาร นอกจากนี้ในงานวิชาการชิ้นใหม่ๆ อย่างเช่น งานของปณิธาน (ปณิธาน พิชาลัย, 2555) ที่พยายามอธิบายอิทธิพลและบทบาทของการใช้สื่อและการรณรงค์ทางการเมืองของแกนนำพหุ. ในการโจมตีทักษิณว่าเป็นภัยคุกคามของ ชาติ ศาสนา และกษัตริย์ ส่วนพหุ. เป็นผู้พิทักษ์สถาบันเหล่านี้ ปณิธาน นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจของชนิดและการทำงานของสื่อ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ละคร สื่อที่ใส่เพื่อการรณรงค์ ฯลฯ ที่ริเริ่มโดยแกนนำพหุ.

สาม การหันไปหาแนวทางอนุรักษ์นิยมของขบวนการต่อต้านทักษิณ เป็นผลมาจากการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ ที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้นกลาง กับชนชั้นล่างผู้สนับสนุนทักษิณและนักการเมืองที่มาจากเลือกตั้ง Stent (Stent, 2012; 32) อธิบายขบวนการต่อต้านทักษิณว่าประกอบไปด้วยชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในกรุงเทพฯ นักธุรกิจชั้นนำ และข้าราชการระดับสูง ที่ขาดความเข้าใจและขาดความอดทนต่อมวลชนชั้นล่างในนาม “คนเสื้อแดง” ที่สนับสนุนทักษิณ พวกเขาส่วนใหญ่แทบจะไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์กับคนจนในเมือง ชาวบ้าน และกรรมการ พวกเขาไม่สามารถแยกแยะได้ระหว่างความลำบาก ปัญหา และความเจ็บปวดของคนเหล่านี้ ที่ต้องออกมาสนับสนุนทักษิณกับผลประโยชน์ของทักษิณ ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงจึงมองผู้สนับสนุนทักษิณว่าเป็นพวกนักเลงที่ถูกจ้างมา ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องพูดดี ๆ กับคนเหล่านี้ นิธิ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) และ อภิชาติและคณะ (อภิชาติ

สถิตินิรามัย, ยุคติ มุกดาวิจิตร, & นิติ ภาวัครพันธ์, 2556; 89-92) พยายามชี้ให้เห็นว่า ช่องว่างทางวัฒนธรรมและความแตกต่างของชนชั้นกลางผู้ต่อต้านทักษิณกับคนส่วนใหญ่ในสังคมในช่วงการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและสังคม ได้สร้างความอึดอัดให้กับชนชั้นกลางในเมืองในฐานะคนกลุ่มน้อยในสังคม ซึ่งท้ายที่สุดเขาหันไปหาแนวทางกษัตริย์นิยมและการต่อต้านประชาธิปไตยเพื่อต่อต้านพลังของเสียงข้างมาก ที่ดูจะมีอำนาจมากกว่าเขามากขึ้นทุกที พรรณกรรมชุดนี้อธิบายการหันไปหาแนวคิดอนุรักษนิยมของชนชั้นกลางผ่านข้อเสนอ 3 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นแรก ในขณะที่ชนชั้นกลางกินเงินเดือนไม่สามารถปรับตัวกับวิถีชีวิตแบบใหม่ของวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทางออกคือการใช้แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่ออธิบายว่าพวกเขาเป็นพวกสนับสนุนความพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง (self-sufficient) และกล่าวหาพวกนักการเมืองและกลุ่มทุนว่าฟุ้งเฟ้อและฉ้อฉล ในอีกแง่หนึ่งแม้ว่าในการใช้ชีวิตประจำวัน ชนชั้นกลางจะคุ้นชินกับการพึ่งพิงระบบคอร์รัปชันหรือใช้เส้นสายเพื่อผลประโยชน์ของตน แต่พวกเขากลับโจมตีนักการเมืองที่มาจากทางเลือกตั้งว่า นำภาษีของเขาไปถลุงใช้ในนโยบายประชานิยมเพื่อโอบอุ้มคนรากหญ้า สำหรับพวกเขา นักการเมืองเหล่านี้ไม่มีความชอบธรรมพอที่จะปกครอง พวกเขาจึงเห็นด้วยกับการลดจำนวนนักการเมืองเลือกตั้งในรัฐสภาให้เหลือเพียงร้อยละ 30 ตามข้อเสนอ “การเมืองใหม่” ของพธม. (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553)

ประเด็นที่สอง อำนาจเงินและความเท่าเทียมกันในสังคมที่เพิ่มมากขึ้นแทนที่โครงสร้างทางสังคมแบบลำดับชั้น (hierarchical social structures) ที่พวกเขาเคยคุ้นเคย ทำให้ชนชั้นกลางรู้สึกถึงความมั่นคงของพวกเขาก็ถูกสั่นคลอน เนื่องจากในอดีตชนชั้นกลางรักษาสถานะภาพและอภิสิทธิ์ของพวกเขาผ่านการศึกษาคเรื่อข่ายครอบครัว และอาชีพการงาน แต่ในสังคมที่มีการแข่งขันมากขึ้น ช่องทางในการเข้าสู่และรักษาอภิสิทธิ์แบบเดิมถูกคุกคามด้วยอำนาจเงินและการแข่งขันที่วัดด้วยความสามารถ ดังนั้นการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ หรือที่รู้จักในนาม “มือบมีเส้น” ทำให้พวกเขารู้สึกมั่นคงมากขึ้น การโหยหาอดีตของความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้นเกิดขึ้นกับชนชั้นกลางที่ไม่ประสบความสำเร็จในการต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด ในโครงสร้างใหม่ที่มีความเท่าเทียมกันและมีการแข่งขันสูงมากขึ้น ในแง่นี้พวกเขารู้สึกว่าระเบียบทางสังคมใหม่นี้ไร้ศีลธรรมและไม่เป็นธรรม เขาโหยหาคืนวันดี ๆ ในอดีต โดยต้องการให้มี “คนดี” เข้ามาปกครองประเทศ ในการคิดเช่นนี้พวกเขายกย่องชนชั้นสูง ดังนั้นการผ่นึกกำลังกับกลุ่มชนชั้นสูงจึงไม่ใช่ปัญหาสำหรับพวกเขา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553)

ประเด็นสุดท้าย พวกเขาไม่ได้รับประโยชน์จากนโยบายประชานิยม ในขณะที่เดียวกันนโยบายดังกล่าวกลับยกสถานะให้ชนชั้นล่างขึ้นมาเท่าเทียมเขามากขึ้น ในการต่อสู้เพื่อรักษาฐานะอภิสิทธิ์ของ

พวกเขา นอกจากนั้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมโดยกลุ่มกษัตริย์นิยมยังเป็นคำตอบในการบอกให้ชนชั้นล่างกลับลงไปอยู่ในที่ที่พวกเขาควรอยู่ ที่ซึ่งต่ำกว่าชนชั้นกลาง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553; อภิชาติ สถิตนิรามัย et al., 2556)

อย่างไรก็ดี งานวิชาการก่อนหน้านี้มีข้อจำกัดที่สำคัญ 2 ประการ *ประการแรก* งานศึกษาก่อนหน้านี้อธิบายการเติบโตของขบวนการผ่านการศึกษานี้ที่เน้นไปที่การเก็บข้อมูลจากกลุ่มแกนนำ และความขัดแย้งในกลุ่มแกนนำเป็นหลัก และเน้นศึกษาบทบาทและอิทธิพลของชนชั้นนำปีกอนุรักษนิยม เช่น สถาบันและเครือข่ายพระมหากษัตริย์ ทหาร องคมนตรี ตุลาการ และเครือข่ายชนชั้นนำ (Chairat, 2012; Hewison, 2008; Ivarsson & Isager, 2010; McCargo, 2005; Pathmanand, 2008; Stent, 2012; Ungpakorn, 2009; Winichakul, 2008; ใจ อึ้งภากรณ์ & เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2549) ส่วนงานที่พยายามอธิบายการเมืองมวลชนก็เป็นการอธิบายผ่านข้อมูลและการวิเคราะห์แกนนำส่วนกลาง โดยเน้นเฉพาะแกนนำที่ศูนย์กลางขององค์กรการเคลื่อนไหวในกรุงเทพฯ เช่น เครือข่ายของแกนนำเฉพาะกลุ่มพวม. (Tejapira, 2006; ปณิธาน พิชาลัย, 2555) ว่าการเคลื่อนตัวสู่แนวทางอนุรักษนิยมของมวลชนเป็นผลมาจากชัยชนะของแกนนำในปีกอนุรักษนิยม โดยไม่ได้เก็บข้อมูลเชิงลึกในหมู่มวลชนชนชั้นกลางในต่างจังหวัดที่มีความหลากหลาย แตกต่าง ขัดแย้ง ย้อนแย้ง และต่อสู้กันตลอดเวลา ในขณะเดียวกันงานจำนวนหนึ่งเน้นบทบาทของอำนาจนำ (hegemonic roles) ของแกนนำหลักและพลังอนุรักษนิยม ในการสร้างและผลักดันประเด็นขบวนการให้กลายเป็นแนวทางหลักของขบวนการ โดยไม่ได้อธิบายว่ายุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์นี้ทำงานจริง ๆ อย่างไรในระดับแกนนำท้องถิ่นและมวลชน

ถึงแม้ว่าจะมีงานจำนวนมากมายกก่อนหน้าที่อ้างอิงถึงมวลชนชนชั้นกลางในขบวนการต่อต้านทักษิณ งานส่วนใหญ่อธิบายชนชั้นกลางแบบกว้าง ๆ ว่าพวกต่อต้านทักษิณคือ “ชนชั้นกลาง” (Kasit, 2012; 77-81; Phongpaichit & Baker, 2008; ธีรยุทธ บุญมี, 2549; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553; พิทยา ว่องกุล, 2551) หรืองานของ Stent (Stent, 2012; 32) ที่อธิบายพวกเขาในฐานะชนชั้นกลางและชนชั้นสูงซึ่งกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯ และหัวเมืองต่างจังหวัดโดยเฉพาะในภาคใต้ของไทย นอกจากนั้นยังมีงานศึกษาเชิงวิพากษ์อื่นๆ ที่กล่าวถึงคนเหล่านี้ว่าเป็นชนชั้นกลาง โดยที่ไม่ได้ทำวิจัยเชิงลึกอย่างเป็นระบบ (Phongpaichit & Baker, 2008; 77-81; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) ส่วนงานที่เน้นศึกษาชนชั้นกลางและกลุ่มอื่นๆ ในขบวนการกลับเป็นการดึงข้อมูล หรือตีความผ่านการวิเคราะห์แกนนำและมวลชนในกรุงเทพฯ เป็นหลัก หรือเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเสื้อแดง (Ammar & Somchai, 2012; Andrew & Kevin, 2005; อภิชาติ สถิตนิรามัย et al., 2556; อัสมา หวังกุลหล้า, 2553) งานส่วนใหญ่อธิบายราวกับว่า ชนชั้นกลางเป็นตัวแสดงที่ไม่กระตือรือร้น (passive actor) ถูกครอบงำโดยแกนนำและ

ชนชั้นนำแต่ฝ่ายเดียว ทำให้หันไปปรับการเคลื่อนไหวในแนวทางอนุรักษนิยมชั่วข้ามคืน โดยมองข้ามว่า ก่อนหน้านั้นพวกเขาเคยเป็นพลังทางการเมืองที่ตื่นตัวในการผลักดันประชาธิปไตย และวิพากษ์วิจารณ์แนวทางกษัตริย์นิยมและอนุรักษนิยมอื่นๆ มาก่อน

ประการต่อมา งานวิจัยก่อนหน้านี้นี้ศึกษาครอบคลุมเฉพาะความสำเร็จในช่วงต้นของขบวนการต่อต้านทักษิณภายใต้การนำของพรม. และก่อนการเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหวเสื้อแดง งานทั้งหมดจึงไม่ได้วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งและการเสื่อมลงของพรม. ในช่วงต้นทศวรรษ 2550 และการฟื้นตัวภายใต้การนำใหม่ของกปปส. ในช่วงปี พ.ศ. 2556-7 การขยายขอบเขตการศึกษามาถึงช่วงเวลาดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจพลวัตของขบวนการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้น

เพื่อการจัดการกับข้อจำกัดของงานศึกษาก่อนหน้านี้ งานวิจัยชิ้นนี้เสนอคำตอบต่อคำถามสำคัญ 2 ประการที่ว่า *หนึ่ง* ทำไมขบวนการต่อต้านทักษิณที่เคยประกอบไปด้วยแนวทางที่หลากหลาย จึงถูกรอบงำด้วยพลังอนุรักษนิยมในท้ายที่สุด *สอง* ทำไมกลุ่มที่เคยตั้งคำถามกับแนวทางอนุรักษนิยมจึงยอมประนีประนอม หรือไม่ก็ยอมถอยออกจากขบวนการฯ ไปในที่สุด ในการตอบคำถามดังกล่าวงานวิจัยนี้เน้นการเก็บข้อมูลจากแกนนำและมวลชนผู้สนับสนุนขบวนการฯ ในต่างจังหวัด มากกว่าการเน้นที่แกนนำหรือชนชั้นนำที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวในกรุงเทพฯ ในขณะเดียวกัน การศึกษาชิ้นนี้พยายามขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมช่วงเวลาทำงานก่อนหน้านี้นี้ไปไม่ถึง โดยเฉพาะช่วงการถดถอยของขบวนการฯ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ไปจนถึงช่วงการฟื้นตัวกลับขึ้นมาเติบโตอีกครั้งในช่วงปี พ.ศ. 2556-57

ในการตอบคำถามแรก งานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่า ในการพยายามชูประเด็นอนุรักษนิยมขบวนการต่อต้านทักษิณถึงจุดกลุ่มและปัจเจกที่ยึดแนวทางกษัตริย์นิยม ชาตินิยม และต่อต้านประชาธิปไตย จากหลากหลายชนชั้นและหลายภาคส่วนทั่วประเทศ ซึ่งก่อนหน้านี้นี้ได้รับการจัดตั้ง ไร่การรวมกลุ่ม โดยในช่วงแรกพวกเขาเข้าร่วมต่อต้านทักษิณในฐานะปัจเจกชนผู้สนับสนุนขบวนการฯ (rank-and-file mass supporters) แต่ท่ามกลางการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ พวกเขาได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นระบบ จนกลายเป็นปีกทางการเมืองที่มีความเป็นกลุ่มก้อนและมีพลังอำนาจในการต่อรองมากที่สุดภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ เนื่องจากมีจำนวนคนและทรัพยากรมากที่สุด พวกเขากลายเป็นคนส่วนใหญ่ของขบวนการฯ ทำให้พวกเขามีอำนาจต่อรองกับแกนนำกลุ่มเก่า ท้ายที่สุดพวกเขาเข้ายึดกุมและมีอำนาจเหนือการนำมวลชน เหนือสิ่งอื่นใด พวกเขาประสบความสำเร็จในการทำให้อุดมการณ์อนุรักษนิยมกลายเป็นทั้งอุดมการณ์และยุทธศาสตร์หลักของการเคลื่อนไหว นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้จะเสนอว่า แกนนำของขบวนการต่อต้านทักษิณประสบความสำเร็จในการจัดตั้งชนชั้นกลางที่ไม่เคยถูกจัดตั้ง

(unorganized) และไม่เคยมีประสบการณ์ในการเมืองมวลชน (mass politics) มาก่อน แต่แทนที่จะใช้แนวคิดแบบเสรีนิยมในการต่อต้านทักษิณ แทนที่กลับใช้แนวคิดแบบชาตินิยม กษัตริย์นิยม และต่อต้านประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือเชิงอุดมการณ์ในการสร้างความชอบธรรมให้กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชั้นกลางเหล่านี้และให้กับขบวนการฯ

คำถามที่สอง งานชิ้นนี้พยายามอธิบายว่าเหตุใดสมาชิกของขบวนการต่อต้านทักษิณที่ก่อนหน้านี้เคยตั้งคำถามและคัดค้านแนวทางและอุดมการณ์อนุรักษนิยม จึงค่อยๆ โอนอ่อนตามพลังอนุรักษนิยมภายในขบวนการฯ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลัก 2 ประการ หนึ่งในนั้น เพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับการสนับสนุนจากพลังอนุรักษนิยม สมาชิกของขบวนการต่อต้านทักษิณกลุ่มนี้ ซึ่งในอดีตพวกเขาเคยตื่นตัวทางการเมืองมาในแนวทางเสรีนิยมประชาธิปไตย แต่ถูกลดอิทธิพลภายใต้ระบอบทักษิณ จึงยอมประนีประนอมกับพลังและแนวทางอนุรักษนิยมเพื่อรับการสนับสนุนจากขบวนการต่อต้านทักษิณให้พวกเขาได้มีพื้นที่ทางการเมืองอีกครั้ง เพื่อขยายอำนาจในการต่อรองและผลักดันประเด็นที่พวกเขาต้องการต่อไป สอง กลุ่มพลังที่เคยก้าวหน้าเหล่านี้ยอมรับแนวทางอนุรักษนิยมเนื่องจากพลังการอธิบายผ่าน “กรอบโครงความคิดหลัก (master frame)” ของการเคลื่อนไหว พวกเขาคล้อยตามกรอบโครงความคิดหลักของขบวนการฯ ในการอธิบาย “ภัยคุกคาม (threat)” “วิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ (mega crisis)” และ “เราลุกต้องขึ้นสู้ทันที (action now)” ที่ถูกสร้างและโฆษณาโดยแกนนำของขบวนการฯ พวกเขาเชื่อตามความคิดที่ว่า ทักษิณเป็นภัยคุกคามที่สำคัญของทุกฝ่าย การดำเนินงานของรัฐบาลทักษิณสร้างวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ และเหนือสิ่งอื่นใด พวกเราทุกคนต้องเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ เพื่อจัดการกับภัยคุกคามและแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าว สำหรับกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่ยอมตามนั้น งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าถึงแม้ว่ากลุ่มนี้จะเป็นหนึ่งในพลังสำคัญกลุ่มแรกๆ ในขบวนการต่อต้านทักษิณ แต่เนื่องจากพวกเขาเป็นกลุ่มที่ไม่มีมวลชน ทรัพยากร และอำนาจต่อรองในขบวนการเคลื่อนไหว ตลอดจนการร่วมเคลื่อนไหวและการต่อสู้กับพลังอนุรักษนิยมในขบวนการฯ นั้นพวกเขามักพ่ายแพ้ และถูกลดอำนาจหน้าที่เคยมีในช่วงต้น ท้ายที่สุดก็ถูกลดทอนความชอบธรรม บางส่วนลดบทบาทตัวเองลงในการเคลื่อนไหว และบางส่วนก็ถูกเบียดขับออกจากขบวนการฯ ในที่สุด บางคนสลับขั้วหันกลับไปสนับสนุนมวลชนเสื้อแดงที่ชูประเด็นประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกันทางการเมือง

ในการนำเสนอเพื่อตอบคำถามข้างต้น รายงานชิ้นนี้ แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนหลัก โดนในส่วนแรก รายงานวิจัยเริ่มต้นด้วยการคลี่ภาพอันซับซ้อนและขัดแย้งขององค์ประกอบต่างๆ ในขบวนการต่อต้านทักษิณ ให้เห็นว่า องค์ประกอบของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณทั้ง 3 กลุ่ม ทั้งกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น (unswerving conservative) เสรีนิยมแบบประนีประนอม (compromised

liberal) และเสรีนิยมที่ถูกผลักให้เป็นชายขอบ (marginalised liberal) ร่วมมือ ประนีประนอม และต่อสู้กันอย่างไร ท่ามกลางการผลักดันยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์ทางการเมืองของตัวเองในการต่อต้านทักษิณ จากนั้น รายงานวิจัยเชื่อมโยงภาพความหลากหลายและการต่อสู้ของพลังต่างๆเหล่านี้ เพื่ออธิบายว่าสุดท้ายกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่นค่อยๆ พัฒนาและเติบโตขึ้นจนกลายเป็นพลังหลักของขบวนการเคลื่อนไหวได้อย่างไร เหตุใดกลุ่มเสรีนิยมแบบประนีประนอมจึงยอมตามพลังอนุรักษ์นิยมในท้ายที่สุด ในขณะที่กลุ่มเสรีนิยมที่ไม่ยอมตามถูกทำให้กลายเป็นอื่นและถูกเบียดขับออกจากขบวนการฯในที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาขบวนการต่อต้านทักษิณ งานวิจัยชิ้นนี้เลือกใช้เครื่องมือวิจัยสำคัญ 2 อย่างในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลด้านเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history)

ในส่วนของ *การวิจัยเอกสาร (documentary research)* งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาบทความสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมขบวนการฯ งานเขียนบันทึกของผู้เข้าร่วมขบวนการฯ (self-written documents) ไม่ว่าจะเป็นบันทึก หรือเรื่องสั้น และสื่อสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์และเผยแพร่โดยขบวนการต่อต้านทักษิณเอง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ แผ่นพับ รายงานการประชุม บทความ หรือแถลงการณ์ทางการเมือง นอกจากนี้งานชิ้นนี้ยังให้ความสำคัญกับเอกสารและงานเขียนโดยคนภายนอกขบวนการต่อต้านทักษิณ ที่สะท้อนมุมมองที่หลากหลายรอบด้านต่อขบวนการฯ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่อและเอกสารสิ่งพิมพ์ และเอกสารจดหมายเหตุ (archives)

นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลจากเอกสารแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ข้อมูล “ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history)” จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงอัตชีวประวัติทางการเมืองของบุคคลและกระบวนการกลมกลืนทางสังคม (socialization) ที่มีต่อชีวิตของผู้คน (life course) ที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างทางบริบท (structural context) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของผู้เข้าร่วมขบวนการฯ ที่สร้างขึ้นในฐานะแก่นแกนความเป็นตัวตน (core self) ทางการเมืองของเขา (della Porta, 1992; 168-172; Klatch, 1999; 6) ในด้านหนึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกช่วยให้นักวิจัยมีความเข้าใจถึงสิ่งที่ปัจเจกชนผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจเกี่ยวกับจุดเปลี่ยนต่างๆ ทางการเมืองในชีวิตของเขา (political life trajectories) เช่น ทำไมพวกเขาจึงคิดเกี่ยวกับการเมืองและมีบทบาททางการเมืองแบบที่เขาเคยเป็นและเป็นอยู่ ในอีกด้านหนึ่งการสัมภาษณ์ช่วยเชื่อมโยงเรื่องเล่าของบุคคลเข้ากับคำถามที่กว้างขวางขึ้นในด้านการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมือง ในบริบทการเปลี่ยนผ่านทางประวัติศาสตร์และการเมือง (Hite, 2000; xix) ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงเลือกใช้ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าเป็นเครื่องมือใน

การศึกษาการสร้างและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองของปัจเจก และกลุ่มทางการเมืองที่เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ

ในขณะที่งานวิจัยชิ้นนี้เห็นถึงคุณค่าของ “ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า” แต่ก็เห็นถึงข้อจำกัดหลายประการของเครื่องมือดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและตัวข้อมูล (reliability of sources) ความเหมาะสมในการสะท้อนความเป็นตัวแทนของภาพรวมทั้งหมด (representation of the sample) ความสอดคล้องของข้อมูลกับผลลัพธ์การสัมภาษณ์ทั้งหมด และปัญหาการบิดเบือนในการให้ข้อมูลและการตีความข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้งานวิจัยนี้พยายามตรวจสอบความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่นการปรับใช้ข้อเสนอแนะของ della Porta (della Porta, 1992; 181) ในการเปรียบเทียบอัตถะชีวประวัติของผู้ให้ข้อมูล และใช้ “มุมมองแบบองค์รวม (interdisciplinary approach)” ในการประเมินและวิเคราะห์การตีความของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้นักวิจัยยังพยายามตรวจสอบข้อมูลการสัมภาษณ์กับแหล่งข้อมูลอื่นด้วย เช่น การเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่แตกต่างกันจากคนละกลุ่มชนชั้น คนละเพศ การเข้าร่วมขบวนการฯ ในลักษณะ หน้าที่ ระดับ และกิจกรรมที่แตกต่างกัน

ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลนั้น เริ่มต้นด้วยการสืบค้นชื่อและที่อยู่ติดต่อที่สามารถหาได้ผ่านเอกสารจดหมายเหตุต่างๆ ทั้งในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์คือ หนังสือพิมพ์ และเว็บไซต์ต่างๆ ให้ครอบคลุมผู้คนให้หลากหลายตามที่ระบุไว้ข้างต้นให้ได้มากที่สุด จากนั้นนักวิจัยพยายามขยายฐานผู้ให้ข้อมูลให้หลากหลายมากขึ้นผ่านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่จริง งานวิจัยชิ้นนี้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 100 คน โดยในการเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลนั้น งานนี้พยายามเลือกให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อสะท้อนความหลากหลายทางจุดยืน และระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการฯ ให้มากที่สุด โดยพยายามเลือกผู้ให้ข้อมูลให้กระจายตัวเพื่อสะท้อนความหลากหลาย 4 ด้าน ได้แก่ ความหลากหลายด้านภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) ด้านบทบาทหน้าที่และระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการฯ (political function and degree of political engagement) ด้านชุดความสัมพันธ์กับขบวนการฯ ในช่วงเวลาต่างๆ (the pattern of relationship with the movement in different political trajectories) และด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์การเมือง (geo-political condition)

ด้านที่ 1 ความหลากหลายด้านภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) นักวิจัยพยายามเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มที่มีภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) ที่แตกต่างกัน การเก็บข้อมูลสามารถเข้าถึงผู้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ จากกลุ่มอาชีพ ตำแหน่งและสถานะภาพในองค์กร ระดับการศึกษา และเพศ เช่นกลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้ประกอบการขนาดเล็กและกลาง นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มศาสนา กลุ่มศิลปิน สื่อมวลชนท้องถิ่น นักพัฒนาในองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มผู้เกษียณอายุ กลุ่มแรงงานนอกระบบ เช่น คนขับจักรยานยนต์รับจ้าง เจ้ามือหวยใต้ดิน กลุ่มวิชาชีพ (professionals) เช่น ทนายความ แพทย์ ทันตแพทย์ อาจารย์มหาวิทยาลัย วิศวกร กลุ่มพนักงานบริษัททั้งผู้บริหารระดับสูง เสมียนไปจนถึง

พนักงานขายของหน้าร้าน ดังในตารางที่ 1 ซึ่งแสดงภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) และภูมิฐานะของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ

ตารางที่ 1 ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ (socio-economic background) และภูมิฐานะของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ

ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจ	กรุงเทพ (25 คน)	ต่างจังหวัด (75 คน)	รวม (100คน)
อาชีพ			
1. ข้าราชการ	0	2	2
2. กลุ่มผู้ประกอบการ ขนาดเล็ก เช่น ปั้มน้ำมัน ร้านเสริม สวย ร้านก๊วยเตี๋ยว ผลิตน้ำสมุนไพร เพาะ ลูกหมาขาย ร้านทอง โรงกลึง โรงเรียนกวด วิชา เต็นท์รถมือสอง ร้านผ้าฆ่าน ร้านข้าว มันไก่ ร้านอาหาร ฟาร์มไก่ขนาดเล็ก ร้านขายของชำ	5	30	35
3. กลุ่มผู้ประกอบการ ขนาดกลาง ร้านขาย ยาหลายสาขาทั่ว จังหวัด	0	2	2
4. นักการเมืองเช่น เลขา นักการเมือง	1	2	3
5. กลุ่มศิลปิน นักวาด ภาพ นักเขียน	0	3	3
6. สื่อมวลชน	1	3	4
7. นักพัฒนาในองค์กร พัฒนาเอกชน	0	4	4

8. ข้าราชการ เกษียณอายุ	1	3	4
9. ทนายความ	0	3	3
10. แพทย์	0	3	3
11. ทันตแพทย์	0	1	1
12. อาจารย์มหาวิทยาลัย	3	3	6
13. วิศวกร	3	0	3
14. เสมียน	0	2	2
15. พนักงานบริษัทเอกชน	7	2	9
16. คนขับจักรยานยนต์ รับจ้าง	1	0	1
17. เจ้ามือหวยใต้ดิน	0	1	1
18. คนว่างงาน	2	2	4
19. นักบวช	1	0	1
20. เกษตรกร	0	3	3
21. แม่บ้าน	0	6	6
<u>จำนวน (คน)</u>	<u>25</u>	<u>75</u>	<u>100</u>
สถานะภาพในองค์กร			
1. เจ้าของกิจการ	6	38	44
2. ผู้บริหารระดับสูง เช่น ผู้อำนวยการ	3	2	5
3. พนักงานระดับอาวุโส เช่น ผู้จัดการฝ่าย พนักงานระดับอาวุโส	7	13	20
4. พนักงานบริษัท ระดับ ปฏิบัติงาน	7	3	10
5. อาชีพอิสระ (self- employ)	2	19	21
<u>จำนวน (คน)</u>	<u>25</u>	<u>75</u>	<u>100</u>
การศึกษา			
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	5	38	43
2. ปริญญาตรี	9	25	34

3. ปริญญาโท	10	6	16
4. ปริญญาเอก	1	6	7
<u>จำนวน (คน)</u>	<u>25</u>	<u>75</u>	<u>100</u>
ทำงานในระบบ-นอกระบบ⁵			
1. ในระบบ	16	13	29
2. นอกระบบ	9	62	71
<u>จำนวน (คน)</u>	<u>25</u>	<u>75</u>	<u>100</u>
เพศ			
1. หญิง	11	33	44
2. ชาย	14	42	56
<u>จำนวน (คน)</u>	<u>25</u>	<u>75</u>	<u>100</u>

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ 100 คน จาก 13 จังหวัดในประเทศไทย)

ด้านที่ 2 ความหลากหลายด้านบทบาท หน้าที่ และระดับการมีส่วนร่วมในขบวนการฯ ในการเลือกผู้ให้ข้อมูล งานวิจัยชิ้นนี้พยายามเลือกคนจากกลุ่มที่ทำหน้าที่และมีบทบาทที่หลากหลายในการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ ไม่ว่าจะเป็นแกนนำในระดับจังหวัดและท้องถิ่นต่างๆ ไปจนถึงผู้สนับสนุนด้านการเงิน หรือกลุ่ม “กลุ่มแม่ยก-พ่อยก” ผู้ชุมนุมแบบปักหลักถาวร ผู้สนับสนุนในระดับปฏิบัติการในหน้าที่ต่างๆ เช่น การ์ด กลุ่มจัดเตรียมเวทีและเสปียงอาหาร ฯลฯ นอกจากหน้าที่แล้ว งานวิจัยยังพยายามครอบคลุมระดับการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและต่อเนื่อง ไปจนถึงผู้สนับสนุนเพียงทางใจและทุนทรัพย์ แต่ไม่เคยเข้าร่วมการชุมนุมเลย

ด้านที่ 3 ชุดความสัมพันธ์ที่มีกับขบวนการเคลื่อนไหวในช่วงเวลาและจุดเปลี่ยนผ่านต่างๆ ของขบวนการฯ ในการสัมภาษณ์นักวิจัยพยายามครอบคลุมผู้สนับสนุนทั้งที่ยืนยันสนับสนุน หรือถอนตัวออกจากขบวนการฯ เมื่อขบวนการฯ เปลี่ยนแปลงแนวทางออกจากการยอมรับความหลากหลายทางอุดมการณ์ (inclusive) ไปสู่แนวทางอนุรักษ์นิยมมากขึ้น รวมทั้งทั้งที่ยืนยันสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณเมื่อมีความขัดแย้งกับพรรคประชาธิปัตย์ และกลุ่มที่ต้องการตั้งพรรคการเมืองใหม่ รวมถึงกลุ่มที่หันไปสนับสนุนประชาธิปัตย์และพรรคการเมืองใหม่ กลุ่มที่ยังสนับสนุนขบวนการฯ แม้ไม่เห็นด้วยกับ

⁵เกณฑ์ในการแบ่งสถานภาพผู้อยู่ในระบบหรือนอกระบบขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคม เช่น สมาชิกของกองทุนประกันสังคม สิทธิข้าราชการ-รัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

หลายแนวทางของแกนนำก็ตาม และกลุ่มที่ถอนตัวหรือลดบทบาทตัวเองจากขบวนการ เมื่อไม่เห็นด้วยกับแนวทางหรือจุดเปลี่ยนบางช่วงของขบวนการฯ

ด้านที่ 4 ความหลากหลายด้านภูมิศาสตร์ทางการเมือง (geo-political condition) งานวิจัยชิ้นนี้พยายามเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีภูมิลำเนาทั้งในพื้นที่ที่มักถูกตั้งสมมติฐานว่าเป็นพื้นที่ที่มีมวลชนเสื้อแดงที่สนับสนุนรัฐบาลทักษิณกระจุกตัวอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสานและเหนือ และพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของมวลชนต่อต้านทักษิณ เช่น กรุงเทพฯ ภาคใต้ โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล 100 คน ที่สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณใน 4 ภูมิภาคของไทย ได้แก่ เหนือ อีสาน ใต้ และ กรุงเทพฯ ในพื้นที่ 13 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน สงขลา สุราษฎร์ธานี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ นครราชสีมา ขอนแก่น อุตรดิตถ์ กรุงเทพมหานคร นครศรีธรรมราช ภูเก็ต และ พัทลุง (ตารางที่ 1 ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ (socio-economic background) และภูมิลำเนาของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ)

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น นักวิจัยสัมภาษณ์ผ่านชุดคำถาม 4 ชุดหลักได้แก่

ชุดคำถามที่ 1 ภูมิหลังทางประชากรหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (demographic background) ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภูมิหลังและพลวัตของครอบครัว ความเชื่อทางการเมืองของพ่อแม่ เจือปนไขทางสังคม เศรษฐกิจ และการกล่อมเกลากองการเมืองและสังคมในวัยเยาว์ ที่ส่งผลต่อความคิดทางการเมืองของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ

ชุดคำถามที่ 2 ที่มา ระดับ รูปแบบ ประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ในขบวนการทางการเมืองในช่วงเวลาต่างๆ ก่อนเกิดขบวนการต่อต้านทักษิณ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการนิสิตนักศึกษาช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ขบวนการคอมมิวนิสต์หลัง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ขบวนการภาคประชาชนช่วงทศวรรษ 2530-40 ขบวนการปฏิรูปการเมือง พ.ศ. 2540 ที่มีผลต่อการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ

ชุดคำถามที่ 3 บทบาทและทัศนคติของผู้สนับสนุนที่มีต่อขบวนการต่อต้านทักษิณในช่วงเวลาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลและที่มาของการเข้าร่วมสนับสนุนขบวนการฯ บทบาท หน้าที่ ระดับ และรูปแบบ การมีส่วนร่วมในขบวนการฯ ความคิดเห็นและจุดยืนต่อการเติบโต เปลี่ยนแปลง ทั้งในเชิงยุทธศาสตร์และอุดมการณ์ ความขัดแย้ง การชบเซา และการกลับมาฟื้นตัวใหม่ ในแต่ละช่วงของขบวนการฯ

ชุดคำถามที่ 4 การเปลี่ยนแปลงหรือการยืนหยัดทางอุดมการณ์ของผู้สนับสนุน ผ่านการทบทวนชีวิตทางการเมืองที่ผ่านมาของพวกเขา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตย

สถาบันทางการเมือง การรัฐประหาร กระจายอำนาจ การเติบโตขึ้นของเสื้อแดง ทักษิณ วิสัยทัศน์ที่มี
ต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการเมืองไทยในอนาคต

บทที่ 2 ความหลากหลาย การต่อสู้ และขัดแย้งภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ

ก่อนการตอบคำถามสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ว่า เหตุใดขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณจึงกลายเป็นขบวนการอนุรักษ์นิยมในบทต่อๆ ไป ในบทที่ 2 ของงานวิจัยชิ้นนี้จะฉายให้เห็นถึงองค์ประกอบอันซับซ้อน และพัฒนาการของขบวนการ ที่บ่อยครั้งเต็มไปด้วยการแข่งขันและความขัดแย้งภายใน ซึ่งนำไปสู่การเสื่อมถอยชั่วคราว และการฟื้นตัวกลับมาใหม่ในช่วง 10 ปีเศษที่ผ่านมา

ความหลากหลายในขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณ

ในการอธิบายว่าใครคือ ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ งานวิจัยจำนวนหนึ่งก่อนหน้านี้มักอธิบายพวกเขาแบบกว้างๆ ว่าเป็น “ชนชั้นกลาง” แต่ไม่ได้ฉายภาพความแตกต่างหลากหลายของพวกเขา (Kasit, 2012; Phongpaichit & Baker, 2008; 77-81; ชีรยุทธ บุญมี, 2549; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553; พิทยา ว่องกุล, 2551) หรือไม่ก็ระบุความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ เช่น ในด้านผลประโยชน์ ค่านิยม ประเด็นข้อเรียกร้อง และข้อเสนอในเชิงนโยบายแบบกว้างๆ พรรณกรรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับมวลชนผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณที่ได้รับอิทธิพลจากนักวิชาการและนักกิจกรรมทางสังคม โดยอธิบายคนเหล่านี้ว่าเป็นชนชั้นกลางผู้ตื่นตัวทางการเมืองที่ต้องการปกป้องประชาธิปไตยจากนักการเมืองที่ฉ้อฉล รวมทั้งต้องการปกป้องสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมทางสังคมที่ถูกละเมิดโดยระบอบทักษิณ (Kasit, 2012; ชีรยุทธ บุญมี, 2549; พิทยา ว่องกุล, 2551) ส่วนพรรณกรรมที่เน้นศึกษาความแตกต่างทางอุดมการณ์ของกลุ่มต่างๆ จะเน้นเฉพาะกลุ่มแกนนำชนชั้นนำหรือแกนนำในระดับประเทศที่มีส่วนร่วมในการสร้างขบวนการฯ ตั้งแต่ต้น มากกว่ามวลชน แกนนำรุ่นใหม่ และแกนนำนอกกรุงเทพฯ งานส่วนใหญ่ที่ศึกษาวิเคราะห์การเติบโตของขบวนการต่อต้านทักษิณ โดยเฉพาะการก่อตัวขึ้นของขบวนการเสื้อเหลืองภายใต้การนำของพธม. มักเน้นศึกษาที่แกนนำทั้งในฝ่ายอนุรักษ์นิยมและเสรีนิยม โดยไม่ได้เน้นมวลชนผู้สนับสนุน หรือผู้ปฏิบัติงานในระดับล่าง (Askew, 2010a; 3-4 และ 8-9; 2010b; 34-5; Connors, 2008b; 483 และ 489-91; McCargo, 2009; 18; Montesano, 2009; Nelson, 2010; Pavin, 2010; Winichakul, 2008; 30-33) งานเหล่านี้เสนอคำอธิบายว่า กลุ่มเสื้อเหลืองหรือขบวนการต่อต้านทักษิณคือการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มแกนนำฝ่ายเสรีนิยม และอนุรักษ์นิยม ที่เชื่อมโยงอุดมการณ์ของพวกเขาผ่านวัง ทหาร ระบบราชการ และชนชั้นสูงเสรีนิยม เพื่อต่อต้านการเมืองของกลุ่มทุน ขณะที่มวลชนผู้สนับสนุนพวกเขาคือ ชนชั้นกลาง และสหภาพแรงงาน

บางกลุ่มที่ต่อต้านโครงการการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ในขณะเดียวกัน Giles (Ungpakorn, 2009; ใจ อึ้งภากรณ์ & เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2549; 308-9) ฉายภาพขบวนการต่อต้านทักษิณว่า เป็นพวกชนชั้นสูง กลุ่มอนุรักษนิยมที่ร่ำรวยและนิยมกษัตริย์ นักวิชาการ เอ็นจีโอ ชนชั้นกลาง และกลุ่มทุนบางกลุ่ม ส่วน เก่งกิจ และ ฮิววิสัน (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ & เควิน ฮิววิสัน, 2546; 121-155) มองขบวนการต่อต้านทักษิณว่า เป็นเครือข่ายข้ามชนชั้นระหว่างกลุ่มอนุรักษนิยม-ผู้ดี (conservative aristocracy) และแกนนำปีกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ก้าวหน้า ผาสุก (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2551) อธิบายคนเหล่านี้ว่าเป็นเครือข่ายการจัดตั้งของคนในเมืองผ่านสื่อที่ทรงพลัง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนชั้นสูงในเมือง (elite urban civic groups) ทหาร กลไกของระบบราชการ นักกิจกรรมชนชั้นกลาง เอ็นจีโอชุมชนนิยม นักวิชาการสายอนุรักษนิยม และพลังทางการเมืองที่เป็นกษัตริย์นิยม ในขณะที่ Pye และ Schaffar (Pye & Schaffar, 2008) เสนอว่า กลุ่มสื่อเหลืองประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่หลากหลายมาก ไม่สามารถอธิบายแบบเหมารวมว่า ทั้งหมดคือกลุ่มกษัตริย์นิยมที่เชื่อตามสนธิและชนชั้นสูงในเมืองผู้นิยมตลาดเสรี แต่ยังประกอบไปด้วยเครือข่ายนักกิจกรรมทางสังคมและกลุ่มแรงงานที่สนับสนุนประชาธิปไตย

งานวิจัยชิ้นนี้นำเสนอการวิเคราะห์ที่แตกต่างจากงานก่อนนี้ โดยเน้นไปที่การวิเคราะห์ความแตกต่าง ความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงทางอุดมการณ์ ของผู้เข้าร่วมชุมนุมระดับปฏิบัติการ (rank-and-file participant) และแกนนำรุ่นใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่นอกกรุงเทพ ผู้เติบโตขึ้นผ่านการระดมมวลชนของขบวนการฯ ไม่ใช่กลุ่มแกนนำกลุ่มแรกที่มีบทบาทนำการเคลื่อนไหวที่กรุงเทพฯ เพื่ออธิบายว่าทำไมในท้ายที่สุดขบวนการฯ ที่เคยประกอบไปด้วยกลุ่มทางอุดมการณ์ที่หลากหลาย กลับจับมือร่วมกันสนับสนุนแนวทางอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม

จากข้อมูลผ่านประวัติศาสตร์คำบอกเล่าที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เข้าร่วมและแกนนำรุ่นใหม่ทั้งในกทม.และต่างจังหวัด งานวิจัยชิ้นนี้สามารถแยกผู้สนับสนุนออกเป็น 3 กลุ่มตามความแตกต่างและรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางอุดมการณ์ทางการเมือง ในช่วงการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับขบวนการต่อต้านทักษิณ ได้แก่ กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น (Unswerving conservatives: UC) กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม (Compromised Liberal: CL) และกลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (Marginalised liberals: ML)

กลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น (Unswerving conservatives: UC)

สิ่งที่คนในกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่นมีร่วมกันคือ การเติบโตผ่านการกล่อมเกลாதอง การเมืองแบบอนุรักษ์นิยม ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจและชนชั้นที่แตกต่างกันก็ตาม โดยในช่วงต้นของชีวิต คนทั้งหมดในกลุ่มนี้เติบโตผ่านครอบครัวและสังคมที่ปลูกฝังอุดมการณ์แบบอนุรักษ์นิยมแบบสุดโต่ง ซึ่งประกอบไปด้วยแนวทางต่อต้านคอมมิวนิสต์ แนวคิดชาตินิยมสุดขั้ว แนวคิดกษัตริย์นิยม และศาสนานิยมแบบเคร่งครัด นอกเหนือจากการกล่อมเกลาทองการเมืองแล้ว ในบางช่วงประวัติศาสตร์ก่อนการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ พวกเขาบางส่วนยังเคยถูกจัดตั้งเพื่อปฏิบัติการทางสังคมหรือการเมืองผ่านการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหว หรือสถาบันทางการเมืองและสังคมแบบฝ่ายขวา คนบางส่วนสนใจเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ เนื่องจากเห็นด้วยและคล้อยตามกับประเด็นและข้อเรียกร้องแบบอนุรักษ์นิยม ที่ผลักดันโดยแกนนำของขบวนการฯ ในช่วงเวลาต่างๆ ในขณะที่ คนอีกกลุ่มหนึ่งเข้าร่วมผ่านการชี้แนะ (guidance) ขององค์กรอนุรักษ์นิยมที่เขามีส่วนร่วมอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น เติบโตในทศวรรษ 2510-20 เติบโตในครอบครัวหรือชุมชนที่มีการรณรงค์และโฆษณาชวนเชื่อ หรือกระทั่งมีการจัดตั้งทางการเมือง เพื่อสนับสนุนขบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ (counter insurgency) ในช่วงการขยายตัวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลหลายคนเห็นด้วยและสนับสนุนรัฐบาลทหารในการจัดการปราบปรามขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วงทศวรรษ 2510-20 ตัวอย่างเช่น คุณ ก-เพชรบุรี เติบโตผ่านประสบการณ์ของคุณพ่อ ซึ่งเป็นนายตำรวจที่ทำหน้าที่ปราบปรามคอมมิวนิสต์ในช่วงปลายทศวรรษ 2510 ในเขตจังหวัดเพชรบุรี (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556) คุณ ต-สันติอโศก โตมาในครอบครัวของเครือข่ายทหารที่ทำงานใกล้ชิดกับรัฐบาลเผด็จการในยุคทศวรรษ 2510 เขาถูกสอนให้เกลียดคอมมิวนิสต์ และเชื่อว่าการฆ่าคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องที่ถูกต้อง (ต-สันติอโศก, 2556) คุณ ณ-เพชรบุรี ให้สัมภาษณ์ด้วยความภูมิใจในฐานะอดีตลูกเสือชาวบ้านยุคทศวรรษ 2510 เขาพยายามอธิบายให้ผู้วิจัยเข้าใจว่า นักศึกษาในยุคนั้นหลงผิดและถูกหลอก จึงยอมรับการจัดตั้งของขบวนการคอมมิวนิสต์ นอกจากนั้นเขายังยินดีและเห็นด้วยกับการรัฐประหาร รัฐบาลทหาร และการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองของทหารในช่วงทศวรรษ 2510 – 20 (ณ-เพชรบุรี, 2556) จากการสัมภาษณ์ พวกเขาทั้งหมดถูกตัดขาดและเริ่มห่างเหินจากการจัดตั้งโดยขบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของทางการนับตั้งแต่วงกลางทศวรรษ 2520 หลังการลดบทบาทของรัฐบาลฝ่ายขวาจัด และการขึ้นสู่อำนาจของชนชั้นนำที่ใช้แนวทางประนีประนอมทางการเมืองมากขึ้น (ขา-เพชรบุรี, 2556; แซ-สันติอโศก, 2556; ณ-เพชรบุรี, 2556)

ในขณะเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่นโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประสบการณ์ตรงหรือความทรงจำเกี่ยวกับการเข้าร่วมการรณรงค์ หรือชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลกัมพูชาในประเด็นเรื่องเขาพระวิหาร โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลทหารในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ถึงต้น 2510 เช่น คุณ อ-แมยกขอนแก่น หนึ่งในแม่ยกพันธมิตรขอนแก่นทำให้ผู้วิจัยฟังอย่างภาคภูมิใจถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการชุมนุมประท้วงทวงคืนเขาพระวิหาร ในช่วงที่เธอยังเป็นสาววัยรุ่น (อ-แมยกขอนแก่น, 2558)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากมายังในกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น ที่เติบโตผ่านชุมชนและอุดมการณ์กษัตริย์นิยม ตัวอย่างที่โดดเด่นที่สุดคือ การสัมภาษณ์ในเขตจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ คนส่วนใหญ่มีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์อันยาวนานกับสถาบันกษัตริย์ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับเครือข่ายพระราชวังและพระราชนิเวศน์ 3 แห่งที่ตั้งอยู่ในทั้ง 2 จังหวัด ได้แก่ พระนครคีรี (เขาวัง) พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน และพระราชวังไกลกังวล โดยพระนครคีรี (เขาวัง) เป็นพระราชวังฤดูร้อนที่ประทับในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี พระราชนิเวศน์มฤคทายวันเป็นพระราชวังฤดูร้อนที่ประทับในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ตั้งอยู่ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และพระราชวังไกลกังวลเป็นพระราชวังฤดูร้อนที่ประทับในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล (รัชกาลที่ 9) ตั้งอยู่ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประวัติศาสตร์ของผู้คนในจังหวัดเหล่านี้ผูกเชื่อมประสานกับวัฒนธรรมวังและชาววังในท้องถิ่นของพวกเขา ผู้ให้สัมภาษณ์ในพื้นที่เหล่านี้พัฒนาความรู้สึกรักและผูกพันอย่างลึกซึ้งกับสถาบันกษัตริย์นับตั้งแต่วัยเยาว์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีเรื่องเล่าและประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลหรือส่วนตัว (personal history) เกี่ยวกับและมีประสบการณ์ตรงในการได้เข้าเฝ้ารับเสด็จพระมหากษัตริย์ ราชนิ และพระบรมวงศานุวงศ์ เมื่อครั้งเสด็จเยือนพระราชวังฤดูร้อนเหล่านี้ ไม่ว่าจะมาด้วยตนเอง กับครอบครัว หรือไม่ก็เข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกจัดกึ่งบังคับโดยโรงเรียนและหน่วยงานราชการของท้องถิ่น (ก-ชะอำ, 2556; ขา-เพชรบุรี, 2556; จ-กรุงเทพฯ, 2558; ช-เพชรบุรี, 2556; ฌ-เพชรบุรี, 2556; ต-ชะอำ, 2556; น-เพชรบุรี, 2556; ป-ชะอำ, 2556; เพ-เพชรบุรี, 2556; แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556; เล-เพชรบุรี, 2556; แอ-เพชรบุรี, 2556) นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ในจังหวัดเพชรบุรีแล้ว ยังมีผู้ให้ข้อมูลในจังหวัดอื่นๆ อีกมากที่เติบโตในครอบครัวที่ถูกกล่อมเกลามาแนวคิดกษัตริย์นิยมตั้งแต่เด็ก เช่นคุณ จ พนักงานคอมพิวเตอร์ในบริษัทพลังงานข้ามชาติยักษ์ใหญ่เล่าว่า เธอถูกกล่อมเกลารื่องในหลวงตั้งแต่เด็ก “เนื่องจากคุณพ่อเป็นหมอหลวงของนายหลวง ก็จะสอนเรื่องรักนายหลวง ไม่ได้สอนเรื่องการเมืองอะไรหรอกค่ะ เป็นคนดี อะไร

อย่างนี้ ที่บ้านจะคิดเหมือนกันทั้งบ้านเลย” (จ-กรุงเทพฯ, 2558) หรือบางคนก็เคยถูกจัดตั้งเพื่อสนับสนุน ขบวนการกษัตริย์นิยมตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เช่น คุณลุง น-อุดรธานี ช่างวาดภาพ จังหวัดอุดรธานี “ร่วมกับอาจารย์ที่ AIT ตั้งกลุ่มพิทักษ์ราชบัลลังก์ เพราะได้ข่าวการลอบปลงพระชนม์ที่อุดร” (ลุงน.-อุดรธานี, 2556)

กลุ่มสุดท้ายที่น่าสนใจคือกลุ่มศาสนา กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่นที่เข้าร่วมขบวนการต่อต้าน ทักษิณส่วนหนึ่งเป็นลูกศิษย์ หรือสานุศิษย์ที่ปฏิบัติเคร่งครัดตามแนวทางของสำนักหรือกลุ่มศาสนา เช่น กลุ่มสันตือโสภ⁶ กลุ่มหลวงตามหาบัว กลุ่มพุทธอิสระ และอื่นๆ นอกเหนือจากความเชื่อและ เคร่งครัดในการศานาปฏิบัติตามแนวทางของสำนักที่ตนศรัทธา พวกเขายังทุ่มเทร่างกาย แรงใจ กำลังทรัพย์ พลัง และเวลาในการสนับสนุนกิจกรรมทางการเมือง ที่นำโดยผู้นำกลุ่มศาสนาของเขา นับตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ กลุ่มผู้สนับสนุนกลุ่มสันตือโสภทุกคนที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ เข้าร่วมการรณรงค์ทางการเมืองแข่งขันในการสนับสนุนพลตรี จำลอง ศรีเมือง สมาชิกคนสำคัญของ สันตือโสภ ที่ได้รับการหนุนอย่างเต็มที่โดยสมณะโพธิรักษ์ นักบวชผู้ก่อตั้งและผู้นำสำนักสันตือโสภ ใน การลงสมัครรับเลือกตั้งผู้ว่ากรุงเทพมหานคร รวมทั้งการจัดตั้งพรรคพลังธรรม สำหรับกลุ่มผู้สนับสนุน กลุ่มสันตือโสภ จำลองและพรรคพลังธรรมเป็นกลไกสำคัญในการช่วยให้คนที่มีคุณธรรมและศีลธรรมสูง เข้าไปชำระล้างความชั่วและความสกปรกของการเมืองเลือกตั้ง (McCargo, 1997; แซ-สันตือโสภ, 2556; ด-สันตือโสภ, 2556; ต-สันตือโสภ, 2556; สุรเชียร จักรธรานนท์, 2550) หลายคน เช่น คุณ แซ-สันตือโสภ เล่าว่าถึงแม้ไม่ได้สนิทสนมกับคุณจำลองโดยตรง แต่ภายใต้การชี้นำของผู้นำทางศาสนา ก็ ยังช่วยเขาหาเสียงและร่วมรับตำแหน่งเลขาฯ กลุ่มเขตพระโขนง (แซ-สันตือโสภ, 2556)

เช่นเดียวกับสมาชิกสันตือโสภ ลูกศิษย์หลวงตามหาบัวก็ร่วมสนับสนุนการรณรงค์ชาตินิยมเพื่อ แก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 โดยคัดค้านแผนการปรับโครงสร้างทาง เศรษฐกิจของรัฐบาลชวน หลีกภัย และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) อย่างขยันขันแข็ง รวมทั้งการทอดผ้าป่าทองคำ เงินตราต่างประเทศ และเงินบาท ในชื่อ “โครงการผ้าป่าช่วยชาติ” ระดมทุนบริจาคให้กับธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อนำเข้าบัญชีฝ้ายออกบัตร (คลังหลวง) เพื่อช่วยเหลือประเทศจากปัญหาหนี้สิน หลังการรับระดมทุนและรับบริจาคถึง 16

⁶ กลุ่มสันตือโสภเป็นกลุ่มย่อยทางพุทธศานาก่อตั้งขึ้นโดยสมณะโพธิรักษ์ นอกเหนือจากกิจกรรมทางศานาแล้ว กลุ่มสันตือโสภยังเป็นกลุ่มมวลชนผู้สนับสนุนหลักให้กับพล.ต.จำลอง ศรีเมือง สมาชิกคนสำคัญของกลุ่มในการลง สมัครรับเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร และพรรคพลังธรรม (พ.ศ. 2531-2550) ในการเลือกตั้งทั่วไป (McCargo, 1997)

รอบ สำนักหลวงตามหาบัวได้บริจาคประมาณ 19,000 ล้านบาท ซึ่งถือว่าเป็นการระดมทุนบริจาคครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในเมืองไทย ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะในจังหวัดอุดรธานีซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดบ้านป่าบ้านตาด ซึ่งหลวงตามหาบัวเป็นเจ้าของวัด ทุ่มเทเวลาและอุทิศชีวิตให้กับการทำงานเพื่อหลวงตา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงโครงการผ้าป่าช่วยชาติ บางคนที่มีฐานะและเงินเก็บถึงกับลาออกจากงานเพื่อมาช่วยงานทางวัดเต็มตัว บางคนที่ไม่สามารถมาได้เต็มเวลา ก็ะบริจาคเงินทองและช่วยงานวัดอย่างเต็มกำลังในช่วงที่มีเวลา (จ-อุดรธานี, 2556; พระสุดใจ ทันทมโน, 2011; ลุงก.-อุดรธานี, 2556; แอ-อุดรธานี, 2556)

กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม (Compromised Liberal: CL)

ก่อนเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม มีโอกาสในการเรียนรู้แนวคิดแบบเสรีนิยม ผ่านประสบการณ์ทางการเมืองที่พวกเขาเข้าร่วมโดยตรงในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย และขบวนการทางสังคมต่างๆ ที่เติบโตในช่วงสังคมไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2510 แต่อย่างไรก็ดีในช่วงการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ พวกเขากลับค่อยๆ ยอมรับและประนีประนอมกับพลังอนุรักษ์นิยมและร่วมผลักดันแนวทางดังกล่าวในการเรียกร้องทางการเมือง

การกล่อมเกลางานสังคมของกลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอมนั้นประกอบไปด้วยแนวคิดที่หลากหลาย บางคนเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอนุรักษ์นิยม ไม่ต่างอะไรกับพวกอนุรักษ์นิยมแบบเหนียวแน่น จากการสัมภาษณ์บางคนยังมีความทรงจำถึงความรู้สึกต่อต้านคอมมิวนิสต์ชอบทหารและรัฐบาลทหารในช่วงวัยเด็กถึงวัยรุ่นในทศวรรษ 2510 (เอส-เชียงใหม่, 2556) ในขณะที่บางคนถูกเลี้ยงในสภาพแวดล้อมที่เป็นเสรีนิยม หรือแม้กระทั่งแนวคิดแบบฝ่ายซ้ายมาตั้งแต่แรก แต่สิ่งที่เหมือนกันของพวกเขาคือ ทุกคนเคยผ่านประสบการณ์ในการเข้าร่วม หรือไม่ก็ได้รับแรงบันดาลใจโดยกิจกรรมและนักกิจกรรมทางการเมืองฝ่ายซ้ายของทศวรรษ 2500 และ 2510 จากแรงบันดาลใจดังกล่าว ทั้งหมดในกลุ่มนี้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมและขบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยและสังคมนิยม ผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มเสรีนิยมประนีประนอมส่วนใหญ่เคยเป็นสมาชิก และมีส่วนร่วมเต็มตัวในขบวนการนักศึกษาเรียกร้องประชาธิปไตยและขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้ายในช่วงทศวรรษ 2510 ถึง 2520 (ทนายว.-ขอนแก่น, 2558; น-เชียงใหม่, 2556; สุน-โคราช, 2558; เช่น เอส-เชียงใหม่, 2556) เช่น คุณสุน-โคราช เติบโตจากครอบครัวที่มีความสนใจทางการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา พ่อเป็นปัญญาชนชนชั้นกลาง เปิดร้านขายหนังสือ จากนั้นกลายเป็นสำนักพิมพ์และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเวลาต่อมา ตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2510 “ถูกยิงช่วงกวาดล้างฝ่ายซ้าย”

แต่ในอีกด้านหนึ่งเขาได้รับการกล่อมเกล่าผ่านฐานคิดแบบอนุรักษนิยม เรื่องกระบวนการทางการเมือง เรื่องคดี อธิบายการปกครองที่ดีว่า ต้องเลือกคนเลวน้อยมาปกครองเพื่อให้ประชาชนคุมเขาให้ได้ “เราต้องเลือกคนที่เลวที่น้อยที่สุดมาเป็นรัฐบาล แล้วเราต้องควบคุมเขาให้ได้ อีกอย่างคือเขาเลวไม่มาก” (สุน-โคราช, 2558)

ส่วนอีกครั้งหนึ่งของคนกลุ่มนี้ที่เกิดหรือเติบโตไม่ทันในช่วงทศวรรษ 2520 หรือเกิดทันแต่ไม่ได้เข้าร่วมโดยตรง แต่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในในการชุมนุมประท้วงต่อต้านการกลับมาของทหารการเมืองในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 (กอ-กรุงเทพ, 2556; น-เชียงใหม่, 2556; ปอ-อุดรธานี, 2556; พิ-กรุงเทพ, 2556) ในบรรดาผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาชนในช่วงทศวรรษ 2530-2540 รวมทั้งการเคลื่อนไหวเรียกร้องการปฏิรูปการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2540 ในจำนวนนี้มี 3-4 คนที่เป็นนักกิจกรรมเต็มตัวขององค์กรพัฒนาเอกชน ทำงานด้านเยาวชนและสิ่งแวดล้อม เป็นแกนนำหลักและเป็นผู้ประสานงานคนสำคัญในการผลักดันขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงทศวรรษ 2530 คุณเอส อาจารย์เกษียณอายุท่านหนึ่งจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้มีประสบการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ในช่วงเป็นนักศึกษา ถึงแม้จะไม่ใช่งานกิจกรรมทางการเมืองที่สนับสนุนขบวนการนักศึกษาในช่วงต่อต้านระบอบเผด็จการโดยตรง หลังจากนั้นเขาเข้าร่วมการเคลื่อนไหวสนับสนุนขบวนการประชาธิปไตยในช่วงพฤษภาทมิฬ ปี พ.ศ. 2535 และการเมืองประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมในเชียงใหม่ เขา “เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมครั้งแรกตอนประเด็นสร้างกระเช้าไฟฟ้าขึ้นดอยสุเทพ (ชมรมเพื่อเชียงใหม่) มีการสร้างเครือข่ายในเชียงใหม่แล้ว ส่งผลต่อการระดมมวลชนช่วงพฤษภาทมิฬที่ทำได้ง่ายขึ้น...ช่วงพฤษภาทมิฬ..ที่เชียงใหม่ส่วนมากเป็นกลุ่มนักวิชาการที่ตื่นตัวประมาณ 30 คน ทำโปสเตอร์ณรงค์” (เอส-เชียงใหม่, 2556) นอกจากนั้นยังมีอาจารย์พิ-กรุงเทพฯ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพฯ อดีตนักกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในยุคทศวรรษ 2520 เติบโตในครอบครัวชนชั้นกลางจากภาคใต้ ครอบครัวตื่นตัวทางการเมือง เริ่มทำกิจกรรมทางสังคมและการเมืองในมหาวิทยาลัย โดยเริ่มต้นที่ชมรมสลัมและค่ายอาสาพัฒนาสังคม เริ่มประสานงานเครือข่ายนักศึกษาเพื่อทำกิจกรรมทางการเมืองในช่วงทศวรรษ 2520 “ตอนเรียนไม่ได้ทำกิจกรรมทางการเมืองอะไร พอเข้าสาธารณสุขุมหิตล เข้าชมรมสลัม ไปคุยกับชาวบ้าน ไปสอนหนังสือเด็ก ทำกันเป็นประจำ ช่วงปี 2 ได้เป็นประธานชมรมจัดค่ายออกชนบท ปี 3 เริ่มมีการประสานกับภายนอก จบแล้วมาต่อนิต้า ทำเรื่องโครงสร้างอำนาจและชุมชนแถวพัทลุง” (พิ-กรุงเทพ, 2556) นอกจากนั้นยังมีบางคนถึงแม้ไม่ได้เข้าร่วมแต่ติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลา และมีฐานคิดหลายอย่างที่ไม่ใช่อนุรักษนิยมสุดขั้ว เช่น นพ.อ-ขอนแก่น คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ไม่ได้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวก่อนหน้า แต่ฐานคิดไม่ได้เป็นอนุรักษนิยม เห็นด้วยกับการเลือกตั้งไม่เคยสนใจประเด็นชาตินิยม หรือกษัตริย์นิยมของพรม. หรือกลุ่มอื่นๆ ก่อนหน้านี้ “ไม่ค่อยได้ตาม” ส่วนตัวติดตามสื่อทุกรูปแบบ “รับสื่อทุกแบบ ... ดูทีวีทั้งแดงเหลือง” (นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558)

จากพื้นฐานความตื่นตัวทางการเมือง ทักษะการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง และประสบการณ์ในการระดมมวลชน ที่พวกเขาสั่งสมมาในช่วงก่อนเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณของกลุ่มเสรีนิยมประนีประนอมและกลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (จะกล่าวถึงต่อไป) ทำให้พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแรกๆ ที่เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ ในฐานะผู้ประสานงานในการจัดการเคลื่อนไหว แกนนำบนเวทีการชุมนุม และผู้เข้าร่วมชุมนุมที่ทุ่มเทร่างกายและแรงใจในหลากหลายพื้นที่ทั่วประเทศส่วนใหญ่ของคนกลุ่มนี้จัดตั้งตัวเองและเข้าร่วมงานกับขบวนการฯ อย่างเต็มกำลังในฐานะทีมงานหลักในการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะในส่วนการวางแผนยุทธศาสตร์ ในการจัดเวทีประท้วง การระดมมวลชน การเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในระดับประเทศและในพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ จากการสัมภาษณ์ในหลายจังหวัด ไม่ว่าจะเป็น เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา อุตรธานี และเพชรบุรี คนทั้ง 2 กลุ่มเป็นคนแรกๆ ของจังหวัดในการจัดเวทีประจำจังหวัด นำปราศรัยบนเวที ประสานงาน ระดมผู้คนจากหลากหลายภาคส่วนเข้าร่วม และการเดินขบวนชุมนุมประท้วงต่อต้านทักษิณ ที่สำคัญเป็นผู้ระดมผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เข้าร่วมชุมนุมในเวทีหลักที่กรุงเทพฯ หรือที่เรียกว่า “เติมคน” เช่น อาจารย์ เอส เล่าว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มแรกๆ ที่ลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณในจังหวัดเชียงใหม่ (เอส-เชียงใหม่, 2556) ส่วนคุณ ธ ซึ่งอยู่ที่ขอนแก่นในขณะนั้น เล่าว่า “เข้าร่วมขบวนการปี 51 พาคนทั้งเมืองไป เลยต้องคิดดีๆ คิดว่าปี 51 สุกอมพอ ไม่เคยศรัทธาในแกนนำ ไม่ยึดติดตัวบุคคล แต่เอาระบวนการ ปี 51 ขอนแก่นเป็นเวทีต่างจังหวัดๆ แรก และ ปี 56 ในช่วงกปปส. ก็เช่นกัน” (ธ-ขอนแก่น, 2558)

ตรงข้ามกับกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น ที่เน้นเฉพาะปัญหาเรื่องชาตินิยมและกษัตริย์นิยม จุดเปลี่ยนที่ทำให้คนกลุ่มนี้เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณคือ การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (abuse of power) ปัญหาคอร์รัปชัน การใช้ความรุนแรงเกินขอบเขต การละเมิดนิติรัฐ (violate rule of law) และปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ของนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งในสภา เมื่อความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ในขบวนการต่อต้านทักษิณเติบโตขึ้น คนในกลุ่มเสรีนิยมยอมประนีประนอมยอมร่วมมือ และยอมตามพลังอนุรักษนิยม ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีมุมมองทางการเมืองต่อประเด็นต่างๆ แตกต่างจากกลุ่มอนุรักษนิยม เช่นในประเด็นการต่อต้านการคอร์รัปชัน พวกเขามองจากมุมมองประสิทธิภาพในการบริหารนโยบายสาธารณะ ปัญหาของระบบประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง และนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง

มากกว่าเรื่องชาตินิยมสุดขั้ว หรือการต่อต้านระบอบประชาธิปไตยแบบสุดโต่ง อย่างไรก็ตามในแต่ละช่วงของการถกเถียง หรือในท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดระหว่างพวกเขากับกลุ่มอนุรักษนิยม พวกเขากลับยอมตามหรือยอมให้พวกกลุ่มอนุรักษนิยมในการใช้ประเด็นชาตินิยมและต่อต้านประชาธิปไตยเพื่อการเคลื่อนไหว ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงการต่อสู้และเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงระหว่างขบวนการต่อต้านทักษิณกับรัฐบาลทักษิณ และรัฐบาลตัวแทนของทักษิณ พวกเขายอมละทิ้งจุดยืนทางการเมืองก่อนหน้านี้ในการต่อต้านกลุ่มทหารและชนชั้นสูง หันไปยอมจับมือชนชั้นสูงและเห็นดีเห็นงามอย่างเปิดเผยต่อการแก้ปัญหาทางการเมือง โดยให้ทหารเข้ายึดอำนาจรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ทัศนะเช่นนี้ได้รับการยอมรับอย่างยิ่งจากกลุ่มที่เป็นแกนนำในการชุมนุม ที่ต้องอยู่ท่ามกลางแรงกดดันที่เกิดจากการเผชิญหน้าระหว่างผู้ชุมนุมกับรัฐบาล เขาอ้างว่าเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในขณะที่ยังกำจัดทักษิณออกจากการเมืองไม่ได้ การแทรกแซงทางการเมืองโดยทหารนั้นจึงเป็นทางออกเดียว ที่จะป้องกันไม่ให้อำนาจรัฐบาลทักษิณใช้ความรุนแรงกับผู้ชุมนุม (เช่น กอ-กรุงเทพ, 2556; ทนายว.-ขอนแก่น, 2558; น-เชียงใหม่, 2556; นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558; ปอ-อุดรธานี, 2556; พิ-กรุงเทพ, 2556; สุน-โคราช, 2558; เอส-เชียงใหม่, 2556; เฮียจ.-อุดรธานี, 2556)

กลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (Marginalised liberals: ML)

คล้ายกับกลุ่มเสรีนิยมประนีประนอม ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ มีภูมิหลังที่ผ่านการกล่อมเกล่าทางการเมืองแบบเสรีนิยมหรือแบบฝ่ายซ้าย หรือมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมืองระยะต่างๆ หลายต่อหลายคนเติบโตในครอบครัวเสรีนิยมหรือครอบครัวฝ่ายซ้าย เกือบทุกคนที่โตในทศวรรษ 2510 มีส่วนรวมในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ส่วนคนที่เกิดหลังจากนั้นก็มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองอื่นๆ ตลอดช่วงทศวรรษ 2530 และ 2540 (เช่น จ-สันติอโศก, 2556; ช-กรุงเทพ, 2558; ช-เพชรบุรี, 2556; ต-อุดรธานี, 2556; ฐ-กรุงเทพ, 2558; ฐ-ขอนแก่น, 2558; บ-กรุงเทพ, 2558; ศ-โคราช, 2558; สิท-เชียงใหม่, 2556; ส-อุดรธานี, 2556; อาจารย์ย.-อุดรธานี, 2556) เช่น อาจารย์ ช-เพชรบุรี อดีตข้าราชการครู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นอีกตัวอย่างที่น่าสนใจ ครอบครัวมีผลต่อความสนใจทางการเมืองของเขามาก เขามีพ่อเป็นกำนันที่ชักชวนให้เขาติดตามข่าวสารบ้านเมืองตั้งแต่เรียนชั้นมัธยม แต่ในช่วงแรกเขาถูกปลูกฝังให้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ การเข้าร่วมเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ในฐานะมวลชนทำให้เขาเริ่มต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร และเริ่มเห็นใจและสนับสนุนนักศึกษาเต็มที

“[ในช่วง] ขบวนการนักศึกษา 14 ตุลาคม – 6 ตุลาคม เป็นประธานพรรคพลังคนแรกของ ประสานมิตร จะมีกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมือง ต่อต้านเผด็จการทุกอย่างที่รัฐบาลเผด็จการคิด ขึ้นมา ทำงานประสานเครือข่ายกับขบวนการแรงงานอ้อมน้อย ช่วง 6 ตุลาคม เป็นอาจารย์อยู่อุดรดิถี พยายามนำนักศึกษาเคลื่อนไหวอยู่ตลอด ตอนนั้นไม่ค่อยมั่นใจในความปลอดภัยของตัวเอง เดิน ทางเข้ากรุงเทพฯ ไปขอลี้ภัยที่สถานทูตสวีเดน แต่ไม่มีพาสปอร์ต เลยหลบๆ อยู่ในกรุงเทพฯ ไม่ได้เข้า ป่า รู้สึกผิดหวังอยู่บ้างที่ขบวนการนักศึกษาต้องพับไป แต่ยังมีความคิดสุดขั้วอยู่ว่าต้องต่อสู้ต่อไป เชื่อมั่นในอุดมการณ์ว่าการต่อสู้ไม่มีวันสิ้นสุด ต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ(ทหาร) เริ่มมองคอมมิวนิสต์ ไป ในทางบวกมากขึ้น ช่วงหลังที่มีความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์ ช่วงแรกเชื่อมั่นว่าพรรคจะชนะ แต่พอมาทอนหลังมองว่ามีปัญหาแน่ มีความขัดแย้งกันสูง” (ช-เพชรบุรี, 2556)

ส่วนคุณ ฅ-ขอนแก่น เต็บโตในครอบครัวชาวจีนที่มีพื้นเพมาจากจังหวัดพัทลุง ฐานะปานกลาง มาเกิดและโตในกรุงเทพฯ

“พ่อแม่เป็นชาวจีนยุคสงครามโลกที่สนับสนุนขบวนการจีนต่อต้านญี่ปุ่น แม่เป็นครูสอน ภาษาจีน จากจังหวัดขอนแก่น ประมาณ 10 ขวบ ช่วงสงครามเวียดนาม เริ่มฟังวิทยุและตั้งคำถาม โดย ได้รับอิทธิพลจากพ่อที่สอนลูกแบบให้ถาม นั่งล้อมวงสนทนา พ่ออยากให้ไปเรียนปีนัง แต่ก็ตั้งคำถาม กับการเรียนว่า เรียนตามระบบแล้วก็ต้องเรียนชีวิตอีก เลยไม่เรียนตามระบบ มาใช้ชีวิตเลย ประมาณ ป.6-7 อ่านบางกอกโพสต์ ช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลา อายุ 18 ปี ติดตามข่าว หลังช่วง 6 ตุลาคม ประสานงานช่วยเหลือติดต่อกับคนในป่า” (ฅ-ขอนแก่น, 2558)

นอกจากนั้นจากการเก็บข้อมูลพบว่า นักกิจกรรมและเอ็นจีโอในพื้นที่ต่างๆ ทำกิจกรรม เคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปรแตสที่จังหวัดอุดรธานี ก็เป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่ทำงานจัดตั้งการชุมนุม ประท้วงต่อต้านทักษิณในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ในการต่อสู้เขาใช้ข้อเรียกร้องให้ยุติสัมปทานเหมืองแร่ เป็นหนึ่งในประเด็นการต่อกรกับรัฐบาลทักษิณ เนื่องจากประสบการณ์ทางการเมืองในการเคลื่อนไหว ทางการเมืองก่อนหน้านี้ (ต-อุดรธานี, 2556; ส-อุดรธานี, 2556) ส่วนคุณส-อุดรธานี นักพัฒนาเอกชน ภาคอีสาน เคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โปรแตส เล่าว่า “สะสมประสบการณ์ทางการเมืองตั้งแต่วัยเรียน ...เข้าร่วมเป็นมวลชนพฤษภา 35...รัฐบาลปิดเมืองไทยรายสัปดาห์ ... วิพากษ์รัฐบาลปกติ แต่ไม่ได้ เข้มขันจะมาล้มรัฐบาล ...งานราชภัฏเป็นคน organise เลย เพราะทำมีอบเป็น ในนั้นไม่มีใครทำเป็น ” (ส-อุดรธานี, 2556)

กลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณด้วยจุดยืนแบบเสรีนิยม แต่ในระยะต่อมาเมื่อขบวนการฯเคลื่อนตัวสู่แนวทางอนุรักษนิยม คนกลุ่มนี้พยายามแสดงความคิดเห็นและยืนยันคัดค้านแนวทางดังกล่าวผ่านจุดยืนแบบเสรีนิยม สิ่งที่พวกเขาได้รับคือการถูกเบียดขับและกดดันจนต้องลดบทบาทหรือถอนตัวออกจากขบวนการฯไปในที่สุด จากการสัมภาษณ์ทุกคนในกลุ่มเสรีนิยมชายขอบเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ เนื่องจากความไม่พอใจที่มีต่อนโยบายรัฐบาลและตัวนายกทักษิณจากจุดยืนแบบเสรีนิยม พวกเขาเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างเป็นระบบถึงความเชื่อมโยงระหว่างคอร์รัปชันกับข้อจำกัดของระบอบประชาธิปไตยที่เน้นแค่การเลือกตั้ง ผลด้านลบจากระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ และการใช้อำนาจครอบงำทุกภาคส่วนจากกลไกรัฐของรัฐบาลทักษิณ พวกเขาเกือบทั้งหมดตั้งคำถามกับทักษิณตั้งแต่เริ่มต้นเล่นการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกีดกันเสรีภาพสื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นนักกิจกรรมในองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชุมชน วิจารณ์รัฐบาลถึงผลกระทบเชิงลบจากการผลักดันโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐและกลุ่มทุน เช่น โครงการเขื่อนปากมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี โครงการเหมืองแร่โปแตส ที่จังหวัดอุดรธานี (เช่น จ-สันติอโศก, 2556; ช-เพชรบุรี, 2556; ต-อุดรธานี, 2556; ศ-โคราช, 2558; สิท-เชียงใหม่, 2556; สุ-อุดรธานี, 2556) จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้วิเคราะห์ถึงที่มาของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยและทางออกในการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองได้อย่างเป็นระบบ ชับช้อน และหลากหลายแง่มุม มากกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน ที่สำคัญที่สุดพวกเขาเข้าใจความหลากหลายและซับซ้อนของข้อขัดแย้งทางการเมือง พวกเขามองว่าทักษิณไม่ใช่ที่มาของปัญหาทั้งหมด ทุกคนอธิบายถึงพัฒนาการปัญหาทางการเมืองไทยที่ฝังรากลึกมานาน ไม่ว่าจะเป็ระบบราชการ การรวมศูนย์อำนาจและทรัพยากรของรัฐ ความขัดแย้งของชนชั้นนำ และปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทย สำหรับพวกเขารัฐประหารไม่ใช่ทางออกในการแก้ไขปัญหาเพื่อก้าวข้ามวิกฤตการณ์ทางการเมือง พวกเขาเสนอแนวทางการพัฒนาระยะยาว เช่น การกระจายอำนาจทางการเมืองให้ท้องถิ่น การปฏิรูปการเมืองที่เพิ่มอำนาจ และบทบาทให้กับกลไกตรวจสอบอำนาจรัฐ ฯลฯ เห็นอื่งสิ่งอื่นใด ครั้งหนึ่งของพวกเขาให้ความสนใจในปัญหาและที่มาของการลุกขึ้นต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดงที่สนับสนุนทักษิณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ทำงานกับประชาชนในระดับรากหญ้าทั้งในชนบทและคนจนเมือง อธิบายคนเสื้อแดงว่าเป็นผลลัพธ์ของปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทยที่มีมายาวนาน พวกเขาเข้าใจได้ว่า ทำไมคนในระดับรากหญ้าจึงชื่นชมทักษิณและนโยบายสาธารณะของพรรคไทยรักไทย คนอื่นๆ ในกลุ่มนี้อย่างน้อยก็เข้าใจว่า คนเสื้อแดงมีหลากหลายจุดยืนทางการเมือง นับตั้งแต่แฟนคลับทักษิณ ไปจนถึงปัญญาชนที่ก้าวหน้ามากๆ (เช่น จ-สันติอโศก, 2556; ช-กรุงเทพ, 2558; ช-เพชรบุรี, 2556; ต-อุดรธานี, 2556; ฐ-กรุงเทพ, 2558; ฐ-ขอนแก่น, 2558; บ-กรุงเทพ, 2558; ศ-โคราช, 2558; สิท-เชียงใหม่, 2556; สุ-อุดรธานี, 2556;

อาจารย์ย.-อุตรธานี, 2556) เช่น ทันทแพทย์ ศ-โคราช อดีตแกนนำคนสำคัญของจังหวัดนครราชสีมา อดีตนักกิจกรรมนักศึกษาในช่วงทศวรรษ 2510 อธิบายปัญหาทางการเมืองอย่างรอบด้าน “เห็นว่าภาพรวมของประเทศชาติจะพังพินาศ เรื่องทุกอย่างมันถูกรวมเข้าหากัน โกงกันมานานแล้ว ราชาริปไต่ยกก็โกงกันสุดสุด แต่ตอนนี้โกงกันจนพังพินาศ ข้าราชการจับมือกับนักการเมือง นักธุรกิจก็จับมือ มั่นกระทของคอปยพของประเทศ” แต่อย่างไรก็ดีจากความขัดแย้งทางความคิด ทำยที่สุดเขาถอนตัวจากการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ (ศ-โคราช, 2558)

ความแตกต่างจาก 2 กลุ่มแรกคือ กลุ่มเสรีนิยมชายชอบมีความเป็นตัวของตัวเองในการคิดและปฏิบัติการทางการเมืองมากกว่า พวกเขาส่วนใหญ่พยายามอธิบายกับผู้วิจัยว่า พวกเขาไม่ได้ยึดติดกับกลุ่มไหน หรือแกนนำคนใดคนหนึ่ง พวกเขากลัววิพากษ์วิจารณ์แกนนำกลุ่ม เช่น ป.-นครศรีธรรมราช รู้สึกและพยายามแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองทางการเมือง โดยไม่ได้ยึดติดกับแกนนำ เช่น ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเขาคิดว่า ตัวเองเป็นเอกเทศจาก พรม. “พรม.ทุกคนเป็นเสือเหลือง แต่เสือเหลืองทุกคนไม่ได้เป็นพรม.” (ป.-นครศรีธรรมราช, 2558) นอกจากนั้นเขายืนยันจุดยืนแบบเสรีนิยมและวิจารณ์การฉวยใช้แนวคิดแบบกษัตริย์นิยมสุดโต่ง ชาตินิยมสุดขั้ว ต่อต้านการเลือกตั้ง และเชื่อเชิญให้เกิดการรัฐประหาร เป็นแนวทางหลักของขบวนการฯ ในการกำจัดทักษิณ และไม่เห็นด้วยกับยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวแบบผลักให้มวลชนผู้สนับสนุนการชุมนุมเผชิญหน้ากับทหารและตำรวจอย่างยืดเยื้อยาวนาน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เปราะบางและอาจนำไปสู่ความรุนแรงจากทั้ง 2 ฝ่ายได้ แต่อย่างไรก็ดีท่ามกลางการต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างๆ พวกเขาค่อยๆ ถูกเบียดขับจนไม่เหลือที่ยืนในขบวนการ เช่น คุณสุ-อุตรธานี เล่าถึงความไม่เห็นด้วยที่เขามีต่อหลายประเด็นในขบวนการ “แต่หลายๆ ประเด็นของพรม. ไม่เห็นด้วย เช่น ม.7...ถอยออกจากกลุ่มมา...เคลื่อนไหวประเด็นท้องถิ่น ปัญหาชาวบ้าน ยึดสนามบิน ไม่ไป สังเกตการณ์เฉยๆ” (สุ-อุตรธานี, 2556) และ ท่าน จ.-สันติอโศก สมาชิกคนสำคัญของสันติอโศกที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวและในเวลาต่อมาท่านก็ถอนตัวออกจากการเคลื่อนไหว “สามัคคีคือที่ที่มีความขัดแย้งอย่างพอเหมาะ- ไม่เดินไปตามประเด็นของพรม. เพราะไม่รู้รายละเอียดมากนัก ไม่เห็นด้วยกับวิธีหลายเรื่องตั้งแต่แรก คิดว่าที่เขาติดคุกเพราะเขาบ่มป่ามเอง” (จ.-สันติอโศก, 2556) และคุณ ข-ภูเก็ต ไป 193 วันไม่ค่อยเห็นด้วยกับแกนนำ ที่ปลุกเร้าเกินไป แต่เข้าใจว่าต้องมีการปลุกเร้า” (ข-ภูเก็ต, 2558)

โดยสรุป งานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่า ขบวนการต่อต้านทักษิณ ประกอบไปด้วยกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม และกลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ ในช่วงต้นขบวนการฯ มีความหลากหลาย โดยฝ่ายเสรีนิยมเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการสร้างและ

จัดตั้งขบวนการฯ แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มอนุรักษนิยมแบบเหนียวแน่นกลับเริ่มมีอำนาจมากขึ้นจนยึดกุมการนำและครอบงำกลุ่มเสรีนิยมบางส่วนที่ยอมตาม และเบียดขับกลุ่มเสรีนิยมที่ขวางทางพวกเขาออกจากขบวนการฯ ไป

ลักษณะและพลวัตความขัดแย้งภายในของขบวนการต่อต้านทักษิณ

จากภาพความแตกต่างหลากหลายที่ฉายให้เห็นในข้างต้น ในส่วนนี้จะชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ และผลลัพธ์ที่นำไปสู่ความแตกแยกกันภายใน และการอ่อนแอของขบวนการต่อต้านทักษิณ ตลอดจนความพยายาม ปัญหา และอุปสรรค ในการสมานรอยร้าวเหล่านี้ โดยเฉพาะภายใต้การเมืองช่วงรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี 2551-2554) ของพรรคประชาธิปัตย์ รวมไปถึงการฟื้นตัวกลับมาของขบวนการต่อต้านทักษิณภายใต้องค์กรเคลื่อนไหวและแกนนำกลุ่มใหม่ของกปปส. ซึ่งประสบความสำเร็จในการจัดขบวนและโครงสร้างเคลื่อนไหวใหม่ที่กว้างพอที่จะเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้กับขั้วขัดแย้งต่างๆ ให้สามารถกลับมาทำงานร่วมเคลื่อนไหวร่วมกันได้ การเคลื่อนไหวระลอกใหม่นี้เกิดขึ้นภายใต้การนำของปีกอนุรักษนิยม ซึ่งใช้อุดมการณ์อนุรักษนิยมเป็นอุดมการณ์หลักของขบวนการฯ

ความขัดแย้ง ความแตกแยก และความอ่อนแอภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ

ในช่วงก่อนการฟื้นตัวภายใต้กปปส. ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณต้องเผชิญกับความขัดแย้งภายใน 3 ด้านหลักที่นำมาซึ่งความแตกแยกและความอ่อนแอของขบวนการฯ ได้แก่ หนึ่ง ความขัดแย้งภายในขบวนการฯ ระหว่างแกนนำพรม.กลุ่มเสรีนิยมและกลุ่มอนุรักษนิยมสุดขั้ว สอง ความขัดแย้งระหว่างแกนนำและมวลชนของทั้งพรม.กับ พรรคประชาธิปัตย์ สาม การแข่งขันทางการเมืองภายในขบวนการฯ ระหว่างแนวทางของพรม.และพรรคการเมืองใหม่

ความขัดแย้งด้านจุดยืนทางการเมืองระหว่างแกนนำพรม.กลุ่มเสรีนิยมกับกลุ่มอนุรักษนิยม

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ต่อการเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวจากการชูประเด็นการเคลื่อนไหวที่ครอบคลุมหลากหลายแนวทาง ไปสู่การเน้นอุดมการณ์กษัตริย์นิยมและชาตินิยมแบบสุดขั้ว ตลอดจนไชยยุทธศาสตร์แข็งกร้าว เน้นการการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้ากับรัฐและมวลชนฝ่ายตรงข้าม (confrontation strategy) เพื่อดึงจุดแรงสนับสนุนจากทั้งแกนนำ มวลชนอนุรักษนิยม และพวก

นิยมวิธีการต่อสู้แบบแข็งกร้าว ความเปลี่ยนแปลงนี้นำไปสู่ความขัดแย้งและข้อพิพาทกับปีกเสรีนิยม และพวกสันติวิธี ซึ่งสนับสนุนขบวนการฯ มาตั้งแต่แรก โดยเฉพาะในกลุ่มเสรีนิยมที่ท้ายที่สุดถูกทำให้เป็นชายขอบ พวกเขาเริ่มแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยอย่างเปิดเผย ใน 2 ประเด็นหลัก คือ

ประเด็นแรก พวกเสรีนิยมชายขอบส่วนใหญ่เชื่อว่าการเคลื่อนไหวแบบชาตินิยม กษัตริย์นิยม และการใช้ยุทธศาสตร์การเผชิญหน้าแบบสุดขั้วนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้ง และปัญหากับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา และสิงคโปร์ โดยไม่จำเป็น หลายคนไม่เห็นด้วยกับการชูประเด็นด้านชาตินิยม เช่น ท่าน จ.-สันติอโศก สมาชิกคนสำคัญของสันติอโศก ซึ่งเขาไม่เห็นด้วยและไม่สนับสนุนประเด็นที่พรม. ใช้เรื่องเขาพระวิหารเป็นประเด็นการขับเคลื่อน รวมทั้งการที่นายวีระข้ามเข้าไปในเขตกัมพูชาจนต้องติดคุกในกัมพูชา (จ.-สันติอโศก, 2556) คุณ ต-อุตรธานี จากจังหวัดอุตรธานี มองว่าเรื่องนี้เป็นปัญหามานานแล้ว เพียงแต่ถูกหยิบขึ้นมาใหม่ เธอเห็นว่าทางออกควรจะเป็นประนีประนอมมากกว่าการเผชิญหน้า (ต-อุตรธานี, 2556) ผู้ให้ข้อมูลบางท่าน เช่นนาย ศ-โคราช อดีตแกนนำคนสำคัญของจังหวัดนครราชสีมาถึงกับวิพากษ์วิจารณ์การให้ข้อมูลเกี่ยวกับปราสาทพระวิหารของสนธิ ลิ้มทองกุล ว่าไม่น่าเชื่อถือ (ศ-โคราช, 2558) ในขณะเดียวกัน นายสิทธิ-เชียงใหม่ หนึ่งในผู้สนับสนุนขบวนการผู้แข็งขันและสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่เห็นด้วยกับการตั้งสถาบันมาเป็นเครื่องมือทางการเมือง เขาเห็นว่าควรต่อสู้โดยอาศัยพลังประชาชนมากกว่า และนี่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาเริ่มตั้งคำถามกับขบวนการต่อต้านทักษิณ (สิทธิ-เชียงใหม่, 2556)

นอกจากนั้นคนกลุ่มนี้เห็นว่า การกดดันรัฐบาลด้วยการปิดสนามบินนานาชาติและยึดสถานที่ราชการ เช่นสถานีโทรทัศน์ของรัฐในช่วงปี 2551 ได้สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจในวงกว้างกับประเทศ นาย สิทธิ-เชียงใหม่ แสดงความไม่พอใจต่อประเด็นนี้ว่า “(พรม.)ไม่เคยทบทวนตัวเองเลย เช่นว่าการยึดสนามบินจะส่งผลกระทบต่อประเทศแค่ไหน เสียแรงทำตามพรม. แต่ความรุนแรงมันยิ่งกว่าพรม.ไม่เคยทบทวนการกระทำตัวเอง แต่พยายามบอกว่าการกระทำของเขามันถูกต้องที่สุดแล้ว ทำให้ผมมองว่า เสียเหลือเกินไม่ใช่อนาคตของภาคประชาชนของสังคมไทย” (สิทธิ-เชียงใหม่, 2556) ในขณะเดียวกันยุทธศาสตร์แบบเผชิญหน้ายังกลายเป็นเงื่อนไขในเชิงลบสำหรับสมาชิกในการเข้าร่วมด้วย และสร้างความรู้สึกในเชิงลบต่อพรม.ด้วย เช่นคุณ ธ-กรุงเทพฯ พนักงานด้านคอมพิวเตอร์ของบริษัทข้ามชาติแห่งหนึ่ง ผู้เข้าร่วมชุมนุมอย่างต่อเนื่อง สะท้อนว่า “รู้ว่ามีมีการเคลื่อนการชุมนุมจะอันตราย จะไม่ค่อยไป ตอนยึดทำเนียบก็ไปบ้างเท่าที่มีโอกาส โดยเฉพาะตอนเรียกระดมพล แต่ถ้าดูอันตรายเราก็ไม่ไป ยึดสนามบินไม่ค่อยเห็นด้วย แต่ไปตอนแรกก่อน ไปเพราะคิดว่าจะไปกดดันคุณสมชาย แต่พอยึดสนามบินจึงไม่ไปอีก เพราะมันเป็นการสร้างความเดือนร้อนให้สาธารณะ ยึดทำเนียบมันเป็นการกดดันรัฐบาล แต่พอสนามบินมันทำให้คนเดือนร้อน เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้พรม.โดนโจมตี” (ธ-กรุงเทพฯ, 2558)

ประเด็นที่สอง สมาชิกที่มีแนวคิดเสรีนิยมไม่เห็นด้วยกับแนวทางที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องและสนับสนุนทหารให้เข้ามาแทรกแซงทางการเมือง ของทั้ง พรม.และกปปส. ที่จบ

ลงด้วยการรัฐประหารในปี 2549 และ 2557 รวมทั้งการต่อต้านการเมืองการเลือกตั้ง พวกเขาไม่เห็นด้วยกับแนวทางขัดขวางการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้วยการปิดล้อมคูหาเลือกตั้งปี พ.ศ. 2557 จากการสัมภาษณ์ พวกเขาแสดงความคิดเห็นว่าการต่อสู้แบบเผชิญหน้าและกดดันรัฐบาลจนไม่มีทางเลือกแบบนี้ไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ในการแสดงออกไม่เห็นด้วยต่อประเด็นต่างๆ ดังกล่าว พวกเขาแสดงออกในหลายลักษณะ หลายคนเริ่มตั้งคำถามโดยเฉพาะคนในกรุงเทพฯ ตัดสินใจยุติการสนับสนุนขบวนการฯ ในช่วงเวลาสำคัญๆ เหล่านี้ หลายคนถึงกับประณามแกนนำว่าใช้วิธีการแบบนี้ผลักดันให้ผู้ชุมนุมต้องเลือกใช้ความรุนแรง หรือบังคับให้รัฐใช้ความรุนแรง บางคนตัดสินใจเลิกการสนับสนุนขบวนการฯ หลายคนในกลุ่มนี้ย้ายข้างไปสนับสนุนแนวทางแบบประชาธิปไตยของกลุ่มต่อต้านรัฐประหารและเสื้อแดง (เช่น ช-ภูเก็ต, 2558; จ-สันติอโศก, 2556; ช-กรุงเทพฯ, 2558; ช-เพชรบุรี, 2556; ต-อุดรธานี, 2556; ฐ-กรุงเทพฯ, 2558; ฐ-ขอนแก่น, 2558; บ-กรุงเทพฯ, 2558; ป-นครศรีธรรมราช, 2558; ศ-โคราช, 2558; สิท-เชียงใหม่, 2556; สุ-อุดรธานี, 2556; อาจารย์ย.-อุดรธานี, 2556)

ในขณะที่คุณ ฐ-กรุงเทพฯ พนักงานคอมพิวเตอร์ หนึ่งในกลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม ซึ่งว่าการรัฐประหารทั้งในปี 2548 และ 2557 ทำให้เขาถอนตัวชั่วคราวจากการสนับสนุนขบวนการฯ

“คอร์รัปชันเป็นส่วนหนึ่ง แต่คอร์รัปชันเป็นเหตุผลที่ไม่พอต่อการรัฐประหาร หรือการออกไปชุมนุม.....ชุมนุมทุกครั้งไม่เคยคิด แต่มองว่าเป็นการแสดงออกทางการเมือง ไม่เคยเห็นด้วยกับรัฐประหารครั้งไหนเลย เหตุผลเพียงแคคอร์รัปชัน ไม่เพียงพอสำหรับการรัฐประหาร หรือการออกไปร่วมชุมนุมตอนพฤษภาทมิฬ ที่ออกเพราะเรื่องการสืบทอดอำนาจ ไม่อยากให้บ้านเมืองตกอยู่ในการครอบงำของกลุ่มคนกลุ่มเดียว.....ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารทุกครั้ง แต่ 49 เนี่ย ตอนนั้น เขามีเหตุผล เพราะประเทศมันไปต่อไปไม่ได้ รัฐบาลก็เดินหน้าไม่ได้ อีกฝ่ายก็เผชิญหน้า ถามว่าเหตุผลของการรัฐประหารมันพอไหม มันไม่พอ แต่มันจำเป็น ถ้าปล่อยให้สถานการณ์ให้มันเป็นอย่างนั้นต่อไป อาจจะมีการนองเลือด แต่มันไม่ได้ทำให้ปัญหายุติ แต่เป็นการเอาปัญหาไปซุกไว้ใต้พรม รอวันที่มันจะออกมา เพราะฉะนั้นก็ไม่ได้มีความหวัง ครั้งนี้ก็ไม่ได้มีความหวัง การรัฐประหารไม่ได้แก้ปัญหาอะไร [ฐ-กรุงเทพฯ]ไม่เห็นด้วย มันแก้ปัญหาไม่ได้ เหมือนเราเป็นผี หมอให้สเตอร์ร้อย ก็แก้บวม แต่ไม่แก้ปัญหา”

(ฐ-กรุงเทพฯ, 2558)

สำหรับกลุ่มเสรีนิยมชายขอบ การรัฐประหารทั้ง 2 ครั้งทำให้พวกเขาถอนตัวออกจากขบวนการต่อต้านทักษิณ เช่นในกรณีคุณ สิท-เชียงใหม่ ที่ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารในปี 2549 และหันไปรณรงค์ในประเด็นด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

“พอเกิดรัฐประหารก็เกิดจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในชีวิต ผมเกิดคำถามอะไรบางอย่างขึ้นมาในหัว คือจากคนที่ไม่เคยสนใจการเมืองเลย แล้วต่อมาเอาตัวเองไปสู่จุดศูนย์กลาง

ของการต่อสู้ ใกล้ชิดกับสถานการณ์ พอถึงจุดหนึ่งที่ทหารเข้ามา มันเกิดคำถามว่า ที่ผ่านมา เราทำอะไร แล้วเราตกเป็นเครื่องมือของใครรีเปล่า เริ่มคิดอะไรหลายๆ อย่างมากขึ้น ณ ตอนนั้นผมไม่ใช่สื่อเหลืองแล้ว สำหรับผม รัฐประหารไปก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้.....ตอนนี้ผมไม่เอากลุ่มไหนแล้ว ตอนนี้ต้องการรณรงค์เรื่องการกระจายอำนาจ การปกครองตนเอง ซึ่งทำให้ถูกมองว่าเป็นสื่อแดง ไม่สนใจว่าจะถูกมองว่าเป็นอะไร รู้แค่ว่าตอนนี้กำลังทำอะไรอยู่ก็พอ ไม่ได้ทำเรื่องการเมืองอย่างเดียว กำลังทดลองการทำงาน ภาคประชาชน การสื่อสารภาคประชาชน ที่เป็นอิสระ การสื่อสารกับสังคมของภาคประชาชนที่บริสุทธิ์ไม่ต้องผ่านกระบวนการ...การกระจายอำนาจคือการออกแบบทางสังคมที่จะทำให้ประชาชนเติบโตและเข้มแข็ง”

(ลิต-เชียงใหม่, 2556)

นอกจากนั้น ยังมีตัวอย่างที่น่าสนใจในกรณี คุณ บ-กรุงเทพฯ คนรุ่นใหม่ที่เพิ่งเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณหลังรัฐประหาร 2549 และเข้าไปมีบทบาทเป็นแกนนำระดับในเวทีที่อุรุพงษ์ ในช่วงก่อนและระหว่างการเติบโตของขบวนการต่อต้านทักษิณในยุคกปปส. ทันทีที่มีการรัฐประหารปี 2557 เขายุติบทบาทในการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ หันไปสนับสนุนขบวนการต่อต้านรัฐประหาร และประสานงานช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากรัฐบาลทหาร

“ผมไม่เห็นด้วย ผมลงจากเวที ไปเขียนป้ายต้านรัฐประหาร ตอนนั้นผมเสียผู้เสียคนเลยเพราะตอนนี้น้องๆ ตัดผมแล้ว สิ่งที่ผมเคยเชื่อมั่นไม่เป็นจริง ๆ ร่วมสู้ไม่ได้อะไร ประชาชนไม่ได้อะไรเลยหลังจากนั้น ตอนนั้นมันมีความหวัง แต่ตอนนี้ไม่มีหวังแล้ว ถึงตอนนี้ผมมาต้านรัฐประหาร มันก็ไม่สามารถ recover เพราะตอนนั้นเราไปเป็นแกนนำ เพราะผมไม่ออกตัว เช่นใน social media เพราะผมกลัวมวลชนสับสน เราอยู่ในส่วนที่คาบเกี่ยวกับแกนนำ.....หลังรัฐประหาร 2557 ตอนนั้นผมเลยเปลี่ยนบทบาท เพราะผมไม่สามารถทำงานกับ activist ได้แล้ว ตั้งแต่ผมเลือกมาอยู่กับคปท. ตอนนั้นผมหันมาทำอนุฯ ปฏิรูป และเจ้าหน้าที่สถาบันปฏิรูปประเทศไทย ผมมีปัญหาหนักมาก โดนกระแนะกระแหน โดยเฉพาะจากดาวดิน จนถึงตอนนั้นปัญหาในขบวนการที่ผมเจอมันยังเล็ก ไม่ได้สนใจเชิงโครงสร้าง แต่พอมายู่กับคปท. ความคิดมันเปลี่ยนไปหมด เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ผมถือว่าผมผ่านช่วงนักศึกษาแล้ว ตอนนี้อยู่สถาบันปฏิรูป ผมก็มาสนใจการผลักดันเชิงโครงสร้าง ยังไปเวทีต่างๆ อยู่ แต่ในบทบาทใหม่ จัดเวทีสัมมนา ปัญหาภาคประชาชน เอาชาวบ้านมาพูด มีเวทีปฏิรูปทุกเรื่อง ตั้งแต่ปฏิรูปตำรวจ”

(บ - กรุงเทพฯ ,

2558)

ในทางตรงกันข้าม พลังขจัดในขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณก็ไม่พอใจและผิดหวังกับกลุ่มแกนนำพรม. ในหลายประเด็น โดยเฉพาะการไม่ชนกับรัฐบาลอภิสิทธิ์ในเรื่องเขาพระวิหาร และการไม่จัดการกับทักษิณด้วยมาตรการขั้นเด็ดขาด โดยผลที่ตามทำให้แกนนำกลุ่มขจัดหลายกลุ่มหันไปจัดตั้งกลุ่มใหม่แยกตัวจากพรม. เพื่อรณรงค์ในประเด็นและแนวทางอนุรักษ์นิยมสุดขั้ว แกนนำรุ่นขจัดรุ่นต่อๆ มา เช่น ไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ วีระ สมความคิด และบรรณวิทย์ เก่งเรียน รวมทั้งแกนนำกลุ่มใหม่ๆ อีกหลายคน แยกตัวออกจากพรม. และร่วมกันจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ ของตนเองชื่อ “13 สยามไทย” ซึ่งกลายเป็นศูนย์รวมของกลุ่มขจัดที่ผิดหวังจากพรม. พวกเขาใช้สถานีดังกล่าวเป็นที่รณรงค์ประเด็นขจัด ที่เห็นได้ชัดคือประเด็นเรียกร้องเขาพระวิหาร และจัดการกับขั้วตรงข้ามการเมืองด้วยกฎหมายหมิ่น 112 แกนนำหลายคนในกลุ่ม เช่นวีระ สมความคิด เคลื่อนไหวในนาม “กลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติ” ที่ชูแนวทางตาต่อตาฟันต่อฟันในการทวงคืนเขาพระวิหารจากกัมพูชา พวกเขาระดมมวลชนชุมนุมประท้วงในพื้นที่ชายแดนที่กำลังมีกรณีพิพาท จนท้ายที่สุดแกนนำจำนวนหนึ่งของพวกเขาถูกจับกุมโดยรัฐบาลกัมพูชา พวกเขาประณามพรรคประชาธิปัตย์ที่เพิกเฉยและดำเนินการล่าช้าในการช่วยเหลือแกนนำของพวกเขา มีบางคนถึงกับหันไปเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากกลุ่มเสื้อแดง (ป่าพ.-โคราช, 2558; ฟ-นครศรีธรรมราช, 2556; เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2554) นอกจากนี้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองยังมีการรวมกลุ่มของหลายปีก โดยได้รับการสนับสนุนทั้งในแง่มวลชนและการประสานงานจากกลุ่มสันติอโศก ในการจัดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลประชาธิปัตย์หน้าทำเนียบรัฐบาลยืดเยื้อยาวนานถึง 154 วัน ในขณะที่สนธิและพรม. ตัดสินใจไม่เข้าร่วมหลังจากได้สัญญาณจากพรรคประชาธิปัตย์ว่าจะใช้พรบ.ความมั่นคงภายในจัดการกับผู้ชุมนุม มาถึงจุดนี้กลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติและกลุ่มชาตินิยมสุดขั้วหันมาประณามพรม. ถึงขั้นมีการขับไล่ผู้สื่อข่าว ASTV (สถานีโทรทัศน์ของพรม.) ออกจากพื้นที่การชุมนุม (แซ-สันติอโศก, 2556; ผู้จัดการออนไลน์, 2554; เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2554)

ในด้านมวลชน คุณ ฟ-นครศรีธรรมราช หนึ่งในผู้สนับสนุนที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่นจากนครศรีธรรมราชให้สัมภาษณ์ว่า เธอทุ่มเทชีวิต เวลา และเงินทองจำนวนมหาศาลจนเกือบหมดเนื้อหมดตัวในการร่วมชุมนุมปลายปี 2551 เล่าถึงความผิดหวังกับประชาธิปัตย์และพรม. และความดีใจที่ได้เข้าร่วมงานกับสถานี 13 สยามไทย ทั้งในด้านการเมืองและด้านธุรกิจในการจัดรายการส่งเสริมการเกษตรและขายตรงเครื่องดื่มสมุนไพร จนทำให้เธอสร้างเนื้อสร้างตัวกลับขึ้นมามีฐานะใหม่ได้อีกครั้ง นอกจากนี้เธอยังภูมิใจที่ได้ใช้รายการของเธอในการแสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่หัวด้วยการใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นนักกิจกรรมทางการเมืองผู้

หนึ่ง ในรายการของเธอในปี 2556 พ็องร้องดำเนินคดีหมิ่นพระมหากษัตริย์ มาตรา 112 กับนักศึกษาผู้
นี้จนท้ายที่สุดต้องลี้ภัยทางการเมืองไปพำนักอยู่ในต่างประเทศ (BangkokPost, 2013; Political-
Prisoner-in-Thailand, n.d.; พล-นครศรีธรรมราช, 2556)

นอกจากนั้น ในบางกรณีพวกอนุรักษนิยมที่เป็นคนรุ่นใหม่ก็ไม่เห็นด้วยกับเรื่องการใช้ความ
รุนแรงและยุทธศาสตร์แบบเผชิญหน้า และเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่ทำให้หลายคนถอนตัวออกจากการ
สนับสนุนพธม. เช่น คุณ ป-กรุงเทพ วิศวกรการบินกล่าวว่า “ไม่เห็นด้วยกับปิดสนามบิน ยึดทำเนียบ ดู
ไม่มีประโยชน์เหมือนเป็นการแสดงสัญลักษณ์มากกว่า ถอนรากถอนโคนอะไรไม่ได้หรอก...พธม. อยาก
ให้แตกหัก แต่มันเป็นไปไม่ได้ ปัญหานี้มันอยู่มานานแล้ว ใช้วิธีแตกหักยังไงก็ไม่จบหรอก พธม. เอา
แรงเข้าสู่ยังงี้มันก็ไม่มีทาง “ไม่ใช่จะแก่ง่ายๆ”(เป-กรุงเทพ, 2558) ส่วนคุณ จ-กรุงเทพก็กล่าวว่า “ตอน
นั้นไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่พธม.ทำ หรือไม่ตอนนั้นเราอาจจะไม่รู้ข้อมูลที่แท้จริงๆทำให้ไม่เห็นด้วย ตอนนั้น
ไม่รู้ว่าจะหาไหนจริงหาไหนเท็จ หาไหนหัวไหนเป็นของใครเราไม่รู้ เพราะข่าวส่วนใหญ่โจมตีพธม.นะ
เราอ่าน เราไม่ได้คล้อยตาม เราคิดเอง” (จ-กรุงเทพ, 2558)

ผลที่ตามของความขัดแย้งระหว่างแกนนำพธม. กลุ่มเสรีนิยม และกลุ่มอนุรักษนิยม ทำให้
ขบวนการเกิดความแตกแยก หลายกลุ่มเริ่มตั้งคำถามกับแกนนำพธม. ไม่ว่าจะเป็นจากปีกเสรีนิยมหรือ
อนุรักษนิยม และนำมาซึ่งการอ่อนแอลงของขบวนการต่อต้านทักษิณโดยรวม

ความขัดแย้งระหว่างแกนนำและมวลชนของพธม.กับพรรคประชาธิปัตย์

การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างแกนนำพธม.กับพรรคประชาธิปัตย์ ถึงแม้ว่าผู้นำพรรคจะไม่ได้
เข้าร่วมเป็นแกนนำร่วมกับพธม.อย่างเป็นทางการ แต่ในช่วงแรกของขบวนการต่อต้านทักษิณที่ใช้
แนวทางเคลื่อนไหวแบบเน้นประเด็นที่หลากหลายเพื่อครอบคลุมมวลชนหลายกลุ่ม (inclusive
strategy) พรรคประชาธิปัตย์ถือเป็นหนึ่งในพลังสนับสนุนที่สำคัญของขบวนการฯ แกนนำของพรรคก็
เคลื่อนไหวเรียกร้องต่อรัฐบาลไปในทิศทางเดียวกันขบวนการฯ รวมทั้งกดดันรัฐบาลเพื่อสนับสนุนพธม.
โดยตรงอย่างเปิดเผยในพื้นที่สื่อ เช่น หัวหน้าและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนของพรรค
หมุนเวียนกันให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนส่งกำลังใจสนับสนุนพธม. ในช่วงการยึดทำเนียบรัฐบาลในปี พ.ศ.
2551 (Manager 2008) นอกจากนั้นผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 100 คน มีผู้ที่ระบุว่าตนเองเป็น
ผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ 49 คน ทั้งที่เป็นสมาชิกพรรคโดยตรงและเป็นพวก “แฟนคลับ” พรรค
หรือแกนนำพรรคบางคน เช่น ชวน หลีกภัย หรือ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก่อนการเข้าร่วมขบวนการ
ต่อต้านทักษิณ โดยในจำนวน 44 คนนี้มี 31 คนถอนตัวออกจากพธม. เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็น
รัฐบาลในปี 2551 (ดูตารางที่ 2 จำนวนผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์) และหลังความขัดแย้งที่พธม.

แสดงออกถึงความไม่พอใจต่อรัฐบาลประชาธิปัตย์ พวกเขากลับเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณอีกครั้งในยุคปปส. เมื่อสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์กลับมาเข้าร่วมและยึดกุมการนำของขบวนการฯ เราสามารถทำความเข้าใจปัญหาดังกล่าวผ่านการวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่าง พธม. กับพรรคประชาธิปัตย์ใน 2 ระดับ

ตารางที่ 2 จำนวนผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์

	ผู้สนับสนุน	ผู้ไม่สนับสนุน	รวม
สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์	44	51	100

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ 100 คน จาก 13 จังหวัดในประเทศไทย)

ความขัดแย้งที่ 1 เริ่มต้นจากความไม่พอใจของแกนนำและผู้สนับสนุนพธม. ที่มีต่อการทำงานของประชาธิปัตย์เมื่อได้เป็นรัฐบาล ในขณะที่พธม. เชื่อว่าการขึ้นสู่อำนาจของประชาธิปัตย์เป็นผลมาจากการชุมนุมขับไล่ทักษิณของตน แต่เมื่อนายอภิสิทธิ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคประชาธิปัตย์กลับไม่ดำเนินนโยบายตามข้อเรียกร้องของพวกเขา ประชาธิปัตย์ไม่ได้ดำเนินการกำจัดอำนาจของระบอบทักษิณอย่างเด็ดขาดในทันทีที่ขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง ส่วนปีกอนุรักษนิยมก็ไม่พอใจที่พรรคไม่ดำเนินนโยบายตามแนวทางชาตินิยมสุดขั้ว ในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ปีกอนุรักษนิยมในขบวนการต่อต้านทักษิณ ที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติและกลุ่มสันติอโศก โกรธรัฐบาลอภิสิทธิ์มากที่ใช้พรบ. ความมั่นคงภายใน ในการจัดการกับแกนนำของพวกเขาในการจัดการชุมนุมประท้วง 154 วันหน้าทำเนียบรัฐบาล และไม่ให้ความช่วยเหลือแกนนำที่ถูกรัฐบาลกัมพูชาจับกุมตัวในช่วงการชุมนุมในพื้นที่พิพาทไทย-กัมพูชา จากความไม่พอใจดังกล่าวแกนนำพธม. และผู้สนับสนุนพธม. กลุ่มต่างๆ ทอยยกกันออกมาประณามพรรคประชาธิปัตย์อย่างรุนแรง บ้างก็กล่าวว่าอภิสิทธิ์ไม่ต่างอะไรกับทักษิณ สุดท้ายก็ดำเนินนโยบายคล้ายทักษิณ และยอมจับมือกับนักการเมืองโกงกินที่ก่อนหน้านี้เคยร่วมรัฐบาลกับทักษิณ

มวลชนที่ระบุว่าเลือกประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งก่อนหน้านี้มาโดยตลอด กลับแสดงความไม่พอใจกับพรรคประชาธิปัตย์ในแนวทางที่สอดคล้องกับแกนนำพธม. และกลุ่มอนุรักษนิยมในขบวนการฯ คุณ นุ-อุตรธานี ผู้เลือกปชป. มาโดยตลอดกล่าวว่า “พอได้ขึ้นเป็นรัฐบาล ก็หักหลังพันธมิตร” (นุ-อุตรธานี, 2556) ส่วนนาย อ. จากอุตรธานี ผู้เลือกประชาธิปัตย์มาตลอดเช่นกัน กล่าวถึงประชาธิปัตย์อย่างผิดหวังว่า “ดีใจในตอนแรก แต่ก็ผิดหวังที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเลย ความไม่กล้า ห่วง

การเมือง เช่น อัมเนวิน ไม่ได้มีมุมมองที่จะเปลี่ยน/พัฒนาประเทศ ผิดหวังที่เขาไม่สามารถจัดการกับระบบทักษิณ ปัญหาที่มันเรื้อรังมา” (เฮียอ.-อุตรธานี, 2556) ส่วนคุณ อี-อุตรธานี ผู้ซึ่งเลือกประชาธิปไตยตลอดเนื่องจาก “ไม่มีตัวเลือก เลวร้ายสุด เลือกปชป. ตลอด” กล่าวว่า “หมั้นใส่รัฐบาลที่ไม่จัดการอะไรเลย ไม่เด็ดขาด.... ตอนแรกมองเป็นความหวัง พอได้อำนาจแล้วหน้ามือเป็นหลังมือไม่เลือกปชป.อีก แต่ถ้าวางงานกับปชป.ในบางเรื่องก็ได้” (อี-อุตรธานี, 2556) ส่วนแม่ยก ป.จากขอนแก่น ก็แสดงความไม่พอใจในกรณีการจัดการและช่วยเหลือผู้ถูกจับกุมโดยรัฐบาลกัมพูชา เนื่องจากเข้าไปประท้วงรัฐบาลกัมพูชาในเขตแดนกัมพูชา กล่าวว่า “ [รัฐบาลอภิสิทธิ์] พูดได้อย่างไรว่าที่นี่เป็นพื้นที่ของเขมร ยอมให้วีระโดนจับ และไม่ยกเลิก mou เสียความรู้สึกมาก” (ป-แม่ยกขอนแก่น, 2558)

ส่วนคนที่ไม่ได้ระบุว่าสนับสนุนประชาธิปไตยก็โจมตีพรรคอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในประเด็นความขัดแย้งกรณีเขาพระวิหารผ่านกรอบคิดแบบชาตินิยม และความอ่อนแอของรัฐบาลในการใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดในการจัดการกับการชุมนุมของเสื้อแดงในปี 2553 เช่น คุณลุง ต-กรุงเทพฯ แสดงความไม่พอใจพรรคประชาธิปไตยในกรณีเขาพระวิหารว่า “เก่งแต่ปาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเขาพระวิหาร ยังมีสุเทพด้วยแล้วยิ่งโง่งไปอีกกันใหญ่” (ลุงต.-กรุงเทพฯ, 2556) ส่วน อาจารย์สุน-กรุงเทพฯ และอาจารย์ อร-กรุงเทพฯ คู่สามีภรรยาเกษียณ อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัย ระบุว่า “ไม่เอาอภิสิทธิ์มานานแล้ว แต่หลังจากนั้นหลังจากที่เขาเป็นรัฐบาลก็ตัดสินใจไม่เอาอภิสิทธิ์” และ “ตัดสินใจไม่เอาอภิสิทธิ์เพราะเขากับสุเทพดูเอาประโยชน์ให้ตัวเอง เรื่องพื้นที่ระหว่างไทยกับเขมร” (สุน-กรุงเทพฯ, 2556; อร-กรุงเทพฯ, 2556) ส่วนคุณ แอ กรุงเทพฯ แสดงความเป็นห่วงเรื่องนี้ว่า “ถ้าตัดสินใจพลาดไปแค่ชนิดเดียวเพียงแค่ 1 องศา น้ำมันที่ควรจะเป็นของคนไทยจะกลายเป็นของเขมรทันที” (แอ-กรุงเทพฯ, 2556) คุณ จ-อุตรธานี “ตั้งคำถามรัฐบาลอภิสิทธิ์ตั้งแต่วีระถูกจับไป ไม่พอใจที่อภิสิทธิ์ประกาศว่า วีระถูกจับในดินแดนเขมร ทั้งที่ถูกจับในประเทศไทย” (จ-อุตรธานี, 2556) ส่วนคุณ จ-โคราช. แกนนำคนสำคัญจากนครราชสีมาพูดว่า “เค้าเลือกที่จะกอดอยู่กับตำแหน่ง ไม่กล้าทำ ไม่มีอะไรโดดเด่น เป็นคนดีไม่จัดการกับเสื้อแดง มันแสดงถึงความอ่อนแอ มันต้องทำ มันอ่อนแอเกินไป” (จ-โคราช, 2558)

ความขัดแย้งที่ 2 คือ การแข่งขันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับผู้สนับสนุนพรม. และพรรคการเมืองใหม่ จากความผิดหวังและไม่เชื่อใจในพรรคประชาธิปไตย แกนนำพรม.จำนวนหนึ่งตัดสินใจจัดตั้งพรรคการเมืองของพรม.เองขึ้นในนาม “พรรคการเมืองใหม่” เพื่อแข่งขันทางการเมืองกับทักษิณและประชาธิปไตย แต่ผลที่ตามมาคือ การสูญเสียมวลชนที่ยังคงยึดมั่นและสนับสนุนพรรคประชาธิปไตย สังเกตได้จากจำนวนผู้ชุมนุมที่ลดลงอย่างมากในการชุมนุมต่อต้านพรรคประชาธิปไตย

จากผู้ชุมนุมจำนวนมากหลายหมื่นคนในอดีต กลายเป็นการชุมนุมระดับพันคนในช่วงการชุมนุม 154 วันที่หน้าทำเนียบรัฐบาล (ผู้จัดการรายวัน, 2554) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 100 คน มีผู้เคยสนับสนุนประชาธิปไตย 49 คน โดยในจำนวนนี้มี 31 คนที่ยังคงสนับสนุนประชาธิปไตย และถอนตัวจากการร่วมสนับสนุนการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลประชาธิปไตย และไม่เข้าร่วมการชุมนุมทวงคืนเขาพระวิหาร นอกจากนั้นยังมีการประเมินคร่าวๆ จาก คุณ ฟ-นครราชสีมา อดีตผู้สนับสนุนประชาธิปไตย แต่ตัดสินใจหันหลังให้กับพรรคฯ จากจุดยืนชาตินิยมสุดขั้วที่ไม่เห็นด้วยกับพรรคในประเด็นเขาพระวิหารว่า ช่วงการชุมนุมปี 2549 สำหรับเธอผู้ชุมนุมส่วนใหญ่เป็นฐานมวลชนประชาธิปไตยจากภาคใต้ และโดยภาพรวมเธอเห็นว่าผู้สนับสนุนพธม. น่าจะมีฐานมาจากประชาธิปไตยประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ (ฟ-นครศรีธรรมราช, 2556) ตัวอย่างที่น่าสนใจคือ คุณ สิท-เชียงใหม่ เขาอธิบายถึงสาเหตุที่ชอบประชาธิปไตย และไม่ใฝ่ฝันหวังอะไรกับรัฐบาลประชาธิปไตย เข้าใจข้อจำกัดของพรรคฯ ในขณะที่ไม่เห็นด้วยกับการที่พธม.จะผันตัวเองมาเป็นพรรคการเมือง

“เป็นแฟนประชาธิปไตย สาเหตุมาจากในเชิงหลักการ มองว่าประชาธิปไตยมีความมั่นคงในหลักการของตัวเอง พรรคอื่นนักการเมืองย้ายพรรคไปย้ายพรรคมา ใครมีอำนาจมีเงินมีทุนก็จะดึงนักการเมืองเข้าพรรคได้ เช่น บรรหาร เขาวลิต จนกระทั่งมาถึงไทยรักไทยของทักษิณ เข้าย์เพราะเลือกประชาธิปไตยอยู่แล้ว ... ในเรื่องการทำงานไม่ผิดหวังกับอภิสิทธิ์มองว่าเขามีความรอบคอบ ยกเว้นช่วงก่อตั้งรัฐบาลที่ไปทำในค่ายทหาร ช่วงที่เขาเป็นรัฐบาลไม่ผิดหวังกับอภิสิทธิ์และประชาธิปไตย มองว่าเขาทำได้ดีที่สุดแล้ว จุดหนึ่งที่มองว่าประชาธิปไตยไม่ใช่อนาคตคือ วัฒนธรรมภายในองค์กรของประชาธิปไตย อภิสิทธิ์จะทำอะไรก็ต้องรอประชาธิปไตย ประชาธิปไตยไม่สามารถตัดสินใจอะไรได้เบ็ดเสร็จเมื่อเทียบกับทักษิณ”

(สิท-เชียงใหม่, 2556)

นอกจากนั้นยังมีตัวอย่างอีกจำนวนมากที่ยืนยันสนับสนุนประชาธิปไตยท่ามกลางความขัดแย้งกับพธม. เช่น คุณ ธ-กรุงเทพ พนักงานคอมพิวเตอร์ ที่ยังเชื่อมั่นในพรรคประชาธิปไตยและยืนยันไม่เห็นด้วยกับพรรคการเมืองใหม่ โดยคุณ ธ-กรุงเทพ กล่าวว่า “ตรงนั้น [การที่พรรคประชาธิปไตยจัดตั้งรัฐบาล] มันต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่งั้นประเทศจะเดินหน้าลำบาก เท่าที่ติดตามคุณอภิสิทธิ์ก็ค่อนข้าง clean พอสมควร ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ตอนนั้นมีความหวังกับเขา เพราะเป็นการมาตามระบอบกฎหมาย ถ้าเขาจัดการได้ดีกว่านี้ เขาไม่เด็ดขาดพอ ไม่สามารถจัดการกับระบบทักษิณ ไม่เห็นด้วยกับพรรคการเมืองใหม่” (ธ-กรุงเทพ, 2558) ในขณะที่คุณ ณ-เพชรบุรี หัวคะแนนในชุมชนเมือง

เพชรบุรี อธิบายการถอนตัวของเขาจากพชม.ว่า “หลังจากพชม.ตั้งพรรคการเมืองใหม่ ก็ไม่ได้ไปยุ่งกับพชม.อีกเลย เพราะมันแยกกันแบ่งกักแบ่งเหล่าเป็นพวก ไม่เห็นด้วยที่ไปตั้งพรรคใหม่ อยากให้เข้าร่วมประชาธิปไตยมากกว่า พชม.แตกกับประชาธิปไตย พอมีการเงินเข้ามา” (ณ-เพชรบุรี, 2556) และ คุณป้า ญ-กรุงเทพ เจ้าของกิจการปั๊มแก๊ส อธิบายถึงความไม่เห็นด้วยกับพรรคการเมืองใหม่ว่า “ไม่สามารถเทียบกับพรรคประชาธิปไตยได้ “ไม่ได้เชียร์ เห็นด้วยทุกข้อ ไม่เลือกเพราะกลัวบุคคลเขาไม่เด่น ศักยภาพของคนยังไม่เท่าประชาธิปไตย” (ป้าญ.-กรุงเทพ, 2556) คุณ ว-ขอนแก่นเห็นว่า “จะว่าผิดหวังก็ไม่ผิดหวัง ประชาธิปไตยก็ไม่ได้แก้ปัญหอะไรมากมาย แต่ตัวเองไม่มีทางเลือก เพราะพรรคอื่นเลวกว่าประชาธิปไตยหมด” (ว-ขอนแก่น, 2558) ส่วน อาจารย์ ย.อุดรธานี อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี “เห็นว่า [อภิสิทธิ์] เป็นคนหนุ่มที่มีความมุ่งมั่นทางการเมือง สถานการณ์ไม่เอื้อด้วย ดึงเนวินเข้ามาด้วยก็เก่งสงสัยเหมือนกันว่า ทำไมอภิสิทธิ์ ถึงขัดแย้งกับ พชม. ให้นำนักอภิสิทธิ์มากกว่า เช่น โฉนดชุมชนแต่อยากเห็นภาพที่กลับมาช่วยกันมากกว่า” ดำเนินพชม.ว่า “อย่ามองค่าตัวเองแพงเกินไป” (อาจารย์ย.-อุดรธานี, 2556) ส่วนคุณ ร-กรุงเทพฯ แฟนประชาธิปไตยก่อนเข้าร่วมสนับสนุนพชม.เห็นว่า “ดีใจมาก [อภิสิทธิ์] ภาพลักษณ์ดี แต่เข้ามาแบบฟลุ๊ค ก็ยังดีที่ได้เป็น แต่เรารู้ว่าเขาจะอยู่ไม่ได้นานเพราะเขาไม่ได้พรรคเสียงข้างมาก ได้ประโยชน์จากพวกพรรคเล็กๆ เช่นบรรหารเหี้ยมาก ใครมีอำนาจก็มา สูดทำยก็ยุบสภาเอง ทำงาน แต่ทำประชาสัมพันธ์ไม่พอ” (ร-กรุงเทพฯ, 2558) ส่วนคุณ ฝ-กรุงเทพฯ “ชอบรัฐบาลอภิสิทธิ์ เพราะชอบเขาอยู่แล้ว คิดว่าเขาจะนำพาประเทศสู่ความสงบ แต่มันก็ไม่ใช่อย่างที่เราคิดไว้ เพราะเขาไม่มีบารมี เขาเป็นสุภาพบุรุษเกินไป ไม่เหมาะกับการเมืองไทย แม้แต่ตำรวจก็แข็งข้อกับเขา เขาไม่สามารถจัดการกับเสือแดงได้อย่างเด็ดขาด” (ฝ-กรุงเทพฯ, 2558)

จากภาพความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มที่โจมตีพรรคประชาธิปไตยกับกลุ่มที่ยืนยันสนับสนุนพรรคฯ หลายคนสะท้อนความเข้าใจและยอมรับในความขัดแย้งว่านำมาซึ่งการแตกแยกในขบวนการต่อต้านทักษิณ อาจารย์ ช-เพชรบุรี เห็นว่า “ประชาธิปไตยแตกกับพชม. ไม่ผิดหวังที่มันทะเลาะกัน เพราะรู้และเข้าใจนิสัยของประชาธิปไตย เลยไม่แปลกใจ ถ้าพูดถึงการให้เครดิต พชม.โอเค การกลับมารวมกันอีกครั้งของพชม.กับประชาธิปไตย มันยากที่จะรวมกัน แต่ก็อยากเห็น” (ช-เพชรบุรี, 2556)

ความขัดแย้งภายในขบวนการระหว่างกลุ่มสนับสนุนและต่อต้านพรรคการเมืองใหม่

ความขัดแย้งมิติที่ 3 คือ การต่อสู้ภายในพรรค. ต่อประเด็นการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ และการเข้าสู่การแข่งขันในสนามเลือกตั้งเป็นชนวนสำคัญ ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งถึงขั้นแตกหักระหว่างแกนนำกลุ่มต่างๆ และนำไปสู่การเสื่อมถอยของขบวนการต่อต้านทักษิณอย่างมาก รวมทั้งจุดจบของพรรค. ในฐานะองค์กรนำการเคลื่อนไหว หลังจากชัยชนะของการชุมนุมในการล้มรัฐบาลสมัคร ในปี 2551 ประกอบกับความไม่พอใจต่อพรรคประชาธิปัตย์ในเวลาต่อมา แกนนำพรรค.หลายคน ไม่ว่าจะ เป็น สนิท ลิ้มทองกุล สมศักดิ์ โกศัยสุข สุริยะใส กตะศิลา ฯลฯ ประกาศจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเอง ในช่วงการชุมนุมใหญ่ของพรรค.เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2552 แต่อย่างไรก็ดี การตัดสินใจดังกล่าวนำมาซึ่งความไม่พอใจของแกนนำในพรรค.หลายกลุ่ม ทั้งที่กำลังวางแผนจัดตั้งพรรคการเมืองของกลุ่มตนเอง หรือมีพรรคการเมืองอยู่แล้ว และกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเข้าสู่การเมืองเลือกตั้งของพรรค.

ในด้านหนึ่ง การตัดสินใจจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่สร้างความไม่พอใจให้แกนนำที่วางแผนการจัดตั้งพรรคการเมืองอยู่แล้ว ไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ สมาชิกคนสำคัญของสันติอโศกต้องการจะรื้อฟื้นพรรคการเมืองในแนวทางพรรคพลังธรรม ซึ่งเป็นพรรคของกลุ่มแต่เดิมโดยการจับมือกับวีระ สมความคิด เลขาธิการ เครือข่ายประชาชนต่อต้านคอร์รัปชัน ผู้เคยขัดแย้งกับสนธิเรื่องเงินบริจาคสนับสนุนการชุมนุม พลเรือเอก บรรณวิทย์ เก่งเรียน และสมาชิกรุ่นแรกหลายคนของพรรค. เพื่อจัดตั้ง “พรรคประชาภิวัฒน์” แกนนำกลุ่มนี้ไม่พอใจและปฏิเสธการร่วมงานกับแกนนำพรรคการเมืองใหม่และแกนนำพรรค.ที่สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ พวกเขาประณามสนธิว่าเป็นพวกหลอกหลวง ในขณะที่บอกไม่เล่นการเมือง แต่สุดท้ายก็ตั้งพรรคการเมือง (Siam-Intelligence, 2552; เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2554) ทำที่สูดกลุ่มนี้ก็ถอนตัวจากพรรค. และหันไปเคลื่อนไหวทางการเมืองในแนวทางของตน นอกจากนี้มวลชนบางส่วนที่สนับสนุนกลุ่มสันติอโศกก็หันกลับไปสนับสนุน “พรรคเพื่อฟ้าดิน” พรรคการเมืองที่กลุ่มสนับสนุนเพื่อทดแทนพรรคพลังธรรมเดิม ถึงแม้พรรคนี้จะมีการส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้งทั้งในแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตใน พ.ศ. 2554 แต่แนวทางการรณรงค์ก็ไม่ได้หาเสียงให้เลือกผู้สมัครของพรรค ต่อสนับสนุนให้ไม่เลือกใคร หรือ “โหวตโน” ตามมติของพรรค.ในเวลาต่อมา (ผู้จัดการรายวัน, 2554) คุณ ป. เจ้าของร้านขายของชำ ในชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผู้สนับสนุนสันติอโศกมานานหลายปี เล่าว่าหลังจากเหตุการณ์เผาเมืองในปี 2553 เธอก็ไม่ชอบพรรคประชาธิปัตย์ และก็ไม่สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ แต่กลับหันไปสนับสนุนพรรคเพื่อฟ้าดินแทน (ป-ชะอำ, 2556)

ในขณะที่เดียวกันมวลชนจำนวนมาก ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น ที่ต่อต้านประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง กลุ่มเสรีนิยมทั้งที่ยอมประนีประนอมและที่ถอนตัว รวมทั้งกลุ่มผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ต่างไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่และลุกขึ้น

วิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในแนวทางที่ไม่ต่างกันมากนัก ทั้งในประเด็นตัวบุคคล โดยมุ่งเน้นโจมตีความ ต้องการขึ้นสู่อำนาจของสนธิผ่านพรรคการเมืองใหม่ และปัญหาด้านศักยภาพและความพร้อมของ พรรคในการเป็นพรรคการเมืองที่ดี ที่แตกต่างจากพรรคก่อนหน้านี้

กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น ผิดหวังและโจมตีสนธิว่าหักหลังพวกเขา ในขณะที่ตอนรณรงค์ ต่อต้านนักการเมืองและการเลือกตั้งว่า โกงกิน สกปรก แต่สุดท้ายกลับตั้งพรรคการเมืองและเข้าสู่จรรยา การเมืองเลือกตั้งเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เช่น คุณ เอ-กรุงเทพฯ พนักงานบริษัทพลังงานยักษ์ใหญ่ ของประเทศ “รู้สึกกับสนธิว่า อ้าวที่แท้ก็อยากเป็นนายกใช่ไหม ตอนแรกฉันคิดว่าอยากช่วยประเทศ ดี ณะเนี่ยที่ไม่ไปร่วม อ้าวตกเป็นเครื่องมือจริง ๆ ด้วย” (เอ-กรุงเทพฯ, 2558) หรือคุณ ป-กรุงเทพฯ วิศวกร สายการบินประจำชาติสะท้อนความผิดหวังว่า “[สนธิ] ตำนัการเมืองเอาไว้ แต่สุดท้ายก็มาตั้งพรรค แข่งกัน” (เป-กรุงเทพฯ, 2558) หลายคนเช่น คุณ ฟ-นครศรีธรรมราช ผู้สนับสนุนการชุมนุมอย่างจริงจัง จากจังหวัดนครศรีธรรมราช เชื่อมโยงปัญหาไปถึง ASTV และจำลอง ศรีเมือง “ไม่เห็นด้วย เพราะมัน จะดูเหมือนว่า ASTV ทำผลประโยชน์เพื่อตัวเอง ตอนแรกเรามองพวกลุงจำลองด้วยภาพบริสุทธิ์” (ฟ- นครศรีธรรมราช, 2556) นอกจากนี้กลุ่มอนุรักษนิยมหลายคนที่ไม่ได้วิจารณ์อย่างรุนแรง แต่ก็ตั้ง คำถามกับความบริสุทธิ์ของพรรคจากการเมืองใหม่ที่ต้องทำงานในการเมืองที่สกปรก คุณ ช-โคราช ทนายความ “ไม่เชียร์พรรคการเมืองใหม่ เพราะไม่อยากให้พันธมิตรแปดเปื้อน ควรเล่นการเมืองโดยไม่ ต้องไปเป็นนักการเมืองเอง” (ทนายช.-โคราช, 2558)

นอกจากกลุ่มอนุรักษนิยมแล้วกลุ่มเสรีนิยมทั้งที่ยอมประนีประนอมและกลุ่มชายขอบ ต่างก็ทั้ง วิพากษ์วิจารณ์สนธิและตั้งคำถามต่อแนวทางของพรรคว่า จะสามารถเป็นพรรคที่เป็นตัวแทนของ มวลชนได้จริงหรือไม่ตั้งแต่ต้น เช่น ทันตแพทย์ ศ. จากจังหวัดขอนแก่น วิจารณ์สนธิโดยตรงว่า “สนธิ ลิ้มเค้ายบอกว่าไม่ปรารถนาจะเล่นการเมือง [แต่] สนธิกลับไปพบดร.อาทิตย์ขอเป็นหัวหน้าพรรคเอง คิด ว่าในที่สุดพรรคการเมืองใหม่เหลวตั้งแต่ต้น คิดว่าเป็นคนที่เชื่อถือไม่ได้” (ศ-โคราช, 2558) และคุณ สิท-เชียงใหม่ ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณที่ตั้งคำถามหลายเรื่องและแสดงความผิดหวังที่เขามี ต่อพธม.ว่า

“ถอยห่างออกมา เพราะในเวลานั้นมีความพยายามที่จะให้พธม.กับพรรค การเมืองใหม่คืออันเดียวกัน อันนี้ทำงานในสภา อีกอันทำในการเมืองภาคประชาชน ผม มองว่ามันไม่ถูก ภาคประชาชนก็ควรเป็นภาคประชาชนที่บริสุทธิ์ไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ ของพรรคการเมือง นอกจากนี้กระบวนการของแกนนำ เช่น ตอนโหวตโน มันก็เง่ามากเลย รัยยุทธศาสตร์ในการทำงานไม่ได้ เขาไม่จริงจังในการทำงาน อาศัยสถานการณ์ อาศัย

อารมณ์มวลชนที่จะชูเขาขึ้นไป มันไม่ใช่อุดมการณ์ผม ความศรัทธาเหลือน้อยเต็มที ทุกอย่างมันก็วางแผนมาแล้ว พวกเราที่อยู่ต่างจังหวัดคือเครื่องมือของเขา”

(สิทธิ-เชียงใหม่, 2556)

ในขณะที่มีเสรีนิยมบางคนทวงถามถึงความพยายามในการสร้างพรรคให้เป็นพรรคที่บริสุทธิ์ของมวลชน และทำเพื่อมวลชนอย่างแท้จริง เช่น คุณ น. นักเขียน ที่จังหวัดเชียงใหม่ “ไม่เห็นด้วยกับการตั้งพรรคการเมืองใหม่ อยากให้พธม.เป็นภาคประชาชนที่บริสุทธิ์ พอเป็นพรรคการเมืองปุ๊บ ศรัทธามันหายไปเลย” (น-เชียงใหม่, 2556) คุณ ต-อุดรธานี อดีตพยาบาลที่จังหวัดอุดรธานีกล่าวว่า “ไม่เห็นด้วยเลยกับการตั้งพรรคการเมืองใหม่ เพราะให้เครดิตนักการเมืองน้อยมาก คิดว่าการจัดตั้งต้องมีกระบวนการเยอะ พรรคบริสุทธิ์ไม่มีหรอก” (ต-อุดรธานี, 2556) และ คุณ ส-อุดรธานี เอ็นจีโอ จังหวัดอุดรธานีเห็นว่า “ตอนตั้งพรรค ตอนนั้นเริ่มห่างๆ ละ ส่วนตัวเชื่อมั่นในระบบพรรค แต่ก็ตั้งคำถามกับพรรคการเมืองใหม่ว่า จะเป็นพรรคมวลชนได้จริงมั้ย” (ส-อุดรธานี, 2556)

ในขณะที่เดียวกันผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปไตยที่หันหลังให้กับพธม. ก็ยังใช้ประเด็นการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่โจมตีทั้งแกนนำพธม.อย่างสนธิ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับพรรคประชาธิปไตย สบประมาทศักยภาพของพรรคการเมืองใหม่ในการแข่งขันเลือกตั้ง รวมทั้งเสนอว่าผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณควรจับมือกับประชาธิปไตยมากกว่าตั้งพรรคการเมืองเอง เช่น คุณ ก-โคราช ผู้สมัครส.ส.พรรคประชาธิปไตยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาเห็นว่า “ไม่ค่อยชอบ พอหลังจับมือมา สิ่งที่โกรธมาก คือประชาชนได้อะไร แกนนำรวยมาก สนธิทำเพื่อตัวเอง ไม่ใช่ประชาชน ตั้งตนเป็นกึ่งศาสตรา” (ก-โคราช, 2558) ส่วนคุณ ป-โคราช พนักงานขายสินค้าในร้านขายน้ำผึ้งที่จังหวัดนครราชสีมาก็ยังมองพธม.ในแง่ลบ “ทำให้เราแปรเปลี่ยนจากกลุ่มสนธิ anti เขาทันที เคยคิดว่าก่อนหน้านี้เค้าไม่ได้หวังผลทางการเมือง ไม่เห็นด้วยเลยกับการตั้งพรรคการเมืองใหม่ เพราะให้เครดิตนักการเมืองน้อยมาก คิดว่าการจัดตั้งต้องมีกระบวนการเยอะ พรรคบริสุทธิ์ไม่มีหรอก พธม.ขัดแย้งกับปชป. แล้วให้น้ำหนักกับปชป. มากกว่า” (ป-โคราช, 2558) คุณ ณ-เพชรบุรี สมาชิกและหัวหน้าคณะประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี แสดงความเห็นที่พรรคการเมืองใหม่ควรเข้าร่วมกับประชาธิปไตย “หลังจากพธม.ตั้งพรรคการเมืองใหม่ ก็ไม่ได้ไปอยู่กับพธม.อีกเลย ไม่เห็นด้วยที่ไปตั้งพรรคใหม่ อยากให้เข้าร่วมประชาธิปไตยมากกว่า” (ณ-เพชรบุรี, 2556) ส่วน คุณ จ-โคราช เจ้าของธุรกิจร้านยาขนาดใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมาผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปไตยแสดงความเห็นว่า “ไม่คิดว่าจะเป็คู่แข่งกับประชาธิปไตยได้” (จ-โคราช, 2558)

แรงกดดันจากทั้งแกนนำในหลายระดับและมวลชนทำให้สนธิตัดสินใจถอนตัว จากการรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคการเมืองใหม่ ลอยแพสมาชิกที่ยังสนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ แล้วกลับไปรณรงค์ให้ผู้สนับสนุนพันธมิตรฯ ร่วมกันต่อต้านการเมืองเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2554 โดยรณรงค์ “ไม่เลือก Vote No” ต่อต้านการเมืองเลือกตั้งและทุกพรรคการเมืองที่ลงเลือกตั้ง และเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองเพื่อขจัดนักการเมืองโก่งกินก่อนการเลือกตั้ง ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวถือเป็นการหันหลังให้กับพรรคการเมืองใหม่และพลังที่สนับสนุนการเมืองเลือกตั้งในพวม. ท้ายที่สุดสมศักดิ์ โกศัยสุข หนึ่งในแกนนำพวม.รับตำแหน่งหัวหน้าพรรค และยืนยันส่งสมาชิกพรรคลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปในเดือน กรกฎาคมปี 2554 สมศักดิ์และผู้สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ประณามสนธิ และแกนนำกลุ่มอื่นๆ ถึงการตัดสินใจดังกล่าว (MThai, 2554)

ถึงจุดนี้ พวม. แยกออกเป็นเสี่ยงๆ แกนนำและผู้สนับสนุนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ต่างมีความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกันต่อประเด็นการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ภาวะผู้นำ ยุทธศาสตร์ในการต่อสู้และการรณรงค์ทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งปี 2554 ฝ่ายต่างๆ ต่างประณาม โจมตี ซึ่งกันและกันอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จากการสัมภาษณ์แกนนำและผู้เข้าร่วมชุมนุมในระดับจังหวัดพบว่า แยกแยกกันอย่างมาก *กลุ่มผู้สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่* พยายามรณรงค์แสดงความคิดเห็นสนับสนุนพรรค และไม่เห็นด้วยกับแนวทางของกลุ่มพวม.ในการรณรงค์ Vote No รวมทั้งความไม่พอใจที่มีต่อแกนนำพวม.ที่หันหลังให้กับพรรคการเมืองใหม่ จากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ในช่วงต้น ต่างมีความหวังกับพรรคในการเข้าไปคานอำนาจกับพรรคการเมืองเดิมและเป็นทางเลือกใหม่ เช่นคุณ ธ-ขอนแก่น อดีตนักกิจกรรมฝ่ายซ้ายในช่วงยุคเดือนตุลาฯในจังหวัดขอนแก่น “เห็นด้วยกับการตั้งพรรคการเมืองใหม่...ตอนแรกมองว่าเป็นการคานอำนาจการเมืองเดิม คล้ายกับการตั้งพรรคสังคมนิยม...ต้องสู้ในระบบด้วย” (ธ-ขอนแก่น, 2558) คุณแม่ของคุณ ก. ซึ่งสามีและลูกสาว (คุณ ก.) เป็นอดีตเวทีและผู้ลงสมัครส.ส.ของพรรคการเมืองใหม่ในเมืองเพชรบุรีอธิบายว่า “พรรคการเมืองใหม่คือทางเลือกที่เหมาะสมและยังพอจะมีทางไปได้ในการแก้ไขปัญหาการเมือง...การสร้างการเมืองในอนาคตก็ต้องทำพรรคแบบนี้” (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556)

นอกจากการการรณรงค์สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่แล้ว ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างมากต่อแนวทางและแกนนำของพวม.ในหลายด้าน ในด้านหนึ่งหลายคนอธิบายถึงเหตุผลของการเข้าร่วมสนับสนุนพรรค เนื่องจากความไม่พอใจต่อภาวะผู้นำของพวม. โดยเฉพาะบทบาทและการตัดสินใจของสนธิ ทั้งในการลอยแพพรรคการเมืองใหม่และการหันไปรณรงค์ Vote No เช่น อาจารย์ย-อุดรธานี นักวิชาการในจังหวัดอุดรธานี แสดงความไม่พอใจที่สนธิทิ้งพรรคการเมืองใหม่ “ไม่พอใจสนธิประกาศลาออก เพราะไม่รับผิดชอบพรรคที่ตัวเองตั้งไว้” (อาจารย์ย.-อุดรธานี, 2556) และคุณป้าแม่คุณ ก. จากจังหวัดเพชรบุรี อธิบายถึงการตัดสินใจเข้าร่วมพรรคการเมืองใหม่ว่า เป็นเหตุจากความ

ไม่พอใจสนธิต่อการทอดทิ้งและสร้างภาระทางการเมืองไว้ให้กับพรรคการเมืองใหม่ และทั้งหมดทำให้เขาหันหลังให้กับพวม.

“เห็นด้วย [กับพรรคการเมืองใหม่] เพราะเชื่อว่าจะได้เข้าไปมีสิทธิมีเสียงในรัฐสภาได้บ้าง พันธมิตรกับประชาธิปไตยเริ่มงอนๆ กัน ให้นำหนักทางพันธมิตรและสนธิมากกว่า เพราะตอนนั้นยังไปชุมนุมกันอยู่เรื่องเขาพระวิหาร ตอนสนธิถอนตัวออกจากพรรค ไม่แน่ใจว่าเหตุผลจริงๆ เขาคืออะไร พิจารณาจากความมั่นคง ให้ไปทางสมศักดิ์มากกว่า มองสนธิว่าเป็นนักธุรกิจ สนธิสร้างหนี้ไว้ให้พรรคการเมืองใหม่ 12 ล้าน มองแง่ลบกับสนธิมาก เพราะสร้างหนี้และหนีไปเมืองจีน ทำให้พรรคไม่ก้าวหน้า ... เลย์ตัดสินใจย้ายพรรคกับสมศักดิ์ หลัง vote no ความเชื่อถือในแกนนำพันธมิตรฯ.....ไม่ชอบ [สนธิ] เพราะเขาโกหกและไม่พูดความจริงถึงสมศักดิ์และพรรค หมดศรัทธาในแกนนำ แต่ก็ยังไปเข้าร่วมกิจกรรมของพันธมิตร เพราะพรรคพวกที่จัดเป็นพรรคพวกเราตัวเอง แต่ไม่ได้เอาใจไปเต็มร้อย” (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556)

ในอีกด้านหนึ่งหลายคนไม่เห็นด้วยกับการหันไปปรณรงค์ Vote No หรือ ไม่เลือกพรรคการเมืองใดเลยของพวม. ว่าเป็นการเสียคะแนนเสียงไปเปล่าๆ คุณ ว-ขอนแก่น ทนายความ และเลขาสมาคมทนายความจังหวัดขอนแก่นมองว่า “โหวตโน เท่ากับ เสียเปล่า ไม่มีผลต่อคะแนน แต่ก็เป็นการแสดงสัญลักษณ์เฉยๆ แต่คิดว่าต้องแก้กฎหมายเลือกตั้ง” (ทนายว.-ขอนแก่น, 2558) หรือบางรายเช่น เฮียจ. ผู้ที่เคยเคลื่อนไหวในระดับแกนนำจังหวัดอุดรธานี ถึงกับเชื่อว่าการรณรงค์ Vote No เป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนบุคคลของแกนนำพวม. “รู้ว่าสนธิรับเงินทักษิณ สนับสนุนโหวตโน” (เฮียจ.-อุดรธานี, 2556)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับพรรคการเมืองใหม่ มีความคิดเห็นที่หลากหลาย นับตั้งแต่ประเด็นความเชื่อมั่นที่มีต่อในยุทธศาสตร์ Vote No ของพวม. ความกังวลกับปัญหาศักยภาพของผู้นำและพรรคการเมืองใหม่ ไปจนถึงความไม่พอใจอย่างรุนแรงที่มีต่อความไม่โปร่งใสในด้านการทำงานและการเงิน ของแกนนำและพรรคการเมืองใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเด็นแรก สนับสนุนยุทธศาสตร์ Vote No กลุ่มแม่ยกจังหวัดขอนแก่นต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าหากสามารถระดมเสียง Vote No ได้ 20 เปอร์เซ็นต์ของเสียงทั้งหมด ก็สามารถบดล็อกพรรคเพื่อไทย ไม่ให้จัดตั้งรัฐบาลได้ (จัน-แม่ยกขอนแก่น, 2558; นอ-แม่ยกขอนแก่น, 2558; ป-แม่ยกขอนแก่น, 2558; อ-แม่ยกขอนแก่น, 2558) หรือบางคนอย่างทนาย ป ทนายความจากอุดรธานี ก็เลือกสนับสนุน Vote No เนื่องจากเชื่อมั่นในแกนนำอย่างคุณสุริยะไสมากกว่าคุณสมศักดิ์ (ทนายป.-อุดรธานี, 2556)

ประเด็นที่สอง ปัญหาศักยภาพของพรรคและความสามารถของผู้นำพรรคภายใต้การนำของสมศักดิ์ โภคย์สุขในการสร้างพรรคที่เป็นของมวลชนอย่างแท้จริง บางคนมองว่าไม่พร้อม ไม่มีโอกาสที่

จะสามารถแข่งขันได้จริงในการเมืองเลือกตั้ง เช่น คุณ นุ-อุตรธานี เจ้าของธุรกิจผ้าผ้าน จากอุตรธานี มองว่า “ไม่เห็นด้วยเลย กลุ่มคนยังไม่พร้อม ตั้งขึ้นมาก็อายเขา” (นุ-อุตรธานี, 2556) อาจารย์ สุน อติต อาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ “[พรรค] ก็ไม่สามารถเติบโตได้ ไม่สามารถจะไปแข่งกับพรรคการเมืองนายทุนได้” (สุน-กรุงเทพฯ, 2556) และ คุณ สุ เอ็นจิโอจังหวัดอุตรธานี มองว่า “ตอนตั้งพรรค ตอนนั้นเริ่มห่างๆ ละ ส่วนตัวเชื่อมั่นในระบบพรรค แต่ก็ตั้งคำถามกับพรรคการเมืองใหม่ ว่าจะจะเป็นพรรคมวลชนได้จริงมั้ย ซึ่งเท่าที่ดูก็เป็นไปได้ยาก” (สุ-อุตรธานี, 2556) บางคนวิจารณ์อย่างเป็นระบบว่าทำไมพรรคจึงไม่น่าจะประสบความสำเร็จเนื่องจากขบวนการจัดตั้งไม่ได้เตรียมการสำหรับจัดตั้งพรรคการเมืองตั้งแต่แรก

“การที่พท.จะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา มองว่ายังงี้ก็ล้ม มองว่าล้มตั้งแต่แรก ไปไม่รอด เพราะขบวนการของพท.มันหลวม เป็นการจัดตั้งที่ไม่เข้มข้น ไม่เหนียวแน่น การก้าวไปสู่การเป็นพรรคการเมืองต้องมีกลุ่มคนที่เข้มข้นและเสียสละพอควรถึงจะอยู่ได้ ถึงแม้จะมีสมศักดิ์ มันก็แค่แกนนำแค่นั้น พรรคการเมืองต้องมีฐานที่มั่นคง เชื่อในความคิดของเล นินว่า ถ้าเรามีคนที่กล้าหาญเสียสละอยู่ทุกระดับ มันจะทำให้พรรคไปรอดได้ แต่พท.ไม่ได้มีการหล่อหลอมคนเพื่อคัดเลือกขึ้นมา ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรค ไม่ได้เป็นกรรมการพรรค พท. มีไปประชุมด้วยแค่ช่วงแรก”

(ช-เพชรบุรี, 2556)

บางคนตั้งคำถามและไม่พอใจกับภาพลักษณ์ และความสามารถของผู้นำ เช่น อาจารย์ ย.-อุตรธานี “มองไม่เห็นอนาคต โดยเฉพาะหลังสมศักดิ์ขึ้นมา เสื่อเหลืองไม่มั่นคงในการต่อสู้” (อาจารย์ย.-อุตรธานี, 2556) หรือบางคนที่สนับสนุนสนธิก็ประณามกลุ่มผู้สนับสนุนสมศักดิ์ว่า “ไม่มีความสามารถพอ เช่น ลุง ก-อุตรธานี “คิดว่าลุงสนธิจะเป็นหัวหน้าพรรคที่ดี (สนธิกับอาทิตย์ดูดี) เป็นสมาชิกพรรค... หลังจากลุงสมศักดิ์ขึ้นมา ไม่เชื่อเลย ไม่สนับสนุน ลาออกจากสมาชิกพรรค” (ลุงก.-อุตรธานี, 2556) หลายคนโจมตีพรรคและแกนนำอย่างรุนแรง เช่น คุณ กอ-กรุงเทพฯ ผู้ซึ่งทำงานประสานงานข้อมูลและปฏิบัติงานคนสำคัญของสำนักพิมพ์หนึ่ง “ในปัจจุบันต่างคนต่างเดินแล้ว กิ๊งบ กกต.ไปวันๆ ทำตามระเบียบพรรคการเมืองไปเรื่อยๆ เพราะจริงๆ พท.ไม่มีผู้บริหาร มันถูกกระจายกันออกไป มวลชนรับข่าวสาร เชื่อจากจอ แต่หลังจอไม่มีใครรู้ว่าจริงๆ เกิดอะไรขึ้น ไม่มีใครทำงานจริงจัง” (กอ-กรุงเทพฯ, 2556) นอกจากนั้น บ้า ป-เชียงใหม่ ผู้ประกอบการและผู้สนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวคนสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ ที่ผิดหวังต่อพรรคการเมืองใหม่ทั้งปัญหาด้านความโปร่งใสในการทำงาน และความขัดแย้งของแกนนำในการแย่งชิงอำนาจกัน “ไม่ขอยุ่งเกี่ยวอะไรกับพรรค เขาขอให้สมาชิกก็เป็น แต่

ตอนหลังออกมาแล้ว ไม่ลงเลือกตั้งใดๆ ทั้งสิ้น กลุ่มแตก 1. ปัญหาเรื่องเงิน ไม่โปร่งใส 2. แย่งกันจะเป็นผู้นำ สำคัญที่สุด กลุ่มเชียงใหม่ก็เหมือนกัน” (บ้านป.-เชียงใหม่, 2556)

แต่อย่างไรก็ดีในท้ายที่สุดกลุ่มสนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการเมืองเลือกตั้ง พวกเขาสามารถระดมการสนับสนุนจากมวลชนต่อต้านทักษิณได้ไม่มาก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 100 คนมีเพียง 28 คนที่ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใหม่อย่างแข็งขัน (ดูตาราง 3 จำนวนผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ พรรคการเมืองใหม่ และการรณรงค์ Vote No) ในด้านการดำเนินงานพรรคการเมืองใหม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้เพียง 8 จังหวัดจาก 76 จังหวัดทั่วประเทศ และส่งผู้ลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งส.ส.เพียง 24 คน โดยผู้สมัครทั้งหมดแพ้การเลือกตั้ง (ผู้จัดการรายวันออนไลน์, 2552a)

ตารางที่ 3 จำนวนผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ พรรคการเมืองใหม่ และการรณรงค์ Vote No

	ผู้สนับสนุน	ผู้ไม่สนับสนุน	รวม
สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์	44	56	100
สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่	28	72	100
สนับสนุนการรณรงค์ Vote No	49	51	100

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ จาก 13 จังหวัดในประเทศไทย)

ถึงจุดนี้ ความขัดแย้งในด้านยุทธศาสตร์ จุดยืนความคิด และการตัดสินใจในการตั้งพรรคการเมืองใหม่ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในพรรค. และเป็นการประกาศตัวเป็นศัตรูทางการเมืองกับพรรคประชาธิปัตย์และฐานมวลชนเดิมที่ยังคงภักดีกับประชาธิปัตย์ ถึงแม้ว่าสนธิจะถอนตัวออกจากพรรคการเมืองใหม่ แต่ก็ไม่ทันการ เพราะสมาชิกพรรคจำนวนมากหมดความเชื่อถือในแกนนำในชั่วตรงกันข้ามกับตน และเริ่มถอนตัวออกจากพรรค. แกนนำแตกออกเป็นกลุ่มย่อยหลากหลายกลุ่มหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ขบวนการต่อต้านทักษิณ ถึงจุดถดถอยชั่วคราว ผู้เคยสนับสนุนขบวนการฯ หลายคนปฏิเสธแม้กระทั่งจะเรียกตัวเองหรือถูกเรียกว่า พรรค. หรือ แม้กระทั่งเสื้อเหลือง (สีที่พันธมิตรใช้เป็นสัญลักษณ์ในการต่อสู้) (ร-กรุงเทพ, 2558)

ความล้มเหลวในการรื้อฟื้นขบวนการต่อต้านทักษิณ

ดังที่กล่าวไปแล้วในส่วนก่อนหน้านี้อ หลังการต่อสู้และความขัดแย้งภายในหลายระลอก ขบวนการต่อต้านทักษิณที่เคยเข้มแข็งก็ค่อยๆเสื่อมถอยลง แตกแยกจนกลายเป็นกลุ่มเล็กๆกระจาย กระจาย และยังคงระแวงและไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน อดีตมวลชนพรม.ที่ยังตื่นตัวและต้องการผลักดันประเด็นที่ตนเองสนับสนุน แยกตัวออกจากพรม. และตั้งกลุ่มใหม่ๆ และสร้างแกนนำใหม่ของตัวเอง ดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับพรม. มีบางครั้งที่กลุ่มแกนนำประสานความร่วมมือกันบ้าง แต่ในทางสื่อกพวกเขาพอใจที่จะมีภาพที่เป็นเอกเทศจากกันทั้งในด้านแกนนำและประเด็นข้อเรียกร้อง ในช่วงเวลาดังกล่าวมีความพยายามจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแกนนำรุ่นเก่า หรือรุ่นใหม่ ๆ ทั้งที่พยายามฟื้นฟูขบวนการต่อต้านทักษิณ ผ่านยุทธศาสตร์ท่ามกลางข้อจำกัดที่เป็นผลจากความขัดแย้งก่อนหน้านี้อ ไม่ว่าจะเป็นเคลื่อนไหวแบบชูประเด็นและข้อเรียกร้องเฉพาะกลุ่ม (issue-specific movement) การเคลื่อนไหวแบบ “ชุมนุมระยะสั้น- มาแล้วไป (flash mob)” การเคลื่อนไหวแบบไม่มีแกนนำ (leaderless movement) และการรื้อฟื้นยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวแบบเน้นประเด็นที่หลากหลาย เพื่อครอบคลุมมวลชนหลายกลุ่ม (inclusive strategy) ในการรื้อฟื้นขบวนการต่อต้านทักษิณ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนในระดับที่มากเช่นเดิม

ท่ามกลางความขัดแย้งและวิกฤตศรัทธาของแกนนำและองค์กรการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณอย่างพรม. มีความพยายามหลายต่อหลายระลอกของปีกอนุรักษนิยมที่ผิดหวังกับทั้ง พรม. และประชาธิปไตย ในการรื้อฟื้นขบวนการเคลื่อนไหวผ่านการชูเฉพาะประเด็นที่พวกเขาต้องการรณรงค์และผลักดัน (issue-specific movement) ในแนวทางชาตินิยมและกษัตริย์นิยมแบบสุดขั้ว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็น การชุมนุม 154 วัน ที่เน้นประเด็นชาตินิยมต่อต้านรัฐบาลประชาธิปไตยในกรณีเขาพระวิหารนำโดยกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติและกลุ่มสันติอโศก หรือการเคลื่อนไหวชูประเด็นกษัตริย์ของ “กลุ่มพิทักษ์สยาม” และ “กลุ่มประชาชนทนไม่ไหว”

ตัวอย่างที่น่าสนใจได้แก่ การเคลื่อนไหวชุมนุมของกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติ และกลุ่มสันติอโศก ในการพยายามระดมมวลชนเพื่อเรียกร้องรัฐบาลประชาธิปไตย ให้ใช้แนวทางชาตินิยมขวาจัดในการจัดการกับปัญหาข้อพิพาทกับประเทศกัมพูชาในกรณีเขาพระวิหาร ถึงแม้การชุมนุมจะสามารถยึดพื้นที่หน้าทำเนียบรัฐบาลและชุมนุมยึดเยื่อได้ถึง 154 วัน แต่ความพยายามดังกล่าวไม่สามารถระดมมวลชนได้ในระดับและจำนวนเท่ากับช่วงพรม. ตลอดช่วงการชุมนุมมีผู้เข้าร่วมชุมนุมประมาณหลักพันคน (ผู้จัดการออนไลน์, 2554) นอกจากนั้นยังมีตัวอย่างของการเติบโตขึ้นแกนนำกลุ่มใหม่ๆในการระดมมวลชนแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เช่น กลุ่มนิยมกษัตริย์ “กลุ่มพิทักษ์สยาม” ภายใต้การนำของ พลเอก

บุญเลิศ แก้วประสิทธิ์ หรือที่รู้จักกันในนาม “เสธ.อ้าย” นายทหารเกษียณอายุราชการ โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งแกนนำและมวลชนฝ่ายขวาจัดที่หันหลังให้กับ พธม. เช่น เครือข่ายผู้รักชาติ บางส่วนของอดีตสมาชิกสมัชชาคนจน รวมทั้งบางกลุ่มที่หันหลังให้กับพธม.ในประเด็นด้านอื่นๆ เช่น สมศักดิ์ โกศัยสุข คนเหล่านี้กลับมาเข้าร่วมการชุมนุมโดยประกาศตนเองว่าเป็นกองทัพปกป้องราชบัลลังก์จากระบอบทักษิณ พวกเขาเรียกร้องให้นายกยิ่งลักษณ์ ลาออกจากตำแหน่ง ในช่วงการรณรงค์ระดมมวลชน มีการโฆษณาว่าจะระดมผู้ร่วมชุมนุมได้ถึง 1 ล้านคน แต่ที่สุดได้มีคนเข้าร่วมเพียง 20,000 คน ถึงแม้จะมีการเชิญชวนอย่างเข้มข้นก็ตาม การชุมนุมจบลงเพียงวันเดียวหลังจากเผชิญหน้าและมีการปะทะกันเล็กน้อยระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 (Sinpeng, 2012)

ความพยายามต่อมา คือ การขยายตัวของ การชุมนุมแบบฉับพลันระยะสั้น (flash mob) “กลุ่มประชาชนทนไม่ไหว (Uprising People group: URP)” สำหรับกลุ่มประชาชนทนไม่ไหว เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวมๆของ ชนชั้นกลางกรุงเทพฯ กลุ่มกษัตริย์นิยม กลุ่มคนที่ริเริ่มการเคลื่อนไหวไม่เปิดเผยตัวเอง เน้นการรณรงค์ผ่าน facebook group ชื่อ “กลุ่มประชาชนทนไม่ไหว” เชิญชวนให้คนจับตามองกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และกลุ่มคนที่มีแนวโน้มละเมิดสถาบันกษัตริย์ กิจกรรมการรณรงค์ที่สำคัญของพวกเขา คือ การระดมพลเพื่อกดดันให้สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai Public Broadcasting Service: Thai PBS) ที่วิสาขารณะ จัดการขั้วเด็ดขาดกับรายการ “ตอบใจไทย” ที่นำเสนอเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ และละเมิดกฎหมายหมิ่นพระมหากษัตริย์ จากการระดมพลผ่านเฟสบุ๊ค นอกจากประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนหน้าสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จนนำไปสู่การกดดันให้ผู้จัดรายการถอนตัว แล้วยังส่งผลให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มประชาชนทนไม่ไหวในจังหวัดต่างๆขึ้น เพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นเดียวกัน (ผู้จัดการรายวันออนไลน์, 2556) แต่การขยายตัวในครั้งนี้แตกต่างจากครั้งพธม. เพราะเป็นการจัดตั้งตัวเอง (self-organized) ของคนจำนวนหนึ่งซึ่งก่อนหน้านี้ไม่ได้เป็นแกนนำในระดับจังหวัดเชื่อมโยงกับพธม.โดยตรง และ ไม่ได้มีการจัดตั้งเชื่อมโยงแบบรวมศูนย์ โดยแต่ละกลุ่มดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแยกเป็นเอกเทศ ในพื้นที่ของตนเองไม่ขึ้นกับใคร แต่ทำงานสอดคล้องกับการให้สัญญาณในเชิงจังหวัดทางการเมืองที่ส่งผ่านกลุ่มเฟสบุ๊ค

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบกับ การชุมนุมของขบวนการต่อต้านทักษิณก่อนหน้านี้ภายใต้การนำของสนธิและพธม. ในปี 2549 และ 2551 จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมที่เน้นประเด็นเฉพาะอย่างเช่น การชุมนุม 154 วัน และม็อบเสธ.อ้าย กลุ่มประชาชนทนไม่ไหวก็น้อยกว่ามาก จากการเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูล 100 คนในพื้นที่หลายจังหวัด มีผู้เข้าร่วมชุมนุมขบวนการต่อต้านทักษิณในปี 2549 และ 2551 จำนวน 78 และ 84 คน (ตามลำดับ) ในขณะที่ใน 100 คนนี้มีเพียง 17 คนที่ยังคงเข้าร่วมและสนับสนุน

การประชุม 154 วัน ซึ่งทั้งหมดเป็นสมาชิกสันตติโศก และกลุ่มอนุรักษนิยมที่ต้องการกดดันรัฐบาล อภิสัทธิ์เรื่องเขาพระวิหาร ในขณะที่มีเพียง 28 คน ที่เข้าร่วมมีอบเสธ.อ้าย และเพียง 2 คนที่เข้าร่วม ชุมนุมกับกลุ่มประชาชนทนไม่ไหว ซึ่งถือว่าลดน้อยลงมาก (ตารางที่ 4 จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมในแต่ละ การชุมนุมของขบวนการต่อต้านทักษิณจากผู้ให้ข้อมูล 100 คน ใน 13 จังหวัด)

ตารางที่ 4 จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมในแต่ละการประชุมของขบวนการต่อต้านทักษิณจากผู้ให้ข้อมูล 100 คน ใน 13 จังหวัด

กิจกรรมการประชุม	ผู้เข้าร่วมชุมนุม	ผู้ไม่ได้เข้าร่วมชุมนุม	รวม
ชุมนุมไล่ทักษิณ 48	78	22	100
ยึดทำเนียบ-สนามบิน 51	84	16	100
154 วัน	17	83	100
กลุ่มพิทักษ์สยาม หรือมีอบเสธ.อ้าย	28	72	100
ประชาชนทนไม่ไหว	2	98	100
เสื้อหลากสี	6	94	100
หน้ากากขาว	39	61	100
กปปส.	94	6	100

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ 100 คน จาก 13 จังหวัดในประเทศไทย)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงเหตุผลและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลกรณีการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการประชุมมีอบเสธ.อ้าย ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่สามารถระดมผู้สนับสนุนได้มากที่สุด เมื่อเทียบกับการชุมนุมอื่นๆ หลังยุคพธม.คือประมาณ 20,000 คน (Sinpeng, 2012) ในขณะที่ การชุมนุม 154 วันในช่วงที่มากที่สุดมีผู้ชุมนุมจำนวนหลักพันคน (ผู้จัดการออนไลน์, 2554) และ หลักร้อย คนในกรณี กลุ่มประชาชนทนไม่ไหว (ผู้จัดการรายวันออนไลน์, 2556) งานวิจัยพบว่ากลุ่มที่ตัดสินใจ เข้าร่วมประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น และกลุ่มที่ไม่พอใจการนำของพธม.

กลุ่มแรกได้แก่ *กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น* ที่ทุ่มเทและเข้าร่วมทุกเวทีที่ให้ความสำคัญกับ ประเด็นชาตินิยมและการลวงละเมิดพระมหากษัตริย์ เช่น คุณ พ คุณ ข และ คุณ ล จาก เพชรบุรี เล่า ว่า “ไป มีอบไหนต่อต้านทักษิณ ไม่ว่าจะกลุ่มอะไร ยกเว้นกลุ่มสีแดง ไปหมด ไม่ยึดติดแกนนำ” (เพ-เพชรบุรี, 2556) “ไปทุกมีอบ ถ้าเป็นประเด็นเรื่องสถาบัน เขาพระวิหาร ไม่เกี่ยงว่าแกนนำจะเป็นพวก ไไหน จะไปเสธ.อ้ายครั้งที่สองแต่โดนปราบไปก่อน (ครั้งแรกไป)” (ชา-เพชรบุรี, 2556) และ “ไปทั้ง 2 รอบ ไม่ได้ยึดว่าใครเป็นแกนนำ ขอแค่ทำเพื่อชาติก็พอ” (เล-เพชรบุรี, 2556) กลุ่มที่สองได้แก่ *กลุ่มที่*

เคยไม่พอใจการนำของพรม. กลับมาเข้าร่วมเนื่องจากเป็นการเคลื่อนไหวของแกนนำใหม่ที่ไม่ใช่พรม. และอยากเห็นการฟื้นตัวกลับมาของขบวนการต่อต้านทักษิณไม่ว่าจะด้วยประเด็นใดก็ตาม เช่นแม่คุณ ก. ผู้สนับสนุนพรรคการเมืองใหม่ที่เคยประกาศตัดขาดกับสนธิ และพรม. “ไปเขาพระวิหาร ไปทุกอย่างที่ไม่ใช่แกนนำพันธมิตรจัด เพราะจุดมุ่งหมายแน่นอน ไม่มีผลประโยชน์ ทำเพื่อประเทศชาติจริงๆ” (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556) และ คุณ บ-กรุงเทพฯ ที่เข้าร่วมเนื่องจากสายสัมพันธ์ที่มีต่อแกนนำรุ่นใหม่ ๆ ที่แตกออกมากจากพรม. “ไปมีอบเสธ.อ้ายเพราะสายสัมพันธ์เสียเหลือิง นิตินร ล้าเหลือ” (บ-กรุงเทพฯ, 2558)

แต่อย่างไรก็ดีผู้เข้าร่วมการชุมนุมต่างวิพากษ์วิจารณ์และแสดงความผิดหวังต่อทั้งภาวะผู้นำและยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหว *กลุ่มเสรีนิยม* บางคนก็ไปร่วมสังเกตการณ์ แสดงความไม่มั่นใจในภาวะผู้นำและการประเมินสถานการณ์ และการเตรียมการการระดมมวลชนว่า “ตอนเสธ.อ้ายก็สนใจแต่เขามีความคาดหวังสูงเกินไป โดยไม่ได้วางพื้นฐานมาก่อน เป็นคนที่มั่นใจในบารมีตัวเองสูงเกินไป” (ช-เพชรบุรี, 2556) ในขณะที่ *กลุ่มอนุรักษ์นิยม* ที่เน้นแนวทางการเคลื่อนไหวแบบหัวหมู่ทะลวงฟัน (*conservative militant participants*) ไม่พอใจกับการไม่สู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับประชาชน ตัวอย่างของกลุ่มที่เน้นการต่อสู้แบบเผชิญหน้าโดยเฉพาะในจังหวัดอุดรธานี เช่น เฮีย ช คุณ จ คุณ น คุณ อ และคุณ จ จาก อุดรธานี ซึ่งมีการรวมตัวไปร่วมชุมนุมอย่างเป็นระบบ และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับเจ้าหน้าที่รัฐไปล่วงหน้า ทุกคนอยู่แนวหน้าปะทะกับเจ้าหน้าที่และโดนแก๊สน้ำตา คุณ จ เล่าว่า “ครั้งแรกไม่ได้ไป ... ครั้งที่ 2 ไป (คนอุดร 3 รถทัวร์ คนเต็มๆ รู้จักกันหมด) แม่อาภรณ์เป็นแกน (เป็นญาติกรรมสันตือโศก) เราเตรียมอุปกรณ์ป้องกันตัวเองไว้แล้ว ไม่ไว้ใจรัฐบาล (ผ้าขนหนู แวนตา ที่อุดหู) เหตุการณ์นี้ทำให้ ทุกคนคิดว่า ถ้าไม่ใช่แกนนำ จากพรม. จะไม่ไปอีกแล้ว เพราะแกนนำ [เสธ.อ้าย] ไม่ยึดติดประชาชน..... แกนนำพรม. ไม่ทิ้งมวลชน เชื่อมั่นว่า แกนนำพรม. มีประสบการณ์ มีการประเมินสถานการณ์และยึดติดมวลชน” (จ-อุดรธานี, 2556) ในขณะที่ เฮีย ช แสดงความคิดเห็นว่า “ไปมีอบเสธ.อ้าย ไปสังเกตการณ์ ถ้าเสธ.อ้ายใจแข็งนี้ มวลชนยอมตายได้ power ไม่ถึง การนำมวลชนต้องเบ็ดเสร็จกว่านี้ ลุงจำลองเก่งกว่า ตอนหลังสนธิก็ขายไม่ออก คนเสื่อมศรัทธาแล้ว” (ช-อุดรธานี, 2556)

ในขณะที่กลุ่มคนตัดสินใจไม่ไปเข้าร่วมเนื่องจากไม่เชื่อมั่นในภาวะผู้นำ หลักการ และวิธีการ และประเมินว่า ไม่น่าจะประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนเพียงวันเดียว เช่น คุณ เป-อุดรธานี และ ทนาย ป-อุดรธานี จากอุดรธานี และ คุณ น จากเพชรบุรี “ไม่ได้ร่วม รู้ว่ามีอบเป็นไปได้อยาก คิดว่าไม่น่าจะสำเร็จ เพราะรู้ว่าการจัดมีอบมันยาก” (เป-อุดรธานี, 2556) “ไม่ได้ไป ไม่เชื่อมั่นในกลุ่มอื่น

หลักการ/วิธี/แกนนำ เชื่อแกนนำกลุ่มเดิมมากกว่า” (ทนายป.-อุตราณี, 2556) และ “ไม่ได้ไป ไม่เชื่อมั่นในแกนนำ วันเดียวมันจะสำเร็จได้ยังไง” (น-เพชรบุรี, 2556)

ในขณะที่การเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เน้นประเด็นเฉพาะด้านไม่ประสบความสำเร็จในการระดมมวลชนผู้ต่อต้านทักษิณ กลุ่มใหม่ๆ พยายามทดลองการเคลื่อนไหวแนวทางแบบใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลดภาพความเป็นสีขั้วขัดแย้งทางการเมือง การเคลื่อนไหวแบบ “ชุมนุมระยะสั้น – มาแล้วไป (flash mob)” และ การเคลื่อนไหวแบบไม่มีแกนนำหลัก (leaderless movement) แต่เน้นให้ทุกคนเป็นแกนนำได้ รวมทั้งความพยายามในการรื้อฟื้นยุทธศาสตร์แบบเน้นประเด็นที่หลากหลายเพื่อครอบคลุมมวลชนหลายกลุ่ม (inclusive strategy) เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและข้อจำกัดของการเคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ ตัวอย่างของความพยายาม ได้แก่ “กลุ่มเสื้อหลากสี” และ “กลุ่มหน้ากากขาว (V for Vendetta Thailand)”

สำหรับกลุ่ม “กลุ่มเสื้อหลากสี” ถือเป็นความพยายามในการระดมมวลชนระลอกใหม่ นำโดยนายแพทย์ ตูลย์ สิทธิสมวงศ์ นักวิชาการแพทย์ฝ่ายขวา ในช่วงแรกนายแพทย์ตูลย์ตั้ง “กลุ่มประชาชนเพื่อพิทักษ์ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “กลุ่มเสื้อหลากสี” ด้วยแนวคิดเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตความชอบธรรมของการใช้สัญลักษณ์ “เสื้อเหลือง” ในหมู่ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ และความเบื่อหน่ายของสังคมต่อความขัดแย้งระหว่างเสื้อเหลืองกับเสื้อแดง และผลกระทบจากการชุมนุมอันยืดเยื้อยาวนานของทั้ง 2 ฝ่าย นอกจากนี้กลุ่มเสื้อหลากสีพยายามเปลี่ยนยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวให้เข้ากับชีวิตของชนชั้นกลางในเมือง โดยการระดมมวลชนแบบ “ชุมนุมระยะสั้น – มาแล้วไป” ช่วงพักกลางวันของคนในเมือง ตามย่านกลางกรุงเทพฯ ไม่เน้นชุมนุมยืดเยื้อ อยากรู้ก็ตามถึงแม้กลุ่มเสื้อหลากสีจะพยายามชูภาพความเป็นกลางจากความขัดแย้ง 2 ขั้วระหว่างเสื้อเหลืองกับเสื้อแดง แต่ประเด็นการเคลื่อนไหวกลับโน้มเอียงไปในทิศทางอนุรักษ์นิยมต่อต้านเสื้อแดง กลุ่มเสื้อหลากสีระดมคนกรุงเทพฯ เพื่อต่อต้านและลดทอนความชอบธรรมของกลุ่มเสื้อแดง ในการต่อต้านรัฐบาลอภิสิทธิ์ที่ราชประสงค์ ในช่วงปี พ.ศ. 2553 โดยกลุ่มแสดงออกอย่างเปิดเผยถึงการสนับสนุนให้รัฐบาลอภิสิทธิ์ใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดในการจัดการกับการชุมนุมของคนเสื้อแดง (BangkokPost, 2010)

แต่อย่างไรก็ดีในยุทธศาสตร์การชุมนุมแบบระยะสั้น-มาแล้วไปของเสื้อหลากสีลักษณะกลับไม่ประสบความสำเร็จมากนัก จากการเก็บข้อมูล 100 ท่าน มีเพียง 6 ท่านที่เคยเข้าร่วมชุมนุมกับเสื้อหลากสี (ตารางที่ 4 จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมในแต่ละการชุมนุมของขบวนการต่อต้านทักษิณ) เนื่องจากการเคลื่อนไหวเน้นเฉพาะในใจกลางเมืองกรุงเทพฯ ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมได้ต้องเป็นคนกรุงเทพฯ ที่

ทำงานอยู่ในอย่างกลางเมือง (ช-กรุงเทพ, 2558) คุณ จ กรุงเทพฯ เล่าให้ฟังว่า “ไปพร้อมกับเสื้อหลากสีทุก วัน กลางวัน เช้า เย็น เพื่อแสดงว่าเราไม่เห็นด้วยกับเสื้อแดง มันมีวันหนึ่งอยู่หน้ากรุงศรี ที่มีระเบิดลง รู้ เลยว่าตำรวจไม่ทำอะไร ทหารก็วิ่งๆๆ ใส่พวกเรากลับบ้าน ตอนนั้นคิดว่ากลับดีไหม พอกลับได้ 15 นาทีมีบอมตรงนั้นพอดี” (จ-กรุงเทพ, 2558)

อีกการเคลื่อนไหวที่น่าสนใจของความพยายามในการฟื้นฟูขบวนการต่อต้านทักษิณได้แก่ “กลุ่ม หน้ากากขาว (V for Vendetta Thailand)” โดยการเคลื่อนไหวระลอกใหม่นี้แตกต่างจากการเคลื่อนไหว หลายกลุ่มก่อนหน้านี้ใน 2 มิติสำคัญคือ มิติที่หนึ่ง การเคลื่อนไหวแบบไม่มีแกนนำหลัก (leaderless movement) แต่เน้นให้ทุกคนเป็นแกนนำได้ และการรณรงค์ประเด็นหลากหลาย เพื่อครอบคลุมมวลชน หลายกลุ่ม (inclusive strategy) ใน มิติแรก การเคลื่อนไหวของกลุ่มหน้ากากขาวรณรงค์ให้มวลชน ต่อต้านทักษิณโดยใส่หน้ากาก V for Vendetta ในการจัดกิจกรรมทางการเมือง ไม่ต้องเปิดเผย สถานะภาพของตนเองกับสาธารณะ ทำให้ทุกคนสามารถเป็นแกนนำและผู้สนับสนุนได้ ซึ่งความ พยายามครั้งนี้เชื่อว่าประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาแกนนำแบบรวมศูนย์ที่สร้างปัญหาความ ขัดแย้งในอดีต และเปิดพื้นที่ทางการเมืองใหม่ๆ ให้กับกลุ่มที่เคยแตกแยกขัดแย้งกันทำกิจกรรมร่วมกัน ได้โดยไม่ต้องเปิดเผยตัวตน หลายคนเห็นว่าเป็นการริเริ่มที่ดี ทำให้เข้าร่วมงานและปลอดภัยไม่ต้อง เปิดเผยตัวเอง โดยในการเคลื่อนไหวสามารถระดมคนเข้าร่วมทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัดได้มากขึ้น คุณหมอ ช และคุณ ธ จากขอนแก่น ที่เข้าร่วมการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณมาตั้งแต่ช่วงต้นๆ “เห็นว่า คนมารวมกันง่ายขึ้น คนไม่เอาทักษิณ ... ความปลอดภัยมีเยอะขึ้น” (นายแพทย์ช.-ขอนแก่น, 2558) และ “เรียกว่า เริ่มต้น V for Thailand/หน้ากากขาวเลย วันแรก 400-500 คน ตกใจมากที่คนเยอะ วิเคราะห์ว่า ชนชั้นกลางไม่อยากแสดงตัว ใส่หน้ากากก็ช่วยได้” (ธ-ขอนแก่น, 2558) นอกจากนี้หลาย ท่านโดยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่พอใจ พธม. ก็รู้สึกดีที่เป็นการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การนำของพธม. เช่น เฮีย พ-โคราช “ก็เหมือนพธม.ที่แผ่วๆ แต่เราไม่คิดว่า [หน้ากากขาว] พธม.เป็นตัวชู คนรู้สึก ว่า ไม่ใช่ พธม.” (เฮียพ.-โคราช, 2558)

มิติที่สอง การรณรงค์พยายามขยายประเด็นข้อเรียกร้องให้หลากหลาย เพื่อครอบคลุมมวลชน หลายกลุ่ม (inclusive strategy) ช่วงเริ่มต้นเป็นการเคลื่อนไหวในประเด็นกว้างๆ เพื่อต่อต้านรัฐบาลยิ่ง ลักษณ์ในหลากหลายประเด็น ในระยะต่อมามีการริเริ่มประเด็นที่หลากหลายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็น กษัตริย์นิยม มีการใช้การเคลื่อนไหวแบบหน้ากากขาวในต่อต้านพวกหมิ่นสถาบันฯ ในขณะที่กลุ่มเสรี นิยมบางคน เช่นคุณ บ-กรุงเทพฯ ใช้การเคลื่อนไหวแบบหน้ากากขาวเพื่อโจมตีพรรคการเมืองและ ทักษิณว่าเป็นเผด็จการรัฐสภา เขากล่าวว่า “ตั้งแต่ 2555 ต่อต้านระบบการศึกษาไทย ใช้สัญลักษณ์

หน้ากากขาว ก่อนหน้ากากขาว ทำ page ด้วย เราโจมตีทุกพรรค ด้านเผด็จการทุกรูปแบบ” (บ-กรุงเทพฯ, 2558) แต่กลุ่มอนุรักษนิยมจำนวนมาก เช่น คุณ ก-โคราช ใช้หน้ากากขาวในการไล่ล่าและโจมตีกลุ่มเสื้อแดงในกรณีหมิ่นสถาบัน โดยเล่าว่า “เป็นแกนนำต่อนหน้ากากขาว ครั้งสุดท้ายเราพูดเรื่องการหมิ่นสถาบัน เดินไปหาตำรวจ แจ้งเรื่องหมิ่นสถาบัน ทุกครั้งจะมีประเด็นในการเดินเรื่อง” (ก-โคราช, 2558)

จากการสัมภาษณ์ ผู้สนับสนุนในกลุ่มอนุรักษนิยมและเสรีนิยมแบบประนีประนอมจำนวนมาก ขึ้นไม่ว่าจะเป็นพวกเอาหรือไม่เอาพรม. หรือประชาธิปไตย ทั้งในกทม. และในต่างจังหวัด จำนวน 39 คนจาก 100 คน (ดูตารางที่ 4 จำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมในแต่ละการชุมนุมของขบวนการต่อต้านทักษิณ) กลับกลับมาเคลื่อนไหวทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าว ผู้ที่เคยถอนตัวจากการมีส่วนร่วม เนื่องจากปัญหาวิกฤตความไม่ไว้วางใจต่อแกนนำรุ่นแรกของพวกเขา. เริ่มกลับเข้ามาร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณอีกครั้ง การเคลื่อนไหวภายใต้หน้ากากขาวทำให้ทุกคนรู้สึกและสามารถเป็นแกนนำตัวเองและขบวนการฯ ได้ รวมทั้งจัดการระดมพลในกลุ่มตัวเอง และสนับสนุนกลุ่มที่ตนเองเคยไม่เห็นด้วยโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากัน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า ขบวนการหน้ากากขาวจะสามารถขยายการเคลื่อนไหวและดึงอดีตชั่วคราวแย้งกลับมาเคลื่อนไหวร่วมกันได้อีกครั้ง แต่ก็ไม่สามารถยกระดับได้เทียบเท่ากับการเคลื่อนไหวในช่วง 2549-2551 การชุมนุมครั้งใหญ่ที่สุดของกลุ่มหน้ากากขาวในกรุงเทพฯ ก็ระดมผู้คนได้เพียงประมาณพันกว่าคน (Nation, 2013) ผู้เข้าร่วมหน้ากากขาวยังคงมองว่าการเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ในต่างจังหวัดมีความเสี่ยงมากกว่ากรุงเทพฯ เนื่องจากถึงแม้ใส่หน้ากาก แต่ทุกคนก็รู้จักกันหมดอยู่ดี (ว-ขอนแก่น, 2558) และการเคลื่อนไหวยังมีลักษณะเป็น flash mob ไม่มีแนวทางการกดดันรัฐบาลในระยะยาว (ร-กรุงเทพฯ, 2558) โดยสรุป ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามหลายครั้งในการระดมมวลชนของกลุ่มต่างๆ เพื่อฟื้นฟูขบวนการต่อต้านทักษิณ แต่สิ่งที่แต่ละกลุ่มทำได้มีเพียงการชุมนุมระยะสั้นๆ ของคนจำนวนไม่มาก ซึ่งขาดพลังและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแบบที่ขบวนการต่อต้านทักษิณเคยประสบความสำเร็จในยุคแรก

การกลับมาของขบวนการต่อต้านทักษิณภายใต้การนำของ กปปส.

หลังจากความล้มเหลวหลายต่อหลายครั้งในการรื้อฟื้นขบวนการมวลชนต่อต้านทักษิณ ในช่วงปลายปีพ.ศ. 2556 ขบวนการฯ ก็ประสบความสำเร็จ แต่การกลับมาในครั้งนี้เป็นการฟื้นตัวและเติบโตใหม่ในนามกปปส. นำโดยนักการเมืองประชาธิปไตย ถึงแม้ว่านักการเมืองเหล่านี้จะประกาศลาออกจาก

ส.ส.และสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อแสดงถึงความเป็นอิสระจากพรรคการเมือง แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะปฏิเสธถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่าง กปปส. กับ พรรคประชาธิปัตย์ (มติชนสุดสัปดาห์, 2556a, 2556e) ภายใต้แกนนำกลุ่มใหม่นี้ ขบวนการต่อต้านทักษิณประสบความสำเร็จในการระดมมวลชน จนกลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ใหญ่และสามารถจัดการชุมนุมที่ยาวนานที่สุดขบวนหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย การระดมพลครั้งนี้สามารถระดมมวลชนได้จำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีการตั้งคำถามต่อตัวเลขผู้เข้าชุมนุมที่แกนนำกปปส. อ้างว่าสูงถึง 4 ถึง 6 ล้านคน แต่อย่างน้อยตัวเลขจากภาครัฐก็ยอมรับว่ามีผู้ชุมนุมสูงถึง 150,000 ถึง 200,000 คน ซึ่งใกล้เคียงกับการชุมนุมครั้งใหญ่ที่สุดก่อนหน้านี้ ของขบวนการต่อต้านรัฐบาลทหาร และเรียกร้องรัฐธรรมนูญในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และที่สำคัญที่สุดความพยายามในครั้งนี้นี้สามารถประสานรอยร้าวระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เคยขัดแย้งกันอย่างรุนแรงก่อนหน้านี้ได้ จนสามารถสร้างขบวนการเครือข่ายของกลุ่มจำนวนมากมาได้มากกว่ารอบก่อนหน้านี้ (Head, 2013; เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2556a) งานวิจัยชิ้นนี้จะพยายามอธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในครั้งนี้ผ่าน 6 เงื่อนไขหลัก

ปัจจัยแรก การยุติบทบาททางการเมืองของพวม. ในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2556 เพียง 1 เดือนก่อนหน้าการตัดสินใจนำขบวนการต่อต้านทักษิณโดยพรรคประชาธิปัตย์ แกนนำพวม. นำโดย สนิธิ ลิ้มทองกุล ประกาศอย่างเป็นทางการต่อสาธารณะว่า แกนนำพวม.และพวม.ในฐานะองค์กรเคลื่อนไหวอยู่ติบทบาทและกิจกรรมทางการเมืองอย่างสิ้นเชิง ประกาศดังกล่าวส่งผลให้อดีตนัสนับสนุนพวม.ซึ่งเคยประณามพรรคประชาธิปัตย์ก่อนหน้านี้ขาดองค์กรนำ ในขณะที่ยังต้องการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อไป จากการสัมภาษณ์มวลชนจำนวนมากอธิบายว่าเงื่อนไขดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ทำให้พวกเขาตัดสินใจในการยอมรับสนับสนุน กปปส. เป็นการชั่วคราว เนื่องจากขาดองค์กรนำ บางส่วนเชื่อว่าแกนนำกปปส.ตัดขาดจากประชาธิปัตย์แล้ว เช่น ทนาย ว.ขอนแก่นเห็นว่า “ไปร่วมที่กรุงเทพฯเพราะคิดว่าปล่อยให้ทักษิณสร้างปัญหาในประเทศมานานแล้ว ... ส่วนตัวมองว่าแกนนำกปปส.และสุเทพตัดกับประชาธิปัตย์แล้ว กปปส.ใหญ่กว่าประชาธิปัตย์” (ทนายว.-ขอนแก่น, 2558) ในขณะที่หลายคนมองว่ากปปส.มีความเชื่อมโยงกับประชาธิปัตย์ และพวกเขาก็ไม่ได้เชื่อมั่นในแกนนำกปปส. เช่น นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ส.ส.ประชาธิปัตย์ว่าเป็นนักการเมืองที่ปราศจากปัญหาคอร์รัปชัน พวกเขายังคงไม่ไว้วางใจและยังมองประชาธิปัตย์ในแง่ร้าย แต่ก็ตัดสินใจเข้าร่วม (ประชาไท, 2556; สิท-เชียงใหม่, 2556)

ปัจจัยที่ 2 การเข้าร่วมขบวนการฯ อย่างเต็มตัวของแกนนำจากพรรคประชาธิปัตย์ช่วยระดมฐานมวลชนผู้สนับสนุนประชาธิปัตย์ ทรัพยากร และโครงสร้างพื้นฐานของพรรค มาหนุนเสริมการ

เคลื่อนไหวให้มีพลังมากขึ้น ภายใต้การนำของแกนนำกปปส. มวลชนที่สนับสนุนประชาธิปไตย ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เคยละทิ้งพธม. เนื่องจากเคยไม่พอใจและไม่ไว้วางใจแกนนำพธม. ในช่วงที่มีความขัดแย้งกับประชาธิปไตย ก็ตัดสินใจหันกลับมาเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ จากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์พูดคุยกับผู้เข้าร่วมชุมนุมในหลายจุดพบว่า มวลชนของประชาธิปไตย ที่เคยแสดงความไม่พอใจและไม่เห็นด้วยกับแกนนำพธม. ในหลายประเด็น ยอมรับการกลับเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณอีกครั้ง เมื่อแกนนำประชาธิปไตยตัดสินใจทำหน้าที่แกนนำขบวนการฯ มวลชนเหล่านี้มาจากหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นฐานเสียงประชาธิปไตยจากภาคใต้ ซึ่งเป็นฐานที่มั่นทางการเมืองของพรรคหรือพื้นที่อื่นๆ ทั่วประเทศ ซึ่งก่อนหน้านี้ละทิ้งพธม. ในช่วงที่พธม. มีความขัดแย้งกับประชาธิปไตย คนพวกนี้เริ่มเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง และกลายเป็นฐานมวลชนสำคัญที่ปักหลักชุมนุมอย่างยืดเยื้อยาวนาน (long-term protester) (ป-พัทลุง, 2556) ตัวอย่างเช่น คุณ จ-กรุงเทพฯ ซึ่งก่อนหน้านี้เลิกสนใจ เขาร่วมสนับสนุนในช่วงท้ายของพธม. และไม่ยอมเข้าร่วมการเคลื่อนไหวใดๆ ที่ดูเหมือนจะมีความเกี่ยวข้องกับพธม. อีกเลย เช่น การชุมนุมที่ อรุณพงษ์ โดยเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) ซึ่งเป็นแกนนำรุ่นใหม่ที่ยกตัวออกมาจากพธม. เขากำลังรอให้มีผู้นำกลุ่มใหม่ โดยเฉพาะเมื่อเห็นว่าเป็นประชาธิปไตยก็ยิ่งเข้าร่วมเลย เขาเล่าว่า “พอประกาศที่สามเสนาก็ไปเลย ลุง[สุเทพ] เข้ามี action plan ตอนนั้นเหมือนกำลังรอใครซักคน ถ้าใครออกมาเป็นพร้อมจะไปอยู่แล้ว [ทำไมจึงคิดว่าลุงและปชป. แตกต่างจากคนอื่น?] พอไปฟังแล้วมันมีความหวัง ไปเพราะเพื่อไปเอาอิทธิพลไปครั้งแรกเจออภิสิทธิ์ เป็นการให้ข้อมูลดีนะ ดูไม่ค่อย bias” (จ-กรุงเทพฯ, 2558) ส่วนคุณ ช-กรุงเทพฯ นักกิจกรรมนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยย่านรังสิตเล่าว่า ประชาธิปไตยเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้คนรุ่นใหม่รอบตัวเขาตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุม “จริงๆ กลุ่มที่เริ่มแรกๆ มีหลายกลุ่มมาก ไม่ใช่แค่ปชป. แต่พอปชป. ออกมานำ ทำให้คนที่ไม่เคยเข้าร่วมการชุมนุม ก็เข้าร่วมชุมนุม” (ช-กรุงเทพฯ, 2558) คุณ ว-ขอนแก่น สมาชิกพรรคและผู้สนับสนุนพรรคประชาธิปไตยคนสำคัญของจังหวัดกล่าวว่า “ให้มีความสำคัญและน้ำหนักกับการชุมนุมกปปส. มากกว่ากรณี 193 วัน [ปี 2551] เพราะเป็นแฟนประชาธิปไตยอยู่แล้ว” (ว-ขอนแก่น, 2558) ส่วนคุณ ร-กรุงเทพฯ ผู้บริหารระดับกลางบริษัทคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นแฟนประชาธิปไตย ชื่นชมยุทธศาสตร์ในการแยกกันทำงานของแกนนำของกปปส. กับพรรคประชาธิปไตย เขากล่าวว่า

“ต้าน พ.ร.บ. วันแรก ไปเลย เริ่มจากเปลี่ยน profile เริ่มส่ง line นกหวีดไปเจอกันที่สีลม ขวนน้องที่ออฟฟิศไปด้วย คิดว่าครั้งนี้ต้องสำเร็จคนเริ่มเยอะ ดีใจที่ประชาธิปไตยทำ แต่ตอนแรกไม่แน่ใจเพราะมันเป็นพรรคการเมือง แต่สุดท้ายเขาฉลาด เลือกลงทุนเป็นแกนนำ

2 คนนี้มีสัญญาใจกันแน่นอน เขาแยกออกมาทำได้ดี ถึงแม้ข้างหลังอาจจะมีสายสัมพันธ์กัน
สิ่งที่เขาทำพิสูจน์สิ่งที่เขาพูด ทำให้เชื่อสุเทพหมดหน้าตัก เขาต้องใช้ความจริง และความ
จริงใจเท่านั้นมาสู้ เขาเหนื่อยมาก เรารู้ตัวอย่างแฟนประชาธิปไตยที่เชื่อมั่นในการนำของ
ประชาธิปไตย มากกว่าก่อนหน้านี้”

(ร-กรุงเทพ, 2558)

นอกจากผู้สนับสนุนประชาธิปไตยที่เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณมาตั้งแต่แรกแล้ว การเข้า
มาเป็นแกนนำการชุมนุมยังช่วยดึงคนรุ่นใหม่ที่ชื่นชอบและเลือกพรรคประชาธิปัตย์มาโดยตลอด เข้า
ร่วมการชุมนุมทางการเมืองเป็นครั้งแรกอีกด้วย คุณเอ-กรุงเทพฯ พนักงานบริษัทพลังงานชื่อดัง และ
คุณ ฝ-กรุงเทพฯ ผู้บริหารบริษัทขายตรงยักษ์ใหญ่ของประเทศไทย เล่าว่าเธอทั้ง 2 เลือกประชาธิปัตย์
มาโดยตลอด ไม่ชอบทักษิณ แต่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการชุมนุมประท้วงมาก่อน จนกระทั่งพรรค
ประชาธิปัตย์เข้ามาเป็นแกนนำ พวกเขาจึงเข้าร่วมการชุมนุม (ฝ-กรุงเทพฯ, 2558; เอ-กรุงเทพฯ,
2558) ในขณะที่คุณเอ-กรุงเทพฯ เน้นถึงความเชื่อมั่นในการนำของนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ว่า
“ไม่เชื่อมั่นในแกนนำก่อนหน้านี้เลย ไม่ว่าจะเป็สนธิหรือใคร เชื่อมั่นในการนำของประชาธิปัตย์ รู้ว่าสุ
เทพก็ไม่ได้ดี แต่เชื่อในอภิสิทธิ์และชวน ยิ่งไงก็มี 2 คนนี้” (เอ-กรุงเทพฯ, 2558) คุณ ฝ-กรุงเทพฯ เล่าถึง
ความประทับใจที่มีต่อการชุมนุมและที่สำคัญคือ เป็นโอกาสที่ได้พบและสัมผัสกับ ส.ส.ประชาธิปัตย์
โดยตรง สำหรับคุณ ฝ-กรุงเทพฯ เขาเชื่อมั่นในข้อมูลจากนักการเมืองประชาธิปัตย์มากกว่าพรรคและ
กลุ่มอื่นๆ

“เราไม่เคยเห็นนักการเมืองตัวเป็นๆ คุณไตรรงค์ ชอบมาก แต่ดร.เสรีช่วงหลังไม่ค่อยชอบ
เยอะไป ได้เจออภิสิทธิ์.....ตอนพ.ร.บ.นิรโทษกรรมเริ่มจุดประกาย แต่ยังไม่ไป ใครทำผิด
อะไรก็ set zero เริ่มเปลี่ยน profile”

(ฝ-กรุงเทพฯ, 2558)

นอกจากทั้ง 2 ท่านจากกรุงเทพฯ แล้วยังมีนายแพทย์ ช-ขอนแก่น จากขอนแก่นที่เล่าให้ฟังถึง
ความแตกต่างระหว่างกปปส.กับพท. ด้วยน้ำเสียงที่ชื่นชมแกนนำกปปส.ว่า “เปรียบเทียบ 193 วัน
กับกปปส. ว่า 193 วัน เป็นการค่อยๆ ให้ข้อมูล บวกข้อมูลใหม่ๆ เช่น เรื่องทักษิณโกง...ผู้นำสนธิพูด
เหมือนสอนนักเรียน กปปส. ข้อมูลเดิมๆ ทักษิณโกง ยิ่งลักษณะโกง ประเด็นเดิมๆ แต่ขบวนการนี้มี
ธงอยู่แล้วคือจบด้วยทหาร ส่วนเชื้อไฟ คือเรื่องกู้เงินสองล้านล้านและจำนำข้าว ชาวนามาขึ้นเวที

ด้วย และแรงจาก social media ถ้าไม่มีเฟสบุ๊ค คนไม่เยอะขนาดนี้ / ผู้นำนั้นสุเทพพูดเหมือนเพื่อนคุยกัน” (นายแพทย์ช.-ขอนแก่น, 2558)

นอกจากการกลับมาของฐานมวลชนประชาธิปไตยแล้ว นักการเมืองประชาธิปไตยในพื้นที่ต่างๆ ยังทำหน้าที่ระดมมวลชนในพื้นที่เข้าร่วมการชุมนุมในกรุงเทพฯ และจัดการชุมนุมคู่ขนานกับที่กรุงเทพฯ ในพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ 14 จังหวัดในภาคใต้ของไทย (มติชนสุดสัปดาห์, 2556c, 2556e) จากการสัมภาษณ์นักการเมืองหรือผู้ที่มีสายสัมพันธ์กับพรรคในหลายจังหวัดที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยทำงานเคลื่อนไหวมวลชน เริ่มเข้ามาทำการเคลื่อนไหวระดมมวลชนในช่วงกบปส. หรือก่อนกบปส. เล็กน้อย ซึ่งในหลายกรณีอาจจะไม่ได้ถูกสั่งการจากพรรคโดยตรง แต่การทำงานมวลชนในช่วงที่แกนนำของพรรคกลายเป็นแกนนำขบวนการเคลื่อนไหวก็มีอิทธิพลต่อพวกเขาเป็นอย่างมาก เช่น คุณ ก-โคราช ว่าที่ผู้สมัครพรรคประชาธิปไตย พยายามอธิบายว่าการทำงานระดมมวลชนต่อต้านทักษิณของตนนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับพรรคประชาธิปไตย “พรรคไม่ได้บอกมาให้มาสนับสนุน [กบปส.] ไม่เคยประกาศตัวว่าตัวเองเป็นประชาธิปไตย ประกาศเสมอว่าเป็นหลานย่าโม คนไทยคนหนึ่ง ที่ได้รับความเดือดร้อน ไม่ขอคะแนน ไม่คิดว่าเป็นการเปิดตัว ไม่คิดว่าเป็นการต่อสู้เพื่อตัวเอง ผู้ใหญ่ก็ดูอยู่ เราก็รายงานไปที่พรรค พรรคไม่ว่า ไม่สนับสนุน มีแต่แซว และยังมีคนที่จะลงสมัครประชาธิปไตยเข้ามาช่วยงาน” (ก-โคราช, 2558) ในขณะที่คุณ ว-ขอนแก่นว่าที่ผู้สมัครพรรคประชาธิปไตยอีกท่านจากจังหวัดขอนแก่นเล่าว่า “ถูกอุปโลกน์เป็นแกนนำกบปส. ขอนแก่น ทั้งที่ตัวเองไม่อยากเผยแพร่ เป็นประชาธิปไตย ตกลงกันแล้วว่าห้ามเข้าไปยุ่งเกี่ยว.....พรรคสู้ในสภา” (ว-ขอนแก่น, 2558)

ปัจจัยที่ 3 ความพยายามของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ในการผลักดัน “พ.ร.บ. นิรโทษกรรม” ได้สร้างโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) ครั้งใหม่สำหรับการกลับมาของขบวนการต่อต้านทักษิณ การผลักดันพ.ร.บ. ที่ขยายขอบเขตนิรโทษกรรมให้กับแกนนำทั้งสี่เหลืองและสี่แดง และเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ถูกดำเนินคดีในตลอดช่วงการชุมนุมทางการเมืองของทั้งสองฝ่าย รวมถึงคดีความที่เกี่ยวข้องอื่นๆ นอกจากจะสร้างความไม่พอใจให้กับหลายภาคส่วนแล้ว ยังส่งผลให้ขบวนการต่อต้านทักษิณที่ก่อนหน้านี้แตกแยกกลับมารวมตัวกันอีกครั้ง เนื่องจากความไม่พอใจที่พ.ร.บ. ดังกล่าวจะครอบคลุมการให้นิรโทษกรรมกับกรณีทักษิณและครอบครัว กลุ่มต่างๆ ที่ก่อนหน้านี้แยกกันเคลื่อนไหวในประเด็นที่แตกต่างกัน ทั้งชาตินิยมสุดขั้วที่เน้นการเรียกร้องสิทธิเหนือเขาพระวิหาร กลุ่มที่เน้นตรวจสอบการทำงานและนโยบายของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ฯลฯ ต่างรวมตัวเคลื่อนไหวร่วมกันเพื่อต่อต้านพ.ร.บ. นิรโทษกรรมฉบับดังกล่าว ในช่วงต้นพรรคประชาธิปไตยเริ่มจัดเวทีชุมนุมประท้วงที่สถานีรถไฟสามเสนใกล้กับที่ทำการของพรรค และต่อมาจัดตั้งกบปส. เพื่อเป็นองค์กรนำการ

เคลื่อนไหว คู่ขนานไปกลับเวทีของกลุ่มต่างๆ ในหลากหลายพื้นที่ที่มีมาก่อนหน้านั้น จากนั้นกปปส.ใช้เงื่อนไขดังกล่าวในการยกระดับขบวนการเคลื่อนไหวจากขบวนการต่อต้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ให้กลายเป็นขบวนการต่อต้านและล้มรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ถึงแม้วุฒิสภาจะลงคะแนนเสียงไม่รับร่างพ.ร.บ.ดังกล่าวแล้วก็ตาม และรัฐบาลก็ยอมถอนร่างดังกล่าวจากการพิจารณาโดยรัฐสภาอย่างสิ้นเชิง แต่กปปส.กลับขยายข้อเรียกร้องให้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ยุบสภา และให้ปฏิรูปทางการเมืองเพื่อขจัดนักการเมืองโกงกินให้หมดไปก่อนการเลือกตั้งใหม่ การใช้เงื่อนไขดังกล่าวในฐานะโครงสร้างโอกาสใหม่ ประสบความสำเร็จในขยายการระดมมวลชนรอบใหม่ที่มีพลังและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น (มติชนสุดสัปดาห์, 2556a, 2556c, 2556e, 2556f)

จากการสัมภาษณ์เงื่อนไขความไม่พอใจต่อพ.ร.บ.นิรโทษกรรม เป็นปัญหาที่ทั้งผู้สนับสนุนที่เคยถอนตัวออกจากขบวนการต่อต้านทักษิณก่อนหน้านี้อีก และคนที่ไม่เคยเข้าร่วมขบวนการฯ ตัดสินใจเข้าร่วมการเคลื่อนไหวในรอบใหม่นี้ เช่น คุณ ร-กรุงเทพฯ ที่เล่าถึงความไม่พอใจและอธิบายถึงเงื่อนไขพ.ร.บ.ที่ทำให้เขาเริ่มกลับเข้ามาเคลื่อนไหวอีกครั้ง หลังจากถอยห่างจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองว่า “ต้านพ.ร.บ. วันแรก ไปเลย เริ่มจากเปลี่ยน profile เริ่มส่ง line นกหวีดไปเจอกันที่สีลม ชวนน้องที่ออฟฟิศไปด้วย คิดว่าครั้งนี้ต้องสำเร็จจนเริ่มเยอะ” (ร-กรุงเทพฯ, 2558) นอกจากนั้นคุณ ช-กรุงเทพฯ นักกิจกรรมนักศึกษาที่เพิ่งเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งแรกในช่วงพ.ร.บ.นิรโทษกรรม เล่าถึงเงื่อนไขการเมืองดังกล่าวที่กระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ในมหาวิทยาลัยตื่นตัวทางการเมือง และเข้าร่วมการเคลื่อนไหวมากกว่าการเคลื่อนไหวต่อต้านทักษิณก่อนหน้านี้อีก

“เริ่มออกมาเต็มตัวช่วงพ.ร.บ.นิรโทษกรรม เพราะมันเป็นแรงผลักดันจากรุ่นน้องในมหาวิทยาลัย เนื่องจากทำกิจกรรมหลายชมรม เป็นช่วงที่มีเด็กมาชวนฝ่าย inbox เยอะมาก มาชวนและถามว่าจะทำอย่างไรได้ในการไปแสดงพลัง เป็นคนกลุ่มใหม่ๆ ที่ไม่เคยตื่นตัว ปกติเป็นหน้าเดิม ช่วงหน้ากากขาวก็ไม่ได้สำเร็จเท่าช่วงพ.ร.บ. เพราะมันเป็นความต้องการของนักศึกษาเอง เลยไปช่วยจริงๆ จังๆ เป็นเรื่องเป็นราว คือ น้องเขารวมกันมา 15-16 คณะ ส่งตัวแทนมา อยากแสดงออกคัดค้านจะมีวิธีการอย่างไรได้บ้าง ล่ารายชื่อแล้วจะไปที่สภา อย่างไร จะทำอย่างไรดี เลยช่วยเต็มที่เต็มตัว ถ้าไม่มีรุ่นน้องผลักดันก็อาจจะเป็นเพียงผู้ชุมนุมคนหนึ่ง แบบว่างก็มาไม่ว่างก็ไม่มา ทำให้ต้องไปอ่านข้อมูลมาพูดให้น้องเข้าใจว่า มันไม่ใช่แค่ปัญหาพ.ร.บ. แต่มันสะสมมานาน ปัญหาประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง ต้องช่วยน้องเชิงวิทยากร”

(ช-กรุงเทพฯ, 2558)

ปัจจัยที่ 4 แกนนำกปปส.ประสบความสำเร็จในออกแบบโครงสร้างองค์กรการเคลื่อนไหวใหม่ที่มีลักษณะ “หลวมและรองรับความหลากหลาย (loose and pluralistic structure)” ภายใต้การนำของพรหม. องค์กรการเคลื่อนไหวมีลักษณะ “รวมศูนย์ (centralized structure)” ทั้งในแง่ของรูปแบบเวที โครงสร้างการตัดสินใจ และสั่งการการเคลื่อนไหวในการชุมนุมใหญ่เกือบทุกรอบของพรหม. โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ การชุมนุมมีเวทีกลางหลักเพียงแห่งเดียว เช่น การชุมนุมยึดทำเนียบรัฐบาล โดยหากมีการขยายเวทีไปยังสนามบิณสุวรรณภูมิและดอนเมือง การตัดสินใจและสั่งการก็จะยังรวมศูนย์อยู่ที่แกนนำหลักของพรหม. ที่ส่วนกลางโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ในการตัดสินใจ หรือแม้แต่สิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “ยุทธศาสตร์ดาวกระจาย” หรือ “แผนสู้รบดาวกระจาย” ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มมวลชนประมาณ 100-200 คน แยกย้ายไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น การเดินทางไปชุมนุมหน้าสำนักงานอัยการสูงสุด ในวันที่ 5 มิถุนายน 2551 ของผู้ร่วมชุมนุมประมาณ 300 คน ทวงถามความคืบหน้าการสั่งฟ้องคดีทุจริตของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี การดาวกระจายไปสถานทูตอังกฤษประจำประเทศไทย 2 ครั้งในวันที่ 19 สิงหาคม และ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2551 เพื่อเรียกร้องให้ทางรัฐบาลอังกฤษส่งตัว พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กลับมาประเทศไทยเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย หรือการบุกยึดสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2551 แต่กิจกรรมต่างๆ เป็นไปเพื่อแสดงพลังทางการเมือง หรือสร้างกิจกรรมให้ผู้ชุมนุมมีการเคลื่อนไหว มากกว่าการผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวแบบเป็นอิสระของกลุ่มต่างๆ แต่การตัดสินใจเคลื่อนไหวดังกล่าว ก็ยังเป็นการนำและตัดสินใจโดยกลุ่มแกนนำส่วนกลาง มากกว่าการให้พื้นที่และให้อำนาจการตัดสินใจ กับการเคลื่อนไหวของกลุ่มแกนนำอื่นๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างหลากหลาย ในการเคลื่อนไหวอย่างค่อนข้างอิสระจากพรหม.

ในทางตรงกันข้ามการเคลื่อนไหวภายใต้กปปส. หันมาใช้โครงสร้างที่อนุญาตให้กลุ่มที่เคยขัดแย้งกัน แกนนำกลุ่มใหม่ๆ และมวลชนจากหลากหลายกลุ่ม ได้มีพื้นที่ทางการเมืองของตัวเอง ภายใต้ความร่วมมืออย่างหลวมๆ กับกปปส. ซึ่งวิธีการดังกล่าวประสบความสำเร็จในการรื้อฟื้นขบวนการต่อต้านทักษิณให้ขยายตัวและเติบโตกลับขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ในขณะที่เวทีหลักที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถนุราชดำเนิน (4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 – 13 มกราคม พ.ศ. 2557) และสี่แยกประทุมวัน (13 มกราคม – 2 มีนาคม พ.ศ. 2557) ควบคุมโดยตรงโดยแกนนำกปปส. ที่เป็นอดีตนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ กปปส. ยอมรับและร่วมมือกับเวทีและการชุมนุมประท้วงของกลุ่มอื่นๆ ทั้งที่เคยเป็นคู่ขัดแย้งกับประชาธิปัตย์ และกลุ่มอิสระอื่นๆ ที่จัดคู่นานกับกปปส. ในนามของพวกเขาเอง ไม่ว่าจะเป็นเวทีการชุมนุมประท้วงของอดีตนัสนับสนุนพรหม. และกลุ่มอื่นๆ ที่เริ่มชุมนุมประท้วงเพื่อต่อต้านพ.ร.บ. นิรโทษกรรม ตั้งแต่ก่อนการจัดตั้งกปปส. เช่น กลุ่มกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) ที่จัด

เวทีชุมนุมประท้วงคัดค้านพ.ร.บ. นิรโทษกรรมนับตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคมที่สวนลุมพินี และทำเนียบรัฐบาลในเวลาต่อมา รวมถึงกลุ่มเครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) ที่แยกตัวออกมาจากคปท. และจัดเวทีประท้วงต่อที่แยกอูรุพงษ์⁷ ในขณะที่ช่วงต้นของการก่อตั้งกปปส. แกนนำทั้ง 2 กลุ่มไม่ได้นำมวลชนเข้าร่วมกับประชาธิปไตยในช่วงสถาภิรตไฟสามเสน แต่ในช่วงการจัดตั้งกปปส.ทั้งแกนนำของคปท. และ คปท. เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกปปส. เหมือนกับแกนนำกลุ่มอื่น ๆ ด้วยที่ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ (เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, 2556) โดยที่ทั้ง 2 กลุ่มยังคงดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแยกเป็นเอกเทศจากเวทีกลางของ กปปส. เช่น คปท.ปักหลักชุมนุมที่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ หน้าแยกผ่านฟ้าลีลาศ ส่วนคปท.ย้ายพื้นที่ชุมนุมจากแยกอูรุพงษ์มาเป็นเชิงสะพานมัมหวานรังสรรค์จนถึงสะพานชมัยมรุเชฐใกล้กับทำเนียบรัฐบาล (ไทยรัฐออนไลน์, 2556a)

มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความร่วมมือระหว่างเวทีย่อยและเวทีกลางเกิดขึ้นในบางช่วงเวลา เช่น การหมุนเวียนให้แกนนำและนักปราศรัยจากเวทีชุมนุมต่างๆ ทำให้แกนนำกลุ่มที่คิดแตกต่าง หรือมีประเด็นเฉพาะที่กลุ่มต้องการรณรงค์มีพื้นที่ในการกลุ่มคนกลุ่มใหม่ๆ (มติชนสุดสัปดาห์, 2556b, 2557b) จากการสัมภาษณ์ บ-กรุงเทพฯ แกนนำรุ่นใหม่ของคปท. อธิบายถึงประโยชน์ที่ได้จากการร่วมมือกับกปปส.ว่าอย่างน้อยก็ทำให้เขาได้พูดประเด็นของกลุ่มของพวกเขาในเวทีที่กว้างขวางขึ้น ถึงแม้โดยส่วนตัวเขาจะยังไม่ได้ใส่ใจแกนนำกปปส.อย่างเช่นสุเทพก็ตาม เขาเล่าว่า

“แต่ผมมีความหวังกับการปฏิบัติกับประชาชน ผมโอเคกับเวทีชาวบ้าน ไม่ได้โอเคกับสุเทพ แนวทางภาคประชาชนยังโอเค เหตุผลที่ผมอธิบายกับกลุ่มคือ อย่างน้อยปัญหาของ

⁷ กลุ่มกองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) ซึ่งประกอบไปด้วยแกนนำรุ่นใหม่และผู้สนับสนุนพรหม. ซึ่งต่อมาเข้าร่วมสนับสนุนองค์การพิทักษ์สยามอย่างแข็งขัน แต่เมื่อประสบความล้มเหลวในการระดมมวลชนภายใต้การนำของเสธ.อ้าย ในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2555 แกนนำและผู้สนับสนุนบางส่วนก็เริ่มแยกตัวออกมาและจัดตั้งการเคลื่อนไหวใหม่ในนาม กองทัพประชาชนโค่นระบอบทักษิณ (กปท.) ในช่วงกลางปี 2556 เพื่อต่อต้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม โดยในช่วงต้นเดือนสิงหาคม 2556 ได้ร่วมมือกับกองทัพธรรมของสันติอโศก จัดการชุมนุมในช่วงต้นเดือนสิงหาคม 2556 ที่หน้าสวนลุมพินีบริเวณลานพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ใกล้แยกศาลาแดง และต่อมาก็ได้ย้ายเข้าไปในสวนลุมพินี โดยในช่วงเดือนตุลาคมได้มีการยกระดับการชุมนุมเคลื่อนย้ายผู้ชุมนุมบางส่วนและแกนนำ ปิดล้อมทำเนียบ แต่ภายหลังจากการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีจำนวนมากว่าผู้ชุมนุมหลายครั้ง ก็ได้เจรจาก่อนผู้ชุมนุมกลับสวนลุมฯ เพื่อแลกกับการไม่ดำเนินคดีกับผู้เข้าร่วมชุมนุมในข้อหาละเมิดพ.ร.บ.ความมั่นคงฯ แต่แกนนำและผู้ชุมนุมบางส่วนที่ไม่ยินยอม ได้เดินทางไปชุมนุมต่อ ณ แยกอูรุพงษ์ โดยกลุ่มนี้ได้ใช้ชื่อว่า เครือข่ายนักศึกษาประชาชนปฏิรูปประเทศไทย (คปท.) โดยแกนนำเป็นคณะนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จากองค์การนักศึกษารามคำแหง และนายนิธิธร ล้ำเหลือ ทนายความแห่งสภาทนายความ (คมชัดลึก, 2556; ไทยรัฐออนไลน์, 2556b; ผู้จัดการออนไลน์, 2556b)

เราได้รับการพูดถึง อย่างน้อยในเวทีเหล่านี้ ปัญหาของเขาได้พูดถึงบทเวทีกปปส. ที่มีคนเป็นล้านๆ คน ตอนนั้นเองผมตกผลึกแล้วว่า ระบอบทักษิณเป็นเพียงตัวแทนทุนที่มากดขี่ขูดรีด แต่ปัญหาที่แท้จริงคือ "ความเหลื่อมล้ำ" ที่สะสมมานาน การเข้าร่วมกับกปปส. ทำให้ได้พูดเติมทีในพื้นที่การชุมนุม เราเห็นความหลากหลายทางชนชั้น การ์ดมีชนชั้นต่ำ แต่เขาไปอยู่ในที่ชุมนุม เขามีอภิสิทธิ์ เขาสามารถเข้าถึงสังคมหรูๆ คนหรูๆ ก็ต้องดูแลการ์ด มันเป็นการดำรงอยู่ร่วมกันของชนชั้นที่อยู่ร่วมกันได้ มันทำให้ผมโอเคกับการชุมนุม แต่ผมไม่ได้ไวใจหรือศรัทธาคณะคุณสุเทพ เขาเพียงแค่มานำ"

(บ-กรุงเทพ, 2558)

นอกจากนั้นการพัฒนาและใช้ยุทธศาสตร์ “ดาวกระจายจัดตั้งเวทีการชุมนุมประท้วงแบบถาวรทั่วกรุงเทพฯ” ในช่วงระดมมวลชนเพื่อการรณรงค์ปิดกรุงเทพฯ (Bangkok Shut Down) ยังช่วยสร้างพื้นที่ทางการเมืองที่ช่วยให้เกิดการขยายตัวของการระดมมวลชน และความร่วมมือกับแกนนำกลุ่มการเมืองต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ยุทธศาสตร์และโครงสร้างการเคลื่อนไหวดังกล่าวเริ่มขยายตัวในช่วงการรณรงค์ระดมมวลชนเพื่อการปิดเมืองกรุงเทพฯ ใน 2 ระลอก คือในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2556 และ 13 มกราคม พ.ศ. 2557 โดยมีการจัดตั้งเวทีและการชุมนุมประท้วงแบบถาวรในหลายพื้นที่ จุดที่สำคัญมีทั้งสิ้น 7 จุดในช่วงก่อนและหลังปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ (ดูรายละเอียดพื้นที่การชุมนุมในตารางที่ 5) ในด้านหนึ่งกปปส. ยังคงส่งอดีตนักการเมืองสายประชาธิปไตยเข้าไปเป็นแกนนำหลักของแต่ละเวที จากตารางที่ 5 จะเห็นว่า แกนนำที่เป็นที่รับรู้ในสื่อและสาธารณะในเกือบทุกเวทีเป็นอดีตนักการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ ยกเว้นพื้นที่ชุมนุมแจ้จ่มมะที่เป็นพระพุทธรูปอิสระ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็เปิดพื้นที่ให้กับแกนนำกลุ่มใหม่ๆ และมวลชนกลุ่มต่างๆ ได้เข้าถึงกระบวนการตัดสินใจ การเสนอข้อเรียกร้องและการบริหารจัดการต่างๆ การใช้ยุทธศาสตร์และโครงสร้างการชุมนุมเช่นนี้ทำให้แกนนำและผู้สนับสนุนกลุ่มย่อยต่างๆ รู้สึกว่า ตนเองมีที่ทางทางการเมืองเป็นของตนเองเพื่อใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารกับสาธารณะ โดยที่ไม่รู้สึกว่าถูกรองรับโดยกปปส. และประชาธิปัตย์

ตารางที่ 5 พื้นที่การชุมนุมและแกนนำของแต่ละพื้นที่ในช่วงก่อนและหลังปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ 2 ครั้ง ระหว่าง 22 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ถึง 2 มีนาคม พ.ศ. 2557

พื้นที่การชุมนุม	แกนนำ	
1. แยกปทุมวัน	สุเทพ เทือกสุบรรณ	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสุราษฎร์ธานี รองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ และเคยดำรงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และรัฐมนตรีช่วยว่าการหลายกระทรวง
2. แยกราชประสงค์	พุทธพงษ์ ปุณณกันต์	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกรุงเทพมหานคร พรรคประชาธิปัตย์ อดีตรองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และอดีตรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
3. แยกโอศกมนตรี	ณัฐพล ทีปสุวรรณ	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกรุงเทพมหานคร พรรคประชาธิปัตย์ และอดีตผู้อำนวยการพรรคประชาธิปัตย์
4. แยกศาลาแดง (สีลม)	วิทยา แก้วภราดัย	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ (ดูแลพื้นที่ภาคใต้) และ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
5. ห้าแยกลาดพร้าว	อิสสระ สมชัย	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พรรคประชาธิปัตย์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ (ดูแลพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

6. อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	ถาวร เสนเนียม	อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
7. แจ่งวิฒนะ	พระสุวิทย์ ธีรธมฺโม	พระพุทธรูปหรือ หลวงปู่พุทธรูปอิสระ เจ้าอาวาสวัดอ้น้อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

จากการสัมภาษณ์ มวลชนและแกนนำรุ่นใหม่ ๆ ทำให้เห็นลักษณะและองค์ประกอบที่น่าสนใจของเวทีย่อยต่างๆ เช่น เวทีแจ่งวิฒนะ และเวที 5 แยกลาดพร้าว ที่ เวที 5 แยกลาดพร้าว คุณช-กรุงเทพฯ ซึ่งในขณะนั้นเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิต เล่าให้เห็นถึงภาพของตัวเองที่แต่เดิมเป็นเพียงผู้สนับสนุนธรรมดาแต่การขยายเวทีเข้ามาในเขตที่ใกล้กับมหาวิทยาลัยที่เขาศึกษาอยู่ ทำให้เขาเริ่มเข้ามาเป็นแกนนำประสานงานเวทีที่ลาดพร้าว โดยทำหน้าที่ประสานงานเวทีนี้เพื่อรองรับมวลชนจากเขตอีสาน “ช่วงสามเสน นักศึกษาที่ไม่เห็นด้วยกับพรบ. ก็ไปที่สามเสน และราชดำเนิน ในฐานะนักศึกษา แต่พอช่วงดาวกระจายมีการประกาศว่า รังสิต เกษตร อยู่จัดเวทีนี้ละ ทั้งที่ก็ไม่ได้รู้มาก่อน นักศึกษาก็เลยต้องไปรับผิดชอบ จากเดิมเป็นแนวร่วม แต่ตอนนี้ต้องไปรับผิดชอบ จัดการเวทีอยู่ที่ลาดพร้าว ไปกินนอนอยู่ที่ลาดพร้าว อยู่กับพวกอีสาน ตั้งแต่ shutdown Bangkok 13 มกราคม ตั้งแต่จุดรับบริจาค” (ช-กรุงเทพฯ, 2558) ส่วนคุณป้า พ-โคราช จากนครราชสีมา หนึ่งในผู้ชุมนุมจากอีสานที่ปักหลักชุมนุมอยู่ที่นี่ เล่าถึงจุดเริ่มต้นที่เธอมาอยู่ที่เวทีลาดพร้าว เนื่องจากเป็นพื้นที่ชุมนุมของมวลชนกลุ่มต่างๆ จากภาคอีสาน ของ กปปส. “หลังงานศพแม่ก็ไปราชดำเนิน อยากรู และอยากไปดำเนินโรหกรรม ไปปักหลักที่ 5 แยกลาดพร้าว ในนามกปปส.โคราช บ้ามาลงเวทีสัญญา จุดเริ่มต้นเป็นบ้าแพนเค้กคือ พวกวังมะนาว รู้จักกับกปปส.ศรีสะเกษ คุณอิสระ สมชัยให้เป็นการ์ด เพราะจับเสื้อแดงได้ แต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านโคราช” (ป้าพ.-โคราช, 2558) นอกจากนั้นยังมีตัวอย่างที่น่าสนใจในกรณี เวทีแจ่งวิฒนะ ป้าพ-โคราช ซึ่งในเวลาต่อมาย้ายมาปักหลักการชุมนุมอยู่ที่เวทีแจ่งวิฒนะ เล่าว่าในฐานะที่เธอทำงานใกล้ชิดกับพระพุทธรูปอิสระ เธอเห็นถึงบทบาทที่ค่อนข้างเป็นอิสระและมีเอกเทศของพระพุทธรูปอิสระ ในการนำและดูแลการชุมนุมที่เวทีแจ่งวิฒนะ โดยเฉพาะในแง่ของการระดมทุน การตัดสินใจปิดถนน และ

การเคลื่อนมวลชนไปปิดยึดสถานที่ราชการต่างๆ สำหรับเธอเป็นส่วนหนึ่งของเหตุผลที่เธอเลือกชุมนุมที่นี่ เนื่องจากไม่ต้องการอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาธิปไตย (ป้าพ.-โคราช, 2558)

นอกจากในกรุงเทพฯ แล้ว การใช้ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวแบบเวทีชุมชนยังถูกนำไปใช้ในต่างจังหวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้แกนนำที่ก่อนหน้านี้ขัดแย้งกันและถอยห่างออกจากการเคลื่อนไหวเริ่มจัดตั้งเวทีเป็นของตนเอง ในขณะที่ก็มีการจัดเวทีที่ปปส.ในระดับจังหวัดชุมชนกันไป คุณ ธ-ขอนแก่น แกนนำกลุ่มต่อต้านทักษิณ ที่เคยไม่พอใจชม. แต่ก็ไม่ไว้วางใจประชาธิปไตย ร่วมกับกลุ่มคนที่ธรงค์เน้นเรื่องปัญหาพลังงานของชาติจัดเวทีแยกกับปปส.ขอนแก่นแล้วว่า “กลุ่มขอนแก่นนี้เตรียมพร้อมตลอด เช่นบอกแม่ยกก็พร้อมมา.....เห็นว่าขอนแก่นยังเหนียวแน่น ให้เกียรติกัน ไม่มีแกนนำ เพราะคำว่าแกนนำอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้ง.....พอขอนแก่นมี 2 เวที ก็ไม่ได้รู้สึกว่ายึดแย้ง คือเวทีที่ปปส.ขอนแก่นและอีกกลุ่ม [ที่คุณ ธ-ขอนแก่นสนับสนุน] กลุ่มนี้คนเยอะกว่า.... วิธีคิดไม่เหมือนกัน ใจจริงอยากให้ 4 เวทีมุมเมืองเป็นทางเลือกให้คนจะได้มาดู” (ธ-ขอนแก่น, 2558)

ถึงแม้ว่าโดยภาพรวมขบวนการต่อต้านทักษิณจะดูเหมือนจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น และสามารถระดมมวลชนจำนวนมากให้กับมาสนับสนุนขบวนการฯ ได้ แต่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ยังคงดำเนินต่อไป แกนนำและผู้สนับสนุนของกลุ่มต่างๆ ยังคงต่อสู้กันทั้งในประเด็นเรื่องการแย่งชิงการนำ เงินทุน และทรัพยากรสนับสนุนการเคลื่อนไหว (ผู้จัดการออนไลน์, 2556a) จากการสัมภาษณ์คุณ ธ-ขอนแก่น ที่เคยไม่ไว้วางใจประชาธิปไตยและชม. แต่กลับมาระดมมวลชนและประสานส่งมวลชนเข้าร่วมการชุมนุมที่กรุงเทพฯ ในช่วงกปปส. ยังคงปฏิเสธการถูกเหมารวมว่าเป็นกปปส. “ช่วง กปปส. ไปร่วมชุมนุมจัดหนัก..... มองว่าตัวเองไม่ใช่ กปปส. ขอนแก่น มองว่าคนเหมารวม กปปส. ไปหน่อย คนที่ไปชุมนุมหมดอาจจะไม่ใช่กปปส. ... นำมวลชนจากขอนแก่น แต่ไม่ออกหน้ามาก ไม่ขึ้นเวทีกม. มีการเชิญแกนนำรุ่นใหม่ๆ เข้าร่วมการชุมนุมกปปส.” (ธ-ขอนแก่น, 2558) นอกจากนี้ยังมีกรณีของคุณ บ-กรุงเทพฯ แกนนำรุ่นใหม่ของคปท. ที่ยังเผชิญปัญหาความขัดแย้งที่เขามีกับคปท. ที่ไม่พอใจตัวเขาในการยอมรับร่วมมือกับกปปส. ในบางช่วงเวลา เล่าว่า

“โดยส่วนใหญ่ผมจะอยู่เวทีพี่น้องที่มหาตมาชวา ชาวบ้านที่มาจากจังหวัดต่างๆ กับพี่ๆ แรงงาน จุดเปลี่ยนเหตุการณ์ที่ดินแดงเริ่มไม่ไหวแล้ว เพราะมีคนถูกยิง พี่นกเขามาขอให้ผมช่วยคุมเวทีกลางคืน ตอนนั้นภาพผมไม่เหลือแล้ว รุ่นน้องและใน social media [คปท.] โจมตีผมว่าผมอยู่ฝั่งนี้ [กปปส. และประชาธิปไตย] เพราะตอนนั้นผมขึ้นเวทีสี่ลมหหลายครั้ง แต่ตอนนี้คิดว่าสิ่งที่เราพูดน่าจะช่วยจัดตั้งฝ่ายเวทีเราได้ เป็นโอกาสที่เราซึ่งคิดต่างจาก

แกนนำกระแสหลักของเวที อยากรจะช่วยเปลี่ยนแปลงได้บ้าง ตอนนั้นตั้งเวทีภาคีนิสิตนักศึกษา พยายามดึงนักศึกษาที่เริ่มต้นด้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม มาทำกระบวนการแรงงานมากกว่าไปอิงกปปส. แต่สุดท้ายเป็นเรื่องยาก เพราะนักศึกษามาแบบตามกระแสมาแล้วไป และเราเองก็ไม่ได้คุมการทำเวทีใด ตอนนั้นผมเลยเริ่มวิ่งรอก เทียงคินถึงตี 5 อยู่คปท. กลับไปนอน 10 โมงมาขึ้นเวทีกปปส. เป็นช่วงสัมมนา เอาเยาวชนพี่น้องแรงงานมาพูด เสร็จแล้วจะไปเวทีมหาตไทย เอานักศึกษา ความคิดทางการเมืองพัฒนามาก จนจบคปท. พอไฟส่องหน้าเราทิ้งมวลชนไม่ได้ ผมเองก็เกือบตายหลายครั้ง”

(บ-กรุงเทพ, 2558)

ส่วนความไม่พอใจที่เขามีต่อกปปส. ที่สุดท้ายกลายเป็นเวทีที่ถูกยึดกุมโดยนักการเมืองประชาธิปไตย เขาเล่าว่า

“ผมไปเป็นโฆษกช่วยเวทีที่สึดตามสายนักธุรกิจ ผมเองไม่เอาประชาธิปไตย แต่อยู่ดีๆ มีกร และอภิสิทธิ์มาขึ้นเวที ผมทิ้งเวทีเลย มันมีปัญหาเรื่องการจัดการ ตามคิวมันไม่มีปัญหาคือ นักธุรกิจเพื่อสังคมก็เป็นพวกมีสายสัมพันธ์กับปชป. แต่ตอนคุยกันคือ เราจะสร้างเครือข่ายภาคประชาชนที่ไม่มีการเมือง เพราะปชป. เขาก็มีเวทีของเขาอยู่แล้ว ผมไม่เห็นด้วยกับสาธิต เสกัล เขาบอกว่ามันไม่มีสีเทา มันมีดำกับขาว แต่ผมไม่เห็นด้วย แล้วสำหรับคนที่อยากร่วมกับเรา แต่ไม่เอาปชป. จะเอาเขาไปไว้ที่ไหน แต่พี่ปริดาเขาเข้าใจ”

(บ-กรุงเทพ, 2558)

ปัจจัยที่ 5 การปรับใช้แนวทาง “ชูประเด็นข้อเรียกร้องที่หลากหลาย (inclusive)” มากขึ้น ช่วยให้นักปปส. สามารถระดมการสนับสนุนจากทุกกลุ่มอุดมการณ์ เช่นเดียวกับที่เคยเป็นจุดแข็งและปัจจัยความสำเร็จของพธม. ในช่วงแรก กปปส. เน้นการชูประเด็นอนุรักษนิยมในเวทีหลักคู่กับการยอมให้มีพื้นที่สำหรับประเด็นก้าวหน้าอื่นๆ ในเวทีหลักที่แยกปทุมวันแกนนำกปปส. เน้นประเด็นกษัตริย์นิยมชาตินิยม และชูประเด็นศีลธรรมความดีในการโจมตีทักษิณและรัฐบาลยิ่งลักษณ์ (พงศ์พิพัฒน์, 2556) เช่น มีการใช้ธงชาติเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการฯ ในการเริ่มต้นณรงค์ต่อต้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ผ่านการตีความว่าพ.ร.บ.ดังกล่าวจะขยายการนิรโทษกรรมให้กับผู้ต้องคดีหมิ่นสถาบันกษัตริย์ (มติชนสุดสัปดาห์, 2556d) ในขณะที่กปปส. ยอมให้พื้นที่กับพวกที่ชูประเด็นการกระจายอำนาจทางการเมือง ขบวนการชาวนารายย่อย ขบวนการต่อต้านเขื่อน และโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ฯลฯ (ไทยรัฐออนไลน์

, 2557; มติชนออนไลน์, 2557; เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, 2557) ในเวทีย่อยอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามในภาพรวมของขบวนการฯ กลับถูกรอบโดยยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยมมากกว่าแนวทางเดิมของพรม.

จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมการประชุมจากหลากหลายจุดยืนทางการเมืองต่างรู้สึกว่าการปปส.ให้ความสำคัญกับข้อเรียกร้องและประเด็นปัญหาทางการเมืองที่พวกเขาเป็นห่วง ซึ่งเป็นบรรยากาศที่คล้ายกับพรม.ในช่วงแรก ไม่ว่าจะเป็นมวลชนอนุรักษนิยมเหนียวแน่นอย่างคุณ ร-กรุงเทพฯ ที่กล่าวว่า “มันเป็นมือบพิเศษไม่ธรรมดา ทุกคนมี feeling เหมือนกัน รักชาติ รักในหลวง เราเชื่อว่าทุกคนที่มาคิดแบบนี้” (ร-กรุงเทพฯ, 2558) ในขณะที่แกนนำรุ่นใหม่อย่างคุณ บ-กรุงเทพฯ ที่ให้ความสำคัญกับปัญหาประเด็นเรื่องแรงงาน การทุจริตของทุน และปัญหาความเหลื่อมล้ำก็รู้สึกว่าการปปส. ให้ความสำคัญกับการพูดถึงเรื่องที่เขาเป็นห่วงเป็นใย “อย่างน้อยในเวทีเหล่านี้ ปัญหาของเขาได้ถูกพูดถึงบทเวที กปปส. ที่มีคนเป็นล้านๆ คน ตอนนั้นเองผมตกผลึกแล้วว่าระบอบทักษิณเป็นเพียงตัวแทนทุน ที่มากดขี่ทุจริต แต่ปัญหาที่แท้จริงคือ "ความเหลื่อมล้ำ" ที่สะสมมานาน การเข้าร่วมกับ กปปส. ทำให้ได้พูดเต็มที่ ในพื้นที่การประชุม” (บ-กรุงเทพฯ, 2558)

ปัจจัยที่ 6 การจัดการพรรคและการชุมนุมในพื้นที่ในรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนกรุงเทพฯ และชนชั้นกลางรุ่นใหม่ ส่งผลให้กปปส.สามารถทำให้ขบวนการทางการเมืองดูไม่เป็นการเมืองได้ (depoliticized) ทำให้สามารถขยายฐานมวลชนของขบวนการต่อต้านทักษิณไปยังกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มคนที่ไม่สนใจ หรือปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมือง การจัดเวทีการประชุมในจุดสำคัญต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ โดยเฉพาะจุดที่ใกล้สถานีรถไฟฟ้ามหานคร ซึ่งเป็นภาระขนส่งสาธารณะที่ชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ นิยมใช้ ทำให้สะดวกต่อการเข้าร่วมชุมนุมของชนชั้นกลาง ซึ่งแตกต่างจากการชุมนุมก่อนหน้านี้ที่มักยึดทำเนียบรัฐบาล หรือบนถนนราชดำเนิน ซึ่งห่างจากรถไฟฟ้า

การจัดเวทีกลางกรุงเทพฯ กระจายในหลายจุดทำให้คนกรุงเทพฯ ซึ่งปกติไม่เข้าร่วมการประชุม ต้องเผชิญกับปัญหาการจราจรทั้งที่สนับสนุนในเชิงหลักการ ตัดสินใจเข้าร่วมการประชุม เช่น คุณ ร-กรุงเทพฯ พนักงานบริษัทที่สาธ “ระยะทางเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับคนกรุงเทพฯ ในการเข้าร่วมการประชุม ไม่ได้ไปสามเสน ไกลไปอยู่เหมือนกัน แต่ไม่ค่อยได้ไป” (ร-กรุงเทพฯ, 2558) เช่นเดียวกับคุณ ป้าญ-กรุงเทพฯ เจ้าของปั๊มแก๊ส ย่านรามคำแหง “ไม่ไปมือบเพราะ ไม่ชอบแดด หาทึบเข้าห้องน้ำลำบาก ไม่เคยคิดว่าจะไปชุมนุมเลย แต่ [กปปส.] นี่เป็นครั้งแรกที่มา การเดินทางสะดวกมาก อาหารอร่อย” (ไญ-กรุงเทพฯ, 2556)

นอกจากนั้นแกนนำกปปส.ยังจ้างผู้จัดงานและนักการตลาดมืออาชีพในการออกแบบกิจกรรม และโครงสร้างเวทีในช่วงการชุมนุม ให้สอดคล้องกับรสนิยมและความสนใจของชนชั้นกลาง (หทัย กาญจน์ ตรีสุวรรณ & นิภาวรรณ แก้วรากมุกข์, 2557) แตกต่างจากเวทีอื่นๆ ก่อนหน้านี้ที่เน้นเฉพาะ ประเด็นที่กลุ่มเฉพาะต่างๆ ต้องการ เวทีของกปปส.เน้นกิจกรรมบันเทิงที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง แฟชั่นโชว์ การจัด “ถนนศิลปะ (Art Lane)” ที่รวบรวมสินค้าและงานศิลปะที่สร้างสรรค์โดยศิลปินและ นักออกแบบชื่อดังมากมาย ที่สนับสนุนขบวนการฯ โดยเน้นสัญลักษณ์ของกปปส.ในชั้นงานต่างๆ การจัดคอนเสิร์ตของนักร้องเพลงป๊อปรุ่นใหม่ การระดมบริจาคอาหารให้กับผู้ชุมนุม โดยเจ้าของร้านอาหาร ชื่อดัง และกลุ่มต่างๆ ที่ร่วมต่อต้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ฯลฯ (ไทยทน, 2556) การชุมนุมประท้วง กลายเป็นมหกรรมดนตรี ศิลปะ และเทศกาลอาหารบนท้องถนน สำหรับคนรุ่นใหม่การเข้าร่วมทาง การเมืองกลายเป็นการเดินทางเล่นหลังเลิกงาน การช้อปปิ้ง การหาของกินยามเที่ยงและเย็น เป็นสถานที่ ท่องเที่ยวสุดสัปดาห์ และเป็นสถานที่ที่คนรุ่นใหม่ใช้ติดตามเซเลบ (celebrities) ที่พวกเขาชื่นชอบ ผู้เข้าร่วมวัยรุ่นหน้าตาดีที่เข้ามาร่วมการชุมนุมได้รับการยกย่องโดยแกนนำว่าเป็น “นางฟ้าของการ ชุมนุม” (กระปุกดอทคอม, 2557; ผู้จัดการรายวัน, 2557) ผู้จัดการเวทีสร้างสรรค์กิจกรรมที่แปลกใหม่ น่าตื่นเต้น สนุกสนานอยู่ตลอดเวลา เช่นการจัดงาน “วันปิกนิกแห่งชาติ (National Picnic day)” ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เพื่อเชิญชวนให้คนมาปิกนิกแทนการไปเลือกตั้ง (มติชนสุดสัปดาห์, 2557a) นอกจากนี้ยังคิดสโลแกน หรือคำขวัญใหม่ๆ ที่ช่วยทำให้กิจกรรมทางการเมืองไม่เป็นการเมือง (depoliticizing) เช่นการชูสโลแกน “แครงเท้าผ้าใบกับใจถึงๆ” เพื่อสื่อสารกับคนไม่เคยร่วมชุมนุมให้ เห็นว่า การออกมาเข้าร่วมชุมนุมประท้วงไม่ใช่เรื่องยาก เพียงแค่มีรองเท้าผ้าใบที่เดินสบายกับหัวใจ ของคุณก็พอ คุณก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ได้ (นิตยสาร ล้ำเหลือ & ชนะ ฝาสุกสกุล, 2557; อาทิตย์ & อาจินต์, 2560) จากการสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมการต่อต้านทักษิณครั้งแรกในช่วงกปปส.พบว่า เหตุผลสำคัญที่พวกเขาเข้าร่วม เพราะแนวทางกิจกรรมของกปปส.ทำให้พวกเขา รู้สึกว่า การเข้าร่วม กิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องปลอดภัย สะดวกเข้าถึงง่าย และสนุก โดยที่ไม่ได้รู้สึกว่า กำลังทำอะไรที่ เกี่ยวข้องกับการเมือง (ก-กรุงเทพ, 2558; จ-กรุงเทพ, 2558; ญ-กรุงเทพ, 2556; เป-กรุงเทพ, 2558; ฝ-กรุงเทพ, 2558; ร-กรุงเทพ, 2558; เอ-กรุงเทพ, 2558)

สำหรับมวลชนแล้วกปปส.ประสบความสำเร็จที่ทำให้เขารู้สึกว่า การชุมนุมแตกต่างจากการ เคลื่อนไหวก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นภายใต้การนำของพธม.หรือเสื้อแดงทั้งในแง่รูปแบบ เนื้อหา และการ จัดการที่เป็นระบบ เช่น คุณ ธ-กรุงเทพฯ ผู้เข้าร่วมสนับสนุนและสังเกตการณ์การเคลื่อนไหวต่อต้าน ทักษิณในเกือบทุกช่วง เห็นว่า “พัฒนาขึ้นมาจากของพธม.ส่วนหนึ่ง ค่อนข้างเป็นมืออาชีพมากกว่า

เยอะ ในการจัด event การประชาสัมพันธ์ จัดการได้ดีกว่า ตัวคุณสุเทพเอง spirit ในความรับผิดชอบ ดีกว่าคุณสนธิ การนำ ภาวะผู้นำเหนือกว่า” (ช-กรุงเทพ, 2558) หรือคุณ ช-กรุงเทพฯ คนรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมการประชุมครั้งแรกก็เล่าว่า “พอเห็นคนชุมนุมเยอะๆ การจัดการเวที (ที่ดี) ทำให้องค์กรที่เข้าร่วมครั้งแรกอินมาก เพราะคนมันเยอะมาก ถ้าไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ มันจะไม่มากมายขนาดนั้น และยังกระจัดกระจายอยู่ไม่มีพลัง พอมีคนนำก็เป็นขบวน” (ช-กรุงเทพฯ, 2558) นอกจากนั้นกปส.ยังทำให้ชนชั้นกลางรู้สึกปลอดภัยในการเข้าร่วม คุณ ฝ-กรุงเทพฯ และคุณ เอ-กรุงเทพฯ ที่เข้าร่วมการประชุมประท้วงเป็นครั้งแรกกล่าวว่า “แรกๆ ก็กลัว แต่พอไปแล้วเห็นถึงความสามัคคี คนในที่ชุมนุมมีน้ำใจนะ ดูปลอดภัย สนุกดี มันเหมือนงานวัด ไปกิน ไปเดินเที่ยว มันแปลกดี” (ฝ-กรุงเทพฯ, 2558) และ “ทำให้คนรู้สึกว่าจะใครๆ ก็ออก แม่กับพี่สาวก็ออก ทั้งที่ปกติไม่เคยออกมาก่อน เพราะคิดว่าคนส่วนใหญ่ ออก เป็น mainstream น่าจะไม่ใช่ไร ไม่กลัว” (เอ-กรุงเทพฯ, 2558) ส่วนคุณ ก-กรุงเทพฯ พนักงานบริษัทสินค้าอุปโภคบริโภคยักษ์ใหญ่เล่าให้ฟังถึงความสนุกสนานในการชุมนุมที่มีกิจกรรมให้กับคนหลากหลายกลุ่มทำ “ก่อนหน้านี้ไปบ้างไม่ไปบ้าง แต่ตอนหลังมีเพื่อนในกลุ่มไปช่วยซุ้มไข่เจียวกบฏ ตรงราชประสงค์ เขาก็ช่วยมาเรื่อยๆ พอย้ายมาที่สวนลุมพินี เราก็เลยไปช่วย พอช่วยแล้วเรารู้สึกได้ว่าเรามีส่วนร่วม มีโอกาสลงแรง รู้สึกดีที่ได้ช่วยเติมแรงให้คน” (ก-กรุงเทพฯ, 2558) นอกจากนั้นคุณ จ-กรุงเทพฯ พนักงานบริษัทพลังงานข้ามชาติชื่อดัง ซึ่งเข้าร่วมชุมนุมการต่อต้านทักษิณเป็นระยะๆ ยังอธิบายอย่างเป็นระบบถึงความรู้สึกของเธอที่มีต่อกปส. ซึ่งแตกต่างจากแกนนำรุ่นก่อนๆ นี้ ดังนี้

“เขาจัดการดีมาก เขาร่วมกับเรา เขามี back ทำ marketing ดีมาก เขายกระดับมีอบ มีอบของลุงเป็นมีอบผู้ดี ไม่ค่อยดำ เอ แต่ก็มีเหมือนกันเวลามีนักการเมืองมาพูดจะออกแวนักการเมือง พวกนี้เราไม่ฟัง ดิฉันจะชอบฟัง อรรถวิทย์ (ให้ข้อมูลเรื่องข้าว) ดร.สมเกียรติ (มาทุกวัน) กร นิดหน่อย เป็นมีอบให้ความรู้ 1. การจัดการ 2. ยกระดับมีอบ ทำให้ชนชั้นกลางสนุก เช่นมีอบที่ซิดลม มีคอนเสิร์ต มีเจ เจตริน มีพงษ์พัฒน์ วชิรบรรจง เรียกคน ตอน no vote ตอนเย็นมีปาร์ตี้ มันเข้าถึงคนระดับกลาง เขาทำให้เรารู้สึกว่ามันเป็นมีอบผู้ดี ของกินก็อร่อย 3. มีอบนี้ทุนหนามาก ไม่รู้เอามาจากไหน แต่จะได้ยินตลอดว่ามีคนบริจาค แต่ดิฉันเองก็ไม่ได้ให้เยอะนะ เขารู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง เสือทุกตัวขายหมดตลอด เขาเข้าถึงชนชั้นกลาง ถ้าต้องการมีอบกรุงเทพฯ ต้องทำมีอบแบบนี้ ถ้ามีอบต่างจังหวัดต้องมีอบอีกแบบหนึ่ง คนที่ออกมาไม่ได้กับบริจาค มีเวทีทุกที่ทำให้คนเข้าถึงได้ง่าย อยู่ที่ไหนก็ไปได้ 4. ไม่รับบริจาคทางบัญชี เพราะถูกอายัดทำให้คนบริจาคก็ต้องมาร่วมด้วย 5. ใช้วิธีหึงสาของมหาตมะคานธี คือการเดิน ลุงก็เดิน เป็นการเรียกคน 6. มีการสร้างภาพที่ดีมาก ที่เข้าถึง

ชนชั้นกลาง 7. ทำให้รู้สึกว่ามีอุปสรรคภัย จริงๆ คนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ทักษิณทำ แต่ไม่มีคนนำ ไม่มีพื้นที่แสดงออก...ไม่มีมีอันไหนที่เสนอ action plan จะทำอะไรเพื่ออะไร ทุกมีออกมา anti แต่ไม่มี solution ซึ่งเรามองว่าไม่ใช่วิถีที่เราต้องทำ แกนนำก็ไม่แกร่งพอ ที่จะสร้างความหวังต่อการออกมาของเขา เช่นมีบอสวอลุ่ม ตั้ง 3 เดือน อยู่แค่ตรงนี้ไม่เคยร่วมเลย เวลาเดินผ่าน ก็คิดว่ามาทำอะไรเนี่ย เข้าไปฟังและดู แต่ไม่มีอันไหนมี action & solution มีแต่เรียกคนเข้ามา เพื่ออะไร 1. การที่คนออกมาตอนหลังเพราะมันมี facebook twitter ด้วยนะ แล้วพอคนออกมาได้เห็นอะไรแบบนี้มันก็ยิ่งเสพติดมีบ 2. การมีมีอบดารา ช่วยเรียกคน ดารามันก็เป็นเหมือนชี้นำได้ มีเกลือ เจ็ท็อบ ญาณี เรามาดูแทบทุกวัน มีแนวติดตลก ให้ความรู้ 3. พอมีอบนานๆไปก็มีกระแสคู่จิ้น เราชอบมากเลย น้องต้นกับลูกลุงสุเทพ น่ารักทั้งคู่ มันเป็นความสุขในเวลาตามมีอบเรื่อยๆ 4. การทำให้มีอบเป็นงานวัด มีของขาย สนุกมาก รู้สึกว่าคนไทยรักสนุก ฉะนั้น คนไปมีอบลุง ทั้งกิน ทั้งซื้อมเหมือนถนนคนเดิน ลุงมาถูกทาง 5. action plan ได้ผล หลายครั้งที่ลุงขอให้ออกมา คือมีครั้งสุดท้ายไม่รู้กี่ครั้ง แต่แต่ละครั้งมันสามารถกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้จริง เช่นเราจะทำให้ส.ว.ไม่กล้าเซ็น พอเราระดมมวลชนได้ เหมือนตรวจสอบรัฐบาลไปในตัวนะคะ ช่วงนั้นรัฐบาลไม่กล้าทำอะไรเลย แล้วพอมันสำเร็จคนก็ยิ่งออกมา ส่วนหนึ่งที่ฉันมีส่วนร่วม มันมีผลกระทบ พอเราออกมาเขาไม่กล้าตักตัก”

(จ-กรุงเทพ, 2558)

โดยสรุปขบวนการต่อต้านทักษิณไม่เคยเป็นเนื้อเดียวกัน พวกเขาหลากหลาย แตกต่าง และขัดแย้งกันตลอดเวลา ถึงแม้ว่าในช่วงต้น การระดมกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมการเคลื่อนไหว ภายใต้การนำของพรหม. โดยให้การยอมรับและให้พื้นที่กับความหลากหลาย เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการต่อต้านทักษิณ แต่ในท่ามกลางการเติบโตของขบวนการเคลื่อนไหว พวกเขาก็ต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงการนำและพื้นที่ในการผลักดันประเด็นและข้อเรียกร้องที่แตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกและการเสื่อมถอยลงของขบวนการฯ ในระยะหนึ่ง หลังการยุติบทบาททางการเมืองของพรหม. ขบวนการต่อต้านทักษิณของปึกนักการเมืองประชาธิปไตยภายใต้องค์กรการนำใหม่ในนามกปปส. กลับมาเติบโตอีกครั้ง ผ่านแนวทางการเคลื่อนไหวแบบใหม่ๆ เช่น โครงสร้างองค์กรการเคลื่อนไหวใหม่ที่มีลักษณะ “หลวม และรองรับความหลากหลาย (loose and pluralistic structure)” การปรับใช้แนวทางที่ซัพประเด็นข้อเรียกร้องที่หลากหลาย (inclusive) มากขึ้น การจัดการรณรงค์และการชุมนุมในหลายพื้นที่ ด้วยรูปแบบที่สอดคล้องกลับวิถีชีวิตของคนกรุงเทพฯ และชนชั้นกลางรุ่นใหม่ แกนนำกปปส.ประสบความสำเร็จใน

การสร้างพื้นที่ทางการเมืองให้กับกลุ่มเดิมที่เคยขัดแย้งกัน และพบแนวทางใหม่ๆ ในการระดมมวลชน
กลุ่มใหม่ๆ

บทที่ 3 การเคลื่อนตัวสู่ออนูรักษนิยม

ท่ามกลางความหลากหลาย การต่อสู้ของกลุ่มต่างๆ การเสื่อมถอย และการฟื้นตัวครั้งใหม่ของขบวนการต่อต้านทักษิณ พลังอนุรักษนิยมค่อยๆ มีอำนาจและอิทธิพลเหนือขบวนการฯ ส่วนพลังเสรีนิยมที่ไม่เห็นด้วย หรือตั้งคำถาม หรือไม่ยอมประนีประนอม ถูกเบียดขับออกจากขบวนการฯ หรือต้องยอมลดบทบาททางการเมืองลง ในการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ดังกล่าว บทนี้จะพยายามตอบคำถามสำคัญ 3 ประการคือ ทำไมท้ายที่สุดขบวนการต่อต้านทักษิณจึงถูกครอบงำโดยพลังและแนวคิดอนุรักษนิยม? ทำไมผู้สนับสนุนขบวนการฯ ส่วนหนึ่งที่เคยตั้งคำถามกับแนวทางอนุรักษนิยมจึงยอมประนีประนอม? และ ทำไมกลุ่มเสรีนิยมที่ไม่ยอมตามจึงค่อยๆ ถูกเบียดขับออกจากขบวนการ?

ทำไมขบวนการต่อต้านทักษิณจึงถูกครอบงำโดยพลังอนุรักษนิยม?

ในการตอบคำถามว่า ทำไมขบวนการต่อต้านทักษิณที่เคยประกอบไปด้วยกลุ่มทางความคิดที่หลากหลาย จึงค่อยๆ ถูกครอบงำด้วยพลังอนุรักษนิยม งานวิจัยชิ้นนี้พบว่ายุทธศาสตร์ในการขยายมวลชนผ่านอุดมการณ์อนุรักษนิยม ช่วยรื้อฟื้นและระดมการสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคม 2 เครือข่ายสำคัญที่มีอยู่แล้วก่อนเกิดขบวนการฯ คือ พลังกลุ่มฝ่ายขวาที่กระจัดกระจายอยู่ (scattered right-wing groups) และ ชนชั้นกลางที่ไม่มีความสนใจทางการเมือง (apolitical middle class) การจัดตั้งปัจเจกและกลุ่มฝ่ายขวาเพื่อขยายฐานมวลชน ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับพลังฝ่ายขวาที่ก่อนหน้านี้เคยกระจัดกระจายและอ่อนแอ จนกลายเป็นตัวแสดงหลัก และมีพลังเหนือกลุ่มก่อนหน้านี้ที่มีความหลากหลาย และประสบความสำเร็จในการผลักดันให้แนวทางอนุรักษนิยมกลายเป็นแนวทางหลักของขบวนการฯ เบียดขับพลังก้าวหน้า และฝ่ายเสรีนิยมออกจากขบวนการฯ ในขณะเดียวกันความพยายามของแกนนำที่เข้าไปดึงดูดมวลชนชนชั้นกลาง ที่ไม่มีความตื่นตัว หรือไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาก่อน ให้เข้ามาสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ โดยอาศัยอุดมการณ์อนุรักษนิยมมากกว่าเสรีนิยมนั้น ทำให้ชนชั้นกลางเหล่านี้กลายมาเป็นพลังสนับสนุนกลุ่มฝ่ายขวาในขบวนการฯ และเมื่อทั้ง 2 กลุ่มจับมือกัน ขบวนการฯ ก็ถูกครอบงำโดยพลังอนุรักษนิยมที่มีพลังทั้งในเชิงจำนวน อำนาจต่อรอง และทรัพยากร

การรวบรวมปัจเจกและกลุ่มฝ่ายขวาที่เคยกระจัดกระจายและอ่อนแอ

ก่อนหน้าทศวรรษ 2510 รัฐและชนชั้นนำไทยไม่ได้ระดมและจัดตั้งขบวนการมวลชนฝ่ายขวาเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างเป็นทางการอย่างเป็นระบบนัก มีเพียงช่วงปีก่อนปี พ.ศ. 2516 เพียงเล็กน้อยจนถึงก่อนปี พ.ศ. 2519 เท่านั้นที่รัฐบาลทหารและชนชั้นนำสายกษัตริย์นิยมปลุก จัดตั้ง และใช้มวลชนฝ่ายนิยมกษัตริย์และชาตินิยมสุดขั้ว รวมทั้งศาสนิกชนและกลุ่มศาสนาต่างๆ เป็นกลไกทางการเมืองที่สำคัญในการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์และขบวนการประชาธิปไตย รวมทั้งการส่งเสริมแนวคิดแบบกษัตริย์นิยม (Bowie, 1997; พุทธพล มงคลวรารณ, 2543; เพชรลดา จุลเพชร, 2548) อย่างไรก็ตามหลังจากเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงของมวลชนฝ่ายขวากับขบวนการนิสิตนักศึกษาในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การเสื่อมถอยของรัฐบาลอนุรักษ์นิยมสุดขั้ว และการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาจากสนับสนุนรัฐบาลเผด็จการทหารไปสู่การส่งเสริมประชาธิปไตย รัฐและชนชั้นนำไทยก็เปลี่ยนแนวทางในการจัดการกับมวลชนฝ่ายขวา จากการระดมและจัดตั้งมวลชนโดยตรง ไปเป็น “การสถาปนาอำนาจนำ (hegemony project)” การยึดโยงมวลชนกับอุดมการณ์กษัตริย์นิยม ชาตินิยม และศีลธรรม เพื่อสร้างความผูกพันและการครอบงำในระยะยาว (เกษียร เตชะพีระ, 2548; ชินดา ชิตบัณฑิตย์, 2550) ส่งผลให้มวลชนฝ่ายขวากลายเป็นปัจเจกที่กระจัดกระจาย และไร้การจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ระบบ มีเพียงกลุ่มศาสนาบางกลุ่มเท่านั้น เช่นกลุ่มสันตือโศก และกลุ่มลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ที่ยังคงจัดตั้งมวลชนของพวกเขาอย่างเป็นทางการเป็นระบบในการสนับสนุนเป้าหมายหรือประเด็นทางการเมือง นอกเหนือจากความพยายามดังกล่าว พลังมวลชนฝ่ายขวาส่วนใหญ่ไม่ได้รับการจัดตั้ง และไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แกนนำขบวนการต่อต้านทักษิณถือเป็นกลุ่มแรกในการเมืองไทยสมัยใหม่ นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 ที่หันกลับไปรื้อฟื้นมวลชนฝ่ายขวาที่ก่อนหน้านี้เคยอ่อนแอและกระจัดกระจาย และประสบความสำเร็จในการสร้างให้พวกเขากลายเป็นพลังสนับสนุนทางการเมืองหลักของขบวนการฯ ในขณะที่ในช่วงแรก ขบวนการต่อต้านทักษิณประกอบไปด้วยผู้สนับสนุนจากหลากหลายอุดมการณ์ แต่แกนนำกลับเลือกอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม โดยเฉพาะกษัตริย์นิยม ชาตินิยม ต่อต้านประชาธิปไตย และเน้นศีลธรรม เป็นแกนกลางของการเคลื่อนไหวในระยะต่อมา ผลก็คือ พวกเขาสามารถดึงดูดปัจเจกและกลุ่มต่างๆ ที่สนับสนุนแนวทางกษัตริย์นิยม ชาตินิยม และศาสนานิยม ที่มีจำนวนมากมาย แต่ไร้การจัดตั้งในสังคมไทยให้กลายเป็นฐานมวลชนของขบวนการฯ โดยในช่วงต้นพวกเขาเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณในฐานะมวลชนธรรมดา (rank-and-file participants) แต่การเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกขบวนการฯ ทำให้ปัจเจกเหล่านี้เข้มแข็ง กลมเกลียว และกลายเป็นพลังที่มีความตื่นตัวทาง

การเมืองมากขึ้น ภายใต้โครงสร้างองค์กรการเคลื่อนไหว พวกเขาได้แลกเปลี่ยนศัพท์ (term) สำนวน (rhetoric) และ อุดมการณ์ ในการสร้างอุดมการณ์ฝ่ายขวาที่หลอมรวมกลุ่มฝ่ายขวาที่เคยกระจัดกระจายและหลากหลาย ให้ช่วยสนับสนุน สร้างความชอบธรรม และเป็นแนวร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหวให้กันและกัน

ในช่วงระหว่างการชุมนุมประท้วงต่อต้านทักษิณรอบแรกในปี พ.ศ. 2549 นั้นแกนนำ พทม. เริ่มใช้ยุทธศาสตร์การบั่นทอนความชอบธรรมของระบอบทักษิณ และมวลชนผู้สนับสนุนว่า เป็นภัยคุกคามต่อสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากมีแนวคิดต่อต้านสถาบันกษัตริย์ (anti-monarchist) และต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นสาธารณรัฐ (republic) และขู่อันตรายของขบวนการฯ ด้วยสัญลักษณ์เสื้อเหลือง ซึ่งเป็นสีประจำวันพระราชสมภพของรัชกาลที่ 9 พร้อมทั้งอธิบายว่าพวกเขาคือ “กองทัพพระราชอาชญากรรม” เพื่อปกป้องราชบัลลังก์ นอกจากนี้พวกเขายังเสนอข้อเรียกร้องให้สถาบันกษัตริย์ใช้อำนาจเหนือรัฐธรรมนูญเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง โดยผ่านการใช้มาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2540 เพื่อการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี หรือ “นายกพระราชทาน” แทนทักษิณ

ด้วยการใช้ยุทธศาสตร์การสร้างทักษิณให้เป็นภัยต่อสถาบันกษัตริย์ ทำให้ขบวนการต่อต้านทักษิณกลายเป็นกองทัพปกป้องราชบัลลังก์ และการเรียกร้องให้สถาบันกษัตริย์เข้าแทรกแซงการเมืองรัฐสภาเพื่อขจัดทักษิณ ขบวนการต่อต้านทักษิณจึงประสบความสำเร็จในการดึงดูดทั้งชนชั้นนำกษัตริย์นิยม และมวลชนกษัตริย์นิยมและอนุรักษนิยมกลุ่มต่างๆ ทั่วประเทศ เข้าร่วมสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ ในส่วนของชนชั้นนำกษัตริย์นิยม สมาชิกราชวงศ์ กลุ่มต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันมีบทบาทและความสำคัญทางการเมืองลดลงทุกวัน ต่างรวมตัวกันสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ พวกเขาลุกขึ้นประกาศต่อสาธารณะว่าพวกเขาสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณอย่างต่อเนื่อง ในนามเครือข่าย “ราชนิกุล และ ราชสกุล” ในขณะที่เดียวกันก็ต่อต้านกระแสการเรียกร้องให้มีการปฏิรูป กฎหมายอาญา มาตรา 112 และเรียกร้องให้มีการฟ้องร้องกับกลุ่มที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว (ท. ผู้จัดการรายวัน, 2557; เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2556c)

ในส่วนของ มวลชนกษัตริย์นิยม งานวิจัยพบว่าการรณรงค์ผ่านการชูแนวทางกษัตริย์นิยมช่วยปลุกให้มวลชนในระดับปฏิบัติการของ กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น ที่เคยได้รับการจัดตั้งในช่วงต่อต้านคอมมิวนิสต์และต่อต้านขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้ายในช่วงทศวรรษ 2510 กลับมาตื่นตัวอีกครั้ง เมื่อได้รับข้อมูลและการตีความของสนธิ ลิ้มทองกุล และแกนนำคนอื่น ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมและนโยบายของทักษิณที่เป็นไปในทางลวงละเมิดและจาบจ้วงสถาบันกษัตริย์ ถึงแม้ว่าบางคนจะเคยชอบและสนับสนุนทักษิณในฐานะนายกรัฐมนตรีที่มีผลงานหลายอย่าง ที่เขามองว่าดีกว่ารัฐบาลอื่นๆก่อนหน้านี้ พวกเขาก็รู้สึกต่อต้านทักษิณทันทีเมื่อได้รับรู้ข้อมูลจากฝ่ายต่อต้านทักษิณว่า ทักษิณพยายามตีตนเสมอ กษัตริย์ โดยการนั่งเป็นประธานในพิธีทำบุญประเทศ ภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

หรือ “วัดพระแก้ว” พระอารามหลวงที่ตั้งอยู่ภายในเขตพระราชฐานในพระบรมมหาราชวัง ทั้งที่องค์ประธานในพระราชพิธีภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามนั้น ต้องเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น การที่ทักษิณ ชินวัตรเข้าไปนั่งเป็นประธาน เป็นสิ่งที่ไม่บังควรและไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อพธม.เรียกร้องให้พระมหากษัตริย์แทรกแซงการเมืองผ่านกฎหมายมาตรา 7 พวกเขาจึงสนับสนุนเต็มที่ ความเกลียดชังที่เขามีต่อทักษิณยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อได้ทราบข้อมูลผ่านแกนนำพธม. ซึ่งกล่าวหาทักษิณว่า มีเป้าหมายทางการเมืองต้องการล้มสถาบันกษัตริย์ เปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นสาธารณรัฐ และตั้งตนเองเป็นประธานาธิบดี (ผู้จัดการออนไลน์, 2548) การรณรงค์ผ่านแนวคิดกษัตริย์นิยมเป็นการดึงอดีตมวลชนฝ่ายขวาผู้ซึ่งเคยหลบไหลให้กลับมาใช้ชีวิตทางการเมืองอีกครั้ง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ใน *กลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น* โดยเฉพาะที่มีฐานคิดและประสบการณ์การจัดตั้งทางการเมืองผ่านแนวคิดนิยมกษัตริย์ (ดูตารางที่ 6 ตัวอย่างคำตอบเรื่องแรงจูงใจในการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณของกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น-กษัตริย์นิยม) เช่น ร้อยละ 90 ของผู้ให้ข้อมูลในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์อธิบายว่า พวกเขาตัดสินใจทันทีในการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ เนื่องจากความห่วงใยในสถาบันกษัตริย์ สำหรับพวกเขา การเข้าร่วมขบวนการฯ คือโอกาสในการเข้าร่วมปกป้องสถาบันกษัตริย์จากทักษิณ หรือแม้แต่อาจารย์-อุตุธรานี ซึ่งเป็นเสรีนิยมที่ถูกทำให้เป็นชายขอบก็ยอมรับว่า ประเด็นเรื่องสถาบันกษัตริย์มีผลต่อการออกมาของมวลชนมากกว่าเรื่องคอร์รัปชันในกรณีจังหวัดอุตุธรานี เขาเห็นว่า “[ประเด็นสถาบันกษัตริย์] เป็นเรื่องใหญ่ของ พธม. เพราะจะรวมมวลชนได้เยอะ คอร์รัปชัน คนไม่ get” (อาจารย์ย.-อุตุธรานี, 2556)

ตารางที่ 6 ตัวอย่างคำตอบเรื่องแรงจูงใจในการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณของกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น-กษัตริย์นิยม

ชื่อ	จังหวัด	เหตุผลที่ออกมาร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ
ชา-เพชรบุรี	เพชรบุรี	ไปทุกมีอบ ถ้าเป็นประเด็นเรื่องสถาบัน เขาพระวิหาร ไม่เกี่ยงว่าแกนนำจะเป็นพวกไหน จะไปเสธ.อ้ายครั้งที่สองแต่โดนปราบไปก่อน (ครั้งแรกไป) เคยขึ้นไปพูดบนเวทีด้วย ทำให้เริ่มรวมคนในบ้านแหลมได้....ต้องไปเพราะรักในหลวง ถ้าไม่ไปแสดงพลังมัน

		อาจจะบานปลายกว่านี้ ในหลวงทรงมีทศพิชราชธรรม โครงการต่าง ๆ ได้รู้ได้เห็น ได้ประสบการณ์ (ขา-เพชรบุรี, 2556)
แม่ ข อ ง ก - เพชรบุรี	เพชรบุรี	ปกป้องสถาบัน ชาติเราจะคงอยู่ได้ก็ด้วยสถาบัน คิดแบบนี้มาตั้งแต่ก่อนพันธมิตร (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556)
ก-เพชรบุรี	เพชรบุรี	ปกป้องสถาบัน เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้ทุกคนมารวมกันได้ สถาบันมีอันตรายต้องปกป้อง ได้รับการปลุกฝังจากประวัติศาสตร์ว่ากษัตริย์เป็นผู้นำในการต่อสู้และกอบกู้เอกราช รู้สึกว่าเป็นผู้มีพระคุณ (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556)
ต-ชะอำ	ชะอำ	พระมหากษัตริย์ ตั้งแต่เกิดมาก็เห็นพระองค์ท่านทำเพื่อประชาชน (ต-ชะอำ, 2556)
เพ-เพชรบุรี	เพชรบุรี	เน้นสถาบัน อันดับ1... ในหลวงทำอะไรให้ประเทศชาติตั้งมากมาย แต่ทำไมคนไม่เห็น ส่วนไอ้นักการเมืองที่มันโกงกิน ทำไมประชาชนไปกลัวมัน นักการเมืองเดี๋ยวนี้อวยผลประโยชน์เข้าตัวเอง อย่างแก้รัฐธรรมนูญเนี่ย แก้ให้ตัวเอง ประชาชนไม่ได้อะไร (เพ-เพชรบุรี, 2556)
เล-เพชรบุรี	เพชรบุรี	สถาบัน/ชาติ มาเป็น1 ชาติประกอบด้วย 3 สถาบัน ประชาชนพระมหากษัตริย์ ศาสนา ทั้ง 3 รวมเป็นหนึ่งถึงจะเป็นชาติ หลักยึดที่สำคัญที่สุด ประชาชนจะอยู่รอดได้ยังไงถ้าผู้นำเป็นแบบนี้ (เล-เพชรบุรี, 2556)
แอ-เพชรบุรี	เพชรบุรี	รู้สึกว่าทักษิณเริ่มคิดการใหญ่ตั้งแต่เริ่มซื้อพรรคหนุนพรรคนี้เข้ามา ละพอมามีเรื่องเข้าไปทำบุญที่วัดพระแก้ว เวลาเดินตามในหลวงก็เดินบนพรมเดียวกัน เรื่องซุกหุ้ん เรื่องโกงภาษี (แอ-เพชรบุรี, 2556)
น-เพชรบุรี	เพชรบุรี	ทักษิณกับในหลวงไม่ควรเอามาเปรียบเทียบกัน เหมือนฟ้ากับเหว (น-เพชรบุรี, 2556)

ฝ-กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	ชั้นไม่ใช่เสื้อเหลือง ชั้นไม่ใช่กปปส. แต่ชั้นเป็น super royalist ถ้าไม่มีเขาก็ไม่มีวันนี้ (ฝ-กรุงเทพฯ, 2558)
ญ-กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	ไม่ชอบทักษิณตั้งแต่แรก ตั้งแต่เป็นรองนายก ก็เห็นว่ามันโกงเกลียดมากตอนเรื่องไทยคม ทักษิณหลอกในหลวงยิงดาวเทียมเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (ญ-กรุงเทพฯ, 2556)
เอ-กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	ทักษิณทะเลาะทะเลยานอยากเปลี่ยนระบอบ อยากเป็นประธานาธิบดีไม่ได้ pro ระบอบกษัตริย์ แต่สิ่งที่ทักษิณทำมันเพื่อพวกพ้องटकดวงผลประโยชน์ ยอมรับไม่ได้ จริงๆต้องยอมรับว่าเขาฉลาดกว่าบรรหาร ชาวลิต ทำให้นากแล้ว และยังมันักวิชาการเป็นพวกทำให้ออกาสที่เขาจะสำเร็จมันมีมาก และมันทำให้คนในประเทศทะเลาะกันถึงขั้นจะฆ่ากัน มันเป็นการปั่นหัวขั้นรุนแรง ฟังความข้างเดียว (เอ-กรุงเทพฯ, 2558)
ร-กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	ดีใจ เพราะเริ่มล้ำ เริ่มมีความรุนแรง 2549 หนึ่งเครื่องบินมาชุมนุมเลย 1. เพราะอ่านจากรู้ทันทักษิณ คิดเลยว่าจะยอมไม่ได้ 2. และฟังแม่บอกว่าเราจะยอมไม่ได้ ไปที่สะพานมัฆวาน เราอยากมีส่วนร่วม มาซื้อของ ผ้าคาดหัว และมือตบไปฝากพ่อแม่ 3. ชนะหรือเปล่าไม่รู้ เพราะถ้าไม่สู้ประเทศคงไม่เหลืออะไรกลัวว่าประเทศไทยเป็นแบบอินโด ที่มีชูฮาโต สืบทอดอำนาจทุกอย่างเป็นของมัน 4. สถาบัน เชื่อว่าทักษิณจ้องล้มสถาบัน ถามว่าสถาบันมีจุดอ่อนไหม แต่ในหลวงไม่มีจุดอ่อน ทุกอย่างมีเกิดดับ ถึงเวลามันจะไปมันอาจจะไป คุณไม่ควรจะถึงขนาดมาตั้งขบวนการล้มเจ้า มันอาจจะมียู่แล้ว แต่คุณไม่ควรสนับสนุน ไม่มีการปราบเลย (ร-กรุงเทพฯ, 2558)
จ-กรุงเทพฯ	กรุงเทพฯ	คุณพ่อเป็นหมอล่วงของนายหลวง ก็จะสอนเรื่องรักนายหลวง ไม่ได้สอนเรื่องการเมืองอะไรหรอกคะ เป็นคนดี อะไรอย่างนี้ ที่บ้านจะคิดเหมือนกันทั้งบ้านเลย (จ-กรุงเทพฯ, 2558)

ก-อุดรธานี	อุดรธานี	เกิดมาอาศัยในบ้านท่าน ... ไม่ควรเอาท่านไปเกี่ยวข้อง- นักการเมืองจบบ้างอย่างหนัก (ลุงก.-อุดรธานี, 2556)
นุ-อุดรธานี	อุดรธานี	พ่อแม่ปลูกฝังมา เป็นเทพเจ้า พระราชกรณียกิจหนักหนา เดินไป หาชาวเขา (นุ-อุดรธานี, 2556)
จ-อุดรธานี	อุดรธานี	เห็นตา พ่อ แม่ ไหว้ในหลวงมาตั้งแต่เด็ก จุดเทียนถวายพระพร ยอมรับคำสั่งเจ้า ไม่เป็นเมืองขึ้นของใครเพราะ ร.5 ... เป็นชาติ เพราะกษัตริย์ ยังไงต้องมี กฎหมาย 112ต้องไม่จบบ้าง สถาบัน มองว่าพธม. = ป้องกันสถาบัน ... ทักษิณเป็นภัยในการ ล้มล้างสถาบัน มากกว่า โกง (จ-อุดรธานี, 2556)
ช-อุดรธานี	อุดรธานี	สำคัญอันดับ 1 ตั้งแต่เล็กจนโต "ชาติ ศาสนา กษัตริย์" แต่ ชาติ- ศาสนา อยู่ได้ด้วยตัวเองอยู่แล้ว แต่สถาบันกษัตริย์ โดนโจมตีเยอะ มาก เพราะมีขบวนการล้มสถาบัน เช่น web ต่างๆ ฟ้าเดียวกัน (คิดว่านิยมลัทธิเหมา พวกสายตุลา พวกดร.จอน ใจ ที่ค้านสถาบัน) ฯลฯ ในหลวงไม่เคยทำเรื่องเสื่อมเสีย ทำแต่ภารกิจมากมาย พัฒนา ที่ต่างๆ มีแต่ให้ ประทับใจมากที่สุดคือ "ได้รับพระราชทานอภัย โทษ" ถ้าไม่มีในหลวง อยู่ไม่ได้ มองยิ่งลักษณ์สร้างภาพรักในหลวง ... พอมีประเต็น โจมตีสถาบัน และ คอร์รัปชัน อยู่บ้านเฉยๆ ไม่ได้ แล้ว ต้องออกไปทำไรสักอย่าง (ช-อุดรธานี, 2556)
พ - นครศรีธรรมราช	นครศรีธรรม ราช	เคียดแค้นทักษิณ โกงกินชาติโกงกินบ้านเมือง แต่สิ่งที่ทนไม่ไหว จริงๆ คือเรื่องในหลวง (พ-นครศรีธรรมราช, 2556)
ป-เชียงใหม่	เชียงใหม่	ข้อเสนอให้สถาบันปรับตัว [โดยการแก้กฎหมาย 112] ตั้งเดิมมา เป็นยังไง สถาบันกษัตริย์มีปัญหาอะไรไร้เปล่า ในหลวงทำอะไรไม่ ดีมัย ในหลวงเขายังบอกเลยว่าได้ แต่ต้องไม่ถึงขั้นฟ้องเป็นคดีที่ ต่อเนื่องไปเรื่องอื่น แต่ถ้าด่ามากเกินไปก็ไม่ไหว บ้าก็ทนไม่ได้ เหมือนกัน การเปลี่ยนแปลงเรื่องสถาบันเป็นเรื่องธรรมดา แต่มัน

		เร็วเกินไปที่จะเปลี่ยนตอนนี้ รับผิดชอบเปลี่ยน แต่ไม่ใช่เปลี่ยนแบบนี้ (ป่าป.-เชียงใหม่, 2556)
พล-ลำพูน	ลำพูน	มันมีการเตรียมการกันมาแล้ว เลื่อนออกมาเป้าหมายชัดเจน สกัสดาวรุ่งสถาบัน ทำให้ภาพสถาบันเสื่อมเสีย ให้ผู้ที่ลดบทบาทสถาบัน คนลำพูนพูดเรื่องสถาบันหนักว่าดำใจ พระยังดำ คนต้องการลดบทบาทสถาบันเองจริงๆ ก็มี ถ้ามีความรู้เยอะๆ ควรลำดับก่อนดีไหมว่าประเทศต้องการอะไรอยู่ (พล-ลำพูน, 2556)

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น)

นอกเหนือจากแนวคิดกษัตริย์นิยมแล้ว ขบวนการต่อต้านทักษิณยังเน้นชูแนวทาง “ชาตินิยมพันธุ์ทาง (hybrid-nationalist)” ที่ช่วยให้ปัจเจกอนุรักษ์นิยมที่มีความเชื่อแตกต่างและบ่อยครั้งขัดแย้งกันหันมาร่วมมือกันสนับสนุนขบวนการฯ ได้ ทั้งที่ในประวัติศาสตร์การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ของไทย พลังทางการเมืองกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น กษัตริย์นิยม เผด็จการทหาร หรือแม้แต่ฝ่ายเสรีนิยม และฝ่ายซ้าย ต่างต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงการสร้างความหมาย และใช้แนวคิดชาตินิยมในการระดมการสนับสนุนจากมวลชนและสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายตนเองมาโดยตลอด (คริส เบเคอร์ & ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557) แต่ขบวนการต่อต้านทักษิณประสบความสำเร็จในการสร้างและใช้แนวทางชาตินิยมพันธุ์ทาง ที่สามารถเชื่อมและหลอมรวมเอาแนวคิดชาตินิยมที่หลากหลายของปัจเจกและกลุ่มที่เคยต่อสู้กันก่อนหน้านี้ ให้หันมาร่วมมือกันในการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ

การสร้างชาตินิยมของขบวนการต่อต้านทักษิณ วางอยู่บนฐานของการทำให้หลายกลุ่มเชื่อว่าทักษิณเป็นภัยคุกคามกับแนวคิดชาตินิยมทุกแนวทาง และละเมิดผลประโยชน์ของชาติทุกรูปแบบ แกนนำวาดภาพให้ทักษิณกลายเป็นคนขายชาติหรือพวกทรยศต่อประเทศชาติ ในขณะที่ขบวนการต่อต้านทักษิณเป็นขบวนการรักชาติและกู้ชาติ การรณรงค์เน้นการเผยแพร่ข้อมูลกิจกรรมทางธุรกิจของตัวทักษิณเอง นโยบายสาธารณะ และนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล ที่ถูกกล่าวหาว่าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของทักษิณและพวกพ้อง เช่นนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้คนจน (pro-poor policies) ก็เป็นเพียงนโยบายประชานิยม โดยใช้งบประมาณของรัฐแจกคนจน เพื่อหาเสียงให้กับทักษิณและพรรคไทยรักไทย การขายหุ้น “ดาวเทียมไทยคม” ของเครือบริษัทชินคอร์ปให้กับบริษัทเทมาเส็กของสิงคโปร์ก็เป็นการขายสมบัติของชาติ การโอนหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้กับญาติก่อนขายบริษัทเทมาเส็ก ของสิงคโปร์ถือเป็นการหลีกเลียงภาษี นอกจากนี้ ยังโจมตีนโยบายการแปรรูป

รัฐวิสาหกิจของรัฐบาลไทยรักไทย โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมพลังงาน ว่าเป็นการถ่ายโอนทรัพย์สินของชาติให้ตกไปอยู่ในมือของเอกชนโดยเฉพาะในหมู่พวกพ้องของทักษิณ แกนนำยังประณามนโยบายความร่วมมือกับต่างชาติของทักษิณว่า ล้วนแต่ดำเนินไปเพื่อผลประโยชน์ของเขาและพวก โดยเฉพาะการอธิบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างทักษิณกับรัฐบาลกัมพูชาว่า เป็นการแลกเปลี่ยนโอกาสในการได้รับสัมปทานด้านธุรกิจโทรคมนาคมกับทรัพยากรทางธรรมชาติของไทย ในเขตพื้นที่ซ้อนทับทางทะเลระหว่างไทย-กัมพูชา และสิทธิเหนือเขาพระวิหาร ซึ่งสามารถปลุกกระแสชาตินิยมต่อต้านกัมพูชาและรัฐบาลทักษิณได้อย่างดี

นอกจากการวาดภาพให้ทักษิณเป็นพวกขายชาติแล้ว เหล่าแกนนำขบวนการฯ ยังสามารถโน้มน้าวให้มวลชนชาตินิยมเชื่อว่า การเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณเป็นการทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของชาติ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่น ที่มีความคิดแบบชาตินิยมสุดขั้วและเกลียดกลัวต่างชาติ กลุ่มนี้ตัดสินใจเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงร่วมกับพธม. ในครั้งแรก เนื่องจากเชื่อและเห็นด้วยกับแกนนำว่า ทักษิณเป็นพวกเอาเปรียบชาติ โดยเล็งกำไรในการขายหุ้นชินคอร์ปให้กับเทมาเส็ก คอร์ปชั่น รวมทั้งยอมให้รัฐบาลกัมพูชาละเมิดอำนาจอธิปไตยไทยเหนือเขาพระวิหาร เอาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยไปแลกกับผลประโยชน์ของตัวเอง นอกจากนี้ ผู้ที่มีแนวคิดสนับสนุนทหารและต่อต้านประชาธิปไตยยังต้องการให้ พธม. เรียกร้องทหารให้เข้าแทรกแซงการเมืองเพื่อจัดการกับรัฐบาลทักษิณ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้ทุกคนจากทุกภาคทั่วประเทศจะให้ความสำคัญกับกรณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีละเมิดผลประโยชน์ของชาติไม่แพ้เรื่องกษัตริย์นิยม ผู้ให้สัมภาษณ์จากกลุ่มศาสนาสันตติอโศกอย่างคุณ ด-สันตติอโศก และกลุ่มอนุรักษ์นิยมอย่างคุณป้า ขา-เพชรบุรี ให้ความเห็นที่สะท้อนฐานคิดเรื่องชาตินิยมผ่านประวัติศาสตร์ชาตินิยมของรัฐไทยที่ฝังลึก คุณ ด-สันตติอโศกกล่าวว่า “ที่นี่ต้องรณรงค์ประกอบพร้อมถึงจะทำการ เห็นว่าอภิสิทธิ์เชื้องชาติตอนจะขึ้นมรดกโลก คิดว่าถ้าเราแพ้ เรื่องนี้ต้องใหญ่แน่ๆ คิดว่าสมัยร้อยกว่าปีก่อนสมัยรัชกาลที่ 1 ลาว มาเลเซีย เขมร เป็นของไทย หมดเลย เพราะเราศึกษาประวัติศาสตร์ ถ้าเราจะเสีย แปลว่าเราจงใจแพ้” (ด-สันตติอโศก, 2556) ส่วนคุณป้า ขา-เพชรบุรี เล่าว่า “ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ตั้งแต่บัดนั้นมา ไม่เคยเจอครั้งไหนที่บ้านเมืองจะแตกแยกเท่าตอนทักษิณเป็นนายก มันไม่ถูก จะแดงหรือเหลืองไม่สำคัญ ขอให้เรารักกันประวัติศาสตร์ก็มี พระนเรศวร สุริโยไท จะทะเลาะกันทำไม.... ” (ขา-เพชรบุรี, 2556) หรือแม่ยก 5 คนจากจังหวัดขอนแก่น ในภาคอีสาน ก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าไม่มีนายกก่อนหน้านี้คนใดที่โกงชาติเท่าทักษิณ แต่ละคนใช้วาทกรรม "ขายชาติ" เชื่อมโยงกับเรื่องการเสียผลประโยชน์จากกรณีดาวเทียมและปัญหาแหล่งน้ำมันกับกัมพูชา เช่น “เพราะบรรหาร ซวลิต ไม่ได้โกงทั้งชาติอย่างเป็นระบบ...เนี่ยนๆ

เหมือนทักษิณ” (จัน-แม่ยกขอนแก่น, 2558; นอ-แม่ยกขอนแก่น, 2558; ป-แม่ยกขอนแก่น, 2558; อ-แม่ยกขอนแก่น, 2558) ในกรุงเทพฯ คุณ แอ-กรุงเทพฯ อธิบายภาพปัญหาว่า เรื่องพลังงานในอ่าวไทย เป็นเรื่องคอขาดบาดตายมากหากตัดสินใจผิด ดังนั้น “ถ้าตัดสินใจพลาดไปแค่นิดเดียวเพียงแค่ 1 องศา น้ำมันที่ควรจะเป็นของคนไทยจะกลายเป็นของเขมรทันที” (แอ-กรุงเทพฯ, 2556) ส่วนลุง ต-กรุงเทพฯ ก็มองว่า ทักษิณร่วมมือและอยู่เบื้องหลังปัญหาการสูญเสียผลประโยชน์ของชาติ (ลุงต.-กรุงเทพฯ, 2556) คุณ จ-กรุงเทพฯ เล่าอย่างมีอารมณ์ว่า เปรียบเทียบปัญหาคอร์รัปชันก่อนหน้านี้กับช่วงเวลารัฐบาลทักษิณ “ยังไม้มันก็คอร์รัปชันทั้งบ้านทั้งเมือง ตอนนั้นยังอยู่ในระดับที่รับได้ ตอนนั้นพรรคไหนก็ทำไม่ว่าจะเป็นพรรคที่เราเชียร์หรือไม่เชียร์ มันเข้ามาถึงทุกส่วน และองค์กร มันเป็น norm [วิถี] ของประเทศ แต่ช่วงทักษิณ เขาเยอะ เขาขายประเทศ” (จ-กรุงเทพฯ, 2558)

นอกจากนี้การรณรงค์ชาตินิยมจากหลากหลายมุมก็ช่วยให้กลุ่มชาตินิยมที่ก่อนหน้านี้เคยขัดแย้งกันหันกลับมาร่วมมือกันในการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณอีกด้วย จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และอุดรธานี พบว่ากลุ่มชาตินิยมขวาจัดที่เคยสนับสนุนการประท้วงต่อต้านต่อต้านรัฐบาลก็มาพบปะในประเด็นเขาพระวิหาร ต่อต้านคอมมิวนิสต์ และนักศึกษาที่พวกเขาเชื่อว่าจะได้รับการสนับสนุนจากต่างชาติในช่วงทศวรรษ 2510-20 มาจับมือร่วมกับกลุ่มชาตินิยมในระดับท้องถิ่น และอดีตสมาชิกขบวนการนิสิตนักศึกษาฝ่ายซ้าย และเสรีนิยมที่เคยสนับสนุนการประท้วงต่อต้านฐานทัพอเมริกาในช่วงสงครามเย็น ซึ่งมีแนวคิดชาตินิยมต่อต้านทหารอเมริกา ในการต่อต้านกลุ่มทุนเหมืองแร่ต่างชาติและรัฐบาลทักษิณ ที่ผลักดันโครงการเหมืองแร่โปรแตสเซียมในจังหวัดอุดรธานี ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในหลายเรื่อง แต่พวกเขาร่วมมือกันผ่านจุดเชื่อมเรื่องความรักชาติและการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ (ป้าพ.-โคราช, 2558)

แนวคิดเรื่องชาตินิยมไม่ได้ถูกใช้เฉพาะในการสร้างแนวร่วมในกลุ่มคนไทยเท่านั้น แกนนำขบวนการต่อต้านทักษิณยังประสบความสำเร็จในการสร้างและใช้ “ชาตินิยมเชิงบิด (twisted nationalism)” ในการดึงดูดกลุ่มชาติพันธุ์หรือเชื้อสายอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ลูกจีน ลูกลาว ลูกแขก ลูกญวน หรือ ฝรั่งเศส ให้เข้าร่วมรณรงค์สนับสนุนชาตินิยมไทย (Tejapira, 2009; 265) ในกรณีคนไทยเชื้อสายจีนเป็นกรณีที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับความสำเร็จของรัฐไทยในกระบวนการกลืนกลายให้คนจีนและคนจีนที่เกิดในไทยรุ่นต่อๆ มากลายเป็นส่วนหนึ่งของคนไทย ทั้งที่ก่อนหน้านี้รัฐไทยเคยรณรงค์ชาตินิยมต่อต้านจีนอย่างรุนแรง (Skinner, 1957, 244-53) โดยแกนนำพรม.ใช้แนวคิดชาตินิยมเชิงบิดในการระดมคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีน ให้เข้าร่วมขบวนการฯ โดยการสร้างชุดคำอธิบายและเรื่องเล่า (narrative) และอัตลักษณ์ใหม่ๆ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับพวกเขาว่าเป็น

“ลูกจีนรักชาติ (ไทย) (Patriotic Thais of Chinese Extraction)” (Tejapira, 2009, 265-66; วีระ หวัง สัจจะโชค, 2557) จากการสัมภาษณ์ คนไทยเชื้อสายจีนจำนวนมาก รับและผลิตซ้ำเรื่องเล่าของเขาเอง ในการอธิบายว่า ทำไมเขาจึงเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ คุณ จัก-กรุงเทพฯ ลูกหลานคนจีนใน ไทย รุ่นที่ 3 เจ้าของกิจการค้าส่งเคมีประกอบอาหาร เล่าถึงความผูกพันที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ไทย ที่ให้ การอุปถัมภ์และโอกาสในการสร้างเนื้อสร้างตัวกับคนจีนโพ้นทะเลในอดีต ตัวอย่างเช่น ครอบครัวเขาที่ หนีความยากจนมาจากประเทศจีน สิ่งเหล่านี้สำหรับเขาถือเป็นบุญคุณที่มีต่อสถาบันกษัตริย์ไทยจน ปัจจุบัน (จัก-กรุงเทพฯ, 2559)

นอกจากนั้นการรณรงค์ผ่านแนวคิด ภาษา และสำนวน ที่อิงศีลธรรมและศาสนา ยังเป็น เครื่องมือที่สำคัญในการดึงดูดกลุ่มศาสนาเข้ามาเป็นพลังสนับสนุนของขบวนการฯ อีกด้วย แกนนำ ขบวนการต่อต้านทักษิณและกลุ่มศาสนา ร่วมกันพัฒนาชุดเรื่องเล่าอิงศีลธรรมจรรยา (moralistic narrative) ในการอธิบายคอร์รัปชัน การใช้อำนาจ ความรุนแรง และมาตรการกดขี่ปิดกั้นเสรีภาพ ทางการเมืองว่า เป็นเรื่องบาป ความชั่ว และเป็นเรื่องผิดศีลธรรม การเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ จึงเป็นเส้นทางที่สำคัญในการต่อสู้กับคนเลวอย่างทักษิณ (ผู้จัดการออนไลน์, 2556c) ภายใต้การชี้นำ ของแกนนำ สาธุศิษย์ของกลุ่มศาสนาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสันติอโศก หลวงตามหาบัว สวณโมก พุทธ อิสระ และอื่นๆ ต่างคล้อยตามกันว่า การเข้าร่วมต่อต้านทักษิณเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางศาสนาที่ จะทำให้สังคมที่เคยถูกทำลายและเสื่อมถอยโดยทักษิณ กลับมาดีและสะอาดขึ้น แกนนำสันติอโศกเรียก ผู้เข้าร่วมจากกลุ่มของเขาว่าเป็น “กองทัพธรรม” และเชิญชวนให้ผู้คนออกมาร่วมชุมนุมผ่านกรอบคิด เชิงศีลธรรม เช่น “ประชาชนต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม” (แซ-สันติอโศก, 2556) ผลที่ออกมาคือ กรอบการอธิบายดังกล่าวมีอิทธิพลต่อผู้เข้าร่วมสนับสนุน มวลชนใช้กรอบคิดนี้ในการโจมตี นักการเมืองและทักษิณ เช่น คุณป้า ขา-เพชรบุรี “เมืองไทยแย่เพราะข้าราชการเลว นักการเมืองไม่ ซื่อสัตย์ ไม่มีคุณธรรม เศรษฐกิจแย่มากๆ เด็กเดี๋ยวนี้อาราธนาศีล อาราธนาธรรมไม่เป็น จะมีคุณธรรม มั้ย? จะไปสอนให้เขาเป็นเจ้าคนนายคน ... ขอให้มีความคุณธรรมในใจ โลกเราก็อยู่ได้โดยสันติ” (ขา-เพชรบุรี , 2556) คุณ ะ-กรุงเทพฯ กล่าวว่า “ทักษิณเป็นคนโลภ” (ระ-กรุงเทพฯ, 2558) และ คุณ ประ-โคราช เล่าว่า “ทำนายไว้ตั้งแต่แรกว่ามีทักษิณจะทำให้เสียหาย โดยส่วนตัวไม่เกลียดเขา ตัวเองสวดมนต์ไหว้พระ เมตตาว่าคนแบบนี้ตายแล้วตกนรก” (ประ-โคราช, 2558; ประ-แม่ยกขอนแก่น, 2558)

ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่นอธิบายจุดเริ่มต้นในการสนับสนุนขบวนการต่อต้าน ทักษิณว่า ผ่านการนำ (guidance) ของผู้นำกลุ่มศาสนาของพวกเขา ถึงแม้ว่าในอดีตจะเคยมีหลายครั้ง ที่กลุ่มศาสนาเหล่านี้ถูกจัดตั้ง หรือรวมตัวกันเป็นพลังสนับสนุนการรณรงค์ทางการเมืองมาแล้วหลาย

ครั้ง แต่ไม่มีครั้งไหนที่จะมีพลังในระดับเดียวกับช่วงขบวนการต่อต้านทักษิณ การมีสมาชิกกลุ่มที่ค่อนข้างถาวร ผู้นำที่เข้มแข็งและเครือข่ายการจัดตั้งที่เป็นระบบตั้งแต่ต้น ทำให้พวกเขากลายเป็นกลุ่มที่มีพลังและความเข้มแข็งเกือบที่สุด ในการระดมมวลชนเพื่อสนับสนุนขบวนการ

ในปีพ.ศ. 2539 เมื่อพลตรีจำลอง ศรีเมือง เชิญให้ทักษิณรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรม แทนเขา ชาวสันติอโศกที่หันมาสนใจต่างก็สนับสนุนทักษิณ นอกจากกลุ่มสันติอโศกแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้เก็บข้อมูลกลุ่มศิษยานุศิษย์ของหลวงตามหาบัว โดยในช่วงต้นพวกเขาต่างชื่นชมในตัวทักษิณ เนื่องจากเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของหลวงตา พวกเขาเชื่อตามคำสอนของหลวงตาที่บอกว่า ทักษิณรวยแต่ไม่โกง เช่น อาจารย์ อร-กรุงเทพฯ หนึ่งในลูกศิษย์ของสันติอโศกเล่าว่า “ศรัทธาจำลอง พอเขาเอาทักษิณมาเราเลยรู้สึกโอเคกับทักษิณ” (อร-กรุงเทพฯ, 2556) คุณ จ-อุดรธานี คุณ เกีย-อุดรธานี และคุณ ลุง น-อุดรธานี ลูกศิษย์หลวงตามหาบัว ก็มีเรื่องเล่าในทำนองเดียวกันถึงอิทธิพลที่หลวงตามีต่อตนเกี่ยวกับทักษิณในช่วงแรก คุณ จ-อุดรธานี “หลวงตาบอกให้เลือกทักษิณ เพราะรวยแล้ว ไม่โกง” (จ-อุดรธานี, 2556) คุณเกีย-อุดรธานี “เว็บไซต์หลวงตา อัปเดตข้อมูลเร็วมาก เพราะทักษิณให้ server ฟรี” (เกีย-อุดรธานี, 2556) และ คุณลุง น-อุดรธานี “ยึดความคิดตามหลวงตามหาบัว เคยลงชื่อตามหลวงตา ช่วยทักษิณ ที่วัด” (ลุงน.-อุดรธานี, 2556)

แต่ในเวลาต่อมา เมื่อทักษิณทิ้งพรรคพลังธรรมและหันไปจัดตั้งพรรคใหม่ของเขาเอง พวกเขาเชื่อตามแกนนำว่า ทักษิณเป็นคนนำนักการเมืองโกงกินเข้ามาทำลายพรรคพลังธรรม เมื่อจำลองก็เข้าร่วมกับสนธิ ลิ้มทองกุลในการต่อต้านทักษิณ พวกเขาก็ไม่รีรอที่จะเข้าร่วมสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ ภายใต้การนำของจำลอง เหล่ามวลชนสันติอโศกกลายเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ชุมนุมหลักของขบวนการฯ ที่ทำหน้าที่ดูแลงานด้านการจัดการ ทั้งด้านเวที อาหาร และสวัสดิการของการชุมนุมในเกือบทุกครั้งของ พทม. ในการอธิบายตัวเอง พวกเขาเล่าถึงความภูมิใจที่ได้ทำงานในฐานะกองทัพอธรรม เพื่อปราบอธรรมทักษิณ เมื่อหลวงตาไม่พอใจทักษิณ พวกเขาก็ดำเนินตามแนวทางของหลวงตาในการต่อต้านทักษิณ พวกเขาเล่าถึงความเชื่อมั่นในการนำของหลวงตา ทั้งในเรื่องทางธรรมและทางโลก สำหรับพวกเขาการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณเป็นการทำกรรมดี เพื่อต่อสู้กับความเลวและความชั่วร้าย เช่น คุณ แอ-อุดรธานี สาธุศิษย์หลวงตามหาบัวผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหลายครั้ง ภายใต้การนำของหลวงตาก่อนขบวนการต่อต้านทักษิณ เล่าถึง บทบาทของหลวงตาที่มีต่อเข้าในการตัดสินใจลุกขึ้นต่อต้านทักษิณในเวลาต่อมา “หลวงตาแนะนำให้ไปฟังรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ รายการนี้รายการเดียวที่จะช่วยประเทศไทย ...หลวงตาเทศน์ว่า ทักษิณนี่เลว ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ที่สุด ก็จริง” (แอ-อุดรธานี, 2556)

ด้วยเหตุผลจากจำนวนที่มาก ความทุ่มเท และลักษณะการเคลื่อนไหวแบบหัวหม่ทะลวงฟัน (militant) ทำให้พวกเขาไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในผู้เข้าร่วมชุมนุมเท่านั้น บทบาทและอำนาจการต่อรองของพวกเขาขยายตัวมากขึ้นต่อการตัดสินใจในการเคลื่อนไหวของขบวนการฯ จากการเป็น

เพียงผู้สนับสนุนที่มาทีหลัง ภายในเวลาไม่นานพวกเขาเริ่มเข้ายึดกุมพื้นที่ของแกนนำในหลากหลายระดับ และประสบความสำเร็จในการผลักดันแนวคิดอนุรักษนิยม ให้กลายเป็นยุทธศาสตร์และแนวคิดหลักของขบวนการฯ จากการเก็บข้อมูลมวลชนจำนวนกว่า 100 คนในหลายจังหวัด กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่นเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 75 ของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด (ดูตารางที่ 7 การแบ่งแยกประเภทความหลากหลายทางอุดมการณ์และยุทธศาสตร์เชิงอุดมการณ์ของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ)

ตารางที่ 7 การแบ่งแยกประเภทความหลากหลายทางอุดมการณ์และยุทธศาสตร์เชิงอุดมการณ์ของผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ

	ยุทธศาสตร์เชิงอุดมการณ์ (ideological strategy)	จำนวน
1	กลุ่มอนุรักษนิยมแบบเหนียวแน่น (Unswerving conservatives: UC)	75
2	กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม (Compromised Liberal: CL)	11
3	กลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (Marginalised liberals: ML)	14
	รวม	100

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

นอกเหนือจากจำนวน การทุ่มเทร่างกาย เวลา และเงินทอง รวมทั้งการเคลื่อนไหวที่เน้นการต่อสู้ (militant) ทำให้พวกเขากลายเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหวต่อสู้เมื่อต้องเผชิญหน้ากับรัฐและมวลชนฝ่ายตรงข้าม จากข้อมูลการสัมภาษณ์มวลชนกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น โดยเฉพาะในต่างจังหวัด สะท้อนว่าพวกเขาเป็นกลุ่มที่ทุ่มสุดตัว เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเสรีนิยมอีก 2 กลุ่ม คนที่มีฐานะดีในกลุ่มนี้ทุ่มเทเงินทองและทรัพยากรที่เขามีให้กับขบวนการต่อต้านทักษิณ สำหรับคนที่มีฐานะไม่ดีก็ทุ่มเทเวลาเข้าร่วมเป็นผู้ชุมนุมเต็มเวลา (full-time protester) กินนอนในที่ชุมนุมทั้งในกรุงเทพฯ และเข้าร่วมสนับสนุนเวทีในต่างจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ จากการเก็บข้อมูลกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น 75 คน มี 57 หรือร้อยละ 76 จากทั้งหมดยืนยันว่าพวกเขาเข้าร่วมชุมนุมเต็มเวลาและกินอยู่หลับนอนในที่ชุมนุม (full-time sleep-in protesters) ในขณะที่กลุ่มเสรีนิยม 8 จาก 25 คน หรือ ร้อยละ 32

เท่านั้น ที่ให้ข้อมูลว่าเป็นผู้ชุมนุมเต็มเวลา ส่วนพวกที่ไม่เข้าเต็มเวลาจะประเมินอย่างรอบด้านก่อนว่าปลอดภัย จึงเข้าร่วมการชุมนุม เช่น คุณ ธ-กรุงเทพฯ อธิบายว่าเขาจะต้องติดตามข่าวสารมากพอ เมื่อรู้ว่าการชุมนุมมีความปลอดภัยในระดับหนึ่งจึงจะตัดสินใจเข้าร่วมในแต่ละครั้ง “เวลาไปรู้สึกกว่าตัวเองตามข่าวมากพอ และรู้ว่า อะไรปลอดภัย อะไรควรไปไม่ควรไป” (ธ-กรุงเทพฯ, 2558)

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ได้เห็นภาพตัวอย่างเรื่องราวที่น่าสนใจของการก่อตัวและการจัดตั้งอย่างเป็นระบบของกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่นหลายกลุ่ม เช่น มวลชนกษัตริย์นิยมในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นระบบ สามารถระดมมวลชนในพื้นที่สับเปลี่ยนเวรกันเป็นมวลชนถาวรร่วมการชุมนุมในกรุงเทพฯ ในขณะที่สมาชิกผู้มีฐานะในพื้นที่ทำหน้าที่จัดเตรียมยานพาหนะ และเสปียงอาหารให้กับผู้ชุมนุมจากเขตของตัวเอง กลุ่มชาตินิยมในจังหวัดนครราชสีมา และขอนแก่นจัดเตรียมรถบัส รถรงค์ “เต็มออก เต็มออก” เพื่อระดมมวลชนในจังหวัดเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงรัฐบาลไทยและกัมพูชาในกรณีเขาพระวิหารที่เขตชายแดนไทย-กัมพูชา ภายใต้การนำของแกนนำจากกรุงเทพฯ (ชา-เพชรบุรี, 2556; แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มศาสนาอุทิศชีวิตของพวกเขาในการจัดเตรียมกำลังและสวัสดิการ เพื่อสนับสนุนการชุมนุมในกรุงเทพฯ ในเกือบทุกรอบของการชุมนุม โดยเฉพาะกลุ่มสันติอโศก คุณ ป-เชียงใหม่ ผู้ทำงานใกล้ชิดกับสันติอโศกที่จังหวัดเชียงใหม่เล่าว่า “ทุกคนต้องฟังสันติอโศกหมด ทั้งแง่ของมวลชนและการจัดตั้งการชุมนุม เพราะ 1. มวลชนสันติอโศกเยอะ 2. อาหารเขาเยอะ 3. ทุกอย่างที่เขาให้คือฟรี ยา อาหาร น้ำ สันติอโศกคือตัวเชื่อม เขาช่วยทุกกลุ่ม เขามองว่าถ้าไม่ทำประเทศล่มจมแน่นอน ทักษิณชายหมด” (ป้าป.-เชียงใหม่, 2556)

นอกจากสมาชิกที่ทุ่มเทแรงงานและเวลาในการเข้าร่วมแล้ว ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอนุรักษ์นิยมเหนียวแน่นที่มีกำลังทรัพย์แต่ไม่สะดวกในการเข้าร่วมโดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ ก็ให้การสนับสนุนด้านการเงินเป็นหลัก เช่น ป้า ญ-กรุงเทพฯ เจ้าของบั้งแก๊สในจังหวัดกรุงเทพฯ “สนับสนุนที่สุด ให้เงินอย่างเดียวให้หลักหมื่น” (ป้าญ.-กรุงเทพฯ, 2556) และ คุณ ร-กรุงเทพฯ ผู้จัดการแผนกบริษัทคอมพิวเตอร์ จากจังหวัดเชียงใหม่ที่มาทำงานที่กรุงเทพฯ “ช่วงที่ hardcore เราจะไม่เสีงชีวิต เช่นตอนยึดทำเนียบ ยึดสนามบินไม่ไป เพราะถ้าลำบากมากเราก็ไม่ไป อย่างกปปส. อยู่ในกทม.เราไปง่าย ให้เราไปกินๆนอนๆ เราไม่ไป แต่เราขอบคุณเขานะ ไม่เห็นด้วยกับยุทธวิธีในการยึดสนามบิน แต่ถ้าไม่มีทางเลือกอื่น ในการจัดการทักษิณก็โอเค แต่ตอนนั้นเรายังไม่ได้อินมาก เรามาอินมากช่วง กปปส. แต่เราสนับสนุนการเงินเขาเท่าที่เราทำได้” (ร-กรุงเทพฯ, 2558)

นอกเหนือจากจำนวนและความทุ่มเทของพวกเขาแล้วที่ทำให้พวกเขามีบทบาทและอิทธิพลสูงในขบวนการต่อต้านทักษิณ กลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่นยังเป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นกองหน้าในการต่อสู้ประจันหน้ากับเจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายตรงข้าม และเป็นกลุ่มที่ยืนหยัดผลักดันยุทธศาสตร์และแนวคิดอนุรักษนิยมแบบสุดขั้ว พวกเขาพัฒนาความเกลียดชังทักษิณและกลุ่มคนเสื้อแดง โดยมองว่าคนเหล่านี้เป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อความเป็นชาติ และสถาบันกษัตริย์ พวกเขาพัฒนากลุ่มของตนให้กลายเป็นกองกำลังแนวหน้าเพื่อต่อสู้และพร้อมเผชิญหน้ากับศัตรู กลุ่มฝ่ายขวาเหล่านี้ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เป็น “การ์ด (security guard)” ปลัดเปลี่ยนเวรยามเฝ้าตรวจตราความเรียบร้อยให้กับผู้ชุมนุม และพร้อมเป็นแนวหน้าเพื่อต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐ หากบุกเข้ามายึดพื้นที่การชุมนุมคืนหรือผลักดันให้ยุติการชุมนุม ตัวอย่างที่พบจากการเก็บข้อมูลในจังหวัดอุดรธานี ที่ได้ชื่อว่าเป็นแนวหน้าหัวหมุ่ทะเลวงพันที่สำคัญในการต่อต้านและต่อสู้กับมวลเสื้อแดง ทั้งในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีและในระดับประเทศ พวกเขามีชื่อเสียงในกลุ่มมวลชนเสื้อเหลือง ว่าเป็นกลุ่มที่เน้นแนวทางต่อสู้เผชิญหน้ากับฝ่ายตรงข้าม มากที่สุดกลุ่มหนึ่งในการชุมนุมที่กรุงเทพฯหลายต่อหลายครั้ง จังหวัดอุดรธานีได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีแกนนำและมวลชนเสื้อแดงที่เข้มแข็งและใช้แนวทางการต่อสู้ที่รุนแรง คุณจ-อุดรธานี หนึ่งในแกนนำ จังหวัดอุดรธานี เล่าถึงความเตรียมพร้อมในการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ทั้งที่รู้ว่าต้องพบกับความรุนแรง “ครั้งแรกไม่ได้ไป ... ครั้งที่ 2 ไปคนอุดร 3 รถทัวร์ คนเดิมๆ รู้จักกันหมด.... เราเตรียมอุปกรณ์ป้องกันตัวเองไว้แล้ว ไม่ไว้ใจรัฐบาล (ผ้าขนหนู แวนตา ที่อุดหู)” (จ-อุดรธานี, 2556)

ในตอนต้นมวลชนฝ่ายขวาส่วนใหญ่เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณในฐานะผู้เข้าร่วมชุมนุมธรรมดา แต่เมื่อขบวนการฯพัฒนามากขึ้น พวกเขาค่อยๆ พัฒนาตัวเองจนกลายเป็นกลุ่มที่มีพลังและอำนาจในการต่อรองในการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหว และท้ายที่สุดพวกเขาเข้ายึดกุมตำแหน่งแกนนำในหลากหลายพื้นที่ ทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด และกรุงเทพฯ รวมทั้งผลักดันให้แนวทางอนุรักษนิยมกลายเป็นประเด็นและข้อเรียกร้องหลักของขบวนการฯ ตัวอย่างเช่นที่จังหวัดอุดรธานี ในช่วงต้นแกนนำที่มีบทบาทในการจัดตั้งเวทีต่างๆ ในช่วงต้นของพรม. คือพวกเสรีนิยม เช่นคุณ สุ เอ็นจีโอที่ผลักดันเรื่องการต่อต้านเหมืองแร่โปแตส อาจารย์ ย-อุดรธานี อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (สุ-อุดรธานี, 2556; อาจารย์ย.-อุดรธานี, 2556) คุณ ต-อุดรธานี อดีตพยาบาล ซึ่งเป็นพวกเสรีนิยมหัวก้าวหน้า เป็นแกนนำในการจัดตั้งเวทีต่างๆ โดยเริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ต-อุดรธานี, 2556) คุณ สุ-อุดรธานี เล่าว่า “งานราชภัฏเป็นคน organise เลย เพราะทำมือเป็น ในนั้นไม่มีใครทำเป็น” (สุ-อุดรธานี, 2556) แต่ในเวลาต่อมามวลชนอนุรักษนิยมโดยเฉพาะกลุ่มสาธุศิษย์หลวงตามหาบัว ซึ่งมีจำนวนมากว่าและทำงานอย่างแข็งขันจนกลายเป็นทั้งมวลชนหลักและแกนนำ เช่น คุณ เกีย-

อุดรธานี จากเดิมในช่วงต้นเป็นเพียงมวลชนผู้สนับสนุนธรรมดา ต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองใหม่ (เกีย-อุดรธานี, 2556) คุณ เป-อุดรธานีเจ้าของร้านขายยา ในอำเภอเมือง ลงไปทำงานเต็มตัวในฐานะผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อรักษาความปลอดภัยให้การชุมนุมใหญ่ที่หนองประจักษ์ จังหวัดอุดร (เป-อุดรธานี, 2556) ส่วนคุณ จ-อุดรธานี ศิษย์รุ่นใหม่ของวัดบ้านตาด จากที่เป็นมวลชนธรรมดา เธอเข้ามาเป็นผู้จัดการวิฑู (ชุมชน) ที่ถ่ายทอดรายการสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานคนสำคัญของกลุ่มต่อต้านทักษิณในจังหวัดอุดรธานี (จ-อุดรธานี, 2556)

การจัดตั้งชนชั้นกลางที่ไม่เคยถูกการจัดตั้งเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองมวลชน

ยุทธศาสตร์สำคัญอีกอันหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงขบวนการต่อต้านทักษิณจากขบวนการเคลื่อนไหวที่ประกอบไปด้วยพลังที่หลากหลายสู่ขบวนการอนุรักษ์นิยมคือ การจัดตั้งและระดมการสนับสนุนจากชนชั้นกลางโดยใช้อุดมการณ์อนุรักษ์นิยมเป็นกลไกหลัก โดยเฉพาะชนชั้นกลางที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยถูกจัดตั้งทางการเมือง ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเมือง ไม่เคยสนใจติดตามข่าวสารการเมือง หรือสนับสนุนพรรคการเมืองเช่นพรรคประชาธิปัตย์หรือพลังธรรม ก่อนเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณจากการสัมภาษณ์ คน 100 คน มี 76 คนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ตรงในการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องกดดันรัฐ หรือผู้มีอำนาจในกระบวนการทางนโยบาย การชุมนุมประท้วง ฯลฯ เช่น คุณ อ กลุ่มแม่ยกฐานะดีจากขอนแก่นเล่าว่า “ยุคก่อนๆ ไม่ออกเลย จนมาถึงยุคทักษิณ” (อ-แม่ยกขอนแก่น, 2558)

นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากใน 63 คนนี้ไม่เคยแม้กระทั่งสนใจหรือติดตามข่าวสารการเมือง หลายคนให้เหตุผลว่า พวกเขาเบื่อหน่ายการติดตามข่าวการเมืองไม่ว่าจะจากสื่อใดก็ตามสำหรับพวกเขาการเมืองและการเลือกตั้งเป็นเรื่องไกลตัว สกปรก เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน และไม่มีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น พวกเขาเกือบทั้งหมดภูมิใจที่จะกล่าวว่า พวกเขาไม่เคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองที่สกปรก ซึ่งแตกต่างจากพวกเสรีนิยมที่ภูมิใจที่จะกล่าวว่า ตัวเองตามข่าวการเมืองอย่างใกล้ชิด คุณ พล-ลำพูน ผู้สนับสนุนสันติโตศกที่จังหวัดลำพูนเล่าว่า “เฉยๆ ไม่ได้รู้สึกอะไร ไม่ได้สนใจการเมืองมากเท่าไร อ่านหนังสือพิมพ์น้อยมาก” (พล-ลำพูน, 2556) ป้าชา จากจังหวัดเพชรบุรีกล่าวว่า “ไม่ได้สนใจการเมือง ช่วงนั้นทำมาหากินเลี้ยงลูกตามปกติ” (ชา-เพชรบุรี, 2556) คุณ ต-ชะอำ ชี้ว่า “ก่อนมีรายการสนธิ์ก็ตามการเมือง แต่ไม่ได้สนใจอะไรมากมาย” (ต-ชะอำ,

2556) หรือแม้แต่ชนชั้นกลางที่มีการศึกษาสูงระดับปริญญาโทก็ยอมรับว่า ตนเองติดตามข่าวสารการเมืองน้อยมาก เช่น คุณ เอ-กรุงเทพฯ พนักงานบริษัทเอกชนชั้นนำของประเทศ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทจากต่างประเทศก็เล่าว่า “เอาเข้าจริงเป็นคนที่ตามข่าวสารการเมืองน้อยมากเมื่อเทียบกับคนอื่น เช่นที่ไป intern ที่ประชาธิปไตย ตอนแรกคิดว่าตัวเองเข้าใจการเมืองมากกว่าคนอื่นทั่วไปในสังคม แต่พอไปรู้เลยว่ามีคนติดตามการเมืองมากกว่า ทำให้รู้ว่าตัวเองไม่รู้เยอะ เลยไม่ค่อยอยากจะพูดเยอะ” (เอ-กรุงเทพฯ, 2558) หรือคุณ เป-กรุงเทพฯ วิศวกรรมการบิน บริษัทการบินแห่งชาติ ก็ยอมรับว่า เธอไม่ได้ติดตามข่าวสารแม้แต่จากช่องที่เป็นกลุ่มต่อต้านทักษิณ ดังนี้ “ไม่ได้ตามเมืองไทยรายสัปดาห์ ไม่ดู ASTV อ่านมติชน แต่พอทักษิณ take over ก็เลิกอ่าน ส่วนใหญ่อ่านในเน็ต ดู fact ไม่ชอบดูวิจารณ์ ไม่ดู blue sky” (เป-กรุงเทพฯ, 2558) แต่ถึงแม้ว่าพวกเขาจะไม่สนใจข่าวสารการเมือง ไม่ได้ตามการเมือง แต่ในฐานะชนชั้นกลางที่มีการศึกษาพวกเขาเชื่อมั่นว่า พวกเขามีวิถึวิจารณ์ทางการเมืองที่ดี คุณ ฝ-กรุงเทพฯ ผู้บริหารระดับกลางบริษัทขายตรงชั้นนำของประเทศเล่าว่า “เป็นคนดูทีวีน้อยมาก ไม่ใช่คนดู astv หรือ blue sky ตลอด จริงๆ ตามข้อมูลน้อยนะ แต่คิดว่าตัวเองก็น่าจะมีวิถึวิจารณ์ที่ดีระดับหนึ่ง อ่านข้อมูลจาก อินเทอร์เน็ตบ้าง (จำไม่ได้ว่ามีข้อมูลอะไรที่ทำให้เปลี่ยน) เช่น บทความ สุรินทร์ ส่วนใหญ่ เป็นพวกปชป. แต่ไม่ชอบดูทีวีเช่น blue sky ดูแล้วกลัว bias ไม่ชอบให้มา motivate เยอะ ชอบฟังข้อเท็จจริงๆ เราคิดว่าเราเลือกเองได้ เสียดายก็ดู อยากรู้เขาคิดอย่างไร” (ฝ-กรุงเทพฯ, 2558)

ถึงแม้จะไม่เคยถูกจัดตั้งทางการเมืองเพื่อการเมืองมวลชนหรือไม่สนใจติดตามสถานการณ์ทางการเมือง แต่ชนชั้นกลางผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ ระบุชัดเจนว่า พวกเขาเลือกสนับสนุนพรรคการเมือง 2 พรรค ได้แก่ พลังธรรม หรือประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลและหลักการในเชิงศีลธรรม ความดี และความใกล้เคียงทางชนชั้น มากกว่าประสิทธิภาพหรือนโยบายของพรรค จากผู้ให้ข้อมูล 100 คน ผู้ที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยมีประสบการณ์และความสนใจทางการเมือง 76 คนนั้น 44 สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์อย่างต่อเนื่อง 18 คน สนับสนุนพรรคพลังธรรม (หรือพรรคเพื่อฟ้าดินในเวลาต่อมา) และ 14 คนที่ไม่สนับสนุนพรรคใดเลย (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 พรรคการเมืองที่ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณผู้ที่ไม่เคยถูกจัดตั้งทางการเมืองหรือไม่สนใจติดตามสถานการณ์ทางการเมืองก่อน เข้าร่วมขบวนการ

	จำนวน	ผู้ไม่สนับสนุน	รวม
สนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์	44	56	100
สนับสนุนพรรคพลังธรรม	18	82	100
ไม่สนับสนุนพรรคใดเลย	14	51	100
<u>รวม</u>	<u>76</u>		

(รวบรวมจากการสัมภาษณ์)

ผู้ที่เลือกสนับสนุนพรรคการเมืองดังกล่าวต่างให้เหตุผลของภาพลักษณ์ความเป็นคนดี เป็นผู้มีการศึกษา และพรรคมีความเป็นสถาบันในเชิงเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองอื่นๆ ในกรณีพรรคประชาธิปัตย์ (ตารางที่ 9 ตัวอย่างความคิดเห็นที่ชนชั้นกลางเลือกสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์)

ตารางที่ 9 ตัวอย่างความคิดเห็นที่ชนชั้นกลางเลือกสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์

ชื่อ	คุณสมบัติและจังหวัด	ความคิดเห็นที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์
พิ-กรุงเทพฯ	อาจารย์มหาวิทยาลัยชื่อดัง จังหวัดกรุงเทพฯ	ตอนแรกนั้นไม่รังเกียจประชาธิปัตย์ ดูดีกว่าพรรคอื่น (พิ-กรุงเทพฯ, 2556)
ฝ-กรุงเทพฯ	ผู้บริหารระดับกลาง บริษัทขายตรงชั้นนำของประเทศ จังหวัดกรุงเทพฯ	ไม่สนใจนักการเมืองและพรรคการเมือง แต่ชอบตัวบุคคลมากกว่าพรรค เช่นชอบอภิสิทธิ์ บังเอิญอยู่ประชาธิปัตย์ แต่ก็ชอบตร.สมคิด (ฝ-กรุงเทพฯ, 2558)
จ-กรุงเทพฯ	พนักงานบริษัทอุปโภคบริโภคยักษ์ใหญ่ของประเทศ จังหวัดกรุงเทพฯ	พ่อแม่เชียร์ใครก็เชียร์ตาม พ่อแม่เชียร์ประชาธิปัตย์ตลอด (จ-กรุงเทพฯ, 2558)
ป้า ญา - กรุงเทพฯ	เจ้าของปั๊มแก๊สย่านรามคำแหง จังหวัดกรุงเทพฯ	เลือกประชาธิปัตย์ตลอด พวกที่แยกตัวออกไปคือพวกตัวแสบ เป็นพรรคที่ดูดีที่สุดในชอบการบริหารแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ชอบที่ซ้าอย่างเดียว แต่นโยบายเขาก็เป็นไปได้ นอกใจประชาธิปัตย์ครั้งเดียว ไปเลือกจำลองบอกเหตุผลไม่ได้ เขามีข้อดีมากกว่า (ป้าญา.-กรุงเทพฯ, 2556)

เอ-กรุงเทพฯ	พนักงานบริษัทพลังงานยักษ์ใหญ่ ของประเทศ จังหวัดกรุงเทพฯ	ชอบประชาธิปไตย พรรคอื่นมันเป็นพรรค เพื่อหัวหน้าพรรค แต่ประชาธิปไตยเป็น พรรคที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน ถึงบางคนจะ ทำงานไม่ดี ไม่มีน้ำยา แต่คิดว่าทุกคนเป็น คนดี หัวหน้าพรรคเป็นคนดี ลูกกระจอกถึง จะไม่ดีก็ทำอะไรไม่ได้มากนัก พรรคอื่นทุก อย่างโรยหน้า พอตัวเองไป ปัญหาผุด ขึ้นมาเยอะแยะ ปัญหาจะมาเพียบ จริงๆ มันเป็นอย่างนี้มาหลายรัฐบาล ทั้งบริหาร ชวลิต ทำจนและ แล้วสุดท้ายประชาธิปไตย ต้องเข้ามารับผิดชอบ ประชาชนเลือกคน ใหม่ก่อน พอมีปัญหา ให้ประชาธิปไตย เข้า มาแก้ เลยไม่มีผลงาน เพราะแก้ของเก่ายังไม่ สำเร็จเลย (เอ-กรุงเทพฯ, 2558)
ว-ขอนแก่น	อดีต ประธานสภาอุตสาหกรรม และ อดีต ว่าที่ ผู้ ส ม ค ร ส . ส . พรรค ประชาธิปไตย จังหวัด ขอนแก่น	ชอบ ประชาธิปไตย ตั้งแต่เด็ก เห็นว่า การเมืองเป็นธุรกิจ แต่ประชาธิปไตย เห็นว่า มีนักธุรกิจน้อยสุด (ว-ขอนแก่น, 2558)
ธ-ขอนแก่น	เพาะพันธ์สุนัขขาย จังหวัดขอนแก่น	ลึกๆ ในใจแล้วค่อนข้างเชียร์ประชาธิปไตย เพราะคิดว่าเลวน้อย ยังมีคนดี ๆ อยู่ (ธ- ขอนแก่น, 2558)
น-อุดรธานี	เจ้าของร้านผ้ามา่าน จังหวัดอุดรธานี	ไม่สนใจเลย วางตัวเป็นกลาง แต่ก็เลือก ประชาธิปไตย แต่ไม่เชียร์ เพราะไม่มี ตัวเลือก หลังๆ โหวตโน (น-อุดรธานี, 2556)

(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์)

ส่วนในกรณีผู้สนับสนุนพรรคพลังธรรม พวกเขาให้เหตุผลเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของความ
บริสุทธิ์ ปราศจากคอร์รัปชันที่เชื่อมโยงกับสันตือโศก พวกเขาต่างบรรยายถึงความเชื่อในความดีมี
ศีลธรรม จ-สันตือโศก นักบวชของสันตือโศก เขียร์ลุงจำลองว่า “ปลื้มปริ่มในช่วงนั้นมาก เชื่อว่าในสังคม
คิดเหมือนกัน คือเขียร์คนดี คนมีศีลธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ ของจำลอง และสมาชิกพรรคพลังธรรม” (จ-
สันตือโศก, 2556) คุณฟ-นครศรีธรรมราช ผู้สนับสนุนจากภาคใต้เล่าว่า “ชอบจำลองอยู่ในศีลในธรรม
ไม่ได้ทำอะไรเพื่อตัวเอง ประทับใจจำลองที่อดอาหาร” (ฟ-นครศรีธรรมราช, 2556) ป้า ป จากเชียงใหม่

เห็นว่า “ชอบจำลองมาก (จำลอง fever) ภาพลักษณ์เชื้อสตัย เสียสละ เห็นว่ากรุงเทพฯ มันเจริญ” (ป้าป.-เชียงใหม่, 2556) และคุณเล-เพชรบุรีเล่าว่า “ชอบในแนวทางที่สันโดษ เป็นคนเรียบง่าย ช่วยเหลือสังคม” (เล-เพชรบุรี, 2556) ส่วนผู้ไม่สนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดเลยโดยเบื้องต้นพวกเขาอธิบายว่า พวกเขามองนักการเมืองส่วนใหญ่ไม่ดี เช่น คุณลุง ต-กรุงเทพฯ แสดงออกอย่างเผด็จร้นว่า “นักการเมืองไม่มีใครดี มีแต่โจรกับมหาโจร” (ลุงต.-กรุงเทพฯ, 2556)

ในการจัดตั้งพวกเขา แคนนำพยายามทำให้พวกเขามีพลังในการต่อสู้ (empower) ผ่านการทำให้พวกเขารู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง และจัดตั้งพวกเขาเข้าสู่โครงสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ไม่แข็งตัวหรือผูกมัดมากจนเกินไป แต่มีลักษณะหลวม (loose structure) ที่ช่วยให้ชนชั้นกลางเหล่านี้ยังรู้สึกว่าพวกเขาไม่ได้ถูกรวบงำ หรือถูกสั่งการโดยอำนาจทางการเมืองของแกนนำ กลุ่ม หรือพรรคการเมืองใดๆ และรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (independent) ในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง ตัวอย่างที่น่าสนใจคือเรื่องเล่าของเฮีย ช-อุดรธานี เจ้าของร้านขายข้าวมันไก่ จังหวัดอุดรธานี เล่าถึงบรรยากาศช่วงแรกของการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ ที่เขารู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป และเขารู้สึกว่าเป็นกิจกรรมที่แต่ละคนเลือกเองไม่ได้ถูกจัดตั้ง แต่ผ่านการได้รับข้อมูล จนทำให้เขาคิดว่า อยู่เฉยๆ ไม่ได้ต้องเข้าร่วมกิจกรรม “เหมือนมีสภากาแฟคุยกันรู้เรื่อง ปากต่อปาก ประเด็นยกเลิกรายการสนธิ มีรถแห่ที่อุดร เวทีที่สถาบันราชภัฏคู่ขนาน เป็นผู้เข้าร่วม และช่วยสนับสนุน แจกผ้าพันคอ แจกผ้าโพกศีรษะ ไปเวทีอุดรทุกวัน แต่ไม่ได้ไปกทม.” (ช-อุดรธานี, 2556)

นอกจากนั้นการใช้สื่อในรูปแบบใหม่ๆ สำหรับปลายทศวรรษ 2540 ไม่ว่าจะเป็นเคเบิลทีวี เครือข่ายข่าวสังคมออนไลน์ ยังช่วยขยายการรับรู้ในการเข้าถึงกิจกรรมของขบวนการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นผู้สนับสนุนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด หลายต่อหลายคนสะท้อนจุดเริ่มต้นในการเข้าร่วมและติดตามสถานการณ์ผ่านขบวนการต่อต้านทักษิณผ่านการติดตามรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ของคุณสนธิ เช่นคุณ ต-ชะอำ และคุณ นิ-ชะอำ เล่าว่า “ก่อนมีรายการสนธิก็ตามการเมืองแต่ไม่ได้สนใจอะไรมากมาย” (ต-ชะอำ, 2556) และ “เริ่มรับรู้เรื่องราวทักษิณเพราะแม่เปิด ASTV เลยฟังไปด้วย แต่ในหมู่เพื่อนยังไม่มีใครตื่นตัวทางการเมือง ส่วนใหญ่จะไม่สนใจ แต่บางคนสนใจแบบผ่านๆ” (นิ-ชะอำ, 2556) ส่วนคุณ ป-อุดรธานี ทนายความและเจ้าของร้านก๋วยเตี๋ยว เล่าว่า “เริ่มเกลียดทักษิณตอนสนธิออกมาแจช่วงเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจร ก็ติดตามข่าวก่อนเริ่มเข้าไปช่วยกองทัพธรรม เลยเห็นว่ามือบทำเพื่อประเทศจริงๆ” (ทนายป.-อุดรธานี, 2556) หลายคนอธิบายว่าเหมือนถูกล้างสมอง เฮีย จ-อุดรธานี ผู้สนับสนุนผู้แข็งขันจากอุดรธานีเล่าว่า “ดูเมืองไทยรายสัปดาห์บ้าง ชอบสนธิที่พูดเก่ง พอสนธิจัด

รายการสัญจร สวนลุ่มพินี ดิต astv ดูตลอดทั้งวันเหมือน (เฮียจ-อุตรธานี พุดว่า) "โดนล้างสมอง" มา ฟังสนธิที่สวนลุ่มฯเองด้วย" (เฮียจ.-อุตรธานี, 2556)

นอกจากนั้นการถ่ายทอดสดการประชุมตลอดเวลาผ่านเคเบิลทีวีและวิทยุชุมชนยิ่งช่วยขยาย และกระตุ้นความตื่นตัวของผู้ที่เริ่มสนับสนุนตลอดเวลา ไม่ว่าจะสำหรับคนกรุงเทพฯหรือต่างจังหวัด เช่น คุณ ธ-กรุงเทพฯ ผู้ซึ่งติดตามข่าวสารการเมืองอยู่ตลอดเวลาเห็นว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ของการสื่อสาร ทางการเมือง และสร้างมาตรฐานใหม่และเทคโนโลยีการประชุมเลย เห็นว่า "ก็เริ่มมีชม. ตอนนั้นเข้าร่วม อย่างสม่ำเสมอ ตอนที่รัฐบาลสมัครพยายามเซ็นกฎหมายนิรโทษกรรมออกมาก็ออกไปเพราะ เหตุผลนั้น เป็นการชุมนุมในรูปแบบใหม่ ในปี 48-49 ก็ไม่มีแบบนี้ เป็นการชุมนุมที่มีรายการทีวี ถ่ายทอดสด จนตอนหลังก็กลายเป็นมาตรฐานของการชุมนุม ทำให้คนตามได้ตลอด กลายเป็นคนที่ เปิดดู ASTV ตลอด" (ธ-กรุงเทพฯ, 2558) ส่วนอาจารย์ ย-อุตรธานี หนึ่งในแกนนำจังหวัดอุตรธานีตั้งแต่ ช่วยแรกๆ ก็ ยอมรับว่าการถ่ายทอดสดการประชุมจากกรุงเทพฯ ช่วยให้เกิดการสื่อสารที่หลากหลาย มากขึ้นสำหรับคนต่างจังหวัด "วิทยุชุมชนเริ่มเข้ามา ถ่ายทอดจาก กทม. ... ช่วงแรกก็ถ่ายทอดจาก กทม. บางครั้งก็ใช้วิทยากรพูดเอง มีคาราวานร้องเพลงตะวันแดง" (อาจารย์ย.-อุตรธานี, 2556) ในการ กระตุ้นการรับรู้ในหลายจังหวัดได้มีการระดมทุนเพื่อซื้อจานดาวเทียมรับสัญญาณช่อง ASTV แจกให้กับผู้ ที่สนใจ ทนาย ช-โคราช เล่าถึงบรรยากาศของกิจกรรมดังกล่าวที่จังหวัดนครราชสีมาว่า "เน้นกิจกรรม ในโคราชเป็นหลัก มีการแจกจานรับสัญญาณ เรี่ยไรเงินได้เป็นล้าน จัดกิจกรรม talk show เชิญปอง อัญชลี ได้เงิน 5-6 แสนบาท ส่วนหนึ่งก็ให้ที่ที่กรุงเทพฯ ซื้อดาวเทียม และเก็บเป็นเงินทุนที่โคราช" (ทนายช.-โคราช, 2558)

ส่วนคนรุ่นใหม่อธิบายถึงพลังการสื่อสารออนไลน์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น facebook หรือ line เช่น คุณหมอ อ.ประจำมหาวิทยาลัยขอนแก่นอธิบายถึงพลังของ social media ในการรวบรวมมวลชนใน ต่างจังหวัดว่า "กปปส. คนเยอะ เพราะข้อมูลข่าวสารกระจาย โดยเฉพาะ social media...รวมใน โรงพยาบาลและกระจายสื่อ.. ได้ประมาณ 500 คน ทำผ่าน social media (facebook และ line)" (นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558) ส่วน คุณ ร-กรุงเทพฯ ผู้จัดการแผนก บริษัทโปรแกรมคอมพิวเตอร์แห่ง หนึ่ง ในกรุงเทพฯ เล่าอย่างออกรสชาติการรับรู้ข่าวสารและระดมเพื่อนฝูงผ่าน facebook ว่า "มีเพื่อน จากเหตุการณ์ผ่าน facebook เยอะ - ผ่าน facebook group มันมีพลัง มันมาได้หลายช่องทาง แต่เพื่อน เรากด likeเราก็ได้อ่านแล้ว แต่มันก็ทำให้เรามีศัตรูเยอะ เพราะเราประกาศตัวแรง เพื่อนที่เป็นนักธุรกิจ แต่เป็นสื่อแดงหลายคนฉลาดตอนหลังไม่กล้าเปิดตัวมากนัก แต่เรามั่นใจคิดว่ามาถูกทาง ไม่ต้อง ปกปิด" (ร-กรุงเทพฯ, 2558) นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อใหม่ๆ เช่น การจัดตั้งสถานีวิทยุทางอินเทอร์เน็ต

คุณป้า ป-เชียงใหม่ ผู้สนับสนุนคนสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่เล่าว่า “ป้าเป็นสมาชิกกลุ่มเฟสบุ๊คเชียงใหม่ เครือข่ายผู้เดือดร้อนน้ำมันแพง กลุ่มเชียงใหม่ปกป้องสถาบัน แต่พอมาตอนหลังเขาเริ่มหันเหมาเปิดวิทยุทาง internet และเข้ากับพวกเชียงใหม่จัดการตนเอง” (ป้าป.-เชียงใหม่, 2556)

เนื่องจากในช่วงต้นพวกเขาไม่มีประสบการณ์และทักษะทางการเมือง ชนชั้นกลางเหล่านี้จึงเป็นเพียงผู้เข้าร่วมชุมนุมหน้าใหม่ แต่ภายในเวลาไม่นานพวกเขาก็เริ่มรวมตัวกันกลายเป็นกลุ่มสนับสนุนหลัก และเป็นเครือข่ายการระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวที่สำคัญ จากภูมิหลังของความเป็นชนชั้นกลางระดับสูง (upper middle class) พวกเขาจึงกลายเป็นแหล่งระดมเงินสนับสนุน และการช่วยเหลือทางเทคนิคในการเคลื่อนไหว รวมทั้งเครือข่ายอาชีพและการใช้ชีวิต (life-style) ของพวกเขา ยังช่วยให้ขบวนการฯ สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของเครือข่ายเหล่านี้ที่มาพร้อมกับพวกเขาด้วย ดังนั้นแกนนำของขบวนการเคลื่อนไหว จึงให้ความสำคัญกับคนกลุ่มนี้และให้พื้นที่ทางการเมือง โดยเปิดโอกาสให้พวกเขาเข้าสู่ในของแกนนำส่วนกลาง ผลที่ตามมาคือ ทำให้พวกเขาค่อยๆ มีอำนาจมากขึ้น และกลายเป็นแกนนำในการจัดตั้งในท้องถิ่นต่างๆ

ในการชุมนุมแต่ละครั้งชนชั้นกลางเป็นแหล่งที่มาของการระดมเงินสนับสนุนที่สำคัญ เช่นการชุมนุมของกปปส.ในช่วงปี 2556-2557 แกนนำเปิดเผยว่าตลอดช่วง 6 เดือนของการชุมนุมใช้เงินในการจัดเวทีชุมนุมกว่า 1,400 ล้านบาท โดย 400 ล้านบาทมาจากครอบครัวและพันธมิตรของแกนนำ ส่วนอีก 1,000 ล้านบาท เป็นเงินสดที่ได้รับบริจาคจากผู้สนับสนุนรายย่อยต่างๆ (เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์, 2557) จากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนจำนวนทู่เทเงินทองให้กับการชุมนุม เช่น แม่ยก 5 คนของขอนแก่น เล่าว่า “ช่วงชุมนุมสวนลุมปี 49 ไปกทม. ตลอด (4วัน อยู่กรุงเทพฯ) ไปเพราะเห็นว่าคนน้อย ไม่งั้นไม่ชนะ เอาเงินไปสนับสนุนด้วย ที่ทู่เท เพราะทำเพื่ออนาคต กลัวลูกหลานเป็นเหมือนกัมพูชา” (จัน-แม่ยกขอนแก่น, 2558; นอ-แม่ยกขอนแก่น, 2558; ป-แม่ยกขอนแก่น, 2558; อ-แม่ยกขอนแก่น, 2558) ส่วนผู้สนับสนุนบางคนที่ไม่ให้เงินโดยตรงก็ช่วยสนับสนุน ด้านอื่นๆ เช่น การจัดรถเพื่อจัดคนเข้าร่วมชุมนุมในกรุงเทพฯ เช่น คุณป้า ป-เชียงใหม่ “เชียร์พธม.นี้ไม่ถือว่าเกินตัวนะ จะไม่ให้เงินโดยตรง จะเน้นจัดรถบัสอะไรแบบนี้มากกว่า แต่ก็ให้ตลอดเวลาอยู่แล้ว ให้ในนามคนอื่น ไม่อยากได้หน้า แต่ตอนหลังไม่ได้ให้เลย เพราะเอามาใช้กิจกรรมเรื่องพลังงานหมด ใช้จ่ายอะมาก เด็กมันก็ไม่มีเงิน ใจมีแต่กำลัง มีรุ่นพี่สมทบทุนมาบ้าง” (ป้าป.-เชียงใหม่, 2556) ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าวช่วยให้ผู้เข้าร่วมชุมนุมที่อาจจะไม่พร้อมด้านการเงินสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องเงินทอง เช่น ลุง ก-อุดรธานี ผู้สนับสนุนชาวอุดรธานีที่มีอาชีพเกษตรกร เล่าว่า “เข้าร่วมที่ กทม. จนวันสุดท้าย ทุนในการชุมนุมไม่สิ้นเปลือง ไม่เกินตัว (รถฟรี อาหารฟรี) เครือข่าย” (ลุงก.-อุดรธานี, 2556)

นอกจากทรัพยากรการเงินแล้ว เครือข่ายอาชีพและวิถีชีวิต (life-style) ของชนชั้นกลางในเมืองยังเป็นทุนที่สำคัญในการสร้างและขยายเครือข่ายของขบวนการต่อต้านทักษิณ ไม่ว่าจะเป็เครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ เช่นสภากาแฟ เครือข่ายกีฬา และกิจกรรมสันทนาการ ไปจนถึงเครือข่ายวิชาชีพเป็นจุดเริ่มในการระดมมวลชน นอกจากนั้นยังใช้ทรัพยากรอื่นๆ ที่มีให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคให้การเคลื่อนไหวมีประสิทธิภาพ เช่นสื่อมวลชนที่ใกล้ชิด สถาบันที่ได้รับการยอมรับทางสังคมเป็นที่จัดงาน เฮีย ช-อุดรธานีเจ้าของร้านขายข้าวมันไก่ จังหวัดอุดรธานี เล่าถึงจุดเริ่มต้นในการเข้าร่วมเกิดขึ้นที่สภากาแฟ ผ่านการสนทนาการเมือง จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุน (ช-อุดรธานี, 2556) ในขณะที่เฮีย จ เจ้าของร้านขายทองจังหวัดอุดรธานีเล่าว่า สำหรับเขาจุดเริ่มต้นอยู่ที่เครือข่ายชมรมออกกำลังกาย ที่สวนหนองสิงห์ “ตอนนั้นยังไม่มีเพื่อนที่อุดรมาก มีชมรมวิ่ง jocking ที่สวนหนองสิงห์ แจ็กโค ราชภัฏมาเชิญเข้าไปร่วมประชุม (ซึ่งเขาได้แสดงวิสัยทัศน์ชัดเจนว่ามีความพร้อมเป็นผู้นำ) ... ตอนนั้นไม่ได้คิดสร้างเครือข่าย แต่มีแนวร่วมเข้ามาเยอะ เลยจัดคูขนานที่กรุงเทพ จัดขบวนต่อต้านกองทัพสิงคโปร์ที่มาฝึกในสนามบินอุดร (วีระ สมความคิดมาด้วย) โดนสิงคโปร์ blacklist” (เฮียจ.-อุดรธานี, 2556)

นอกจากเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการแล้ว คุณหมอ อ. จังหวัดขอนแก่น เล่าให้ฟังถึงการใช้ facebook และ line ในการประสานเครือข่ายวิชาชีพ เครือข่ายวิชาชีพ และยังใช้วิชาชีพที่ได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นจุดดึงดูดให้คนเข้าร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหว “รวมในโรงพยาบาลและกระจายในสื่อ.. ได้ประมาณ 500 คน... จัดตั้งแบบไม่เป็นทางการ คอยกันในฝูงเพื่อน แล้วคนคณะอื่นเข้ามาร่วมเช่นพยาบาล เวลาเดินขบวนก็แสดงตัวชัดเจน ใส่เสื้อกาวนั้ ประมาณรอบที่ 3 เกิดการระดมทุนขึ้น จึงได้เข้าไปช่วยกรุงเทพฯ” (นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558) อีกตัวอย่างที่น่าสนใจคือ คุณฝ-กรุงเทพฯ ผู้บริหารระดับกลาง บริษัทขายตรงยักษ์ใหญ่ของประเทศ เล่าถึงบรรยากาศและข้อจำกัดของเครือข่ายในที่ทำงานในการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงในช่วงกปปส.

“ไปตลอด เขามีดีแต่ย ะไร ไปหมด มี 13 shut down กรุงเทพ office ร้าง director ขึ้นมาโวยวายมาก ลากันทั้งออฟฟิศ ตอนนั้นไม่ได้คิดอะไร ไม่ได้คิดว่าจะชนะ แต่เราก็เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทย คนอื่นๆในอนาคตจะรู้ว่าทำไมคนจึงลุกขึ้นมา และคนต่างชาติจะรู้ว่าทำไมคนไทยออกมาเยอะขนาดนี้ แผนกชั้นทั้งแผนกชัดเจน เพราะหัวหน้า director ชัดเจนสิงห์ดำ หัวหน้าชั้นเป็นคนเชื่ออะไรยากมีเหตุมีผลมาก เขามาทางนี้ทำให้เชื่อว่าเรามาถูกทาง แต่การเข้าร่วมระหว่าง นักธุรกิจ แอมแวร์ จะทำอะไรได้มากกว่า แต่พนักงานจะทำแบบนั้นไม่ได้ เราเป็นพนักงานจะต้องติดต่อกับคนหลายๆ กลุ่ม เราต้อง

ทำตัวกลางๆ ไม่ออกตัวชัดเจน เพราะมีเสื้อแดง มันจะไม่ค่อยโอเค เวลาไป ไปส่วนตัว เราไม่ได้รู้จักกับนักธุรกิจแอมแวร์ ในออฟฟิศไปด้วยกัน แต่เจ้านายเขาก็ไปของเขา ส่วนใหญ่ไปกับออฟฟิศ”

(ผ-กรุงเทพ, 2558)

ฐานทรัพยากรอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นใช้สายสัมพันธ์ที่มีกับสื่อในการช่วยประชาสัมพันธ์ให้มาทำข่าว การเคลื่อนไหวในแต่ละครั้งก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ชนชั้นกลางในเมืองโดยเฉพาะในต่างจังหวัดประสบความสำเร็จในการขยายการรับรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวในต่างจังหวัดให้กับสังคมในวงกว้าง เช่น เฮีย อ-อุดรธานี “มีสายสัมพันธ์กับสื่อบ้าง และเคยผลิตสื่อด้วย เหตุการณ์หนองประจักษ์ มีทำข่าว และติดต่อเพื่อน itv-tpbs ด้วย ทำสถานีวิทยุด้วย” (เฮียอ.-อุดรธานี, 2556) รวมทั้งการใช้สถาบันการศึกษาเป็นที่จัดการชุมนุมก็เป็นเงื่อนไขที่ปัญญาชน-ชนชั้นกลางใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้การเคลื่อนไหว อาจารย์ ย-อุดรธานี แห่งสถาบันราชภัฏอุดรธานี เล่าถึงการใช้สถาบันราชภัฏเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดตั้งเครือข่ายและจัดการชุมนุม “ชุมนุมครั้งแรกของโปรเตส ปี 46-47 คึกคักมาก ... ใช้สถานที่คณะวิทยาการจัดการ ราชภัฏ” (อาจารย์ย.-อุดรธานี, 2556)

จากทรัพยากรด้านการเงิน เครือข่ายทางสังคม และ ทูตทางสังคมอื่นๆ ชนชั้นกลางเหล่านี้จากผู้ที่เคยไม่สนใจการเมือง เมื่อเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณพวกเขากลายเป็นกำลังสำคัญ หลายคนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแกนนำและกรรมการทำงานในชุดต่างๆ ทั้งในระดับอำเภอและจังหวัดในหลายช่วงของการชุมนุม หรือแม้กระทั่งได้เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองใหม่ในการลงสมัครรับเลือกตั้งด้วยการเก็บข้อมูลในพื้นที่ต่างจังหวัด มีตัวอย่างที่น่าสนใจ เช่น คุณ อี-อุดรธานี ทำธุรกิจค้าขาย พื้นเพมาจากครอบครัวที่ค่อนข้างกว้างขวางแวดวงชนชั้นกลางของอุดรธานี จากเดิมที่เธอไม่เคยสนใจการเมือง เมื่อเข้าร่วมกันชุมนุมเริ่มต้นด้วยงานสนับสนุนและการจัดเล็ก ๆ น้อยๆ ตั้งแต่เก็บขยะ เตรียมเวที ในช่วงพรม. จากการทำงานอย่างเข้มข้น เธอได้เข้าร่วมเป็นกรรมการเข้าร่วมประชุมในระดับแกนนำของพรม.อุดรธานี และได้รับเลือกให้เป็นเหรียญกษาปณ์พรรคการเมืองใหม่ (อี-อุดรธานี, 2556) ส่วนอีกหลายคน เช่นคุณแป-อุดรธานีและเฮียจ ชนชั้นกลางของอุดรธานี ก็เล่าถึงการทำงานที่ได้ใกล้ชิดกับแกนนำที่กรุงเทพฯ คุณ แป-อุดรธานี เล่าว่า “[ช่วงที่เชิญสุริยใสมาพูดที่อุดรฯ] ผมไปรับที่สนามบินเอง ... ค่อนข้างสนิทเป็นการส่วนตัว” (แป-อุดรธานี, 2556) ส่วนเฮีย จ-อุดรธานีเล่าว่า “สนิทกับสนธิ กินข้าวกับครอบครัวสนธิ ตอนสนธิเปิดพรรค เห็นด้วยกับจุดยืน แต่ไม่รับตำแหน่งคณะกรรมการพรรคสนธิ” (เฮียจ.-อุดรธานี, 2556) หรือคุณ ว-ขอนแก่น อดีตประธานสภาอุตสาหกรรมเล่าว่า ในช่วงทำงานเคลื่อนไหวเขา “ถูกอุปโลกน์เป็นแกนนำกปปส.ขอนแก่น” (ว-ขอนแก่น, 2558) นอกจากนั้นยังมีตัวอย่าง

ที่น่าสนใจอย่าง คุณ ก จังหวัดเพชรบุรี จากคุณครูโรงเรียนแห่งหนึ่งมาก่อนหน้านี้ไม่เคยเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองเลย แต่เนื่องจากคุณพ่ออดีตนายตำรวจเข้าร่วมการเคลื่อนไหวในช่วงพรม. อย่างแข็งขัน จนได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองใหม่ในการลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. แต่คุณพ่อเสียชีวิตกะทันหันทำให้เธอได้รับเลือกเป็นตัวแทนพรรคแทนคุณพ่อในเวลาต่อมา (แม่คุณก-เพชรบุรี, 2556)

ในการตั้งชนชั้นกลางเหล่านี้เข้าร่วมสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ แนวคิดอนุรักษนิยมเป็น โครงสร้างพื้นฐานทางอุดมการณ์หลัก (ideological infrastructure) ที่แก่นำใช้ในการจัดตั้งระดมการเข้าร่วมและรับการสนับสนุนจากพวกเขา ทั้งที่โดยพื้นฐานพวกเขาหลายคนไม่ได้เป็นอนุรักษนิยมตั้งแต่ต้น โดยทั่วไปชนชั้นกลางดำรงชีวิตท่ามกลางโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พวกเขามีแนวคิดค่อนข้างเสรีนิยมต่อหลายประเด็น ทั้งทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ยอมรับประเด็นรักร่วมเพศ (homosexuality) การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน สิทธิแรงงานต่างด้าว พหุวัฒนธรรม รัฐสวัสดิการ ความเท่าเทียมทางสังคม การกระจายอำนาจทางการเมือง ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร พวกเขาต่อต้านการเมืองที่ถูกครอบงำโดยรัฐราชการ (anti-bureaucratic polity) และที่สำคัญหลายคนเคยต่อต้านแนวคิดแบบอำนาจนิยม (anti-authoritarianism) เช่น คุณสิทธิจากเชียงใหม่ เล่าว่า “ศาสนาไม่มีบทบาทต่อตัวเองเลย สนใจในเชิงหลักคิดมากกว่า ไม่สนใจเชิงวัตถุ” (สิทธิ-เชียงใหม่, 2556) ส่วนอาจารย์ พิ-กรุงเทพฯ อาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ อธิบายว่าเขาเห็นด้วยว่านโยบายหลายอย่างของทักษิณมันช่วยส่งเสริมสิทธิของประชาชนและเข้าสนับสนุนแนวทางการกระจายอำนาจ “สนับสนุน 30 บาท เพราะเป็นการที่ทำให้คนทั่วไปได้เข้าถึง เอกอภิมหาทุนหมู่บ้าน ก็สนับสนุนในหลักการ ในการเป็น self-management ถือเป็นการกระจายอำนาจ แต่สิ่งนี้ก็เพียงแค่หลักการ” (พิ-กรุงเทพฯ, 2556) ในขณะที่คนรุ่นใหม่ในกรุงเทพฯ อย่างคุณ ช และคุณจ-กรุงเทพฯ เห็นด้วยกับเรื่องอยู่ก่อนแต่ง และเรื่องนิสิตนักศึกษาไม่ต้องใส่ชุดนักเรียน (จ-กรุงเทพฯ, 2558; ช-กรุงเทพฯ, 2558)

อย่างไรก็ตามแทนที่จะเลือกใช้หรือผลักดันแนวคิดแบบเสรีนิยมในการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ พวกเขากลับรับแนวคิดและจับมือกับพลังอนุรักษนิยมในการรณรงค์ประเด็นชาตินิยม กษัตริย์นิยม และแนวทางที่เน้นศีลธรรมเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับรากหญ้า ในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวงานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่ามีสองสาเหตุคือ

หนึ่ง สังคมไทยถูกครอบงำด้วยแนวคิดอนุรักษนิยม การทำความเข้าใจแนวคิดอนุรักษนิยมเป็นเรื่องง่ายกว่าแนวคิดเสรีนิยม การหยิบมันมาใช้เป็นอัตลักษณ์ทางอุดมการณ์เป็นเรื่องง่ายและสะดวกใน

การสร้างความปลอดภัยให้กับกิจกรรมทางการเมืองของพวกเขา ตัวอย่างที่น่าสนใจจากการเก็บข้อมูลคือคุณ ร-กรุงเทพฯ ที่เล่าถึง บทบาทของครอบครัวปลูกฝังวาทกรรมเรื่องความซื่อสัตย์ความดีมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งส่งผลต่อการเลือกสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ผ่านการเชื่อมโยงเรื่องคนดีและคนซื่อสัตย์ และพระราชดำรัสของในหลวงรัชการที่ 9 ที่เธอได้ยืมตลอดเวลาที่ว่า “.....ในบ้านเมืองนี้ มีทั้งคนดี และคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...” (พระบรมราโชวาทในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี 11 ธันวาคม 2512) เธออธิบายผ่านคำพูดของตัวเองว่า “คนดีปกครองคนไม่ดี ผู้นำประกอบไปด้วยทั้งคนดีและคนไม่ดี ทำอย่างไรให้ได้คนดีเป็นผู้นำมาปกครองคนไม่ดี เช่น พิชัย ชวน อภิลิทธิ์ เป็นคนดี” (ร-กรุงเทพฯ, 2558) นอกจากนั้นเธอยังเล่าถึงความทรงจำและความประทับใจในวัยเด็กที่เธอมีต่อพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ ที่เป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณที่ชูประเด็นเรื่องรักชาติรักในหลวง เธอเล่าถึงการเข้าร่วมกบปส.ว่า “มันเป็นมือบพิเศษ ไม่ธรรมดา ทุกคนมี feeling เหมือนกัน รักชาติ รักในหลวง เราเชื่อว่าทุกคนที่มาคิดแบบนี้” (ร-กรุงเทพฯ, 2558)

สอง อัตลักษณ์ทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมช่วยทำให้พวกเขาแตกต่างจากกลุ่มการเมืองอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มสนับสนุนทักษิณ ในขณะที่ทักษิณและมวชนเสื้อแดง อธิบายความชอบธรรมของตัวเองผ่านประชาธิปไตยและเศรษฐกิจแบบตลาด เพื่อต่อสู้กับสถาบันทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม ดังนั้นการแสดงตัวผ่านแนวคิดแบบกษัตริย์นิยมและชาตินิยม เพื่อต่อต้านนักการเมืองผู้ฉ้อฉลจึงทำให้การเคลื่อนไหวทางการเมืองของเขามีความชอบธรรมในการต่อต้านทักษิณและพวก

ผู้เข้าร่วมชุมนุมอธิบายถึงความพิเศษและแตกต่างของพวกเขากับการชุมนุมของเสื้อแดงผ่านความรักชาติ รักสถาบันกษัตริย์ และสถานะภาพทางชนชั้นที่สูงกว่า ทนาย ป-อุดรธานีเล่าว่า “เกลียดทักษิณ ตอนสนธิออกมาแฉ ชวงเมืองไทยรายสัปดาห์ สัญจร ก็ติดตามข่าว แต่ไม่ได้ออกไป แฟนทำงานอยู่โรงบาลวชิระ กทม. ตลอด ก็ไปชุมนุมช่วงมัชวานกับแฟน เข้าไปช่วยยกกองทัพธรรม เลยเห็นว่า มือบทำเพื่อประเทศจริงๆ” (ทนายป.-อุดรธานี, 2556) ส่วนคุณ จ-กรุงเทพฯ เปรียบเทียบมือบกับเสื้อแดงตามความเข้าใจของเธอว่า “มือบดูเป็นมือบผู้ดี มือบอื่นมันดูตะโกน รู้สึกไม่ชอบ มือบนี้มันถูกจริต ที่สามเสนไม่มีตะโกน ลุงมีจิตวิทยาในการโน้มน้าว แล้วก็ใจอ่อนชลี ตอนนั้นไปทุกวัน เป็นมือบที่มีจุดยืนร่วมกัน ถูกจริตกับเรา มันไม่ใช่มือบแบบเสื้อแดงตะโกนด่า ด่าทุกคนที่ขึ้นมาให้ข้อมูล เราไม่ต้องการให้มาด่าๆๆ การจัดการเขาดีมาก นั่งตรงไหนก็ได้ ซึ่งมือบที่อื่น นั่งตรงไหนก็ไม่ได้ยิน บางที

อะไรๆก็เฮ แต่เฮอะไรไม่รู้เรื่อง มันเฮอะไรวะ แต่ที่สามเสนไม่มีเฮเลยนะ มีนิดหน่อยช่วงเจ็บบองและลุง นิดหน่อย หน้าม้าไม่เยอะ คนเยอะมาก” (จ-กรุงเทพ, 2558)

โดยสรุป ในการใช้อุดมการณ์อนุรักษนิยมเพื่อขับเคลื่อนขบวนการต่อต้านทักษิณ แกนนำ ประสบความสำเร็จในการดึงดูดมวลชนฝ่ายขวา และชนชั้นกลางผู้ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยเข้าร่วมการเมือง มวลชนมาก่อน ให้เข้าร่วมสนับสนุนขบวนการฯ เนื่องจากจำนวน ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม ความทุ่มเทและแนวทางการต่อสู้แบบเอาเป็นเอาตาย (militant) ของพวกเขาที่มากทำให้พวกเขาจาก เดิมที่เป็นเพียงมวลชนผู้เข้าร่วมชุมนุมธรรมดาค่อย ๆ กลายเป็นพลังที่มีอิทธิพลและความสำคัญใน ขบวนการฯ

เหตุใดกลุ่มเสรีนิยมยอมประนีประนอมกับกลุ่มแบบอนุรักษนิยม?

ในการวิเคราะห์หาคำตอบว่าเหตุใดพลังเสรีนิยมยังยอมประนีประนอมกับปีกและแนวคิดแบบ อนุรักษนิยม งานชิ้นนี้เสนอว่า *ประการแรก* ผู้สนับสนุนปีกเสรีนิยมและปีกก้าวหน้ากลุ่มต่างๆ ยอมเพื่อ แลกเปลี่ยนกับอำนาจ ทรัพยากร และเครือข่ายทางการเมือง ที่จะสนับสนุนประเด็นทางการเมืองของ พวกเขา *ประการที่ 2* จากการเก็บข้อมูลพบว่า ถึงแม้ว่าพวกเขาจะยังไม่ได้ยอมรับปีกอนุรักษนิยมและ แนวคิดอนุรักษนิยมในช่วงต้น แต่พลังกรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำ อะไรเดี๋ยวนี้ (Threat-Mega Crisis-Action Now)” ทำให้ปีกเสรีนิยมจำนวนมากเชื่อปีกอนุรักษนิยมว่า ทักษิณเป็นภัยคุกคามร่วมของทุกกลุ่ม มากกว่าชนชั้นอนุรักษนิยมและชนชั้นนำเก่า รวมทั้งเชื่อว่า นโยบายและสิ่งที่ทักษิณทำทุกอย่างจะผลักดันให้ประเทศเข้าสู่วิกฤตครั้งใหญ่ การเข้าร่วมขบวนการ ต่อต้านทักษิณเป็นทางเลือกเดียวที่เหลืออยู่ในการยับยั้งวิกฤตการณ์ในครั้งนี้

การประนีประนอมเพื่อ อำนาจ ทรัพยากร และความชอบธรรมทางการเมือง

ภายใต้รัฐบาลทักษิณ ผู้สนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณที่มีแนวคิดแบบเสรีนิยมก้าวหน้าและ ตื่นตัวทางการเมืองเหล่านี้ ต้องเผชิญกับปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการถูกจำกัดพื้นที่และโอกาส ทางการเมืองในการแสดงออกทั้งข้อเรียกร้องและการรณรงค์ เอ็นจีโอ สื่อมวลชน และนักกิจกรรมทาง สังคมเคยถูกละเมิดสิทธิและถูกกดขี่ โดยการใช้อำนาจของรัฐบาลทักษิณ (Pye & Schaffar, 2008; Tejapira, 2006) ตัวอย่างในพื้นที่ต่างจังหวัด สื่อถูกปิดกั้นอย่างรุนแรง พวกเขาต้องทำงานอย่างหนักใน การเผยแพร่ข้อมูลให้ชาวบ้านรับรู้ ดังที่อาจารย์เอส-เซียงใหม่กล่าวว่า “สื่อกระแสหลัก รู้้น้อยมาก

เริ่มต้นข้อมูลจากสนธิ (เมืองไทยรายสัปดาห์) ติดตามอยู่ตลอด ทำให้รู้ข้อมูลทัศนคติมาก ฟังข้อมูลสนธิเป็นหลัก ทำให้ตระหนักถึงระบอบทักษิณ เราเลยพยายามเผยแพร่ข้อมูลให้ชาวบ้านรับรู้ เริ่มจากให้ความรู้ นักศึกษาก่อน แต่นักศึกษาให้ความสนใจน้อยมาก สื่อทำให้นักศึกษาไม่สนใจโลกภายนอก ไม่ได้ตาม ASTV อ่านผู้จัดการ มติชน” (เอส-เชียงใหม่, 2556)

จากจุดนี้ พวกเขาจึงกลายเป็นกลุ่มแรกๆ ที่เข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณตั้งแต่ต้น พวกเขาได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือทั้งทางด้านการเงิน และอื่นๆ จากเครือข่ายชนชั้นนำ และมวลชนอนุรักษ์นิยมในขั้วเคลื่อนไหวขบวนการต่อต้านทักษิณ ในการเข้าร่วมขบวนการดังกล่าว พวกเขามีโอกาสผลักดันประเด็นและข้อเรียกร้องของพวกเขา ผ่านขบวนการต่อต้านทักษิณ และยังทำให้พวกเขามีอำนาจต่อรองกับทักษิณมากขึ้นอีกด้วย (เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2557a) นอกจากนั้นในตอนต้นพวกเขายังได้รับตำแหน่งและสถานะผู้นำ ในการเคลื่อนไหวของขบวนการฯ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เนื่องจากพวกเขามีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวมวลชนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ

นอกจากนั้นนักกิจกรรมทางการเมืองชั้นนำหลายคน โดยเฉพาะแกนนำในกรุงเทพฯ ที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางอำนาจทางการเมือง ยอมร่วมมือกับรัฐบาลทหารในฐานะพันธมิตรทางการเมือง และยอมประนีประนอมกับยุทธศาสตร์เชิงอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม ในฐานะเครื่องมือในการต่อสู้กับทักษิณ เพื่อผลักดันข้อเรียกร้อง และเพื่อเพิ่มความชอบธรรมให้กับบทบาททางการเมืองของพวกเขา หลายคนที่สังคมนิยมว่ามีแนวคิดเสรีนิยมและก้าวหน้า ร่วมมือรับคณะรัฐประหารโดยยอมรับตำแหน่งที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลทหาร เช่น สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ ตำแหน่งกรรมการในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฯลฯ มีเพียงไม่กี่คนที่เริ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทหาร โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่และข้อเรียกร้องทางการเมืองของพวกเขา ถูกคุกคามโดยรัฐบาลทหาร (ประชาไท, 2559; มติชนออนไลน์, 2559) เหตุผลที่พวกเขายอมประนีประนอมกับฝ่ายอนุรักษ์นิยมมีลักษณะคล้ายกับแกนนำพรม. คือการเลือกผ่านการคิดคำนวณผลได้ผลเสียแล้ว (rational option) โดยธงชัย (2008) เห็นว่าคนพวกนี้เป็นพวกปฏิบัตินิยม คือถึงแม้ว่าเขาจะตั้งคำถามกับแนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม แต่เพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ และทรัพยากรทางการเมืองที่จะช่วยให้ข้อเรียกร้องของเขาสำเร็จ พวกเขาจึงยอมร่วมมือกับพลังอนุรักษ์นิยม

จากการเก็บข้อมูลในต่างจังหวัดพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีพื้นฐานทางความคิดและประสบการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยม ก็เป็นกลุ่มแรกๆ ที่เข้าไปเป็นกำลังสำคัญในการระดมมวลชนในระดับท้องถิ่นเพื่อเข้าร่วมต่อสู้กับรัฐบาลทักษิณ ถึงแม้ว่าหลายคนไม่เห็นด้วยกับการชูประเด็นชาตินิยมและชาตินิยมสุดขั้ว แต่พวกเขาก็ไม่แสดงออกมา และพยายามทำงานเพื่อเสริมกำลังให้กับการ

เคลื่อนไหวต่อไป เช่น คุณ ปอ จากจังหวัดอุดรธานี เติบโตในครอบครัวชนชั้นกลางในเมืองอุดรที่ค่อนข้างมีฐานะ ด้วยพื้นฐานการศึกษาที่ค่อนข้างสูงจากกรุงเทพฯ จบชั้นมัธยมที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน และปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาโทจากประเทศสหรัฐอเมริกา และปริญญาเอกด้านการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศไทย เขาเริ่มทำกิจกรรมตั้งแต่อยู่มหาวิทยาลัย ทั้งประท้วงอธิการบดีและทำงานในองค์กรนักศึกษาในธรรมศาสตร์ สนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหลายด้าน ช่วงการเคลื่อนไหวในอุดรธานี เขาเป็นแกนนำช่วยเหลือประสานงานตลอดเห็นภาพรวมขององค์กรเป็นอย่างดี รวมทั้งรับตำแหน่งตัวแทนและแกนนำของพรรคการเมืองใหม่ในช่วงการก่อตั้งพรรคฯ โดยฐานคิดเขาไม่ได้เป็นอนุรักษนิยม เขาไม่ได้ให้ความสำคัญกับ ประเด็นกษัตริย์นิยมและชาตินิยมสุดขั้ว แต่จากการให้สัมภาษณ์เขายอมรับว่า เขายังคงทำหน้าที่จัดประสานงานและสนับสนุนขบวนการต่อไป โดยไม่ได้เฝ้าถึงการลุกขึ้นคัดค้านประเด็นดังกล่าว “กับ ม.7 เจยๆ ไม่ได้เห็นด้วย[เรื่องเขาพระวิหาร] ไม่ค่อยรู้เนื้อหาเท่าไร แต่เป็นสาย organize มากกว่า” (ปอ-อุดรธานี, 2556)

พลังกรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้”

การอธิบายฝ่ายเสรีนิยมว่าร่วมมือกับฝ่ายอนุรักษนิยม หรือบางครั้งถึงขั้นเห็นด้วยกับกรอบคิดแบบอนุรักษนิยม เพียงเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนด้านอำนาจและทรัพยากรการเคลื่อนไหวนั้น ไม่เพียงพอ งานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่า ต้องพิจารณาถึงพลังของกระบวนการสร้างกรอบโครงความคิด (framing process) และโครงความคิดหลัก (master frame)⁸ ควรคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะการทำความเข้าใจกับพลังกรอบโครงความคิดที่มีอิทธิพล และประสบความสำเร็จในการระดมการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน อย่างกรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้” (*Threat-Mega Crisis-Action Now*)” แกนนำขบวนการต่อต้านทักษิณประสบความสำเร็จในการสร้างกรอบความคิดให้

⁸“กรอบโครงความคิด (frame)” คือ ชุดความคิด ความเชื่อ ประเด็นปัญหา และสัญลักษณ์ ที่ถูกสร้างและรณรงค์โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กรอบโครงความคิดเป็นอุปมา (metaphors) สัญลักษณ์ตัวแทน (symbolic representation) ความรู้ และการรับรู้ (cognitive clue) ที่นำไปสู่พฤติกรรมและกิจกรรม รวมทั้งเสนอชุดทางเลือกการปฏิบัติการณ์ให้กับขบวนการเคลื่อนไหว (Zald, 1996; 261-62) กระบวนการสร้างกรอบโครงความคิด (framing process) เป็นกระบวนการที่กรอบโครงความคิดถูกสร้างขึ้น เพื่อที่จะตอบสนองต่อเป้าหมายและเป้าประสงค์บางอย่างของขบวนการเคลื่อนไหว “กรอบโครงความคิดหลัก (master frame)” ช่วยในการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่แตกต่างและกระจัดกระจายเข้าด้วยกัน และทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์กันอย่างเข้มข้น ระหว่างรัฐและกลุ่มที่ทำทนายรัฐ (Tarrow, 1994; 123 และ 144-50)

ทุกฝ่ายเห็นร่วมกันว่า ทักษิณเป็นภัยคุกคามของทุกคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นนำและมวลชนในปีกอนุรักษนิยม ชนชั้นกลางที่เคยไม่สนใจการเมือง หรือแม้แต่ นักกิจกรรมฝ่ายเสรีนิยมก้าวหน้า

ในขณะที่ทักษิณถูกสร้างให้กลายเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ (mega-threat) ของสถาบันและคุณค่า (value) ทั้งทางการเมืองและสังคมของปีกอนุรักษนิยม โดยเฉพาะการทำทลายสถานะภาพ อำนาจในปัจจุบัน (status quo) ของเครือข่ายกษัตริย์ และผลประโยชน์ของชาติ ฯลฯ (ผู้จัดการรายวันออนไลน์, 2552b) ปีกเสรีนิยมในขบวนการฯ ก็คล้อยตาม และเห็นด้วยกับภาพการบริหารประเทศที่มีลักษณะเผด็จการอำนาจนิยม ที่บิดเบือนการใช้อำนาจ (abuse of power) การผลักดันนโยบายเสรีนิยมใหม่ และปัญหาคอร์รัปชัน ฯลฯ นอกเหนือจากการสร้างกรอบความคิดให้ทักษิณกลายเป็นภัยคุกคามของทุกฝ่ายแล้ว แกนนำขบวนการต่อต้านทักษิณ ยังสร้างกรอบความคิดและตีความปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบาย การทำงาน และการใช้อำนาจของทักษิณว่า เป็นการสร้างวิกฤตการณ์ระดับชาติในแบบที่รุนแรง และไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ไทย ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงมันยังเป็นเรื่องที่ยังต้องถกเถียง ศึกษาและพิสูจน์ว่า ปัญหาเกิดขึ้นจากรัฐบาลทักษิณ หรือเป็นปัญหาของสังคมไทยที่สะสมต่อเนื่องมายาวนาน หรือระดับผลกระทบและความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากรัฐบาลทักษิณรุนแรงกว่ารัฐบาลก่อนหน้านี้ เพียงใด

นอกจากการสร้างทักษิณให้เป็นภัยคุกคามของทุกกลุ่มแล้ว กลุ่มแกนนำก็ประสบความสำเร็จในการเชื่อมโยงทักษิณให้เป็นผู้สร้าง หรือเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ (mega crisis) ของประเทศไทย ผ่านการสร้างเรื่องเล่าแบบใหม่ (new narratives) ผลลัพธ์ของนโยบายและสิ่งที่ทักษิณทำได้สร้างวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ โดยในการสร้างเรื่องเล่าดังกล่าว พวกเขาเชื่อมองค์ประกอบแบบอนุรักษนิยม เข้ากับข้อกังวลของพวกเขาเสรีนิยมผ่านชุดเรื่องเล่าที่สำคัญ 6 เรื่องคือ

เรื่องแรก การเชื่อมโยงการรณรงค์ของกลุ่มอนุรักษนิยมที่เข้ากับกรอบความคิดของข้อกังวลของพวกเขาเสรีนิยม ในด้านหนึ่งแกนนำพธม.และกปปส.โจมตีทักษิณผ่านกรอบอนุรักษนิยมว่าพยายามล้มล้างสถาบันกษัตริย์และสถาปนาสาธารณรัฐ ในอีกด้านหนึ่งพวกเขาเชื่อมโยงสถาบันกษัตริย์กับประเด็นเรื่องการคานอำนาจทางการเมือง (balance of political power) แกนนำพธม.และกปปส.อธิบายสถาบันกษัตริย์ในฐานะพลังทางการเมืองหนึ่งเดียวที่ยังคงสามารถคานกับอำนาจของระบอบทักษิณที่ขยายตัวมากขึ้นทุกขณะ ส่วนประเด็นชาตินิยมแกนนำรณรงค์แนวทางชาตินิยมสุดขั้วโจมตีทักษิณในการขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปให้กับบริษัทเทมาเส็ก สัญชาติสิงคโปร์ และการหลีกเลี่ยงภาษีในการทำธุรกรรมดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันพวกเขารณรงค์ประเด็นนี้ผ่านกรอบความคิดที่เชื่อมกับแนวคิดเสรีนิยมว่า นี่คือนิววิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ของปัญหาการตรวจสอบและความไม่

รับผิดชอบ (accountability) ของนักการเมืองไทย (สุทธิพงษ์ ปรัชฎพฤทธิ, 2555) แต่อย่างไรก็ดีในการรับรู้ถึงสองประเด็นนี้ พวกเสรีนิยมตีความและอธิบายปัญหาดังกล่าวไม่ต่างจากฐานคิดอนุรักษนิยม เช่น คุณชิน จากเพชรบุรีเห็นว่า “ทนไม่ไหวที่สุดกับไทยรักไทย เริ่มจากชุกหุน ที่รู้สึกว่ามันมากเกินไปแล้ว พอมาขายหุนให้เทมาเส็กก็รู้สึกว่ามันหนักหนาสำหรับประเทศไทย” และคุณสิท-เชียงใหม่ เห็นว่า “เขาขายหุนให้เทมาเส็ก ทำให้ไม่ไหวกับทักษิณแล้ว กรณีเทมาเส็กไม่ได้เป็นเรื่องเชิงเทคนิค แต่เป็นสถานะของเขาในฐานะของผู้นำประเทศ แต่พฤติกรรมนี้ไม่ใช่พฤติกรรมที่ผู้นำประเทศควรจะทำ โททกประชาชน มีท่าทีที่ไม่เปิดเผย ผวนกับช่วงนั้นที่มีการปิดกั้นสื่อ คือเขาพยายามใช้อำนาจมากขึ้น ASTV เป็นตัวเร่งปฏิบัติการ” (สิท-เชียงใหม่, 2556) ส่วนคุณ ธ-กรุงเทพฯ กล่าวว่า “จุดเปลี่ยนคือการขายหุน มันเป็นจุดที่สะท้อนว่า พฤติกรรมของคนนั้น เอาเพื่อผลประโยชน์ของตนเองอย่างเดียว ไม่สามารถจะเป็นผู้บริหารต่อไป ดาวเทียมเป็นสมบัติของชาติ เอาไปขายให้บริษัทต่างชาติมันไม่ไหวแล้ว ประเทศไทย คุณเป็นผู้ที่อยู่สูงสุดในฝ่ายบริหาร คุณมีหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของชาติอย่างน้อยน่าจะขายให้คนไทยด้วยกัน ไปร่วมจริงๆ ตอนที่ราชดำเนิน ตอนสวนลุมยังไม่ได้ไป ตอนนั้นมาครอบครัว จึงไปทั้งครอบครัว” (ธ-กรุงเทพฯ, 2558) และอาจารย์ พิ-กรุงเทพฯ เสือแดงประเด็นเรื่องสถาบันฯ และชาตินิยมไม่ต่างจากพวกอนุรักษนิยมว่า เป็นพวกที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากนโยบายทักษิณ และมุ่งหวังให้เกิดความรุนแรงและมุ่งโจมตีสถาบัน ตีความว่า “มีพวกที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง เช่นแท็กซี่ และพวกชาวบ้านเสื้อแดง เครือข่ายหัวคะแนนก็มี บางกลุ่มที่เขาเคลื่อนไหวด้วยความคิดของเขาเอง มีการสร้างวาทกรรมถือเป็นกลุ่มเสื้อแดงความเชื่อ แกนนำมีการวางแผน มีทั้งแกนนำเปิดและแกนนำปิด เป็นพวกวางแผนให้เกิดความรุนแรง มวลชนมีความเข้มแข็ง การโจมตีสถาบัน เป็นไปในทางไม่สร้างสรรค์” (พิ-กรุงเทพฯ, 2556) และในเรื่องชาตินิยมเขามองว่า เป็นการปกป้องผลประโยชน์ของชาติและถูกมหาอำนาจใช้ศาลโลกเพื่อเอาเปรียบประเทศไทย “เขาพระวิหาร เห็นด้วยกับพทม. โดยเฉพาะเรื่องสันปันน้ำแบ่งเขตแดน ไม่ยอมรับคำตัดสินของศาลโลก ไม่ยอมใช้หลักสากลในการแบ่งเขตแดน เห็นว่าศาลโลกไม่ให้ความเป็นธรรม” (พิ-กรุงเทพฯ, 2556) และคุณ สุน-กรุงเทพฯ เล่าว่า “จุดเปลี่ยน [ที่ทำให้เข้าร่วมคือเรื่อง] คอร์รัปชันและประชานิยม เริ่มเมื่อสัมปทานโทรศัพท์ ฟางเส้นสุดท้ายคือขายหุนเทมาเส็ก แล้วไม่ยอมเสียภาษี” (สุน-กรุงเทพฯ, 2556)

เรื่องที่สอง คือ การใช้ความรุนแรงและการกดทับทางการเมืองในการจัดการกับปัญหาชายแดนภาคใต้และสมัชชาคนจน การวิสามัญฆาตกรรมในนโยบายปราบปรามยาเสพติดก็ถูกประณาม และขยายความ (resonate) ในฐานะวิกฤตการณ์ทางการเมืองของการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยรัฐ ที่รุนแรงมากที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2556b) จากการสัมภาษณ์คุณสุ-

อุดรธานี นักพัฒนาเอกชนภาคอีสาน เล่าถึงปัญหาการถูกละเมิดสิทธิและพื้นที่ทางการเมือง ในช่วงรัฐบาลทักษิณที่สะสมมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เขายอมเข้าร่วมทำงานกับขบวนการต่อต้านทักษิณ “มันสะสมเรื่อยๆ เรื่องไม่เปิดเขื่อนปากมูล จนพิวส์ขาดประเด็นหาดีใหญ่ ท่อแก๊ส เห็นว่าทักษิณไม่แก้ปัญหาวบ้าน ประมาณปี 43 ทำโปรแตส เป็น NGO กลุ่มแรกที่เข้ามาในอุดรฯ กลุ่มโปรแตสเป็นการรวมคนที่ active หลายสาขา ทำวิทยุยุคแรกๆ ให้ข้อมูลโปรแตส และต่อต้าน FTAไม่ชอบที่รัฐบาลปิดเมืองไทยรายสัปดาห์” (สุ-อุดรธานี, 2556) และ พิ-กรุงเทพฯ “ไม่พอใจทักษิณในเรื่องการใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะในกรณีกรือเซะ “สนับสนุนเพื่อไทยมาประมาณ 2 ปี ไม่พอใจในเรื่องของกรือเซะ ที่มีก๊วยและทำให้คนตายมากมาย แต่ก็พยายามหลอกตัวเองไปเรื่อยๆ” (พิ-กรุงเทพฯ, 2556)

เรื่องที่สาม นโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลตัวแทน ก็ถูกวาดภาพเกินความจริงให้ สังคมเข้าใจว่าเป็นนโยบายเสรีนิยมใหม่ (neoliberal economic policy) แบบเข้มข้น จนสร้างวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ ทั้งที่จริงส่วนใหญ่เป็นการผสมของนโยบายหลายแบบ ทั้งแบบเคนเซียน (Keynesian) ซึ่งเป็นนโยบายที่เชื่อว่ารัฐสามารถมีบทบาทเชิงบวกในสนับสนุน หรือแทรกแซงระบบเศรษฐกิจได้ เช่น การลงทุนของรัฐเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ฯลฯ และนโยบายเสรีนิยมใหม่ (การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ขัดถกการค้าเสรี ฯลฯ) นโยบายเหล่านี้ของทักษิณถูกตีตราและขยายความว่า เป็นนโยบายเสรีนิยมใหม่สุดขั้วและก้าวร้าว มีผลทำลายธุรกิจและวิถีชุมชนท้องถิ่น และถลุงทำลายทรัพยากรธรรมชาติ อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน (สุทธิพงษ์ ปรัชญพฤกษ์, 2555) โดยมักกล่าวหาว่าเป็นระบบ “ทุนนิยมสามัญ”

เรื่องที่สี่ คอร์รัปชันผ่านชุดนโยบายประชานิยมและการลงทุนโครงสร้างขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน นโยบายจำนำข้าว โครงการจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท โครงการรถไฟความเร็วสูง 2 ล้านล้านบาท ฯลฯ ถูกอธิบายว่า เป็นวิกฤตการณ์การก่อกวนนี้สินของรัฐ และเป็นการใช้เงินในโครงการสาธารณะที่ไม่ถูกต้อง งบประมาณการใช้จ่ายของรัฐในนโยบายและโครงการเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงว่า เป็นการถลุงภาษีของชนชั้นกลาง เป็นการสร้างภาระหนี้สินให้กับชาติครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน, 2557b) หลายคนสะท้อนว่า ทักษิณโกงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐบาลชุดก่อนๆ นี้ เช่น อาจารย์ เอส จากเชียงใหม่เล่าว่า “ตอนนั้นรู้ละว่า บรรหารและชวลิตที่เราไม่ชอบพรรคเขา ตอนนั้นนักการเมืองยังไม่คอร์รัปชันเท่าตอนนี้” (เอส-เชียงใหม่, 2556) และคุณ สุน-กรุงเทพฯ ที่แสดงความไม่พอใจทักษิณเรื่อง นโยบายประชานิยมว่า “ไม่

คิดว่าจะต้องเกี่ยวกับการเมืองแบบนี้ ไม่ชอบความไม่ถูกต้อง แค้นที่เอาเงินเราไปใช้ในทางที่ผิด เราจะ
ไม่ยอม จะรักษาสิทธิของเรา” (สุน-กรุงเทพ, 2556)

เรื่องที่ห้า ความพยายามในการผลักดันพ.ร.บ.นิรโทษกรรม (The Guardian, 2013) ถูกอธิบาย
ว่าเป็นวิกฤตการณ์นิติรัฐ (rule of law) เนื่องจากทักษิณและพวกพ้องพยายามทำลายระบบนิติบัญญัติ
และกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ (ไทยทน, 2556) เช่น สำหรับคุณ ธ-กรุงเทพ การเข้าร่วมของเขาในแต่ละ
ครั้งไม่ใช่เพียงเพราะไม่ชอบทักษิณ แต่จะเข้าร่วมการชุมนุมก็ต่อเมื่อเขาวิเคราะห์ว่าเป็นช่วงวิกฤต
เท่านั้น สำหรับเขามี 2 ครั้งคือการขายหุ้นและการต่อต้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม “ที่มีส่วนร่วมทุกครั้ง คือมี
ปัญหาที่ร้ายแรงจนประเทศชาติจะดำรงอยู่ไม่ได้ จึงจะออกไป คือขายหุ้นและพ.ร.บ.นิโทษกรรม ถึงไม่
ชอบคุณทักษิณ แต่ก็ไม่คิดว่าเป็นปัญหาหลัก” (พี-กรุงเทพ, 2556) ส่วนนายแพทย์ อ-ขอนแก่น เล่าถึง
จุดที่ทำให้เขาทนไม่ได้ คือนิรโทษกรรม “ไม่สนับสนุนพ.ร.บ.นิรโทษกรรม คุยไปกับภาควิชา... ทนไม่ได้
ที่สุด...อึดอัดที่สุด” (นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558)

เรื่องที่หก ทักษิณและเสื้อแดงใช้ประชาธิปไตยเสียงข้างมาก ผ่านการซื้อเสียงด้วยนโยบาย
ประชานิยม เป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่ทำให้ชนชั้นกลาง ผู้มีการศึกษาและความรู้กลายเป็นพลังเสียงข้าง
น้อยที่ไม่มีพื้นที่ยื่นทางการเมือง ในด้านหนึ่งกลุ่มเสรีนิยมหลายคนยอมรับว่า การเติบโตขึ้นของพลัง
สนับสนุนทักษิณ ทำให้เขาไม่เชื่อมั่นในการให้สิทธิทางการเมืองกับมวลชนที่พวกเขาเคยทำงานด้วยว่า
ยอมรับแต่ผลประโยชน์เฉพาะหน้าจากนโยบายของทักษิณ ดังคำกล่าวที่ว่า “ณ ตอนนั้น มีความรู้สึก
ว่าชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะปกครองตนเอง ที่เริ่มรู้สึกที่สุดและไม่พอใจมากคือ ตอนที่ทักษิณเสนอนโยบาย
จ่ายค่าน้ำ-ไฟให้ชาวบ้าน แล้วชาวบ้านพอใจ ทำให้เรามองว่าชาวบ้านลงคะแนนเสียงเพราะอันนี้” (เอส-
เชียงใหม่, 2556) และส่งผลให้พวกเขากลัวพลังของเสื้อแดง และการกลับมาของทักษิณ ทำให้เขาต้อง
ยอมเข้าร่วมเคลื่อนไหวทุกครั้ง ทั้งที่มีหลายประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกับพธม. ในขณะที่เขามองว่า พลัง
ของขบวนการต่อต้านทักษิณอ่อนแอกว่า “ไม่คิดว่าประชาธิปไตยกับพธม.จะจับมือกัน แต่ถ้ามีประเด็น
เรื่องแก้กฎหมายหรือสถาบัน อาจจะมีกลุ่มอื่นเข้ามา...เสื้อแดงเดี๋ยวนี้มีความเข้มแข็งมาก มีเงิน มีทุน มี
กำลังพลมากมาย...diversity มันน้อย ส่วนมากเป็นชนชั้นกลาง เขาชนชั้นกลางไม่มีเลย มีตั้งแต่ 30
อัพ ซึ่งคนพวกนี้ผ่าน 14 ตุลาคม 6 ตุลาคม มาหมดแล้ว นักศึกษามัธยมนี้ไม่สนใจสถานการณ์บ้านเมือง
เลยสนใจแต่เรื่องของตัวเอง ในขณะที่เสื้อแดงเขาสนใจเรื่องผลประโยชน์มากกว่า ซึ่งทักษิณใช้ระบบซื้อ
แบบให้หุ้นให้นี้ทำให้ชาวบ้านพอใจกับสิ่งที่ได้รับ เพราะฉะนั้นผมไม่ตำหนิเขาเนะพวกเสื้อแดง เขาทำเพื่อ
ผลประโยชน์ เพื่อปากท้องเขา” (เอส-เชียงใหม่, 2556)

นอกเหนือจากการให้คำอธิบายภัยคุกคามและวิกฤตแล้ว กรอบโครงทางความคิดหลักยังรวมไปถึงการนำเสนอแนวคิดเรื่อง “ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้ (action now)” กรอบโครงทางความคิดหลักพยายามอธิบายว่า วิกฤตที่ถูกสร้างโดยทักษิณ เป็นวิกฤตการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ (mega-crisis) ดังนั้นในการจัดการกับปัญหา ทุกคนจึงควรร่วมกันจัดการกับปัญหานี้ ด้วยการเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ มิเช่นนั้นประเทศชาติทั้งหมดจะถึงคราวล่มสลาย พวกเขายอมสนับสนุนและยอมประนีประนอมอย่างไม่ตั้งคำถามกับแนวทางอนุรักษนิยมนี้ ในช่วงที่แกนนำของขบวนการฯ ใช้กรอบโครงทางความคิดดังกล่าว จากการเก็บข้อมูลในหลายพื้นที่ ผู้สนับสนุนที่เคยมีประสบการณ์และฐานคิดทางการเมืองแบบเสรีนิยมหลายคน เข้าร่วมสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณ เนื่องจากเห็นด้วย หรือคล้อยตามกรอบโครงทางความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้” ยอมประนีประนอมและปฏิเสศที่จะตั้งคำถาม หรือแสดงออกถึงการวิพากษ์วิจารณ์ต่อแนวทางอนุรักษนิยมของขบวนการ เพื่อชัยชนะของขบวนการ

นับตั้งแต่ความสำเร็จในช่วงแรกภายใต้การนำของพธม. ไปจนถึงจุดสูงสุดของการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านทักษิณภายใต้กปปส. ในแต่ละรอบของการชุมนุม กรอบโครงทางความคิดนี้จะถูกนำมาปรับใช้ ในการระดมมวลชนเพื่อสนับสนุนขบวนการฯ แกนนำในแต่ละช่วง อธิบายการระดมกำลังแต่ละครั้งว่า เป็นการจัดตั้ง “กองทัพประชาชน” เพื่อทำสงครามยุติวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ ที่ทักษิณสร้างขึ้น การจะเอาชนะสงครามนี้ได้ ทุกคนต้องร่วมมือกันทันทีในการสนับสนุน และเข้าร่วมชุมนุมประท้วง (ประชาไท, 2557; มติชนออนไลน์, 2556) ในแต่ละช่วงที่ขบวนการฯ ประสบความสำเร็จสูงในการระดมมวลชนของทั้งพธม. และกปปส. มีการปรับใช้กรอบโครงทางความคิด “ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้” ในการดึงดูดมวลชน โดยเฉพาะการเน้นเรื่อง “สงครามครั้งสุดท้ายโค่นระบอบทักษิณ” การรณรงค์ “สงครามครั้งสุดท้าย” ของพธม. ซึ่งเริ่มต้นประมาณเดือนพฤษภาคมพ.ศ. 2551 ประสบความสำเร็จในการจัดการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ และยึดทำเนียบรัฐบาล สนามบินนานาชาติ ฯลฯ หลายคนมองว่า พธม.เป็นทางออกในการสร้างการเคลื่อนไหวที่ดีที่สุด “ทางพธม.เชื่อว่า นี่คือการเชื่อมโยงคนไทยไว้ด้วยกัน” (พิ-กรุงเทพฯ, 2556) ในแนวทางเดียวกันในช่วงปีพ.ศ. 2557 ถึงพ.ศ. 2558 แกนนำกปปส.ระดมมวลชนผ่านการรณรงค์เรียกร้องให้คนเข้าร่วม “สงครามครั้งสุดท้าย” หรือ “สงครามรอบสุดท้าย” เพื่อจัดการกับทักษิณและพวกพ้องมากกว่า 10 ครั้ง เช่น การระดมมวลชน 1 ล้านคนที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 การเรียกร้องให้ข้าราชการเข้าร่วมสงครามครั้งสุดท้ายในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 การระดมมวลชนปิดกรุงเทพฯ ทั้งเมืองในวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2558 ในชื่อ “Shut Down กรุงเทพฯ” ฯลฯ (ประชาไท, 2557; มติชนสุดสัปดาห์, 2556f)

จากการสัมภาษณ์ อาจารย์ ย-อุตรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี บรรยายให้เห็นถึงภาพในช่วงการเข้าร่วมสนับสนุนขบวนการต่อต้านทักษิณช่วงพรม.ว่า ถึงแม้เขาจะไม่เห็นด้วยกับการชูมาตรา 7 แต่เนื่องจากปัญหาที่เขาเชื่อว่า ทักษิณเป็นผู้สร้างขึ้น กำลังสร้างปัญหาที่ร้ายแรงมาก และกระทบกับทุกภาคส่วน จนผู้คนจำนวนมากลุกขึ้นต่อต้านทักษิณ เขาเล่าว่า “ช่วงนั้นเริ่มไม่พอใจทักษิณมาก ๆ ไปกันใหญ่แล้ว คุยกันในกลุ่มโปรแตส ... เริ่มจัดตั้งองค์กร แกนนำ 20 กว่าคน (รวมเฮีย เป-อุตรธานี เฮีย จ-อุตรธานี) พื้นฐานจากโปรแตส ... คำพูดทักษิณ "คนอื่นไม่รู้ดีเท่าตน" วิธีการสื่อสารโต้ตอบกับสื่อ-คนวิจารณ์ ... กรือเซะ ตากใบ โหดร้าย ... ทั้งที่เป็นรัฐบาลเสียงข้างมาก แต่กลับแก้ปัญหามาไม่ได้ เช่น ภาคใต้ เอาปตท. เข้าตลาดหุ้น เรื่อง การไฟฟ้าฝ่ายผลิต (เขื่อนปากมูล) ไม่เปิดเขื่อน เรื่อง เขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่เป็นพระราชกำหนด ไม่ผ่านสภา ... ทำโปรแตส ประมาณปี 2545 ไม่ได้เชิญบริษัท ... ส่วนใหญ่คนในเมือง-เทศบาล 400-500 คน มาชุมนุมครั้งแรกของโปรแตส ปี 46-47 คึกคักมาก ... มาตรา 7 ไม่ใช่ประเด็นหลัก แต่ประเด็นปัญหาชาวบ้านสำคัญกว่า” (อาจารย์ย.-อุตรธานี, 2556)

ท่ามกลางเรื่องเล่าวิกฤตการณ์หลากหลายแบบที่เชื่อมโยงกับปัญหาที่กลุ่มเสรีนิยมเป็นห่วงเป็นใย ความรุนแรงที่เสรีนิยมแต่ละคนต้องเผชิญช่วงการเข้าร่วมชุมนุม ยิ่งทำให้พวกเขาเชื่อว่าจะต้องทำอะไรซักอย่างเพื่อหยุดวิกฤตนี้ ในการชุมนุมที่กรุงเทพฯ คุณช-กรุงเทพฯ นักกิจกรรมรุ่นใหม่ ต้องเผชิญกับความรุนแรงหลายรูปแบบ “รู้สึกตอບยาก ... เหตุการณ์มันเริ่มรุนแรง ที่กระทรวงแรงงานถูกยิงตาย 1 คน พี่สูทินที่เรารู้จักถูกยิงตาย ใจหนึ่งก็ไม่อยากให้มีรัฐประหาร โดยหลักการไม่เห็นด้วย แต่พอนึกถึงเหตุการณ์ในอนาคต เพราะเอาน้องมาชุมนุม ถูกอาจารย์ใหม่วิทยาลัยและผู้ปกครองน้องกดดัน ถูกอัดเยอะ ทั้งที่จริง ๆ น้องมาเอง เราเป็นคนสุดท้ายที่เข้านอน” (ช-กรุงเทพฯ, 2558) นอกจากนั้นในหลายพื้นที่ ที่เป็นเขตพื้นที่สีแดงโดยเฉพาะในภาคอีสาน ผู้ต่อต้านทักษิณยิ่งรู้สึกว่าตนเองเป็นคนกลุ่มน้อยที่ถูกกระทำโดยมวลชนสนับสนุนทักษิณ และเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้เขาร่วมขบวนการฯ เช่นคุณปอ แกนนำจากจังหวัดอุตรธานี ปัญหาที่ทำให้เขาออกคือ ภัยคุกคามทางกายภาพที่เขาเผชิญจากสีแดงในอุตรธานี เนื่องจากเป็นเขตที่มีการจัดตั้งสีแดงที่เข้มแข็ง และมีแกนนำที่แข็งแกร่ง เป็นพวกหัวหมู่ทะลวงฟัน “อุตรฯ โดนเผา ถ้าไม่ทำให้บ้านเมืองอุตรฯ บั่นป่วน ก็ไม่ออก 2 ประเด็นคือ ทักษิณกับคนสีแดงอุตรฯ มันแรง (ขวัญชัย)...อุตรฯ เผาศาลากลาง เทศบาลใหม่ เลยไม่พอใจเท่าไร” (ปอ-อุตรธานี, 2556)

ท่ามกลางความสำเร็จในการสร้างและใช้ กรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้” กลุ่มที่เคยมีแนวคิดและเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบเสรีนิยมและเคยมองพลังและอุดมการณ์อนุรักษนิยมอย่างตั้งคำถามก่อนหน้าขบวนการต่อต้านทักษิณ หลายคนในกลุ่มนี้ยอมรับว่า

การรัฐประหารเป็นทางออกเดียวในการแก้ไขวิกฤตการณ์ในครั้งนั้น รวมทั้งความรุนแรงที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น อาจารย์ เอส มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยอมรับการรัฐประหาร โดยกล่าวว่า “ทักษิณมีพลังมากจนใครก็ไม่กล้ารัฐประหาร ถ้าทหารกล้าก็จะสนับสนุน...รัฐประหารจะเกิดขึ้นก็ได้ ผมไม่ได้ว่า ไม่ได้หมายความว่ารัฐประหารแล้วมันดี มันทำให้ประเทศเจริญขึ้น แก้ไขปัญหาในประเทศได้ ผมโอเค ถ้าทหารกล้าทำได้ ผมก็สนับสนุน” (เอส-เชียงใหม่, 2556) ส่วนอาจารย์พี-กรุงเทพฯ เห็นด้วยกับการทำรัฐประหาร เพราะคิดว่าแตกต่างจากครั้งอื่นๆ ที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เขากล่าวว่า “การเข้ามาของทหารครั้งนี้ ไม่เหมือนกับการรัฐประหารครั้งก่อนๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เป็นการทำเพื่อส่วนรวม” (พี-กรุงเทพฯ, 2556) ในขณะที่ คุณ สุน-กรุงเทพฯ ยอมรับการรัฐประหารว่า เป็นกลไกหยุดความรุนแรง ดังที่เขาพูดว่า “เข้ามาเพื่อหยุดการฆ่ากัน แต่ต้องคอยดูต่อไปเรื่อยๆ” (สุน-กรุงเทพฯ, 2556) แต่ก็ไม่ค่อยพอใจผลการรัฐประหารเพราะคิดว่า ก็เป็นการเมืองของชนชั้นหน้า “สนช. เป็นการเล่นพรรคพวกมากเกินไป” (สุน-กรุงเทพฯ, 2556) หรือบางคนที่ไม่เห็นด้วย แต่ก็มองว่าไม่มีทางเลือกอื่น เช่นนายแพทย์ อ. เล่าว่า “ไม่คิดว่าเป็นการแก้ปัญหา ไม่เห็นด้วยกับรปท. แต่ก็เห็นว่า เป็นทางออกเดียว...แต่อย่างไรก็ยังยืนยัน ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหาร” (นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558) สำหรับเขายังไงก็คิดว่า ทางออกทางการเมืองคือการเลือกตั้ง “กระบวนการเปลี่ยนแปลงเลือกตั้ง...ยังงี้ก็ต้องมีเลือกตั้ง มองว่าเป็นทางออกตามปชต. แต่ต้องปรับกระบวนการเลือกตั้งให้เหมาะสมฆ่าทักษิณไม่ใช่ทางออก ทักษิณมีเครือข่ายเยอะ” (นายแพทย์อ.-ขอนแก่น, 2558)

ถึงแม้ว่าหลายคนจะไม่เห็นด้วยกับหลายประเด็นของการชุมนุม แต่ไม่ได้ลุกขึ้นมาขัดแย้งกับแกนนำ แต่ยังคงสนับสนุนการชุมนุมต่อไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับขบวนการ เช่น คุณ ธ-กรุงเทพฯ ผู้เข้าร่วมชุมนุมท่านหนึ่ง เล่าถึงความไม่เห็นด้วยกับเรื่องนายกคนกลาง การต่อต้านการเลือกตั้ง การ Vote No และการสนับสนุนการรัฐประหาร แต่ท้ายที่สุดเขาก็ยอมรับการนำของแกนนำและยังคงเข้าร่วมชุมนุมต่อไป เขากล่าวว่า “ถ้าสังเกต หลังๆ พธม.จะออกแนวจะเอาคนกลาง หรือนายกพระราชทาน ซึ่งไม่เป็นระบอบ คุณบอกไม่เอานักการเมืองเลย แล้วใครจะมาทำงานการเมือง คนทุกคนไม่มีใครดีร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เราต้องมีมาตรฐานระดับหนึ่ง คุณอาจจะมิชอบบพร่อง แต่ถ้าผ่านมาตรฐานขั้นต้นผ่านหน้าจะโอเค คุณอภิสิทธิ์ อาจมีข้อบกพร่อง แต่มันพอรับได้ ถ้าจะเอาคนดี 100 % คงต้องไปเอาพระมาบริหารประเทศ กลัวว่าสุดท้ายจะไปทำการรัฐประหารอีก หากเรามามัวแต่ vote no หากมีเยอะๆ อาจจะไปสู่การรัฐประหารอีก ในใจควรจะหยุดตั้งแต่ยุบสภา แต่พอชุมนุมต่อ เขาก็ต้องไป

ตามนั้น เขาไม่มีทางเลือก เมื่อเขาไปต่อ เราในฐานะผู้ร่วม เราก็ต้องไป เพราะแกนนำจะไป เราจะไม่ใช่
ขัดแย้งด้วย” (ธ-กรุงเทพ, 2558)

สรุป ถึงแม้มีแนวคิดและประสบการณ์เสรีนิยม และประสบการณ์ทางการเมือง รวมทั้งเป็นกลุ่ม
ที่เข้าร่วมขบวนการเป็นกลุ่มต้น ๆ และมีบทบาทนำในช่วงแรก แต่ท้ายที่สุดพวกเขาก็ยอม
ประนีประนอมกับ แนวทางและพลังอนุรักษ์นิยม ทั้งด้วยเหตุผลทางอำนาจ ทรัพยากร และความชอบ
ธรรมทางการเมือง หรือ การยอมรับความคิดผ่านกรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-
ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้”

เหตุใดกลุ่มเสรีนิยมที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มอนุรักษ์นิยมจึงถูกเบียดขับออกจากขบวนการต่อต้าน ทักษิณ

มวลชนปีกเสรีนิยมที่มีประสบการณ์และทักษะทางการเมืองเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ
ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น ตั้งแต่ในฐานะผู้ประสานงานการจัดการประท้วงและระดมมวลชน แกนนำในระดับ
ท้องถิ่น หรือเป็นผู้เข้าร่วมชุมนุมที่ขยันขันแข็ง แต่เมื่อแนวคิดและพลังอนุรักษ์นิยมเริ่มเข้ามามีอิทธิพล
เหนือขบวนการฯ พวกเขาเริ่มตั้งคำถามและแสดงออก ทั้งในระหว่างกลุ่มแกนนำและอย่างเปิดเผยต่อ
สาธารณะ ถึงความไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตาม เสียงของพวกเขาถูกกดทับ ถูกทำให้เป็นอื่น และถูกกดดัน
ให้ลดบทบาทลง ท้ายที่สุด พวกเขาก็ถอนตัวจากการมีส่วนร่วมในขบวนการฯ หลังจากนั้นก็เก็บตัว
เงียบ หรือไม่ก็ลุกขึ้นมาต่อต้าน และประณามขบวนการต่อต้านทักษิณ

รายงานชิ้นนี้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า เป็นผลมาจากความพ่ายแพ้ในการต่อสู้หลายต่อ
หลายรอบ ระหว่างปีกเสรีนิยมกับพลังอนุรักษ์นิยมในขบวนการต่อต้านทักษิณ ในช่วงแรกกลุ่มเสรีนิยม
มีบทบาทนำในขบวนการฯ เนื่องจากทักษะ บทบาท และเครือข่ายทางการเมือง ที่พวกเขามีเหนือกว่า
กลุ่มอื่นๆ ทำให้พวกเขาประเมินอำนาจในการต่อรองทางการเมืองของพวกเขามากเกินไป รวมทั้ง
ประเมินพลังและพัฒนาการทางการเมืองของปีกอนุรักษ์นิยมต่ำเกินไป พวกเขาจึงไปจัดตั้งพวกนี้ขึ้นมา
เพื่อเป็นฐานมวลชนของขบวนการฯ เพื่อเพิ่มฐานมวลชนและทรัพยากรการเคลื่อนไหวให้กับขบวนการ
ฯ โดยที่ไม่คำนึงถึงความปัญหาความขัดแย้งในเชิงอุดมการณ์ที่จะตามมาในอนาคต ในช่วงต้นพวกเขา
มองว่า พวกเขาเป็นกลไกและแกนนำหลักของขบวนการฯ ที่มีความสามารถและอำนาจในการควบคุม
กระบวนการตัดสินใจของขบวนการฯ และมวลชนอนุรักษ์นิยมที่พวกเขาจัดตั้ง แต่ในความเป็นจริง พลัง
อนุรักษ์นิยมที่อ่อนประสบการณ์ทางการเมืองและกระจัดกระจายเริ่มผนึกกำลังกัน และจัดตั้งตัวเอง

อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้พวกเขายังมีจำนวนคน ทรัพย์สิน และเครือข่ายที่กว้างขวางกว่าปิกเสรีนิยม ผลที่ตามมาคืออำนาจในการต่อรองของพวกเขาเพิ่มขึ้นอย่างมาก ในขณะที่ปิกเสรีนิยมมีจำนวนน้อย ขาดมวลชนสนับสนุน และขาดอำนาจและทรัพย์สินในการเคลื่อนไหวเป็นของตนเอง ผลคือพวกเขากลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่ขาดพลังในขบวนการฯ แนวทางและพลังเสรีนิยมมีพื้นที่น้อยลงเรื่อยๆ ในขบวนการฯ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 100 คนทั่วประเทศ มีเพียง 10 คนที่สามารถระบุได้ว่าเป็นเสรีนิยมที่ไม่พอใจ และพร้อมจะแตกหักกับพลังอนุรักษนิยมในขบวนการต่อต้านทักษิณ (ดูตารางที่ 7)

ความขัดแย้งระหว่าง 2 ฝ่ายเริ่มต้นขึ้นใน 3 ประเด็นหลักคือ หนึ่ง เมื่อแกนนำของพวม.เริ่มใช้ยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์อนุรักษนิยมสุดขั้ว ไม่ว่าจะเป็นชาตินิยมหรือกษัตริย์นิยม มาใช้ในการระดมมวลชน ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องให้สถาบันกษัตริย์เข้าแทรกแซงทางการเมือง หรือใช้ต่อต้านกัมพูชาในกรณีเขาพระวิหาร พลังเสรีนิยมที่มีบทบาทมาตั้งแต่ต้นเริ่มไม่เห็นด้วย และประณามการใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าว แต่พวกเขากลับถูกตอบโต้อย่างรุนแรงโดยปิกอนุรักษนิยม จนบางรายไม่มีที่ยืนและตัดสินใจออกจากขบวนการฯ ไป (รพีพรรณ สายัณห์ตระกูล, 2557) หลายคนผิดหวังกับขบวนการฯ และหันไปสนับสนุนแนวทางที่เสรีนิยม หรือซ้ายมากขึ้น เช่นการเข้าร่วมขบวนการเสื้อแดง ที่ชูประเด็นสนับสนุนการเลือกตั้ง หลายคนเล่าถึงความอึดอัดใจของตนเองเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว เช่น คุณ ช. จากเพชรบุรี กล่าวว่า “ลึกๆ แล้วเห็นด้วยกับพวม.หลาย ๆ เรื่อง เช่นด้านทักษิณ ด้านความไม่เป็นธรรมในสังคม แต่ประเด็นที่ไม่เห็นด้วยคือ สถาบันกษัตริย์ ตรงที่พวม.มุ่งชูประเด็นรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ เป็นหลัก แต่ก็เข้าใจว่าทำไม แต่ถ้าพูดถึงตัวเองก็มองว่า ประเด็นนี้ไม่ใช่แนวทางของเรา มองว่าเรายกย่องสถาบันกษัตริย์โดยไม่คิดปฏิรูป ไม่คิดเปลี่ยนแปลง” (ช-เพชรบุรี, 2556) ในขณะที่หลายคนเล่าประเด็นนี้เชื่อมโยงกับการตัดสินใจถอนตัวออกจากขบวนการฯ เช่นคุณสิท จากเชียงใหม่ ที่ไม่เห็นด้วยกับประเด็นการตั้งสถาบันเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง และท้ายที่สุดเขาก็ถอนตัวออกจากขบวนการฯ เขาเล่าว่า “ณ ตอนนั้นมองว่ามีการใช้สถาบันเข้ามาเป็นเครื่องมืออย่างมาก รู้สึกว่าถ้าไม่ใช่ก็ไม่ควรเอามาเป็นเครื่องมือ ควรใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือมากกว่า เลยไม่เห็นด้วยกับการตั้งสถาบันมาใช้ ครอบครัวยังไม่มีอิทธิพลต่อความรักเจ้า” (สิท-เชียงใหม่, 2556) คุณ สุ-อุดรธานี นักพัฒนาเอกชนภาคอีสานแสดงออกว่า ตนเองเห็นด้วยกับการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เล่าว่า “เคยช่วยกลุ่มครก.ขอนแก่นจัดเสวนา แก่ 112 เห็นว่าเป็นการถกเถียง ส่วนตัวเห็นด้วยให้แก้ แต่ก็ไม่ชอบแนวทางแบบก้าวร้าว....แต่หลายๆ ประเด็นของพวม. ไม่เห็นด้วย เช่น ม.7 เริ่มถอยออกมา..ประเด็นเขาพระวิหารเป็นประเด็นหนึ่งที่ถูกออกแบบมาในทางการเมือง และใช้พวม.เป็นเครื่องมือในการผลักดันประเด็น ตอนนั้น รับไม่ได้กับประเด็นเขาพระวิหาร 1. ชาตินิยม

เกินไป 2. ประชาชนถูกใช้เป็นเครื่องมือ อันนี้สำคัญที่สุด ยุ่งกับสื่อเหลืองแล้ว กระบวนการของเขาพระวิหารไม่ถูกต้อง มันนำไปสู่กระบวนการคลั่งชาติ มันไม่ควรถึงขนาดนั้น” (สุ-อุตราณี, 2556)

สอง การปะทะระหว่างปีกเสรีนิยมกับกลุ่มอนุรักษนิยมสุดขั้วเน้นการเผชิญหน้า (militant conservative groups) เกิดขึ้นเป็นระลอกๆ โดยเฉพาะเมื่อแกนนำของขบวนการฯ ยอมและสนับสนุนให้ขบวนการฯ ใช้ยุทธศาสตร์แบบเน้นการเผชิญหน้าเพื่อกดดันรัฐบาล และไม่ห้ามปรามการใช้ความรุนแรงเพื่อตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามและรัฐ พวกเขาตั้งคำถามกับการยึดทำเนียบรัฐบาล สถานที่ราชการ และสนามบินนานาชาติภายใต้การนำของกลุ่มและปัจเจกเน้นความรุนแรง (militant groups and individuals) จากการสัมภาษณ์ปัจเจกเสรีนิยม หลายคนต่อสู้และถกเถียงกับแกนนำในระดับท้องถิ่นของเขาในการไม่สนับสนุนแนวทางเหล่านี้ แต่เนื่องจากเขาเป็นเพียงคนกลุ่มน้อย เสียงของเขาถูกกลบในกระบวนการตัดสินใจ หลายคนจากเดิมที่เคยเป็นแกนนำในระดับท้องถิ่นก็หมดความชอบธรรม และถูกกีดกันออกจากขบวนการฯ ในที่สุด คนวิพากษ์วิจารณ์ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในแนวทางดังกล่าวอย่างหนัก เช่น คุณ ธ-กรุงเทพฯ เห็นว่า “ไม่ค่อยมั่นใจในยุทธศาสตร์สร้างความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ ไม่แน่ใจว่าเห็นด้วยกับวิธีนี้ เห็นด้วยกับหลักการ แต่ไม่มั่นใจในวิธีการ แต่ก็รู้ว่าจะมีวิธีไหนที่ดีกว่านี้ คิดว่ามันส่งผลกระทบยาว มันทำให้ความเชื่อมั่นกับประเทศในสายตาคนต่างชาติ เวลาใครไม่พอใจอะไรก็ยึดสนามบิน แต่ก็ไม่ออกมาต่อต้านวิธีการ เพราะไม่รู้ว่ามีวิธีอะไรที่ดีกว่านี้” (ธ-กรุงเทพฯ, 2558) ส่วนคุณ สิท-เชียงใหม่ กล่าวว่า

“ไม่เคยเกิดการทบทวนตัวเองในกระบวนการพวม.เลย เช่น ยึดสนามบินจะส่งผลกระทบต่อประเทศแค่ไหน สื่อแดงทำตามพวม.แต่ความรุนแรงมันยิ่งกว่า พวม.ไม่เคยทบทวนการกระทำตัวเองแต่พยายามบอกว่าการกระทำของเขามันถูกต้องที่สุดแล้ว ทำให้ผมมองว่า สื่อเหลืองไม่ใช่อนาคตของภาคประชาชนของสังคมไทย [สำหรับตัวเขา] รู้ว่าหากมีการเคลื่อนการชุมนุมจะอันตราย จะไม่ค่อยไป ตอนยึดทำเนียบก็ไปบ้างเท่าที่มีโอกาส โดยเฉพาะเรียกระดมพล แต่ถ้าดูอันตรายเราก็ไม่ไปยึดสนามบิน ไม่ค่อยเห็นด้วยกับการยึดสนามบิน แต่ตอนไปตอนแรกไปเพราะคิดว่าจะไปกดดันคุณสมชาย แต่พอยึดสนามบินจึงไม่ไปอีก เพราะมันเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้สาธารณะ ยึดทำเนียบมันเป็นการกดดันรัฐบาล แต่พอสนามบินมันทำให้คนเดือดร้อน จะไปปิดบ้านคุณสมชาย บ้านจันทร์ส่องหล้า เป็นจุดหนึ่งที่ทำให้พวม.โดนโจมตี”

(สิท-เชียงใหม่, 2556)

ส่วนท่าน จ-สันตือโศก กล่าวว่า “ไม่เห็นไปตามประเด็นของพจน. ไม่เห็นด้วยกับวีระหลายเรื่อง ตั้งแต่แรก [กรณีเข้าประท้วงในเขตแดนกัมพูชาจนถูกรัฐบาลกัมพูชาจับกุม] คิดว่าที่เขาติดคุกเพราะเขา บุ่มบ่ามเอง” (จ-สันตือโศก, 2556) คุณ สุ-อุตรธานี เล่าว่า “เคลื่อนไหวประเด็นท้องถิ่น ปัญหาชาวบ้าน ยึดสนามบิน ไม่ไป สังเกตการณ์เฉยๆ...ทำให้รู้สึกว่าการขบวนการของเสื้อเหลืองมันไม่ได้แล้ว...เริ่มถอน ตัวออกมา” (สุ-อุตรธานี, 2556)

สาม การต่อสู้เพื่อปกป้องหลักการประชาธิปไตยและการเมืองเลือกตั้งในการรณรงค์ของ ขบวนการต่อต้านทักษิณ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ปีกเสรีนิยมถูกเบียดขับออกจากขบวนการฯ ในขณะที่ปีกเสรีนิยมที่เป็นพลังกลุ่มน้อยไม่เห็นด้วยกับแนวทางอนุรักษนิยมที่รณรงค์สนับสนุนให้ทหาร เข้ามาแทรกแซงการเมืองรัฐสภา ซึ่งท้ายที่สุดกลายเป็นหนึ่งในเงื่อนไขให้เกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 ผู้ให้ข้อมูลสายเสรีนิยมหลายคนตัดสินใจถอนตัวออกจากขบวนการ เมื่อแกนนำในช่วงต่างๆ เริ่มสนับสนุนให้เกิดการรัฐประหารหรือเชื้อเชิญทหารเข้ามาช่วยจัดการกับทักษิณในปีพ.ศ. 2549 และ 2557 หลายคนให้สัมภาษณ์ถึงความไม่เห็นด้วยอย่างมากต่อการเลือกรัฐประหารเป็นเครื่องมือ ในการ แก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน หลายคนเรียนรู้จากประสบการณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2534 ที่มีการรัฐประหารโดย อ้างปัญหาคอร์รัปชันของรัฐบาลเลือกตั้ง พวกเขาไม่ไว้วางใจมาตยาธิปไตย (bureaucratic polity) และการให้ระบบราชการเข้ามาบีบคั้นทางการเมือง นอกจากนั้นพวกเขายังเป็นพวกสนับสนุนประชาธิปไตย มาตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมขบวนการต่อต้านทักษิณ (เช่น ข-ภูเก็ต, 2558; จ-สันตือโศก, 2556; ช-กรุงเทพ, 2558; ช-เพชรบุรี, 2556; ต-อุตรธานี, 2556; ฅ-กรุงเทพ, 2558; ฅ-ขอนแก่น, 2558; บ-กรุงเทพ, 2558; ป-นครศรีธรรมราช, 2558; ศ-โคราช, 2558; สิท-เชียงใหม่, 2556; สุ-อุตรธานี, 2556; อาจารย์ย.-อุตรธานี, 2556) หลังการรัฐประหาร 2549 ผู้สนับสนุนสายเสรีนิยมจำนวนมากตัดสินใจถอนตัวออกจาก การเคลื่อนไหว คุณสิท-เชียงใหม่เล่าว่า “พอเกิดรัฐประหารก็เกิดจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในชีวิต ผมเกิด คำถามอะไรบางอย่างขึ้นมาในหัว คือจากคนที่ไม่เคยสนใจการเมืองเลยแล้วต่อมาเอาตัวเองไปสูจุด ศูนย์กลางของการต่อสู้ ใกล้ชิดกับสถานการณ์ พอถึงจุดหนึ่งที่ทหารเข้ามา มันเกิดคำถามว่า ที่ผ่านมา เราทำอะไร แล้วเราตกเป็นเครื่องมือของใครรีเปลา เริ่มคิดอะไรหลายๆอย่างมากขึ้น ณ ตอนนั้นผมไม่ใช่ เสื้อเหลืองแล้ว รัฐประหาร ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้” (สิท-เชียงใหม่, 2556) คุณ ฅ-กรุงเทพ ผู้สนับสนุนการชุมนุมที่กรุงเทพฯ เล่าว่า “ชุมนุมทุกครั้งไม่เคยคิด แต่มองว่าเป็นการ แสดงออกทางการเมือง ไม่เคยเห็นด้วยกับรัฐประหารครั้งไหนเลย เหตุผลเพียงแค่คอร์รัปชัน ไม่ เพียงพอสำหรับการรัฐประหารหรือการออกไปร่วมชุมนุม ตอนพฤษภาทมิฬที่ออกเพราะเรื่องการสืบ ทอดอำนาจ ไม่อยากให้บ้านเมืองตกอยู่ในการครอบงำของกลุ่มคนกลุ่มเดียว คอร์รัปชันเป็นส่วนหนึ่ง

แต่คอร์รัปชันเป็นเหตุผลที่ไม่พอต่อการรัฐประหาร หรือการออกไปชุมนุม ... 'ไม่เห็นด้วย มันแก้ปัญหาไม่ได้ เหมือนเราเป็นผี หมอให้สเตอร์รอย ก็แก้บวม แต่ไม่แก้ปัญหา' (ธ-กรุงเทพ, 2558) สำหรับการรัฐประหาร 2557 หลายคนวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาที่เขามีกับการรัฐประหารว่าสุดท้ายเป็นเรื่องการเมืองชนชั้นนำ เช่น คุณ ศ-โคราช กล่าวว่า "หลังรัฐประหาร 2557 [ตำแหน่งใน] สนช. ใช้เงินซื้อทหารยึดอำนาจ อำนาจมันก็เป็นของทหาร" (ศ-โคราช, 2558)

นอกจากนั้นหลายคนยังไม่เห็นด้วยต่อการรณรงค์ต่อต้านประชาธิปไตยเลือกตั้ง ที่เรียกร้องให้งดและเลื่อนการเลือกตั้งออกไป จนกว่าจะสามารถขจัดนักการเมืองที่ฉ้อฉลออกไปได้หมดจากสังคมไทยก่อน ทั้งแกนนำและผู้สนับสนุนแนวคิดเรื่องการเมืองเลือกตั้งหันไปผลักดันเสนอแนวทางอื่นๆ เช่น ในช่วงพรม.มีการพยายามจัดตั้งพรรคการเมือง "การเมืองใหม่" แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะท้ายที่สุดกิจกรรมของพรรคก็ถูกกลบด้วยการรณรงค์ "Vote No" ให้สมาชิกของขบวนการฯ ไม่เลือกพรรคใดเลย ท้ายที่สุดพลังนี้ทั้งในระดับประเทศและในท้องถิ่นก็ถูกโดดเดี่ยวและลดบทบาทลง เช่นคุณ สิท-เชียงใหม่ ที่ตัดสินใจถอยห่างออกมาจากขบวนการหลังไม่เห็นด้วยในหลายประเด็น ไม่ว่าจะเรื่อง การต่อต้านการเลือกตั้ง การระดมมวลชนโดยอาศัยอารมณ์ของมวลชน "มันไม่ใช่อุดมการณ์ผม ความศรัทธาเหลือน้อยเต็มที ทุกอย่างมันถูกวางแผนมาแล้ว พวกเราที่อยู่ต่างจังหวัดคือเครื่องมือของเขา...ถอยห่างออกมา" (สิท-เชียงใหม่, 2556)

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้เขาจะตั้งคำถาม และวิพากษ์วิจารณ์ต่อแนวคิดและการรณรงค์ตามแนวทางอนุรักษ์นิยม จนบางครั้งถอนตัวออกจากขบวนการฯในบางช่วง แต่ก็ยังกลับมาสนับสนุนขบวนการ ในช่วงเวลาที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นวิกฤตการณ์ และต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อหยุดวิกฤตนั้น ตามกรอบโครงความคิดที่รณรงค์โดยแกนนำ โดยเฉพาะการกลับไปเข้าร่วมขบวนการฯ อีกครั้งในช่วงที่กปปส. เนื่องจากความไม่พอใจต่อพ.ร.บ.นิรโทษกรรม และการรณรงค์ "สงครามครั้งสุดท้าย" ในช่วงปี พ.ศ. 2558 ควบคู่ไปกับการระบุและขยายความกรอบโครงความคิด (frame identify and amplify) เรื่อง "ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้" พวกเขาเชื่อและเห็นคล้อยตาม ว่า ทัศนคติเป็นภัยคุกคามที่สำคัญของทุกกลุ่มในสังคม และได้สร้างวิกฤตที่จะนำมาซึ่งความหายนะให้กับประเทศ และเหนือสิ่งอื่นใดพวกเขาต้องทำอะไรสักอย่างร่วมกับทุกกลุ่ม เพื่อยุติวิกฤตการณ์เหล่านี้ นอกจากนี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างยุทธศาสตร์ของการเคลื่อนไหว ที่เปิดกว้างให้กับกลุ่มต่างๆ ที่คิดแตกต่างกันมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้สนับสนุนสายเสรีนิยมแล้วพบว่าพวกเขาเริ่มค่อยๆ ถอยห่างออกจากขบวนการฯ หลังจากแกนนำพรม. เริ่มพามวลชนเข้าสู่สถานการณ์ที่จะนำไปสู่การเผชิญหน้า และปะทะกับฝ่าย

ตรงข้าม เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การยึดทำเนียบรัฐบาล สถานที่ราชการ และสนามบิน แต่พวกเขาที่ตัดสินใจ กลับเข้ามาช่วยขบวนการต่อต้านทักษิณอีกครั้ง เมื่อเริ่มมีการรณรงค์ต่อต้านนโยบายประชานิยม และ พ.ร.บ.นิรโทษกรรมของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ หลายคนอธิบายว่า อึดอัดต่อการละเมิดนิติธรรมของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ในการพยายามผลักดันผ่านพ.ร.บ.นิรโทษกรรมในรัฐสภา ทำให้พวกเขาตัดสินใจกลับเข้ามา ร่วมกันขบวนการฯ อีกครั้ง ทั้งที่เคยไม่พอใจแกนนำและแนวทางของขบวนการฯ ในช่วงก่อนหน้านี้ นอกจากนั้นโครงสร้างการเคลื่อนไหวแบบใหม่ก็ให้พื้นที่กับพวกเขา ในการปฏิบัติการทางการเมือง อย่างเป็นทางการจากกลุ่มอนุรักษนิยม แต่พลังครอบงำของอุดมการณ์อนุรักษนิยมเหนือวงในของกลุ่ม แกนนำหลักของ กปปส.ก็ยังคงมีอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตาม เมื่อแกนนำกปปส.ชูประเด็นต่อต้าน ประชาธิปไตย โดยเฉพาะการคว่ำบาตรการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ทั้งที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ยอมลาออกแล้ว รวมทั้งแกนนำยังเรียกร้องให้มีการใช้อำนาจนอกรัฐธรรมนูญ เพื่อปฏิรูป การเมืองและกำจัดการคอร์รัปชันให้หมดสิ้นก่อนจัดการเลือกตั้ง ทำให้กลุ่มเสรีนิยมถอนตัวจากการ สนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวฯ ในขณะที่กลุ่มที่ไม่ถอนตัวก็กลายเป็นเพียงกลุ่มที่ไม่มีพลังหรืออำนาจ ในการต่อรอง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอนุรักษนิยม หรือกลุ่มเสรีนิยมที่ยอมประนีประนอมตั้งแต่แรก

ตัวอย่างที่น่าสนใจคือ คุณ บ-กรุงเทพฯ นักกิจกรรมรุ่นใหม่ ที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับเรื่อง การรัฐประหารมาโดยตลอด แต่เขาก็ยังเข้าร่วมการชุมนุมกปปส. แต่เมื่อเกิดการรัฐประหารเขาจึง ตัดสินใจถอนตัวออกจากการเคลื่อนไหวและมารณรงค์ต่อต้านการรัฐประหาร เล่าว่า

“ตั้งแต่พ.ศ. 2555 ต่อต้านระบบการศึกษาไทย ใช้สัญลักษณ์หน้ากากขาว ก้อนหน้ากาก ขาว ทำ page ด้วย เราโจมตีทุกพรรค ต้านเผด็จการทุกรูปแบบ แต่ตอนหลังโดน We for Thailand โจมตีว่าล้มเจ้า พวกแดงก็พยายาม claim เอาเราเป็นพวก แต่พวกคลั่งเจ้าก็ โจมตีเราจะให้เหลืออย่างเดียว...ตอนนั้นยังคิดว่าตัวเองเป็นมวลชน ไปออกในฐานะ เยาวชน ก็บอกเลยว่าผมไม่เห็นด้วยกับรัฐประหาร ถ้ามีรัฐประหารผมหยุด แต่ที่ผม ออกมา ผมต่อต้านพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ตอนนั้นหนูหริ่งก็เห็นด้วยกับผม ผมเสนอให้อา คนตัวเล็กตัวน้อยออกมาก่อน หลังจากนั้นผมก็ไปร่วมคปท. เริ่มรู้สึกที่ต้องลุยเลย ตอนนั้นไทยพีบีเอส ก็พยายามเล่นประเด็นนี้ว่าเป็นเรื่องที่เหลืองกับแดงเข้ากันได้ มา สัมภาษณ์เอาไปออกตลอด ... ผมไม่เห็นด้วย ผมลงจากเวที ไปเขียนป้ายต้าน รัฐประหาร ตอนนั้นผมเสียผู้เสียคนเลยเพราะตอนนั้นน้องๆ ตัดผมแล้ว สิ่งที่ผมเคยเชื่อมั่น ไม่เป็นจริง ๆ ร่วมสู้ไม่ได้อะไร ประชาชนไม่ได้อะไรเลยหลังจากนั้น ตอนนั้นมันมี ความหวัง แต่ตอนนี้ไม่มีความหวังแล้ว ถึงตอนนี้ผมมาต้านรัฐประหาร มันก็ไม่สามารถ

recover เพราะตอนนั้นเราไปเป็นแกนนำ เพราะผมไม่ออกตัว เช่น ใน social media เพราะผมกลัวมวลชนสับสน เราอยู่ในส่วนที่คาบเกี่ยวกับแกนนำ”

(บ-กรุงเทพ, 2558)

ในการต่อสู้ครั้งแล้วครั้งเล่าระหว่างเสรีนิยมและอนุรักษนิยมภายในขบวนการต่อต้านทักษิณ ฝ่ายเสรีนิยมค่อยๆ ถูกลดทอนความชอบธรรม และเบียดขับออกจากขบวนการฯ ที่ละคนสองคน ในขณะที่พลังอนุรักษนิยมค่อยๆ คืบคลานเข้ายึดกุมมีอิทธิพลเหนือขบวนการในหลากหลายระดับ ทั้งในด้านอุดมการณ์และยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว จนแนวคิดอนุรักษนิยมและแนวทางการเคลื่อนไหวแบบเน้นการเผชิญหน้า และการต่อสู้แบบเข้มข้น กลายเป็นแนวทางหลักของขบวนการต่อต้านทักษิณ ผลที่ตามมาทำให้พลังเสรีนิยมบางส่วนถอนตัวออกจากขบวนการฯ เป็นการถาวร ผู้สนับสนุนแนวเสรีนิยมบางคน ที่ตั้งเคยคำถาม วิพากษ์วิจารณ์ และถอยตัวออกจากขบวนการฯ ในบางช่วงเมื่อมีการใช้ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวแบบอนุรักษนิยมและไม่เป็นประชาธิปไตย ก็กลับมาสนับสนุนขบวนการฯ เมื่อมีการรณรงค์ผ่านกรอบโครงความคิดหลัก “ภัยคุกคาม-วิกฤตครั้งใหญ่-ต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้” แต่อย่างไรก็ดี พวกเขาที่ไม่สามารถกลับไปมีอำนาจในการต่อรอง หรือผลักดันให้แนวคิดเสรีนิยมกลายเป็นแนวคิดหลักของขบวนการฯได้อีกต่อไป เสรีนิยมจึงเป็นได้เพียงพลังชายขอบกลุ่มเล็กๆ ในขบวนการฯ ทั้งหมด

บทที่ 4 บทสรุป

รายงานวิจัยชิ้นนี้นำเสนอการวิเคราะห์พลวัตและข้อจัดของขบวนการต่อต้านทักษิณในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา ผ่านการวิเคราะห์พลวัตและปัญหาของพลังเสรีนิยมในการเมืองไทยร่วมสมัย และชัยชนะของปีกอนุรักษนิยมในขบวนการต่อต้านทักษิณ ในช่วงแรกขบวนการต่อต้านทักษิณเริ่มต้นระดมผู้คนจากหลากหลายกลุ่มอุดมการณ์ให้ได้มวลชนจำนวนมากที่สุด เพื่อกดดันรัฐบาลทักษิณ กลุ่มเหล่านี้ประกอบด้วยกลุ่มอนุรักษนิยมเหนียวแน่น (Unswerving conservatives: UC) กลุ่มเสรีนิยมผู้ยอมประนีประนอม (Compromised Liberal: CL) และกลุ่มเสรีนิยมผู้ถูกทำให้เป็นชายขอบ (Marginalised liberals: ML) ภายใต้การแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆ เพื่อผลักดันค่านิยม ประเด็นข้อเรียกร้อง และอุดมการณ์หลายต่อหลายรอบ กลุ่มพลังอนุรักษนิยมค่อยๆ เข้ายึดกุมการนำของขบวนการฯ และประสบความสำเร็จในการผลักดันให้ใช้แนวคิดอนุรักษนิยมและยุทธศาสตร์การต่อสู้แบบเน้นการเผชิญหน้าในการเคลื่อนไหว บางกลุ่มที่เคยตั้งคำถามกับแนวทางนี้ยอมประนีประนอม ส่วนกลุ่มที่ยืนยันไม่เห็นด้วยก็ถูกเบียดขับจนไม่มีที่ยืนในขบวนการฯ หลายต่อหลายคนจึงถอนตัวออกจากขบวนการฯ ไปในที่สุด

การเติบโตขึ้นของพลังอนุรักษนิยมเป็นผลจากยุทธศาสตร์ในช่วงต้นของขบวนการฯ ที่แกนนำเลือกระดมมวลชนจากมวลชนขวาจัดที่เคยกระจัดกระจายและขาดการจัดตั้ง และชนชั้นกลางที่เคยไม่สนใจการเมือง ด้วยการใช้อุดมการณ์อนุรักษนิยมเป็นกลไกหลักในการระดมมวลชน ในช่วงต้นพลังอนุรักษนิยมเหล่านี้ เข้าร่วมขบวนการฯ ในฐานะมวลชนธรรมดา แต่เนื่องจากมีจำนวนมาก มีความทุ่มเท และมีทรัพยากรเหนือกลุ่มอื่นๆ ในระยะต่อมา พวกเขาจึงค่อยๆ รุกคืบเข้ายึดกุมการนำ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น นอกจากนี้ พวกเขายังประสบความสำเร็จในการผลักดันให้แนวคิดอนุรักษนิยมกลายเป็นยุทธศาสตร์ทางอุดมการณ์หลักของขบวนการฯ ในขณะที่กลุ่มที่มีแนวคิดเสรีนิยมที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว ก็ยอมประนีประนอมกับพลังอนุรักษนิยม เพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนรวมทั้งเห็นด้วยกับกรอบความคิดหลักเรื่อง “ทักษิณเป็นภัยคุกคามร่วม (common threat)” และ “ทุกคนต้องทำอะไรซักอย่างเดี๋ยวนี้ เพื่อหยุดวิกฤตการณ์ที่ทักษิณก่อขึ้น (action now to stop crisis)” ส่วนกลุ่มที่ยืนกรานและแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความไม่เห็นด้วยกับแนวทางกษัตริย์นิยม ชาตินิยมสุดขั้ว และแนวทางการต่อสู้แบบเผชิญหน้าตาต่อตาฟันต่อฟัน ก็ไม่มีที่ยืน บางคนต้องลดบทบาททางการเมืองของตัวเองลง บ้างก็ต้องถอนตัวออกจากขบวนการฯ ไปในที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

นักวิจัยขอขอบคุณ ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ในการให้เงินทุนสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ (หมายเลขทุน RDG5810001) นอกจากนี้ นักวิจัยขอขอบพระคุณ Alec Bamford ศ.ดร. เกษียร เตชะพีระ ศ.ดร ผาสุก พงษ์ไพจิตร รศ. ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช และ รศ. ดร. อภิชาติ สถิตนิรามัย สำหรับความคิดเห็น ข้อวิจารณ์ และเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงรายงานวิจัยฉบับนี้ รวมทั้งขอบคุณผู้ช่วยวิจัย กรกฤษ สมจิตรานุกิจ สำหรับการประสานงานทั้งด้านวิชาการและการจัดการต่างๆ เหนือสิ่งอื่นใดขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่เสียสละเวลาและพลังงาน ในการร่วมถกเถียงให้ข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ กับผู้วิจัย

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Ammar, S., & Somchai, J. (2012). The Socio-Economic Bases of the Red/Yellow Divide: A Statistical Analysis. In J. M. Michael, C. Pavin, & C. Aekapol (Eds.), (pp. 64-71). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Andrew, B., & Kevin, H. (2005). "Economics is the Deciding Factor": Labour Politics in Thaksin's Thailand. *Pacific Affairs*, 78(3), 353-375.
- Askew, M. (2010a). Chapter 1: Contested Legitimacy in Thailand. In M. Askew (Ed.), *Legitimacy crisis in Thailand* (pp. 1-30). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Askew, M. (2010b). Chapter 2: Confrontation and Crisis in Thailand, 2008-2010. In M. Askew (Ed.), *Legitimacy crisis in Thailand* (pp. 31-82). Chiang Mai: Silkworm Books.
- BangkokPost, R. (2010, 16 April). Multi-colour group gather to support govt, troops. *Bangkok Post*. Retrieved from <http://www.bangkokpost.com/archive/multi-colour-group-gather-to-support-govt-troops/174886>
- BangkokPost, R. (2013, 17 กรกฎาคม). Aum Neko faces lese majeste. *Bangkok Post*. Retrieved from <http://www.bangkokpost.com/archive/lese-majeste-charged-against-aum-neko/370111>
- BBC. (2013, March 13). Thai PM Yingluck dissolves parliament and calls election. *BBC*. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/world-asia-25252795>
- BBC. (n.d.). 14 October 1973: Thai army shoots protesters *On this day: 1950-2005*. Retrieved from http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/october/14/newsid_2534000/2534347.stm
- Bowie, K. A. (1997). *Rituals of national loyalty : An anthropology of the state and the village scout movement in Thailand*: New York : Columbia University Press.
- Chairat, C.-o.-l. (2012). A New Politics of Desire and Disintegration in Thailand. In J. M. Michael, C. Pavin, & C. Aekapol (Eds.), *Bangkok, May 2010 : Perspectives on a Divided Thailand* (pp. 87-96). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Connors, M. K. (2007). *Democracy and national identity in Thailand*. Copenhagen: NIAS Press.
- Connors, M. K. (2008a). Article of Faith: The Failure of Royal Liberalism in Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 143-165.

- Connors, M. K. (2008b). Thailand-Four elections and a coup. *Australian Journal of International Affairs*, 62(4), 478-496. doi:10.1080/10357710802480717
- della Porta, D. (1992). Life Histories in Analysis of Social Movement Activists. In M. Diani & R. Eyerman (Eds.), *Studying collective action* (pp. 168-193). London: Sage.
- Eatwell, R., & O'Sullivan, N. (1989). *The nature of the right : European and American politics and political thought since 1789*: London : Pinter Publishers.
- Fong, J. (2009). Sacred Nationalism: The Thai Monarchy and Primordial Nation Construction. *Journal of Contemporary Asia*, 39(4), 673-696. doi:10.1080/00472330903077030
- Head, J. (2013, 9 December). Thai PM Yingluck dissolves parliament and calls election. *BBC*. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/world-asia-25252795>
- Hewison, K. (2000). Resisting globalization: a study of localism in Thailand. *Pacific Review*, 13(2), 279-296. doi:10.1080/095127400363596
- Hewison, K. (2007). Constitutions, Regimes and Power in Thailand. *Democratization*, 14(5), 928-945. doi:10.1080/13510340701635738
- Hewison, K. (2008). A Book, the King and the 2006 Coup. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 190-211.
- Hewison, K. (2010). Thailand's Conservative Democratization. In Y.-W. C. a. S.-L. Wong (Ed.), *East Asia's New Democracies. Deepening, Reversal, Non-Liberal Alternatives* (pp. 122-140). London: Routledge.
- Hewison, K., & Kitirianglarp, K. (2010). Thai-Style Democracy: The Royalist Struggle Studies.for Thailand's Politics. In S. Ivarsson & L. Isager (Eds.), *Saying the unsayable : Monarchy and democracy in Thailand* (pp. 179-202). Hawaii: University of Hawaii Press.
- Hite, K. (2000). *When the romance ended : leaders of the Chilean left, 1968-1998*. New York: Columbia University Press.
- Ivarsson, S., & Isager, L. (2010). *Saying the unsayable : Monarchy and democracy in Thailand*: Hawaii : University of Hawaii Press.
- Jackson, P. A. (2009). Markets, media, and magic: Thailand's monarch as a 'virtual deity'. *Inter-Asia Cultural Studies*, 10(3), 361-380. doi:10.1080/14649370902949366
- Kasit, P. (2012). Thailand's Rocky Path towards a Full-Fledged Democracy. In M. J. Montesano, C. Pavin, & C. Aekapol (Eds.), *Bangkok, May 2010 : perspectives on a divided Thailand* (pp. 161-170). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

- Klatch, R. E. (1999). *A generation divided : the new left, the new right, and the 1960s* / Rebecca E. Klatch. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- McCargo, D. (1997). *Chamlong Srimuang and the new Thai politics*. London: Hurst.
- McCargo, D. (2005). Network monarchy and legitimacy crises in Thailand. *Pacific Review*, 18(4), 499-519. doi:10.1080/09512740500338937
- McCargo, D. (2009). Thai Politics as Reality TV. *The Journal of Asian Studies*(1), 7-19. doi:10.1017/S0021911809000072
- Montesano, M. J. (2009). Political Contests in the Advent of Bangkok's 19 September Putsch. In J. Funston (Ed.), *Divided over Thaksin: Thailand's Coup and Problematic Transition* (pp. 1-26). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Morell, D., & Chai-anan, S. (1981). *Political conflict in Thailand : reform, reaction, revolution*. Cambridge, Mass.: Oelgeschlager, Gunn & Hain.
- Nation, R. (2013, 17 **June**). Anti-Government Movement: White mask rallies spread. *Nation*. Retrieved from <http://www.nationmultimedia.com/politics/White-mask-rallies-spread-30208468.html>
- Nelson, M. H. (2010). People's Alliance for Democracy: from 'new politics' to a 'real' political party? In M. Askew (Ed.), *Legitimacy crisis in Thailand* (pp. 119-159). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Nostitz, N. (2012). *Red vs. yellow : Volume 1 Thailand's crisis of identity*. Bangkok: White Lotus Press.
- Olarin, K. (2013, 22 December). Tens of thousands of anti-government protesters march in Bangkok. *CNN*. Retrieved from <http://edition.cnn.com/2013/12/22/world/asia/thailand-protests/>
- Pathmanand, U. (2008). A Different Coup d'État? *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 124-142.
- Pavin, C. (2010). Temple of doom: hysteria about the PreahVihear temple in the Thai nationalist discourse. In M. Askew (Ed.), *Legitimacy crisis in Thailand* (pp. 83-117). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Pavin, C. (2011). The Necessity of Enemies in Thailand's Troubled Politics. *Asian Survey*, 51(6), 1019-1041. doi:10.1525/as.2011.51.6.1019
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2008). Thaksin's Populism. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 62-83.

- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2012). Thailand in Trouble: Revolt of the Down trodden or Conflict among Elites? In M. J. Montesano, C. Pavin, & C. Aekapol (Eds.), *Bangkok, May 2010 : perspectives on a divided Thailand* (pp. 214-229). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Political-Prisoner-in-Thailand. (n.d.). Aum Neko. *Political Prisoner in Thailand*. Retrieved from <https://thaipoliticalprisoners.wordpress.com/pendingcases/aum-neko/>
- Pye, O., & Schaffar, W. (2008). The 2006 Anti-Thaksin Movement in Thailand: An Analysis. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 38-61.
- Remond, R. (1969). *The right wing in France from 1815 to De Gaulle*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Sinpeng, A. (2012, 26 November). Pitak Siam's failure. *New Mandala*. Retrieved from <http://asiapacific.anu.edu.au/newmandala/2012/11/26/pitak-siams-failure/>
- Skinner, G. W. (1957). *Chinese society in Thailand : an analytical history*: Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1957.
- Stent, J. (2012). Chapter 3: Thoughts on Thailand's Turmoil, 11 June 2010. In J. M. Michael, C. Pavin, & C. Aekapol (Eds.), *Bangkok, May 2010: Perspectives on a Divided Thailand* (pp. 15-41). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Tarrow, S. G. (1994). *Power in movement : Social movements, collective action and politics*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Tejapira, K. (2006). Toppling Thaksin. *New Left Review*(39), 5-37.
- Tejapira, K. (2009). The misbehaving jeks: the evolving regime of Thainess and Sino-Thai challenges. *Asian Ethnicity*, 10(3), 263-283. doi:10.1080/14631360903189658
- The Guardian, A. P. i. B. (2013, November 11). Protests as Thailand senators debate amnesty bill. *The Guardian*. Retrieved from <http://www.theguardian.com/world/2013/nov/11/thailand-protests-amnesty-bill>
- Ungpakorn, G. J. (2009). Class Struggle between the Coloured T-Shirts in Thailand. *Journal of Asia Pacific Studies*, 1(1), 76-100.
- Winichakul, T. (2008). Toppling Democracy. *Journal of Contemporary Asia*, 38(1), 11-37.
- Zald, M. N. (1996). Culture, Ideology, and Strategic Framing. In M. N. Zald, J. D. McCarthy, & D. McAdam (Eds.), *Comparative perspectives on social movements : Political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings* (pp. 261-274): Cambridge : Cambridge University Press.

เอกสารภาษาไทย

- MThai. (2554, 1 พฤษภาคม). พันธมิตร เริ่มแตก! สมศักดิ์ อัด สนธิ แทรกแซงพรรค. *MThai*. Retrieved from <https://news.mthai.com/politics-news/112145.html>
- Siam-Intelligence. (2552, 6 มีนาคม). พรม. เตรียมตั้งพรรคการเมือง ไชยวัฒน์ไม่เห็นด้วย อภิสิทธิ์ หนุน-ช่วยเพิ่มทางเลือกปชช. *Siam-Intelligence*. Retrieved from <http://www.siamintelligence.com/pad-to-set-up-political-party/>
- กระปุกดอทคอม. (2557, 15 มกราคม). ดาราร่วมชุมนุม ปิดกรุงเทพฯ 15 ม.ค. 57 มีใครบ้างไปดูกัน. *กระปุกดอทคอม*. Retrieved from <https://women.kapook.com/view80311.html>
- แก่งกิจ กิติเรียงลาภ, & เควิน ฮิววิสัน. (2546). การเมืองภาคประชาชนในประเทศไทย: ข้อจำกัดของ แนววิเคราะห์และยุทธศาสตร์การเมืองแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. *ฟ้าเดียวกัน*, 7(2), 120-155.
- เกษียร เตชะพีระ. (2548). บทวิจารณ์การสร้าง "ความเป็นไทย" กระแสหลัก. *ฟ้าเดียวกัน*, 3(4), 68-81.
- คมชัดลึก. (2556, 11 ตุลาคม). กปท.ถอยไป! มีอบ'คปท.'ชุดใหม่ยึดอุรุพงษ์. *คมชัดลึก*. Retrieved from <http://www.komchadluek.net/news/crime/170253>
- คริส เบเคอร์, & ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). ชาตินิยมหลายมิติ ทศวรรษ 2440 ถึง ทศวรรษ 2480. In คริส เบเคอร์ & ผาสุก พงษ์ไพจิตร (Eds.), *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย = A history of Thailand* (pp. 146-195). กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มติชน.
- ใจ อึ้งภากรณ์, & แก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2549). การเมืองของภาคประชาชนในยุคพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และวิกฤตไล่ทักษิณ In ใจ อึ้งภากรณ์ (Ed.), *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในไทย* (pp. 295-330). กรุงเทพฯ: ประชาธิปไตยแรงงาน.
- ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. (2550). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : การสถาปนาพระราชอำนาจนำใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว: กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ไทยทน. (2556, 21 ตุลาคม). รัฐบาลยิ่งลักษณ์ จะล้างผิด ทักษิณ ด้วย พ.ร.บ.นิรโทษกรรม...จะทำเพื่อ ประชาชน หรือ เพื่อตนเองกันแน่ ? ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9560000131887>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556a, 6 พฤศจิกายน). กปท.ยันปักหลัก'สะพานผ่านฟ้า' ยกระดับโค่นระบอบ'ทักษิณ'. *ไทยรัฐออนไลน์*. Retrieved from <http://www.thairath.co.th/content/380905>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556b, 11 ตุลาคม). มีอบยังปิดแยกอุรุพงษ์ เปลี่ยนชื่อใหม่'คปท.' จี้ ดร.เร่งหา คนร้าย. *ไทยรัฐออนไลน์*. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/375566>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2557, 14 มีนาคม). 'สุเทพ'เปิดวงถกปฏิรูปกระจายอำนาจ ลดบทบาทรัฐ. *ไทยรัฐออนไลน์*. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/409907>

- ธงชัย วินิจจะกุล. (2549, 8 พฤศจิกายน). ธงชัย วินิจจะกุล: สัมฤทธิผลนิยมของปัญญาชนไทยกับการ
รัฐประหาร. ประชาไท. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2006/11/10415>
- ธีรยุทธ บุญมี. (2549, 15 มกราคม). ธีรยุทธ ธี ทักษิณ พยายามล้มทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย.
กรุงเทพธุรกิจ, p. 6.
- นิติธร ล้ำเหลือ, & ชนะ ผาสุกสกุล (Eds.). (2557). รองเท้าผ้าใบ กับใจถึง..ถึง. กรุงเทพฯ: ท่าพระ
อาทิตย์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553, 17 กรกฎาคม). นิธิ เอียวศรีวงศ์: เสื้อเหลืองเป็นใครและออกมาทำไม. ประชา
ไท. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2010/07/30301>
- ปณิธาน พิชาลัย. (2555). การต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในสมัย
รัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร. (รัฐศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต Theses), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
Retrieved from
<http://ezproxy.car.chula.ac.th/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b1949719&site=eds-live> Available from EBSCOhost
cat05085a database.
- ประชาไท. (2556, 23 สิงหาคม). พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยแถลงยุติบทบาททางการเมือง.
ประชาไท. Retrieved from <http://www.prachatai.com/journal/2013/08/48371>
- ประชาไท. (2557, 30 เมษายน). รวม “ครั้งสุดท้าย” ของ ‘สุเทพ’ ในรอบ 180 วัน. ประชาไท.
Retrieved from <http://www.prachatai.com/journal/2014/04/52947>
- ประชาไท. (2559, 27 กุมภาพันธ์). ‘ประยุทธ์’ วอน ‘เอ็นจีโอ’ ร่วมมือรัฐศึกษา ‘เชื่อนแม่วงก์’ และสร้าง
เขื่อนขนาดเล็กรอบโครงการ. ประชาไท. Retrieved from
<http://prachatai.com/journal/2016/02/64309>
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2551). รัฐประหาร-ประชาธิปไตย กับเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยประชานิยม. In
ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (Ed.), ก้าว (ไม่) พันประชานิยม : แสวงหาประชาธิปไตย (pp. 191-
218). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ.
- ผู้จัดการรายวัน. (2554, 10 มิถุนายน). ป้าย"สัตว์สกา"แค่ผิดขนาด-กกต.อ้อมแอ้ม-พรม.ชี้กทม.จ้อง
เลิกปฏิบัติ. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from
<http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9540000070786>
- ผู้จัดการรายวัน. (2557, 15 มกราคม). ยลโฉม 'นางฟ้า' ในหม่อมอับ สีสันชัดดาวน กรุงเทพฯ. ผู้จัดการ
ออนไลน์. Retrieved from
<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9570000005514>
- ผู้จัดการรายวัน, ท. (2557, 7 กุมภาพันธ์). ผู้แทน 21 ราชนิกุลแจ่งกองปราบฯ จับมือโพสต์หมิ่นเบื้อง
สูง. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from
<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9570000015040>

- ผู้จัดการรายวันออนไลน์. (2552a, 10 สิงหาคม). “สมศักดิ์” เปิดศูนย์ฯพรรค ก.ม.ม.โคราชขึ้นมึน - ปชช.นักรบมือตบร่วมเนืองแน่น. ผู้จัดการรายวันออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9520000090638>
- ผู้จัดการรายวันออนไลน์. (2552b, 27 สิงหาคม). “องคมนตรี” ชี้ชัด“แม่ว”นั่งทำบุญวัดพระแก้วหมิ่นฯ-แจจ้องล้มสถาบัน. ผู้จัดการรายวันออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=952000003782>
- ผู้จัดการรายวันออนไลน์. (2556, 19 มีนาคม). “ชินเทีย” ร้องสอบเนื้อหา “ตอบโจทย์” ละเมิดสถาบัน-“กลุ่มประชาชนทนมไม่ไหว” นัดชุมนุมพรุ่งนี้. ผู้จัดการ. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9560000033571>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2548, 9 พฤศจิกายน). “การุณ” อัดยับ “ทักษิณ” ทำไม่บังควรนั่งประธานในวัดพระแก้ว. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9480000155050>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2554, 30 มกราคม). AFP รายงานการกลับมาของ “คนเสื้อเหลือง”. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www2.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9540000012914>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2556a, 22 ธันวาคม). กปปส.ยะลา แดกคอก! แบ่งกลุ่มแย่งชิงมวลชนแต่มีอุดมการณ์เดียวกัน “ไล่ปุ-ล้มระบอบทักษิณ”. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://mgr.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9560000156950&Html=1&CommentReferID=24501855&CommentReferNo=1&>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2556b, 11 ตุลาคม). “มือบอรูพงษ์” ชิงตาข่ายป้องกันที่ หวั่นระเบิดซ้ารอย บัดปชป.หนุนหลัง-แย่งชิงสวนลุ่มฯ. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www.thaiday.com/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9560000128037>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2556c, 7 พฤศจิกายน). หลวงตาบัวรูอนาคต เปรียบ “ทักษิณ” ยักษ์ผีทำลายชาติศาสนา พระมหากษัตริย์. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9560000138813>
- วงศ์พิพัฒน์, บ. (2556, 4 ธันวาคม). ย้อนอดีตวิวาทะปม “นายกษ ม.7” ก่อน “สุเทพ” บัดฝุ่นเสนอใหม่. สำนักข่าวอิสรา. Retrieved from <https://www.isranews.org/isranews-scoop/item/25640-article7.html>
- พระสุตใจ ทันทมโน. (2011). ญาณสัมปັນธัมมานุสรณ์: อุดรธานี : วัดป่าบ้านตาด, 2554.
- พิทยา ว่องกุล. (2551). หลักคิดและบทเรียน ยุทธศาสตร์ประชาชน: กรุงเทพฯ : ชุมศิลป์ธรรมดา.
- พุทธพล มงคลวรารณ. (2543). ขุมพลังฝ่ายขวา และ สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ใน "เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519". In สุราชัย ยิ้มประเสริฐ (Ed.), 25 ปี 6 ตุลา ในบริบทสังคมไทย : รวมบทความทางวิชาการ (pp. 177-208). กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก

- เพชรลดา จุลเพชร. (2548). ลูกเสือชาวบ้าน: จากอดีตถึงปัจจุบัน. ฟ้าเดียวกัน, 3(1), 98-121.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2556a). กระแส นักร้องหลัง ของ "มีอบ" สารพัด "กลุ่ม" เริ่มจาก 11 พฤศจิกายน. มติชนสุดสัปดาห์, 34(1735), 8.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2556b). จากยึดสำนักงบประมาณ สู่ "ศูนย์ราชการ" ปฏิบัติการ "เทือก" ดับเครื่องชน ลุ้น "กำชัย" เหนือ รบ. ปู. มติชนสุดสัปดาห์, 34(1737), 10.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2556c). ตรวจแกว มีอบล้มรัฐบาล เสียงนกหวีด จาก ปชป. การเมือง ตะ "จุดเดือด". มติชนสุดสัปดาห์, 34(1732), 10.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2556d). นึกจะออกไป "ข้างถนน" ก็ออก เมื่อผมไม่ออกไปด้วยก็ดำ. มติชนสุดสัปดาห์, 33(1723), 9.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2556e). ยุทธศาสตร์ "เผด็จศึก" "เทพเทือก" คุม "ถนน" มาร์ค" คุม "สภา" 2 ขา "ปชป." เตะตัดข้าราชการ "ปู". มติชนสุดสัปดาห์, 34(1734), 11.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2556f). สถานการณ์ 20 พ.ย. เหมือน สถานการณ์ 11 พ.ย. นั่นก็คือ ไม่เหมือนเดิม. มติชนสุดสัปดาห์, 34(1736), 8.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2557a). การเลือกตั้งยังไม่จบอย่าเพิ่งนับศพช้างล้ม จับตาอภินิหารศาล รธน. . มติชนสุดสัปดาห์, 34(1747), 9.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2557b). ฝ่าปฏิบัติการปิดกรุงเทพฯ เศรษฐกิจสำคัญ "ซัดดาวน" ท่องเที่ยวสะดุด-จีดีพีสะเทือน. มติชนสุดสัปดาห์, 34(1744), 9.
- มติชนออนไลน์. (2556, 23 มิถุนายน). ขบวนการหน้ากากขาว ชุมนุมต่อต้านระบอบทักษิณ หน้าเซ็นทรัลเวิลด์ มติชนออนไลน์. Retrieved from http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1371972257&grpId=02&catid=&subcatid
- มติชนออนไลน์. (2557, 10 ตุลาคม). "จรัส" ชี้ อปท.ติดขัดการกระจายอำนาจ เผย กปปส. เตรียมเปิดแนวทางปฏิรูปเร็วๆนี้. มติชนออนไลน์. Retrieved from <http://m.matichon.co.th/readnews.php?newsid=1412917233>
- มติชนออนไลน์. (2559, 11 มีนาคม). 'สุวัจน์' แจง ม.44 ลดเวลาประเมินอีไอเอ พร้อมทำความเข้าใจกับเอ็นจีโอ. มติชนออนไลน์. Retrieved from <https://www.matichon.co.th/news/67386>
- รพีพรรณ สายันต์ตระกูล. (2557, 8 เมษายน). ศศิน เฉลิมลาภ : การชุมนุมทางการเมือง ในสายตาเอ็นจีโอคนหนึ่ง. สำนักข่าวอิสรา. Retrieved from <http://www.isranews.org/isranews-article/item/28479-sasin.html>
- วีระ หวังสัจจะโชค. (2557). ลูกจิ้งจอกชาติ?: กระบวนการสร้างชาตินิยมใหม่ด้วยพลังทางเศรษฐกิจการเมืองและความรู้. Paper presented at the การประชุมรัฐศาสตร์และรัฐศาสนศาสตร์ แห่งชาติ ครั้งที่ 12, เชียงใหม่.

- สิริอัญญา. (2556, 25 ธันวาคม). การปฏิวัติโดยประชาชน. ผู้จัดการรายวัน. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9560000158037>
- สุทธิพงษ์ ปรัชญพฤกษ์. (2555, 12 เมษายน). ทักษิณขายชาติจริง ..ไทยตกเป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจ สิงคโปร์แล้ว. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9550000046109>
- สุรเชียร จักรธรานนท์. (2550). สันตือโสภ : สามทศวรรษที่ท้าทาย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, & นิภาวรรณ แก้วรากมุกข์. (2557, 20 มกราคม). 7เวทีกปปส.จ่ายหนักกว่า 10ล้านบาท. กรุงเทพธุรกิจ. Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/557090>
- อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุคติ มุกดาวิจิตร, & นิติ ภาวัครพันธ์. (2556). โครงการวิจัย ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย (*Re-examining the Political Landscape of Thailand*). Retrieved from <http://www.polsci.chula.ac.th/pitch/modernthaipolitics2013/Politics1.pdf>
- อัสมา หวังกุลหล้า. (2553). บทบาททางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในขบวนการพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยภายใต้ระบอบทักษิณ. (รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, Retrieved from <http://ezproxy.car.chula.ac.th/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b1897416&site=eds-live> Available from EBSCOhost cat05085a database.
- อาทิตย์, ส., & อาจันต์, ท. (2560). ชุมชนศีลธรรมใน Facebook: อัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในขบวนการกปปส.” (2556-2557). Retrieved from กรุงเทพฯ:
- เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. (2554, 27 สิงหาคม). “ไชยวัฒน์-บรรณวิทย์” คิดการใหญ่ 13 สยามไท ทิวี่นี้เพื่อใคร. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Weekend/ViewNews.aspx?NewsID=954000009093>
- เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. (2556a, 23 ธันวาคม). กปปส.ซี้มวชน22ค.ร่วม6ล้าน โต้วามะกันแบล็กลิสต์14แกนนำ. ผู้จัดการรายวัน. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9560000157364>
- เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. (2556b, 3 สิงหาคม). คลิปขู่ฆ่าช.ทักษิณของแท้! “กรือเซะ-ตากใบ” เชื่อมโยง “ก่อการร้ายสากล” จริง! เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. Retrieved from <http://www.manager.co.th/AstvWeekend/ViewNews.aspx?NewsID=9560000095613>
- เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. (2556c, 3 พฤศจิกายน). มช.แถลงการณ์ต้าน ราชสกุล-ราชินิกุลค่านทูลเกล้าฯ นิรโทษฯ ดาราIGถล่มแหลก. ผู้จัดการรายวัน. Retrieved from <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9560000137096>

เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. (2557a, 25 มกราคม). “ฟ้าหญิง” ของมวลมหาประชาชน. ผู้จัดการออนไลน์.

Retrieved from

<http://www.manager.co.th/AstWeekend/ViewNews.aspx?NewsID=957000009381>

เอเอสทีวีผู้จัดการรายวัน. (2557b, 11 มิถุนายน). เว็บไซต์ธุรกิจข่าวโลกแฉโครงการ “รับจำนำ” ทำหนี้
สาธารณะไทยพุ่ง 5.55 ล้านล้าน!! ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from

<http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9570000065224>

เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. (2556, 29 พฤศจิกายน). “เทือก” ตั้ง กปปส.เผด็จศึก “ระบอบแก้ว” 1 ธ.ค.
วันแห่งชัย-ยึดศูนย์ราชการเปิดเสรีตั้งแต่คืนนี้ ก่อนรุกคืบยึดทำเนียบ-สตช. ผู้จัดการออนไลน์.

Retrieved from

<http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9560000148378>

เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. (2557, 16 กุมภาพันธ์). ชวนหาพิจิตรเริ่มประสานมวลชนทุกกลุ่ม ระดมคน
หมุนเข้ากรุงเทพเงินจำนำข่าว-ร่วมเวที กปปส. ผู้จัดการออนไลน์. Retrieved from

<http://www.manager.co.th/local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000018325>

สัมภาษณ์

- ก-กรุงเทพฯ. (2558, 5 มีนาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- ก-โคราช. (2558, 15 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
- ก-ชะอำ. (2556, 28 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ชะอำ.
- กอ-กรุงเทพฯ. (2556, 1 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- เกีย-อุดรธานี. (2556, 20 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
- ข-ภูเก็ต. (2558, 25 กรกฎาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ภูเก็ต.
- ขา-เพชรบุรี. (2556, 26 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
- จ-กรุงเทพฯ. (2558, 5 มีนาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- จ-โคราช. (2558, 7 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
- จ-สันตติโสภ. (2556, 20 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ชุมชนสันตติโสภ กรุงเทพฯ.
- จ-อุดรธานี. (2556, 19 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
- จก-กรุงเทพฯ. (2559, 12 มิถุนายน) //Interviewer: ก. เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- จัน-แม่ยกขอนแก่น. (2558, 23 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
- ช-กรุงเทพฯ. (2558, 14 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- ช-เพชรบุรี. (2556, 25 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
- ช-อุดรธานี. (2556, 21 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
- แซ-สันตติโสภ. (2556, 18 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- ไญ-กรุงเทพฯ. (2556, 19 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- ณ-เพชรบุรี. (2556, 25 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
- ด-สันตติโสภ. (2556, 18 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ชุมชนสันตติโสภ กรุงเทพฯ.
- ด-ชะอำ. (2556, 28 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ชะอำ.
- ด-สันตติโสภ. (2556, 18 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ชุมชนสันตติโสภ กรุงเทพฯ.
- ด-อุดรธานี. (2556, 22 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
- ทนายช.-โคราช. (2558, 8 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
- ทนายป.-อุดรธานี. (2556, 22 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
- ทนายว.-ขอนแก่น. (2558, 24 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
- ธ-กรุงเทพฯ. (2558, 17 มีนาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพฯ.
- ธ-ขอนแก่น. (2558, 24 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
- น-เชียงใหม่. (2556, 4 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เชียงใหม่.
- น-เพชรบุรี. (2556, 25 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
- น-อุดรธานี. (2556, 20 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
- นอ-แม่ยกขอนแก่น. (2558, 23 มกราคม) //Interviewer: ก. เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.

นายแพทย์ช.-ขอนแก่น. (2558, 24 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
นายแพทย์อ.-ขอนแก่น. (2558, 26 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
นิ-ชะอำ. (2556, 28 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
นุ-อุดรธานี. (2556, 20 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
บ-กรุงเทพ. (2558, 16 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
ป-ชะอำ. (2556, 28 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ชะอำ.
ป-นครศรีธรรมราช. (2558, 23 สิงหาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครศรีธรรมราช.
ป-พัทลุง. (2556, 15 พฤศจิกายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. จุฬชมนุมกระทรวงการคลัง.
ป-แม่ยกขอนแก่น. (2558, 23 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
ประ-โคราช. (2558, 10 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
ประ-แม่ยกขอนแก่น. (2558, 23 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
ปอ-อุดรธานี. (2556, 18 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
ป้าญ.-กรุงเทพ. (2556, 19 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
ป้าป.-เชียงใหม่. (2556, 3 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เชียงใหม่.
ป้าพ.-โคราช. (2558, 7 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
เป-กรุงเทพ. (2558, 9 มีนาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
เป-โคราช. (2558, 8 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
เป-อุดรธานี. (2556, 19 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
ฝ-กรุงเทพ. (2558, 15 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
พล-ลำพูน. (2556, 6 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เชียงใหม่.
พี-กรุงเทพ. (2556, 28 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
เพ-เพชรบุรี. (2556, 22 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
ฟ-นครศรีธรรมราช. (2556, 25 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
แม่คุณก-เพชรบุรี. (2556, 26 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
ร-กรุงเทพ. (2558, 13 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
ลุงก.-อุดรธานี. (2556, 20 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
ลุงต.-กรุงเทพ. (2556, 27 มีนาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
ลุงน.-อุดรธานี. (2556, 22 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
เล-เพชรบุรี. (2556, 22 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
ว-ขอนแก่น. (2558, 24 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.
ศ-โคราช. (2558, 10 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
สิท-เชียงใหม่. (2556, 7 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เชียงใหม่.
สุ-อุดรธานี. (2556, 21 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.

สุน-กรุงเทพ. (2556, 19 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
สุน-โคราช. (2558, 10 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
อ-แม่ยกขอนแก่น. (2558, 23 มกราคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. ขอนแก่น.

อร-กรุงเทพ. (2556, 19 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
อาจารย์ย.-อุดรธานี. (2556, 22 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
อิ-อุดรธานี. (2556, 20 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
เอ-กรุงเทพ. (2558, 4 มีนาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
เอส-เชียงใหม่. (2556, 4 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เชียงใหม่.
แอ-กรุงเทพ. (2556, 28 เมษายน) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. กรุงเทพ.
แอ-เพชรบุรี. (2556, 25 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. เพชรบุรี.
แอ-อุดรธานี. (2556, 20 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
เฮียจ.-อุดรธานี. (2556, 24 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.
เฮียพ.-โคราช. (2558, 8 กุมภาพันธ์) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. นครราชสีมา.
เฮียอ.-อุดรธานี. (2556, 19 พฤษภาคม) //Interviewer: กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. อุดรธานี.